

12/5/01

VANHEMMUUDEN PARTITUURI

HERMENEUTTINEN TUTKIMUS 2000 -LUVUN VANHEMMUUDESTA

Saija Paltiala

Minna Rintala

Jyväskylän yliopisto

Opettajankoulutuslaitos

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

Kevät 2001

TIIVISTELMÄ

Paltiala, S & Rintala, M. 2000. VANHEMMUUDEN PARTITUURI. Hermeneuttinen tutkimus 2000 -luvun vanhemmuudesta. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla tämän hetken vanhemmuutta ja tarkastella sitä, miten tutkittavat vanhemmat kertovat kasvatustavoistaan, arvoistaan ja vanhemmuudestaan. Kuuden vanhemman ajatuksia ja tapoja mieltää omaa kasvatustehtäväänsä on selvitetty fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusotteen ja aineistolähtöisen teorian avulla. Tutkimusjoukkona olivat vanhemmat, joiden lapset aloittivat koulunkäyntinsä Kortepohjan koulun englantipainotteisella luokalla. Aineistonkeruumenetelmänä oli teemahaastattelu. Haastateltavat valittiin heidän taustatietojensa perusteella pyrkimyksenä saada mahdollisimman heterogeeninen tutkimusjoukko iän, sukupuolen, koulutuksen ja perhesuhteiden mukaan. Rauhalan (1983, 1999) holistinen ihmiskäsitys auttoi työn tekijöitä selventämään vanhemmuuteen liittyviä subjektiivisia arvolähtökohtiaan.

Aineistolähtöinen teoria mahdollisti vanhemmuuden käsitteiden ja kategorioiden luomisen tutkittavien puheesta sekä näiden kategorioiden painottumisen tarkastelun eri vanhemmilla. Tutkimuksen ensimmäisen tason tulos oli, että vanhempien puhe oli kategorisoitavissa erilaista kasvatustajattelua kuvaaviin "ääniin". Näitä "ääniä" olivat Auktoritatiivinen ääni, Ohjaava ääni, Vastuullinen-Huolehtiva -ääni, Realistinen ääni, Humaani ääni, Salliva-Toverillinen ääni sekä Epävarma-Hapuileva -ääni. Toisen tason tutkimustulokseksi saatiin, että äänet painottuivat eri tavoin haastateltavilla. Hermeneuttisen tutkimusotteen myötä aineistosta oli mahdollista etsiä myös kolmannen tason tutkimustuloksia, latenteja eli piileviä merkitysstruktuureja. Ne ilmenivät ristiriitaisuuksina haastateltavien puheessa. Ristiriitaisuuksien tunnistamisesta päästiin vanhemmuuden sosiaalisen sääntöjärjestelmän eli ideaalivanhemmuuden tarkasteluun. Tutkimuksen eräs johtopäätös oli, että kaikki tutkittavat vanhemmat halusivat toteuttaa hyvää vanhemmuutta. Heidän ajatteluaan ja toimintaansa kuitenkin ohjasi jonkinlainen kollektiivinen sääntöjärjestelmä, joka yhteisesti määrittelee hyvän vanhemmuuden.

Tutkimustulokset osoittavat, että vastoin eri medioissa esitettyjä oletuksia tutkittavat vanhemmat suhtautuivat kasvatustehtäväänsä hyvin vastuullisesti, humanisti ja realistisesti. Vanhemman auktoriteetti ja halu ohjata lasta oikeaan suuntaan ei myöskään ollut kadoksissa. Kuitenkin epävarmuus kasvattajana oli nähtävissä useammista tutkittavista. Ajankohtaisen keskustelun olisikin syytä keskittyä tukemaan vanhempien vanhemmuutta sekä ulottua pohtimaan vanhemmuuden muuttumisen seurauksia myös laajemmin yhteiskunnassamme.

Asiasanat: vanhemmuus, kasvatustapa, hermeneutiikka, fenomenologia, aineistolähtöinen teoria, latentti merkitysstruktuuri.

*Kulutamme puolet elämästäamme
päästäksemme eroon
vanhempiemme meihin istuttamista
typeryyksistä,
ja toisen puolen
jättäessämme omat tyhmyytemme
perinnöksi jälkipolville.*

Isaac Goldberg

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 VANHEMMUUDEN KAIKUJA	11
2.1 Muuttuva vanhemmuus.....	11
2.1.1 Yhteiskunnan ja perheen murros.....	11
2.1.2 Lapsuus ja aikuisuus muutoksessa	14
2.1.3 Kakofoninen vanhemmuus.....	17
2.2 Vanhempi kasvattajana	20
2.2.1 Vanhemmuuden määrittelyä	20
2.2.2. Vanhemmuus kasvatustehtävänä	21
2.2.3 Näkökulmia vanhempien kasvatustapoihin ja -periaatteisiin.....	24
3 TUTKIMUKSEN METODISET RATKAISUT JA LÄHTÖKOHDAT.....	31
3.1 Aineistolähtöinen tutkimusmenetelmä	31
3.2 Tutkimuksen eksistentiaalis-fenomenologinen viitekehys	32
3.3 Hermeneuttinen tutkimusote.....	34
3.3.1 Hermeneuttinen tulkinta.....	34
3.3.2 Merkityksen luonteesta	39
3.4 Ihmiskäsitys tutkimuksen taustalla.....	40
3.4.1 Kehollisuus	42
3.4.2 Tajunnallisuus ja merkityssuhde.....	43
3.4.3 Situationaalisuus ja esiymmärrys.....	44
3.5 Subjektiiviset arvolähtökohdat	45
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	47
4.1 Tutkimusprosessin kulku.....	47
4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimusongelmat.....	50
4.3 Tutkimusympäristö.....	50
4.4 Laadullinen tutkimus	51
4.5 Aineiston hankinta ja käsittely	52
4.5.1 Tapaustutkimus	52
4.5.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	53

4.5.3 Haastateltavien valinnan perusteet.....	55
4.5.4 Aineiston analyysistä	57
4.5.5 Litterointimerkinnot	59
5 AINEISTOLÄHTÖINEN ANALYYSI JA TULOKSET.....	60
5.1 Ensimmäisen tason tutkimustulos - vanhemmuuden ääni -kategoriat.....	63
5.1.1 Auktoritatiivinen ääni.....	63
5.1.2 Ohjaava ääni.....	64
5.1.3 Vastuullinen-Huolehtiva -ääni	65
5.1.4 Realistinen ääni	66
5.1.5 Humaani ääni	68
5.1.6 Salliva-Toverillinen -ääni.....	69
5.1.7 Epävarma-Hapuileva -ääni	70
5.2 Toisen tason tutkimustulos - äänien painottuminen	73
5.3 Haastateltavien vanhemmuus äänikategorioiden avulla kuvattuna	74
5.3.1 Ä1: “En usko ollenkaan semmoseen laatuajatteluun“	74
5.3.2 I1: “Siis annat hänelle suuntia, vaihtoehtoja“	79
5.3.3 Ä2: “Osaako sille antaa semmosia eväitä, et se pärjää“	83
5.3.4 I2: “Mää oon liian lepsu toille pojalle“	86
5.3.5 Ä3: “Eihän lapset halua vanhempiaan kuunnella“	90
5.3.6 I3: “Mie oon pesähoitaja, mie olen virassa“	94
6 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO, VUOROPUHELU JA	
JOHTOPÄÄTÖKSET	101
6.1 Yhteenveto vanhemmuuden äänissä ilmenneistä asioista	101
6.2 Vanhemmuuden äänien suhteutuminen - äänien harmonia.....	104
6.3 Äänien uudelleenvertailua muihin malleihin ja tutkimuksiin.....	106
6.4 Haastateltavien puhetta selittävät taustatekijät	109
6.4.1 Sukupuoli vaikuttavana seikkana kasvatuksessa	109
6.4.2 Vanhempien puhe koulutustaustan valossa.....	111
6.4.3 Vanhemmuuden periytyminen ja kulttuurisidonnaisuus.....	114
6.4.4 Perhesuhteet ja perheilmapiiri.....	115
6.5 Piilevät merkitysrakenteet tutkimustuloksissamme.....	116
6.6 Kasvatuksen ja vanhemmuuden ideaaleja - hyvä vanhemmuus.....	119

7 MENETELMIEN ARVIOINTIA JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	123
8 POHDINTA - Millainen on 2000 -luvun vanhempi?	128
LÄHTEET.....	131
LIITTEET	137

1 JOHDANTO

Äiti, isä ja lapsi - eli lapsi ja vanhemmat. Vanhemmat ja vanhemmuus ovat yhteiskunnassamme yleisesti käytettyjä käsitteitä. Kun kahdelle henkilölle syntyy jälkikasvua, heistä tulee automaattisesti vanhempia - mutta minkälaisia vanhempia? Mitä tämä vanhemmuus oikein on ja mistä se muodostuu? Se ei kuitenkaan ole mitään sellaista, mikä tulee äitiyspakkauksen mukana. Onko vanhemmuus lasten elättämistä, aikuisena olemista, jälkeläisistä huolehtimista vai kasvattamista? Pohdintaa vaativa kysymys myös on, mitä yhteistä erilaisilla vanhemmilla on heidän vanhemmuuksissaan.

Kiinnostuimme vanhempien ja lasten suhteesta proseminaarityötä tehdessämme. Siinä käsitellyt teemat nousivat uudestaan esille aloittaessamme pro gradu - tutkielmaa. Meitä askarrutti, minkälaisia asioita tämän hetken vanhemmuudesta on löydettävissä, miten koulunsa aloittavien lasten vanhemmat suhtautuvat kasvatustehtäväänsä ja miten se heidän puheissaan ilmenee. Mietimme myös, missä määrin vanhemmat vaikuttavat lastensa valintoihin ja näiden elämää koskeviin päätöksiin lasten itse sitä mahdollisesti tiedostamatta.

Tämän pohdiskelumme aikana käytiin paljon julkista keskustelua vanhemmuuden tilasta; vanhempien ja ammattilaisten kasvatustavasta, vanhemmuuden ja lapsuuden katoamisesta sekä yleisen arvomaailman muutoksesta. Esimerkiksi Helsingin Sanomien artikkeleissa Lastenkasvatus on kriisissä (4.2.2001), Ammattikasvattajat peräävät vanhempien ryhtiliikettä (27.9.2000) ja Vanhemmuus on taitolaji, johon opitaan (14.2.2000) on tuotu kriittisesti esille vanhemmuuden ja sen käsittelemisen ongelmakohtia. Meitä myös kiinnosti yhdistää tutkielmaamme vanhempia koskevaa koulutuspoliittista ajankohtaisuutta. Tästä johtuen toteutimme tutkimuksemme profiloituneessa koulussa, Kortepohjan koulun englantipainotteisessa opetuksessa aloittavien oppilaiden vanhemmille. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska se mahdollisti kielellisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tutkittaviemme kanssa. Teemahaastattelua käyttäen saatoimme ohjata keskustelua haluamaamme suuntaan ja syvyyteen. Se antoi myös

tutkittavillemme tilaisuuden pohtia ja jäsentää omaa vanhemmuuttaan. Haastateltavia, eri perheistä olevia vanhempia oli kuusi. Näitä kolmea isää ja kolmea äitiä yhdisti Kortepohjan koulun lisäksi heidän ikänsä, he olivat kaikki 35-40 -vuotiaita. Sen sijaan tutkittavia erottavia seikkoja olivat heidän vaihtelevat koulutustaustansa ja perhesuhteensa.

Pro gradu -työmme lopullinen tutkimusasetelma kohdentui vanhemmuuden ilmiön tarkastelemiseen. Halusimme tutkia vanhemmuutta puhtaana ilman ennakkoletuksia ja ennalta päätettyjä teoreettisia malleja. Siksi meidän täytyi perustella itsellemme, minkälaisia käsityksiä meillä on vanhemmuudesta, minkälaista arvomaailmaa me edustamme ja minä me ihmistä pidämme. Rauhalan (1999; 1988; 1983) mukaan ihmistutkimus ei ole hyödyllistä, ennen kuin on selvitetty, minkälaiseen ihmiskäsitykseen tutkimus pohjaa. Tulkintaan ja ymmärrykseen pyrkivään tutkimukseemme sopi kokonaisvaltaisuutta korostava, holistinen ihmiskäsitys. Siinä olevat kehollisuuden, tajunnallisuuden ja situationaalisuuden olemispuolet ovat mielestämme tarpeellisia tiedostettaessa omaa ihmiskäsitystä.

Jäsennämme maailmaa ja siten myös tutkimusaineistoamme aina subjektiivisesti liittäen aineiston antamat merkitykset omiin merkitysrakenteisiimme. Merkitysten ja subjektiivisuuden huomioiminen tarkoitti fenomenologisuutta tutkimuksemme teoreettisessa viitekehysessä ja hermeneuttista tutkimusotetta aineistoon. Hermeneuttisessa tutkimuksessa aineistoa pyritään ennen kaikkea ymmärtämään ja tulkitsemaan kuitenkin huomioiden se ymmärtämiskokonaisuus, missä tutkittava on ja missä tutkimus tehdään. Tutkija on tutkittavan kuuntelija ja osapuolet toimivat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään. Tutkimusasetelmamme onkin verrattavissa orkesteriin, joka esittämällään teoksella haluaa luoda kontaktin yleisöön ja saada kuuntelijat reagoimaan. Näin ollen me työn tekijät halusimme toimia tähän pro gradu -tutkielmaan valittujen haastateltavien aktiivisena yleisönä, kuunnella ja ymmärtää heitä.

Vaikka hermeneuttisessa tutkimuksessa pyritään mahdollisimman suureen objektiivisuuteen, kuitenkin hyväksytään se seikka, että tutkija vaikuttaa tuloksiin koko ajan oman arvomaailmansa välityksellä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena

ei kuitenkaan ole arvottaa tuloksia. Jotta emme sekoittaisi omia arvostuksiamme ja muita tutkimustuloksia tutkittavien näkemyksiin, tyydymme kuvailemaan ja tekemään varovaisia tulkintoja haastateltavien kertomista asioista. Emme siis yritä aineistomme avulla osoittaa mitä on hyvä, mallikelpoinen vanhemmuus. Annamme vain esimerkin tavasta lähestyä vanhemmuutta.

Tutkimusaineistoa tarkasteltiin grounded theory -menetelmän eli aineistolähtöisen teorian avulla. Haastattelujen suorittamisen jälkeen pidimme mahdollisena, että tutkittavien vanhempien puheesta saattaisi löytyä erilaisia reagointitapoja kysymyksiin kasvatuksesta ja vanhempana olemisesta. Myöhemmin tämä oletus todentui, koska pystyimme luokittelemaan haastateltavien puhetta eli heidän reagointiaan seitsemään eri kategoriaan. Nämä kategoriat nimesimme vanhemmuuden ääniksi. Vanhempien erilaista suhtautumista lapsiinsa ja vanhemmuuteensa luonnehtivat äänet olivat Auktoritatiivinen ääni, Ohjaava ääni, Vastuullinen-Huolehtiva -ääni, Realistinen ääni, Humaani ääni, Salliva-Toverillinen ääni sekä Epävarma-Hapuileva -ääni. Vastaisuudessa kun mainitsimme tekstissä vanhemmuuden äänen tai äänet, tarkoitamme aina luomiamme kategorioita. Yksi tutkimustuloksistamme myös oli, että haastateltavat saattoivat kuitenkin puhua samalla “äänellä” hyvinkin erilaisista lapsiinsa liittyvistä asioista. Mielestämme tämä on selitettävissä yksilöiden erilaisten kokemusten ja persoonallisuuden kehityksen avulla. Luomamme vanhemmuuden äänet ovat siis erilaisten yksilöiden samankaltaisia toimintamalleja tai ajattelutapoja.

Halusimme tavoitella työssämme vanhemmuuden olemuksen paljastumista yksilötasolla. Tutkimuksemme tarkoitus oli täydentää luontevasti aiempia tutkimuksia (ks. Hirsjärvi 1997, 247). Tähän pyrimme oman aineistomme ja muiden tutkimusten vuoropuhelun avulla. Vanhemmuutta ja kasvatuskäytänteitä on aikaisemmin tarkasteltu useista eri näkökulmista, mutta ilmenevän vanhemmuuden tyypittely ja kategorisointi on jäänyt vähemmälle huomiolle. Vasta viime vuosina on alettu kiinnostua ja tutkia tyypillisen äiti-lapsi -suhteen sijaan myös isien ja lasten välisiä suhteita. Tämä asian tiedostaen ja mahdollisimman monipuolisen tutkimusotoksen saamiseksi valitsimmekin tutkimusjoukkoomme sekä isiä että äitejä.

Vaikka tutkielmassamme oleellista oli aineistolähtöisyys, se ei estänyt meitä vertaamasta saatuja tuloksia muihin tutkimuksiin (ks. Järvinen & Järvinen 1996, 52). Vanhemmuuden määritelmät, tutkimukset erilaisista kasvatustavoista ja kasvatusmalleista, yhteenveto vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilanteesta ja sen vaikutuksista tämän hetken vanhemmuuteen kulkevat teemoina rinnakkain oman aineistomme tutkimustulosten kanssa. Näin saamme pro gradu -työllemme vertailukohtan ja kontekstin, minkälaisessa asiayhteydessä vanhemmuus ilmenee.

Vanhemmuuden nopeaan muutokseen ei ole varauduttu. Tilanne on suorastaan räjähtänyt silmille. Aikuiset ovat kyvyttömiä vastaamaan lasten tarpeisiin ja keinottomia suojelemaan heitä. 2000 -luvun tietoyhteiskunnan kiivas kehittyminen markkinatalouden ja globalisaation myötä on aiheuttanut sen, että perinteiset, perheen tunnepohjaiset siteet ovat syrjäytymässä uusien, ylistimuloivien vaikutteiden tieltä. Vanhantyyppinen vanhemmuus ei enää riitä. Tämän hetken vanhemmat ovat sellaisten haasteiden edessä, joita ei edellisten sukupolvien aikana ole kohdattu. (Almqvist 2001.) Olisi kuitenkin löydettävä oikea tapa vastata näihin haasteisiin ja luoda vanhemmille konkreettisia toimintamalleja kasvatustehtävän toteuttamiseen. Ennen tätä on kuitenkin pyrittävä ymmärtämään vanhemmuuden ongelmakenttää. Hunley Snedegar onkin sanonut: "Isänä ja äitinä olemiseen tarvitaan enemmän taitoa kuin viulunsoittoon. Vanhempien on soitettava tuhatkielisellä soittimella."

2 VANHEMMUUDEN KAIKUJA

2.1 Muuttuva vanhemmuus

2.1.1 Yhteiskunnan ja perheen murros

Onko vanhemmuus katoamassa? Tämä on ajankohtainen kysymys, jota on käsitelty laajalti sekä aikakauslehdissä että erilaisissa keskusteluohjelmissa. (Ks. esim. Penttinen 2000a ja 2000b.) Lasten ja nuorten pahoinvoinnista sekä kodin ja koulun kasvatusvastuusta käydään tällä hetkellä aktiivista vuoropuhelua niin sähköisissä medioissa kuin alan ammattilaistenkin keskuudessa. Hellsten (1999) arvelee aikakauteemme liittyvän yksilön vapauden korostamisen olevan eräs syy lasten ja nuorten oireiluun. Hänen mukaansa yhteisöllisyyden tilalle on tullut yksilö, eikä vanhempia saa syyllistää kasvatustehtävässään. Kuitenkin jos kukaan ei ole syyllinen, ei kukaan myöskään ole vastuussa. Tällöin yhteiskunnan eli "meidän kaikkien" on otettava vastuu vanhemmuudesta. Penttinen (2000) tuo esille nykyisen aikuisen sukupolven halun toteuttaa itseään vanhemmuuden muuttuessa lähinnä vain tekniseksi suoritukseksi. Tällöin kokemuksellinen läsnäolo lapsen kanssa jää puuttumaan. Hellsten kritisoi tätä vallitsevaa "vanhemmuudesta luopumisen tendenssiä". Hänen mielestään ei ole olemassa yhteiskuntaa, joka vapauttaisi vanhemmat vanhemmuuden vastuusta. (Hellsten 1999, 11 - 15.) Penttinen (2000a) tähdentääkin, että katoavan vanhemmuuden päivittelyn sijaan olisi pohdittava, millaisten kysymysten edessä tämän päivän kasvattaja on ja minkälaisia haasteita hän joutuu kohtaamaan.

Jälkimodernin aikakauden mukanaan tuoma epävarmuus on nähtävissä suomalaisen yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Mielestämme muutokset näkyvät myös vanhemmuudessa, koska se on sidoksissa vallitsevan kulttuurin arvoihin. Yhteisöllisyydestä on siirrytty yksilöllisyyteen. Jos aikaisemmin moraalinen vastuu oli yhteiskunnalla ja sen instituutioilla, kuten esimerkiksi kirkolla, niin nykyisin yhteisen moraalin puuttuessa yksilö itse on suuremmassa vastuussa. Tällöin myös yleistyy ihmisten puolittainen sitoutuminen asioihin. Samanaikaisesti kun ihmiset yhä tukeutuvat vanhoihin instituutioihin ja sääntöihin, he myös vetäytyvät niistä.

(Kalliala 1999, 18-20.) Lisäksi Hellstenin (1999) mukaan yhteisöä ei ole enää vanhemmuuden tukena kuten aikaisemmin. Kyläyhteisöjen tilalle on tullut asiantuntijaverkosto, kuten esimerkiksi neuvolat ja erilaiset instituutiot, jotka jäävät kuitenkin etäiseksi ja jättävät vanhemmat kasvatusvastuussaan liian yksin. (Hellsten 1999, 89 - 90). Juha Siltala (1998, 146) näkee uusissa, nopeasti traditioita purkavissa tilanteissa ongelmia ja esittääkin kysymyksen siitä, kasvaako ihmisten yksilöllinen elämänhallinta samaa tahtia yksilöllisen vastuun lisääntymisen kanssa. Usein juuri myönteisenä pidetyt muutostrendit kuten elinkeinorakenteen muutos, naisten lisääntynyt työssäkäynti ja voimistuva tasa-arvo aiheuttavat odottamattomia tilanteita (Kalliala 1999, 18).

Nurmisen ja Roosin (1991) tekemän tutkimuksen mukaan perherooleissa ja työn jaossa 1990 -luvun vanhemmat yrittävät tehdä eroa edelliseen sukupolveen, toisin sanoen omiin vanhempiinsa. Naiset eivät enää hyväksy nöyristelevää kotiäidin rooliaan, toisaalta taas miehet ovat yhä kiinnostuneempia perhesuhteistaan. (Nurminen & Roos 1991, 123 - 139.) Korhonenkin (1999) näkee tilanteen entisajan perheidyllistä mahdottomana. Naisten työura ja koulutusmahdollisuudet menevät usein kotiäitiyden edelle. Hellsten (1999) uskookin koko yhteiskunnan arvoilmaston muuttuneen ratkaisevasti perhekeskeisyydestä sellaiseen yhteiskuntaan, jossa työ, ura ja raha määrittelevät ihmisten arvostusta. Koska vanhemmuuteen sen sijaan ei tehtävänä sisälly erityistä näyttävyyttä, töitä tekemätön määritellään yhteiskunnassa helposti ulkopuoliseksi ja arvottomaksi. Vanhemmuuden arvostuksesta kertoneekin kotiäitien mielipide, kun he toteavat, etteivät he käy töissä, vaan ovat *vain* kotona. Jallinoja (2000, 138) esittääkin tästä löytyvän vastakkainasettelun nykyajan menestyjien ja häviäjien välille. Koska lasten ja kodinhoito eivät edusta menestystä, saadaan helposti väärä mielikuva siitä, että vain korkeasti koulutetut naiset voivat menestyä ja saavuttaa työelämässä sukupuolten välisen tasa-arvon. Vaikka jaetusta vanhemmuudesta ja uudesta isyydestä on tullut muodikkaita termejä, voidaan kuitenkin kysyä, ovatko ne enemmän totta kuin tarua (Huttunen 1998, 53). Tämän hetken arvona Hellstenin mukaan on, että yhteiskunta, kollektiivi, huolehtii lapsista, jotta vanhemmat voivat käydä töissä. (Hellsten 1999, 40 - 41.)

Beck (1994, 7, 12) toteaa modernin yhteiskunnan näyttävän murentavan omalla sisäisellä dynaamisuuksellaan mm. luokka-, tuotanto- ja yritysmuodostelmiensa lisäksi myös sukupuolirooli- ja ydinperhemuodostumiaan. Voidaankin puhua detraditionalisaatiosta, tiettyjen traditioiden purkautumisesta. Tämä ei kuitenkaan merkitse yhteiskuntaa, josta perinteet olisivat katoamassa. Tiettyjen perinteiden asema vain muuttuu. Perinteiden jatkuvuus ja niiden merkitys ovat tärkeitä asioita myös vanhemmille. Juuri lapsien kautta tuleva jatkuvuuden tunne kiteyttää usein perheen arvon. Kuitenkin nykyisin yksittäinen perhekokonaisuus on lisääntyneiden avioerojen vuoksi yhä herkempi hajoamaan, ja kaivattua, perheeseen liittyvää jatkuvuutta on saavutettava uusien perhekokonaisuuksien kautta. (Reuna 1999, 17; ks. myös Hirsjärvi, Laurinen & tutkijaryhmä 1998, 15) Yhteiskunnassa ja perheyhteisöissä tapahtuneista muutoksista huolimatta Goodnow'n ja Collinsin (1990) mukaan vanhempien tavoitteena on hyvä, onnellinen perhe. Hyvän perheen määritelmiksi vanhemmat luettelevat läheiset suhteet kaikkien perheenjäsenten kanssa, rajojen tuntemisen sekä perheen ulkopuolisen maailman tiedostamisen ja huomioimisen. Lisäksi heidän mukaansa hyvän perheen ideaan kuuluu yhteisymmärryksen etsiminen, sovintoon pääseminen konfliktitilanteissa sekä odotukset yhteiskunnan ja muiden yhteisöjen vastavuoroisuudesta. (Goodnow & Collins 1990, 42 - 45.)

Perheen, vanhemmuuden ja lapsuuden määritelmät ovat monimuotoisia ja aikakaudesta riippuvaisia. 2000 -luvun ihmisen käsitys itsestään äitinä tai isänä poikkeaa keskiajalla eläneen vanhemman käsityksistä. Myös perheen merkitys yhteiskunnassa ja perhe-elämä ovat muuttuneet. Vanhemmuus ja lasten hankkiminen voidaankin nähdä vain yhtenä elämänvalintana muiden, erilaisten vaihtoehtojen joukossa (Korhonen 1999, 25). Kuitenkin perhe on säilynyt yhtenä yhteiskuntamme keskeisimpänä instituutiona. Kun sillä agraarisessa yhteiskunnassa tarkoitettiin eri sukupolvien muodostamaa suurperhettä, nykyisin ydinperhe -käsite on saanut rinnalleen yksinhuoltajaperheen, uusperheen ja monivanhempaisen perheen käsitteet (Hirsjärvi ym.1998, 15). Väestöliiton määrittelyn mukaan perhe on "kahden aikuisen, eri sukupuolta olevan henkilön yhteiselämän muoto, jonka tarkoituksena on tasa-arvoiseen kumppanuuteen nojautuen tuottaa tyydytystä ja mahdollisuuksia persoonalliseen kasvuun, synnyttää ja kasvattaa lapsia sekä luoda näille turvalliset ja

terveelliset kasvuedellytykset sekä perusta sosiaalistumiskehitykselle“ (Reuna 1997, 7). Perheeseen siis tämän määritelmän mukaisesti lasketaan kuuluvan myös lapset ja vanhemmuus. Belsky (1984) määrittelee perheen inhimillisen kehityksen keskeiseksi instituutioksi. Hänen mukaansa yhteisö, esimerkiksi juuri perhe, on sellainen, jossa joku tai jotkut elävät käyttäytymistä määrittävien sosiaalisten sääntöjärjestelmien mukaisesti. Lisäksi hän näkee perheen sosialisaatiotapahtuman ydinyksikkönä, joka tarvitsee uusia jäseniä, lapsia, säilyäkseen ja taatakseen olemassaolonsa. (Belsky 1984, 7-15.) Jallinoja (2000, 194) tarkastelee nykyajan perheen muodostumista ja perheenjäsenyyden saamista uusissa perhemuodostelmissa erilaisten kriteerien kautta. Näitä ovat esimerkiksi kanssakäyminen kaikkien perheenjäsenten kesken sekä kiintymys jokaiseen heistä.

2.1.2 Lapsuus ja aikuisuus muutoksessa

Osana modernisaatiota perheen kehittymisen lisäksi voidaan nähdä myös lapsuuden muutos eri vuosisatoina. Tähän on yhteydessä aikakausien mukaan vaihdellut käsitys siitä, mikä on lapselle parasta. Lapsen asema muuttui 1500 -luvulla Philippe Ariesin (1979) mukaan ratkaisevasti huonompaan suuntaan. Tällöin kodin ja koulun merkitys korostui ja lapsen sosiaalinen liikkuvuus aikuisyhteisössä väheni. (Kalliala 1999, 23.) Neil Postman (1985) sen sijaan näkee saman tilanteen modernin lapsuuden edellytyksenä, jolloin lapsi sai vihdoinkin yhteiskunnassa ja perheessä ansaitsemaansa kohtelua (Kalliala 1999, 23). Värri (1997, 26) mielestä on paradoksaalista, että vanhemmat pyrkivät kasvattamaan lapsiaan hyvään, vaikka he eivät välttämättä tiedäkään, mitä hyvä varsinaisesti on. Jokaisella kasvattajalla täytyy siis olla jonkinlainen näkemys hyvästä elämästä. Värri löytää tämän ajatuksen Platonin kirjaamasta Menonin paradoksista ja hän pitää sitä kasvatuksen avainkysymyksenä. Huolimatta kasvattajan elämäkokemuksesta, tiedosta ja arvoista, maailma on mysteeri kasvatussuhteen molemmille osapuolille. Siksi myös hyvä kasvatusta ja hyvään kasvatusta ovat hänen mukaansa absoluuttisesti vielä määrittelemättömiä käsitteitä. (Värri 1997, 14).

Tällä hetkellä lapsuuden muutos koetaan erityisen ajankohtaisena. Jo pelkästään lapsen kasvuympäristö on muuttunut internet-yhteyksien ja tavaramarkkinoiden

myötä, jotka puolestaan tuovat seksin, väkivallan ja kaupallisuuden osaksi lapsuutta (Korhonen 2000). Myös lapsuuden institutionalisoituminen on saanut myönteisen merkityksen. 1950 -luvulla päivähoidon "kokopäivälapsia" säälittiin, koska he joutuivat olemaan pitkään erossa vanhemmistaan. Nyt samoista koko päivän hoidossa olevista lapsista on tullut vanhempien lisääntyneen työssäkäynnin myötä päivähoidon "asiakkaita", yksilöitä, jotka kuitenkin edelleen kaipaisivat rakkautta, välittämistä ja aikaa vanhemmiltaan kuten lapset 50 -luvullakin. (Kalliala 1999, 27.)

Yleisesti keskustellaan myös lapsuuden lyhenemisestä ja siitä, kuinka lapset joutuvat kohtaamaan aikuisten maailman aivan liian aikaisin. Keränen, Stiller ja Rönkä (2001) vastustavatkin ajatusta, että lasten varhainen itsenäistäminen edistäisi lasten tasapainoisuutta ja kuinka nuorena kohdatut aikuisten maailman asiat auttaisivat lapsia ymmärtämään aikuisten maailmaa paremmin. He päinvastoin korostavat lapsen tarvetta saada riittävän pitkä lapsuus ja lupaa olla riippuvaisia omista vanhemmistaan. Myös Karhula (2000) on ottanut kantaa samaan asiaan. Hänen mielestään kasvattamisen mahdollisuus katoaa, jos lapsi itse saa päättää liian monista häntä koskevista asioista. Lapsi joutuu tällöin vastaamaan itse oman toimintansa seuraamuksista ja rakentamaan elämänsä tämän hetken maailman keinotekoisiiin malleihin ja epämoraalisiin fiktioihin perustuen.

Rousseau kritisoi aikoinaan aikuisten tarvetta etsiä lapsesta täysikasvuisen ihmisen ominaisuuksia ja kiirettä tarjota lapselle sellaisia aikuisten asioita, joita tämä ei vielä voi käsittää. Hänen mukaansa olisi ajateltava sitä, millainen *lapsi* on ja "vapautettava lapsi elämään lapsen elämää" (Bardy 1996, 94 - 95). Tutkija Mika Ojakankaan (1997) pedagogiikan valtavirrasta poikkeavan määritelmän mukaan aikuisuus ja lapsuus ovat aina vastakkain. Vaikka aikuisella on kaikki, niin henkiset kuin ruumiillisetkin keinot kasvattaa lasta, lapsuus on silti aina kehitystä vastaan. Tämä johtuu siitä, että lapsuus ei Ojakankaan mielestä kehity. Lapsen myöntyminen ja alistuminen aikuisen tahdon edessä tarkoittaa lapsen kasvamista ja kypsymistä, kohti aikuisuutta, pois lapsuudesta. Aikuisuutta pidetään turhan usein tavoitteena. Kuinka usein ja miten tasaisin väliajoin lapselta kysytäänkään, mikä hänestä tulee isona. Mitä jos joku todella haluaisikin jäädä lapseksi?

Rousseaun kasvatuskäsitys ei perustunut lapsen ja aikuisen kokemusten jakamiselle, vaan hän halusi lapsen ja aikuisen maailman säilyvän erillään (Bardy 1996, 126). Myös Airaksinen tuo Helsingin Sanomien (5.12.2000) haastattelussaan esille perheiden ongelman, jossa aikuisten ja lasten epäselvien roolien takia kukaan ei tunnu olevan vastuullinen. Vaikka lapsia suojellaan yhteiskunnan taholta monelta pahalta, hänen mielestään lapsia on vaikea suojella huonoilta vanhemmilta. Ratkaisuna voisi Airaksisen mukaan toimia perinteinen sosiaalinen kontrolli, jolloin kuka tahansa perheen läheinen aikuinen, naapuri, tuttava tai sukulainen voi huolehtimisellaan mahdollisesti ehkäistä perheen sisäistä pahoinvointia. (Vainio 2000a.)

Käsitys lapsuuden ja aikuisuuden periodimaisuudesta on vuosikymmenten aikana vaihdellut. Wolfenstein (1955) esitteli 1950 -luvulla ajatuksen, jossa lapsuus nähtiin kärsittävänä ajanjaksona ennen aikuisuuden ihanuutta. (Goodnow & Collins 1990.) Myös Riesmanin (1952) mukaan länsimaisessa ydinperheessä lasten kasvatustavoitteena oli elämän pysyvät arvot ja päämäärät omaksuva, sisäisesti ohjautuva aikuinen. 1990 -luvulla tämä tavoite on muuttumassa ulkoisesti ohjautuvaksi persoonallisuustyyppiksi (Kalliala 1999, 25; ks. myös Jallinoja 2000, 224-228). Tällöin ihmisen sosiaalisen hyväksynnän sekä vertaisryhmien tarve korostuu ja joukkotiedotus saa suuren merkityksen ulkoisesti ohjautuvan yksilön mielipiteiden ja toiveiden muokkaajana. Vanhemmuuteen ja kasvatuskulttuuriin tämä koulutustason noususta, teknologian ja joukkotiedotuksen kehittymisestä, kuluttamisesta ja lisääntyneestä vapaa-ajasta johtuva muutos aiheuttaa epävarmuutta. Vanhemmilla on Goodnow'n ja Collinsin (1990, 17) mielestä kuitenkin selvät tavoitteet ja tarkoitus vanhemmuudelleen. Toisaalta nämä vanhempien tiedostamattomat päämäärät saattavat heijastella ympäröivän yhteisön senhetkisiä muutoksia tai pitää yllä sellaisia traditioita, jotka eivät ole enää ajankohtaisia.

Lapsuutta saatetaan pitää nautinnollisena aikana ennen aikuisuuden väistämätöntä, raskasta taakkaa. (Goodnow & Collins 1990, 26.) Hellstenin mielestä ongelma juuri onkin, etteivät ihmiset tunnu enää tietävän, mitä on aikuisuus (Hellsten 1999, 68). Hänen mukaansa ihmisillä on nykyisin ongelmia aikuistua ja oivaltaa vanhemmuuteen sisältyvän palvelutehtävän tärkeys. Aikuisen tuntomerkeiksi hän listaa mm. vastuun ottamisen muista ja itsestä sekä epäitsekkyden. Mallioppimiseenkaan ei Hellstenin mukaan enää kohta ole mahdollisuutta, sillä "oikea" aikuisuus on katoamassa

kulttuuristamme, jossa “vallitsee itsensä toteuttamisen pakkomielle ja kollektiivinen päätös olla kasvamatta aikuiseksi” (Hellsten 1999, 67). Hoikkalan (1993) tutkimuksesta käy ilmi, että yksi tapa nähdä aikuisuus on pitää sitä kielteisesti “keski-ikäisyyden pysähtyneenä jämahdyksenä” ja tylsänä velvollisuuksien hoitamisena. Se on haarniska, joka on ihmisen taakkana. Aikuisuuden vastakohtana nähdään nuoruus, jonka ideaalina on itselle eläminen ja jolloin ei ole tarvetta ottaa vastuuta muista ihmisistä. (Hoikkala 1993, 73-79.) Hoikkala (2000) on myös todennut lapsuuden lapsellisuuden katoavan samanaikaisesti kun aikuisten arvokkuus häviää kulutuskulttuurin vuoksi. Jos kerran aikuisuus on usealta vanhemmalta kadoksissa ja vanhemmuuden vastuuta ei ole sisäistetty, voidaankin kysyä, mistä löytyvät rakennusaineet tämän hetken vanhemmuudelle?

2.1.3 Kakofoninen vanhemmuus

Edellä esitetty arvomaailman ja yhteiskunnan muutos vaikuttaa väistämättä myös vanhemmuuden sisältöön ja vanhempana toimimiseen. Ajan ilmiöt synnyttävät epäroivää kasvatuskulttuuria. Kokonaisuudessaan 2000 -luvun vanhemmuus tuntuukin kakofonialta, jossa vanhemmat yrittävät saada kaiken samanaikaisesti; loistokkaan uraputken, menestyvät lapset ja ennen kaikkea helpon vanhemmuuden.

Tämän hetken kulttuuria Hellsten (1999) pitää pubertaalisisena kulttuurina. Tällä hän tarkoittaa, että isät ja äidit eivät itse kasva aikuisiksi ja he asettavat omat tarpeensa lasten tarpeiden edelle. Lapsista on tullut hänen mukaansa kulutuksen kohteita, joilla trenditietoiset vanhemmat lisäävät omaa kiinnostavuuttaan. Lapsia “hankitaan” kuten omaisuutta tuomaan mielekkyyttä vanhempien elämään. (Hellsten 1999, 52-54). Myös kirkkoherra Kaj Engström kritisoi vanhempien motivaatiota ylipäättään hankkia lapsia. Hän väittää lasten olevan nykyisin näyttelyesineitä, kuin rotukoiria, joita kasvatetaan vain vanhempien oman statuksen lisäämiseksi (Engström 2000). Kalliala (2000) tuo esille käsitteen narsistinen kulttuuri. Hänen mukaansa monet aikuiset tekevät päätöksiä ja perustelevat toimintaansa yhä enemmän sen mukaan, mikä on kivaa ja mikä ei.

Ijäs (1984, 85) arvelee vanhempien epävarmuuden johtuvan lisääntyneestä tiedon määrästä sekä nyky-yhteiskunnalle ominaisista liian monista haasteista. Vanhemmat

eivät pysty soveltamaan olemassa olevaa kasvatus- ja kehitysopillista tietoa omiin lapsiinsa eikä heillä riitä siihen aikaakaan. Vanhempien koko suhtautuminen lapsiinsa tuntuukin muuttuneen. Ijäs lainaa Ginottin (1969) ajatusta siitä, miten aikaisemmin vanhemmat toimivat määrätietoisesti ja arvovaltaisesti, myös silloin kun olivat väärässä. Sen sijaan nyt jopa ollessaan oikeassa vanhemmat empivät ja epäröivät (Ijäs 1984, 85). Hoffman (1996, 8) uskoo epävarmuuden kasvatuksessa johtuvan yhteiskunnan yleisen moraalin heikkenemisestä. Pedagogista vastuuta ja arvojen ja normien siirtämistä seuraavalle sukupolvelle paetaan, koska vanhemmat tiedostavat puutteita omassa moraalisisessa arvomaailmassaan. Kalliala (2000) perääkin kunnan arvokeskustelua vanhemmuuden kysymyksiin. Lapsi tarvitsee hänen mukaansa selkeitä rajoja ja normeja sekä moraalialia, käsitystä oikean ja väärän erottamisesta. Presidentti Tarja Halonen allekirjoitti samaan asiaan liittyvän rukouspäivänjulistuksen (Vainio 2000). Julistuksessa halutaan korostaa vanhemmuuden asemaa ja sen tehtäviä. Vanhemman tulisi opettaa lapselleen ennen kaikkea elämää; arvoja ja arvostuksia, ihmissuhdetaitoja, välittämistä toisista ihmisistä. Vanhempien tulisi toimia huoltajina, suojelijoina sekä malleina lapsilleen, tarjota rakkauttaan ja välittämistään. Julistuksessa tuodaan myös esille, että perheen ulkopuoliset kasvatusinstituutiot vain tukevat vanhempien kasvatustehtävää. (Vainio 2000b.)

Perinteisen, ehdottoman auktoriteettiaseman näyttämisen sijaan vanhemmuus voi myös kehittyä ja kultivoitua toimintana ja suhteena. (Nurminen & Roos 1991, 123.) Nämä tutkijat tuovat esille artikkelissaan, että miesten auktoriteettiasema sekä vaimoonsa että lapsiinsa nähden tuntuu heikenneen. Vanhemman traditionaalista roolia on kyseenalaistettu, mutta korvaavia rooleja ei ole löydetty. Toisaalta yksineläminen ilman lapsia on yhä yleisempää. Heidän mukaansa vanhempi-lapsi -suhde on epävakaampi kuin ennen ja menettää merkityksensä yhä aiemmin. Tutkimuksen mukaan ensimmäisten, lasten kanssa vietettyjen työntäyteisten vuosien jälkeen vanhemmat haluaisivat päästä ennen kaikkea hyvään kaveruussuhteeseen lastensa kanssa. (Nurminen & Roos 1991, 123 - 139.)

Kalliala (2000) käyttää samasta ilmiöstä Robert Blyn termiä "puoliaikuinen", joka kertoo aikuisen halusta olla lapselleen enemmän kaveri kuin vanhempi. Tällöin juuri esimerkiksi rajojen asettaminen on ongelmallista. Ristiriitaista on, että vanhemman

hyvää tarkoittama kaverivanhemmuus aiheuttaa helposti lapsuuden ja aikuisuuden rajan hämärtymistä. Kun vanhemmat eivät itse aseta rajoja lapselle, se jää silloin lapsen itsensä vastuulle. Kalliala näkee tilanteen huolestuttavana. Lapsella on hänen mukaansa oikeus olla päättämättä kehitystasollensa liian vaikeista ja suurista asioista, samoin kuin lapsella on oikeus päättää sellaisista asioista, joihin hänen ymmärryksensä riittää. Hellsten (1999) uskoo joidenkin vanhempien valitsevan hankalan vanhemmuuden roolin sijasta juuri kaverina olemisen roolin, koska vanhemmat eivät itse halua tuottaa lapsilleen pettymystä esimerkiksi rajoja asettamalla. Lapsille tällainen vanhemmuus hänen mukaansa kuitenkin aiheuttaa turvattomuutta. (Hellsten 1999, 216-217.) Nykypäivän vanhempia on jopa kutsuttu lasten kantotuolien kantajiksi. Tällä kuvataan lasten perheessä saamaa ylivaltaa ja ongelmia, joita liiallinen kaverivanhemmuus aiheuttaa (Engström 2000). Kasvatuksessa kultaisen keskitien löytäminen on siis vaikeaa. Rousseaukin arvosteli aikanaan kasvatusta, jossa lapset joko hemmoteltiin piloille tai heidät alistettiin tyrannimaisella kurilla (Bardy 1996, 96).

Aikaisemmin yleisesti hyväksytty vanhempien tiukka auktoriteetti on murtumassa ja kasvatusvastuuta siirretään perheistä yhä enemmän asiantuntijoille. (Ks. myös Hoikkala 1993, 47; Björnberg 1992, 4.) Tämä ei kuitenkaan vähennä vanhempien eettistä ja sosiaalista vastuuta: tietotulvasta ja eri asiantuntijatahoista huolimatta lasten parhaan toteuttaminen jää vanhempien itsensä varaan. (Kalliala 1999, 24 - 26.) Tämä ajatus on ainakin osittain hyväksytty vanhempien keskuudessa. Perhebarometri (1999) osoittaa, että jo alle kouluikäisten lasten vanhempien enemmistö kannatti perheen osuuden lisäämistä lasten hoitamisessa. Tilastollisesti merkittävää oli kuitenkin, että päiväkotien henkilökunta korosti vanhempia huomattavasti enemmän perheen vastuun lisäämistä. Heidän mielestään yhteiskunta osallistuu lasten kasvattamiseen liikaa, ja he olivat huolestuneita vanhempien vastuun puuttumisesta. (Reuna 1999, 41-42, 61.)

Myös kirkon taholta on otettu kantaa kasvatusvastuun kantamiseen. Kirkkoherra Engström (2000) perää vanhempien omaa kasvatusvastuuta, joka usein siirretään päiväkodille ja koululle. Yhteiskunta voi luoda "institutionaalista vanhemmuutta" rakentamalla päiväkoteja ja miettimällä lapsen kehitystä tukevia ratkaisuja. Vanhempien rakkautta ja läsnäoloa se ei kuitenkaan koskaan voi korvata. Hellstenin (1999) mukaan vanhemmat ovat jollakin tasolla tietoisia tästä. Vanhemmuudesta luopuminen kuitenkin

synnyttää pahaa oloa ja syyllisyyttä (Hellsten 1999, 41). Penttinenkin (2000b) on pohtinut vanhemmuuden tämänhetkistä tilaa. Hän on huolissaan aikuisten keskittymisestä aineelliseen todellisuuteen lapsen hädän tunnistamisen sijaan. Hänen mielestään aikuiset syyllistyvät väkivaltaan lapsia kohtaan jättäessään nämä omien kokemuksiansa ja tunteittensa kanssa yksin. Penttinen korostaa, että tilanteen korjaamiseksi riittää, kun on lapselleen hetken läsnä. Kukaan vanhempi ei voi muuttua täydelliseksi ja poistaa kaikkea pahaa oloa. Pääasia on, että huomatuksi tullessaan lapsi saa kokea olevansa turvassa. (Penttinen 2000b.)

Kalliala (1999, 26) on pohtinut vanhempien yleisesti kokema voimattomuuden tunnetta omassa kasvatustehtävässään. Hänen mielestään lasten hyvän tuottaminen jää asiantuntijoiden tuesta huolimatta kuitenkin vanhempien vastuulle. Vuoden 1998 Perhebarometrin mukaan 30-45 -vuotiaiden suomalaisten perhe-elämässä eniten ristiriitoja aiheutti lasten kasvatukseen liittyvät kysymykset (Reuna 1999, 55). Vanhemmalla on Collinsin ja Goodnow'n (1990) mielestä tuskin koskaan yksinään vastuu lapsesta. Korhonen (2000) näkeekin Vuoden 1998 Perhebarometrin mukaan 30-45 -vuotiaiden suomalaisten perhe-elämässä eniten ristiriitoja aiheutti lasten kasvatukseen liittyvät kysymykset (Reuna 1999, 55). Vanhemmalla on Collinsin ja Goodnow'n (1990) mielestä tuskin koskaan yksinään vastuu lapsesta. Useiden tutkimusten mukaan kumpikin vanhemmista ottaa vastuuta lapsesta.

2.2 Vanhempi kasvattajana

Tässä kappaleessa yritämme määritellä vanhemmuutta sen käsitteen etymologiaa tutkien. Tarkastelemme vanhemmuutta myös erityisenä kasvatustehtävänä. Oman tutkimuksemme tueksi ja vertailukohtaksi olemme lisäksi löytäneet kappaleessa 2.2.3 esiteltävät tutkimukset vanhempien käyttämisestä kasvatustavoista ja periaatteista. Kappaleessa 6.4 on näiden kasvatustavojen sekä omien tutkimustulostemme dialogia.

2.2.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuuden käsitettä näkee käytettävän usein. Kuitenkaan sen määrittelyminen ei ole yksinkertaista. Paljon ristiriitaisia mielipiteitä on esimerkiksi herättänyt myös

eduskunnassa käyty keskustelu siitä, voivatko homoseksuaalit toimia vanhempina, ja miksi heitä tällöin pitäisi kutsua. (Vrt. Perhebarometri 1999.) Eräs tapa tutkia vanhemmuutta on selvittää sen kielitieteellisiä määritelmiä. Nykysuomen sanakirjan (1989) mukaan vanhemmalla tarkoitetaan isää tai äitiä suhteessa lapseensa tai lapsiinsa. Collins English Dictionary (1999) ja The Concise Oxford Dictionary (1995) määrittelevät sanan "parent" mm. isäksi tai äidiksi tai henkilöksi, joka käyttäytyy kuten huoltaja. Sana tarkoittaa myös organismia, joka tuottaa itsensä kaltaisia yksilöitä. Sana "parent" perustuu latinan kielen substantiiviin "parens parentis" ja verbiin "parere". Englannin kielen sana "parenthood" on johdettu näistä sanoista. Nämä latinankieliset käsitteet ovat tulleet englannin kieleen 1400 -luvun ranskan kielen kautta. Ruotsin kielen sanaan "förälderskap" liitetään helposti ajatus korkeammasta iästä, koska termi sisältää sanan äldre, vanhempi. Vanhempana oleminen merkitseekin vanhana olemista, joka on vastakohta nuorena olemiselle. (Hellsten 1999, 25.)

Ehkä tunnetuin vanhemmuuden määritelmä on jakaa käsite biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen vanhemmuuteen. *Biologinen* vanhempi tarkoittaa lapsen synnyttäneitä tai siittäneitä vanhempia. *Sosiaalinen* vanhempi on ihminen, jonka perheessä tai taloudessa lapsi elää. *Psykologista* vanhemmuutta määrittää lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde ja lapsen samastuminen vanhempaan. Psykologinen vanhempi on lapsen tasapainoisen henkisen kasvun kannalta tärkein. Psykologinen vanhemmuus kehittyy yleensä lapsen fyysisestä riippuvuussuhteesta molemminpuoliseksi, vanhemman ja lapsen väliseksi tiiviiksi yhteydeksi. Psykologisen vanhemmuuden käsite tuotiin ensi kerran käyttöön Yhdysvalloissa 1970 -luvulla. (Ks. Goldstein, Freud & Solnit 1973; Valkonen 1992.)

2.2.2. Vanhemmuus kasvatustehtävänä

Vanhemmuutta ei voi olla ilman että "vanhaa" arvostetaan (Hellsten 1999, 32). Tällöin vanhemmuudella tarkoitetaan oikeastaan vallan ottamista ja sen käyttämistä. Jotta uudet sukupolvet eivät joutuisi luomaan kaikkia "elämän totuuksia" uudelleen, vanhemmat tukeutuvat elämäkokemukseensa ja esittävät asioita lapsilleen itsestäänselvyyksinä. Lapsen vanhemmille on uskottu arvokkaan, kollektiivisen tiedon siirtäminen seuraaville sukupolville. Tämä perintö ei kuitenkaan siirry sukupolvelta toiselle hetkessä eikä

mikään kasvoton yhteisö voi sitä hoitaa. Lapsen persoonaan voi kohdistaa asioita vain toisen persoonan välityksellä, jolloin vanhempien erityissuhde omiin "opetettaviinsa", lapsiinsa korostuu. Lapsi tarvitsee ympärilleen rakkautta sisäistääkseen kollektiivisen perinnön. Siksi voidaankin todeta vanhempien tehtävänä ihmiskunnassa olevan totuuden ja rakkauden välittäminen. Totuudella Hellsten tarkoittaa ihmiskunnan yhteisen moraalitunnustamista, rakkaudella taas sitä, että yksilöä kunnioitetaan persoonana. (Hellsten 1999, 32-35.) Rousseau mukaan kasvatuksessa on olemassa kolme tekijää; luonto, ihmiset ja olot. Hän tähdentää, että kasvatuksen tehtävänä olisi tehdä lapsi autonomiseksi, koska lapsen kohtalona on usein riippuvuus. (Ks. Bardy 1996, 91 - 92.)

Vanhemmaksi ryhtyminen tarkoittaa aina suhdetta toiseen ihmiseen. Cacciatore ja Reinholm (2000) korostavat vanhemmuuden myös olevan vaativa taitolaji, johon opitaan vähitellen ensimmäisen lapsen synnyttyä. Syyt, miksi ihmiset haluavat hankkia lapsia ovat Goodnow'n ja Collinsin mukaan tarve primaarien ihmissuhteiden muodostamiseen sekä läheisyys, ilo, hui ja viihtyminen lapsen seurassa. Lisäksi tarve oman itsen ilmaisemiseen lapsen kautta, aikuisen statuksen osoittaminen, sosiaalisen identiteetin löytäminen tai esimerkiksi taloudellinen hyöty maatalousvaltaisilla alueilla (työntekijä perheeseen) vaikuttavat tähän päätökseen. (Goodnow & Collins 1990, 18.) Heidän viittaamassaan LeVine'n tutkimuksessa on osoitettu, että vanhempien tarpeet voidaan luokitella etenevän hierarkisesti fyysisistä tarpeista taloudellisen itsenäisyyden kautta sosiaalisiin tarpeisiin kuten onnellisuuteen, viehättävyyteen, uskollisuuteen liittyen.

Vaikka vanhempien syyt hankkia lapsia olisivatkin tutkimusten mukaan yhtenäisiä, varmaa on, että vanhemmat - erilaiset äidit ja isät toimivat kasvattajina hyvinkin eri tavoin. Saman asian tiedostaen Moilanen (1999, 49) on kuitenkin yrittänyt määrittää kasvattajana olemisen perusolottuvuuksia pakkojen avulla, joita jokainen kasvattaja joutuu kohtaamaan. Nämä kasvattajana olemisen pakot hän nimeää suhteen, vallan ja suunnan pakoiksi, joissa jokaisessa on ideaalinen keskikohta sekä kielteiset ääripäät. (Ks. Moilanen 1999, 50.) Moilanen tähdentää esittelemänsä kolmen pakon olevan kiinteästi yhteydessä toisiinsa; jonkin osa-alueen puuttuessa myös itse kasvattajuus on vaillinainen.

Suhteen pakko tarkoittaa, että kasvattajalla on aina erityinen suhde kasvatettaviinsa. Ääripäitä tälle suhteelle ovat välittämisen vastakohtat eli kasvatettavan liiallinen sitominen ja heitteillejättö. Läsänkulku edustaa suhteen pakon ideaalia, jossa kasvattaja luottaa lapsen kykyyn tehdä myös omia valintoja. *Vallan pakko* on kasvattajuuden ja vanhemmuuden toinen peruselementti. Moilasan mukaan hyvää vallankäyttöä edustaa vastuu, jolloin kasvattaja ymmärtää valtansa ja pyrkii toimimaan oikeudenmukaisesti ja kuuntelemaan kasvatettaviansa. Diktatuuri ja antautuminen taas ilmentävät ei-toivottuja toimintamalleja. Siinä missä diktaattori käyttää valtaansa häikäilemättömästi, antautuja taas luovuttaa valtansa pois ja näin ollen “rikkoo pedagogisen suhteen ydintä vastaan” (Moilanen 1999, 52). *Suunnan pakolla* tarkoitetaan kasvatettavan kasvun suuntaa. Tällöin suvaitsemattomuus ja päämäärättömyys sijoittuvat pakon kielteisiin ääripäihin näkemyksen jäädessä ideaaliksi. Moilanen näkee tärkeänä, että kasvattaja osaisi kyseenalaistaa myös omat ihanteensa ja arvonsa. Suvaitsematon kasvattaja ei tähän kykene, vaan helposti kieltää kasvatettaviltaan arvokkaitakin asioita vain siksi, ettei itse ymmärrä niiden merkityksellisyyttä. (Moilanen 1999, 49-54.)

Värrin (1997) kasvatustajatteluun lähtökohtana on hyvän elämän ja itseksi tulemisen ideaalien etsiminen dialogisessa kasvatussuhteessa. Kasvattaja on tällöin kasvatettavan maailmasuhteen tulkki, kasvun tukija ja auttaja, jolle on toiminnassaan ensisijaista ottaa itse kasvatettavan näkökulma huomioon. Värrin mukaa hyvän elämän ideaalia on noudatettava tämänhetkisessä kasvatussuhteessa eli nykyisyydessä. Kasvatettava onkin kasvatussuhteessa aktiivinen osapuoli, toinen minä eli Sinä, ei vain kasvatuksen kohde eli objekti. Kasvatus on myös arvokkaan välittämistä kasvatettavalle (Värrin 1997, 11-13.)

Kasvattaessa täytyy Wileniuksen (1987) mielestä kysyä kasvun tarkoitusta. Hän on kehittänyt siihen kaksi periaatteellisesti vastakkaista vastausta. Kasvun tarkoituksena on joko jonkin kaikille ihmisille yhteisen lajinolemuksen toteutuminen tai kullekin ihmiselle ominaisten piirteiden, yksilöllisyyden toteutuminen. Väitetään, että ihmisyyteen kuuluu yksilöllisyys. “Jokainen ihminen on ihmislajin edustaja ja oma lajinsa. Kasvatuksen käytännössä voidaan eri tavoin painottaa näitä näkökohtia.” (Wilenius 1987, 14-15).

Ajan myötä myös vanhempien käyttämät kasvatustapa- ja menetelmät eli lasten toimintaa ohjaavat ja säätelevät menetelmät ovat muuttuneet. Aikaisemmin suomalaiselle kasvatustapa- ja menetelmillekin tyypillinen ruumiillinen kuritus on jopa kielletty laissa. Tunnetuimpia vanhempien käyttämiä kasvatustapojen ja menetelmien Pulkkisen (1977) mukaan ovat palkitseminen, rankaiseminen ja sanallinen ohjaus. (Hirsjärvi ym. 1998, 27-29) Goodnow ja Collins (1990) esittävät kolme syytä, miksi vanhemmat käyttävät tiettyjä menetelmiä kasvatuksessaan. Ensinnäkin kurinpidollisissa kysymyksissä päämäärä ja tavoite määräävät, miten vanhempi toimii. Vanhemmat myös luokittelevat lasten toimintaa ja toimivat sen mukaisesti. Esimerkiksi vanhemmat helposti rankaisevat lastaan tämän aggressiivisesta toiminnasta, mutta jättävät lapsen antisosiaalisen, itsekeskeisen käyttäytymisen usein huomiotta. Kolmantena tutkijat mainitsevat vanhempien käyttämistä kasvatustavoista vanhempien tarpeen tietää ja ymmärtää aikaisemmin käytettyjen menettelytapojen toimivuus. (Goodnow & Collins 1990, 38-39.)

2.2.3 Näkökulmia vanhempien kasvatustapoihin ja -periaatteisiin

Kasvatustraditioiden muuttuminen modernin yhteiskunnan myötä on merkinnyt uusia haasteita myös kasvattajille. Nurminen ja Roos (1992) esittävät kolme erilaista suhtautumistapaa ristiriitaisia tunteita herättävään vanhemmuuteen. Tietoisesti valittu lapsettomuus eli *vanhemmuuden hylkääminen* on näistä ensimmäinen. Toisessa heidän esittämässään ratkaisussa vanhemmat luovat uusia malleja ratkaistakseen ongelmia ja hylkäävät perinteet, kuten sukupuoliroolit. Esimerkiksi isä voi jäädä kotiin hoitamaan lapsia, jos hänellä on tähän äitiä paremmat mahdollisuudet. Tämä malli on nimeltään *vanhemmuuden symmetrinen malli*. Kolmannesta, *traditionaalisen vanhemmuuden mallista*, syntyy helposti ongelmia, koska yhteiskunta on muuttunut aikaisempien sukupolvien ajoista. Siinä vanhemmat pyrkivät välittämään omien vanhempiensa asenteita ja toimintaa lapsilleen lähes sellaisenaan. (Hirsjärvi 1998, 14.)

1960 -luvun lopussa Diana Baumrind teki vanhemmuutta tarkastelevan tutkimuksen, johon osallistui yhteensä 127 perhettä. Hän kehitti tutkimuksensa myötä vanhemmuuden kolmijakoisen mallin, joka muodostuu autoritaarisesta, auktoritatiivisesta ja sallivasta vanhemmasta. (Baumrind 1989, 350-351.) *Autoritaariset* vanhemmat haluavat määrätä,

kontrolloida ja arvioida lapsensa käytöstä ja asenteita vedoten yleensä kasvatustajatteluun yhteiskunnan muihin auktoriteetteihin. He pitävät lapsen kuuliaisuutta hyveenä ja suosivat rankaisevaa ja voimallista kasvatusta hillitäkseen lapsen omaan tahtoon ja vanhempia vastustavaa käyttäytymistä. Autoritaarisille vanhemmille työ, auktoriteettien ja yhteiskunnan perinteisten rakenteiden kunnioitus on tärkeää ja he haluavat myös lapsensa omaksuvan tämän asenteen. He eivät usko keskusteluun lapsen kanssa, vaan haluavat, että lasten on hyväksyttävä vanhempiensa määräykset. Tutkimuksen mukaan tällaisten perheiden poika-lapset olivat ikäisiinsä poikiin verrattuna ilkeitä ja vastustelevia ja tytöt ikäisiinsä verrattuna epäitsenäisiä ja alistuvia. (Baumrind 1989, 353.) Lapsen toiminta, esimerkiksi leikkitoverien ja ystävien valinta heijastelee usein perheen vaikutusta. Lapsen kohdistunut aggressiivinen kasvatustapa saattaa johtaa lapsen hakeutumiseen antisosiaalisesti käyttäytyvien lasten seuraan. (Belsky 1984, 59-75.)

Vanhemmuus voi Hoikkalan (1993) mielestä olla heikkoa tai vahvaa. Heikko vanhemmuus korostaa yksilöllisyyttä, yksilön valintaa ja oman itsen löytämistä. Vahvassa vanhemmuudessa taas vanhemman rooli lapsen kehityksen tukijana on tärkeä. Vanhemman kokemuspohjaista tietoa halutaan siirtää lapseen. Tavoitteena on terve, aikuinen kansalainen. (Hoikkala 1993, 52.)

Vahvaa vanhemmuutta on *ohjaava valmentajamalli*, jossa vanhemmat ovat järkevien neuvojen ja vinkkien antajia ja suurimpien virheiden ennalta ehkäisijöitä. Samaa vahvaa vanhemmuutta on myös *konfliktimallissa*, jossa kasvattaja valvoo lapsen toimintaa ja vaatii häneltä kuuliaisuutta. Vaikka ongelmista pyritään keskustelemaan, syntyy aina riitoja, koska vanhemman asettamat rajat ja edellytykset ovat lapsen vaatimusten kanssa vastakkain. Tässä mallissa lapsi nähdään usein ongelmatapauksena ja vastuu hänen käytöksestään on hänellä itsellään. Vanhemmat eivät näe ongelmaa itsessään. (Hoikkala 1993, 53-54, 97-114.)

Baumrindin (1989) mallin mukaiset *auktoritatiiviset* vanhemmat haluavat ohjata lapsiaan järkevällä ja määrätietoisella tavalla. He rohkaisevat lapsia keskustelemaan kanssaan ja perustelevat lapsille omat näkökantansa ja menettelytapansa. Lapsen tunneilmaisua tukevat ja toiminnalliset luonteenpiirteet sekä itsenäisen tahdon

toteuttaminen ovat heidän mielestään hyväksyttäviä ominaisuuksia lapsen käyttäytymisessä ja toisaalta myös sen kontrolloinnissa, eivätkä vanhempien kurinpidolliset vaatimukset ole asian kanssa ristiriidassa. Lapsen varma ja hallittu kontrolloiminen, joka ei kuitenkaan rajoita lapsen toimintaa liikaa, on heidän mielestään oikein. (Baumrind 1989, 354-355.)

Myös vuoden 1999 Perhebarometrissa on pureuduttu kasvatuksessa tärkeiksi koettuihin asioihin. Vanhemmat korostivat voimakkaimmin selkeiden rajojen asettamista lapselle, toisten huomioonottamista sekä hyviä käytöstapoja. Päiväkodin henkilökunta tosin koki vanhempiakin tärkeämmäksi rajojen asettamisen ja rajoista kiinnipitämisen. (Reuna 1999, 49-50).

Auktoritatiiviset vanhemmat ohjaavat lapsen toimintaa varmasti ja johdonmukaisesti ja he vaativat lapselta osallistumista kodin arkiaskareisiin. He esittävät arvonsa ja norminsa selkeästi perustellen ja edellyttävät lapsiltaan kunnioitusta arvojaan kohtaan. Auktoritatiiviset vanhemmat ovat rakastavia ja huolehtivia sekä tukea antavia ja he haluavat tarjota lapsilleen virikkeellisen ja haasteellisen kasvuympäristön. He ymmärtävät omat oikeutensa ja velvollisuutensa aikuisena ja vanhempina, mutta he myös kunnioittavat lapsen yksilöllisiä intressejä ja tapoja. Auktoritatiiviset vanhemmat tiedostavat lapsensa erityisominaisuudet, mutta he haluavat kuitenkin itse tehdä perheen pelisäännöt tulevaisuutta ajatellen. Näin ollen heidän päätöksensä eivät perustu muilta vanhemmilta tai ympäröivältä yhteisöltä kopioituihin malleihin, eivätkä pelkästään lapsen tahtoon. Auktoritatiiviset vanhemmat eivät kuitenkaan pidä itseään erehtymättöminä, sillä kokevat olevansa itse vastuussa toiminnastaan vanhempina. (Baumrind 1989, 354-355.)

Baumrindin (1989) määrittelemän autoritaarisen kasvatustavan vastakohta on *salliva* vanhempi. Tällaiset vanhemmat kontrolloivat lapsiaan vähemmän, mutta he sen sijaan välittävät ja ovat suhtautumisessaan lapseensa erityisen lämpimiä. He haluavat taata lapsilleen itsenäisyyden ja suhtautuvat lastensa impulsseihin, haluihin ja toimiin hyväksyvästi, eivätkä halua rankaista heitä tai vaatia paljon. Sallivat vanhemmat antavat lastensa käyttää itseään lapsen toiveiden mukaisesti, eivätkä ole mielestään vastuussa lapsen sen hetkisestä tai tulevasta käyttäytymisestä. Lisäksi he antavat lastensa suunnata

ja määrätä omia aktiviteettejaan niin paljon kuin mahdollista, sillä he välttävät kontrollointia, eivätkä vaadi lastensa tottelevan ulkopuolelta tulevia sääntöjä. Sallivat vanhemmat välttävät viimeiseen asti voiman käyttöä päämääriensä saavuttamiseksi. (Baumrind 1989, 354-355.)

Hoikkala (1993) taas luokittelee oman mallinsa toiseen ääripäähän, heikkoon vanhemmuuteen kuuluvaksi *kantapään kautta oppimisen -mallin*, jossa kasvatustapa on salliva ja antiautoritaarinen. Siinä ei aseteta lapsille rajoja eikä uskota viisauden siirtoon, vaan korostetaan lapsen omien kokemusten merkitystä. Vanhempi on lapselle tukija ja suhde häneen on kaverillinen. Toinen heikon vanhemmuuden malli on *itsekriittinen* vanhempi, jossa ongelmien kohdatessa vanhemmat etsivät syytä itsestään. Silloin vanhemmalla ajatellaan olevan täysi vastuu lapsen tekemisistä ja tekemättä jättämisistä. Lapsen tulevaisuus on siis pelkästään kasvatuksen tulosta. (Hoikkala 1993 54-55, 116-123, 128-135.)

Pulkinen (1996) viittaa tutkimuksessaan Baumrindin (1989) teoriaan vanhempien käyttämistä kasvatustavoista, joita ovat *auktoritatiivinen* (authoritative), *määräilevä* (authoritarian) ja *salliva* (permissive) kasvatustapa. (Pulkinen 1996, 79-80). Välttääkseen termien auktoritatiivinen ja autoritaarinen sekaannuksen ja niiden kieliasullisuuden samankaltaisuuden, Takala (1997) on esittänyt auktoritatiiviselle kasvatukselle myös toista suomennosta, *aikuisen auktoriteeteille rakentuvaa kasvatusta* (ks. Korhonen 1999, 46). Auktoritatiivinen (authoritative) kasvatustapa jakaantui hänen tutkimuksessaan edelleen Kettusen ja Kratsin (1996) luomaan neljään eri ulottuvuuteen kasvatuskäytännöissä. Näitä olivat *lapsikeskeinen*, *ohjaava* ja *määräilevä* kasvatustapa sekä lisäksi neljäs ulottuvuus, vanhemmuuden masennus. Vanhemman masennus, joka voi johtua vanhemman kyvyttömyyden, riittämättömyyden tai syyllisyyden tunteista, stressaavista elämäntapahtumista ja/tai olosuhteista oli usein yhteydessä lapsella havaittuihin ongelmiin (Pulkinen 1996, 81-82).

Pulkinen (1996) pohjaa pitkittäistutkimuksensa niin sanottuun elämänkaaren näkökulmaan, joka muodostuu useista eri teorioista erilaisin kehityspsykologisin painotuksin. Pulkinen ja Goodnow ja Collins (1990) esittelevät kirjassaan elämänkaaren näkökulman vanhemmuuteen. He haluavat kyseenalaistaa lapsuuden ja

vanhemmuuden etenevän vaiheittain, sillä jokaiseen periodiin varmasti vaikuttavat vanhempien kontrolli, lapsen intressit, kulttuuriset erot. Hellstenin (1999) mukaan kasvattaminen on palvelutehtävä, jossa aikuinen asettuu rohkeasti käytettäväksi. Tällöin aikuinen käyttää valtaansa “terveellä” tavalla suhteessa lapseen esimerkiksi rajoja asettamalla. Lapsen kanssa ei neuvotella siitä, haluaako hän tulla kasvatetuksi, vaan häntä kasvatetaan. Vanhemman tehtävässä kasvattaja tarvitsee kokemustaan, arvojaan, tietoa, tahtoa, intuitiota ja sitoutuneisuuttaan, mutta vanhemmuus haastaa aikuisen myös *hänen* omaan kasvuprosessiin. (Hellsten 1999, 9, 191.)

Korhonen (1994) on luokitellut tutkittavina olleiden naisten kasvatustyyplejä neljään äitityyppiin. *Tietoiset kasvattajat* ovat johdonmukaisia kasvattajia, jotka asettavat selkeät rajat lapselle. *Yksilöllisyyttä korostavat äidit* eivät korosta auktoriteetin tärkeyttä tietoisten kasvattajien tavoin vaan uskovat sallivaan, luottamukseen perustuvaan kasvatukseen. Vanhempi haluaa välittää omia arvojaan ja ajatuksiaan lapsille, mutta ei tyrkytä niitä. Toisin kuin kahden edellisen äitityypin äidit, *ymmärtävät huolehtijat* tuovat esille vain vähän omia kasvatuserityksiään. Lapsen suoritukset eivät ole heille merkittäviä ja he itse pitävät tärkeänä lastensa kasvatuksessa turvallista, lämmintä kotia ja lasten kasvattamista kunnon kansalaisiksi. *Puuskittaisten äitien* vanhemmuudelle on tyypillistä oman elämäntilanteen ja lasten kehityskausien mukaan vaihtelevat kasvatuseriaatteet. (Korhonen 1999, 75-78.)

Miesten kuvatessa omaa vanhemmuuttaan erottuivat viisi erilaista isätyyppiä. Perhekeskeiset, *vastuutaan korostavat isät* pyrkivät vanhemmuudessaan rajojen asettamiseen sekä hyvien tapojen opettamiseen. Lisäksi he korostivat rehellisyyttä sekä oikean ja väärän opettamista. *Taustalta tukijoiden* kasvatustyyli oli suurpiirteinen ja he näkivät vaimonsa olevan ensisijaisesti vastuussa lasten kasvatuksesta. Heidän mielestään vastuu pitää antaa lapselle itselleen, toisin kuin vastuutaan korostavat isät, jotka korostivat omaa aktiivista rooliaan ja vanhempien saatavilla oloa. *Toiminnalliset isät* ovat vastuullisia ja lastensa elämään aktiivisesti osallistuvia isiä. *Miehisten auktoriteettien* kasvatustyyli on vaativa ja kasvatuseriaatteet jätetään enimmäkseen äidille. Heille kasvatustyyli merkitsee samaa kuin kurinpito. *Otteensa menettäneet isät* kokevat, että lapset eivät tottele heitä ja suhde lapseen ei ole niin läheinen ja vuorovaikutteinen kuin isä haluaisi. *Poikkeuksellisen “äidillisille” isille* perhe ja isyys olivat elämässä

ensimmäisenä tulevia asioita. He suhtautuivat lapsiinsa tasavertaisesti ja olivat näihin myös vahvasti emotionaalisesti sitoutuneita. Kaiken kaikkiaan he olivat hyvin vastuullisia, mikä ilmeni kokovaltaisena huolehtimisena perheestä ja lapsista. (Korhonen 1999, 145-149).

Vanhemmuuden roolikartta (Liite 1: Roolikartta) esittelee vanhemmuutta visuaalisesti eri rooleissa ja on yksi yritys jäsentää kadoksissa olevaa vanhemmuutta. Se on syntynyt Suomen Kuntaliiton laatuprojekti LASSOn ja Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän Halikon ja Kaarinan lastenkotien henkilökunnan tuotoksena ja perustuu J. L. Morenon rooliteoriaan. Siinä “yksilön persoonaa ja osa-aluetta kuten vanhemmuutta voidaan arvioida rooli-kokoelmana” (Iso-Heiniemi 1999, 12). Vanhemmuuden roolikartan pääroolit ovat elämän opettaja, rakkauden antaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja ja huoltaja, jotka painottuvat eri tavalla lapsen ikäkausien mukaan. Vanhemmuuden toteutumisessa jokaisella roolilla on tärkeä tehtävänsä. *Huoltajan* rooli korostaa säännöllistä perhe-elämää ja arkirutiineita. Siinä keskeistä on vanhemman toimiminen virikkeiden, hygienian ja lapsen terveyden hoitajana sekä ruoan, levon ja muiden perustarpeiden antajana. *Rakkauden antajan* -roolissa on tärkeää osoittaa rakkautta vanhempana sekä itseään että lastaan kohtaan. Hellyyden antaminen, lohduttajana ja suojelijana toiminen sekä lapsen myönteisten puolten korostaminen ovat tämän roolin alarooloja. *Elämän opettaja* -roolissa vanhempi välittää arvoja, tapoja ja perinteitä sekä arkielämän taitoja ja sosiaalisuutta lapselleen. Merkittävää on myös tukea lapsen luovuutta ja tämän henkisen elämän kehitystä. *Ihmissuhdeosaaja* -roolissa vanhempi kannustaa ja kuuntelee, sallii lapsen sekä myönteisiä että kielteisiä tunteita sekä auttaa lasta ristiriitatilanteissa. *Rajojen asettaja* -roolissa on keskeistä taata lapselle turvallinen lapsuus. Tämä edellyttää, että lapsella on mahdollisuus fyysiseen koskemattomuuteen sekä säännölliseen elämänrytmiin. Vanhemman tulee myös uskaltaa rajoittaa lapsen käyttäytymistä kieltämällä sekä tunnistaa oman jaksamisensa rajat. (Iso-Heiniemi 1999, 24-29.)

Vanhemmuuden roolikartta toimii apuna käynnistettäessä vanhemmuuden muutosprosessia ja sen avulla vanhempien toivotaan olevan kykeneväisiä arvioimaan itsenäisesti omaa vanhemmuuttaan; sitä, missä tehtävissä hän on hyvä ja missä hänen tulisi vielä kehittyä. Roolikartan avulla kasvattajat voivat lisäksi tarkistaa, että lapsen

kannalta keskeiset asiat tulevat käsitellyiksi. Myös vanhempi itse voi arvioida vanhemmuuden roolien toteutumista omien vanhempiansa kohdalla. Lisäksi hän voi vertailla vanhemmuutensa sekä omien vanhempiansa toimintatapojen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. (Helminen 1999, 20-22.)

Lapsuuden muutokselle ja jälkimodernille yhteiskunnalle ominaisia vanhempien suhtautumistapoja lapsiinsa ovat esitelleet mm. Dahlberg (1991), Hautamäki (1997) ja Strandell (1990) (ks. Korhonen 1999, 51). *Tässä ja nyt* -ajattelussa vanhemmuutta pidetään lasten kanssa "olemisena" ja lapsen kanssa yhdessä elämisenä, jolloin aikuisilla ja lapsilla on omat roolinsa ja tehtävänsä. Lasten annetaan olla lapsia mahdollisimman pitkään, mutta heille asetetaan selkeät rajat ja säännöt, joista ei juurikaan yhdessä neuvotella. *Projekti -lapsuus* -ajattelu on sen sijaan lapsikeskeisempää. Määrittelynsä mukaisesti lapsi on ennen kaikkea vanhemmilleen projekti, jota yritetään muokata ja ohjata yksilöksi, joka erottuu joukosta. Lapsen ajatellaan olevan kykeneväinen tekemään itseään koskevia päätöksiä ja hänen kanssaan neuvotellaan kaikesta. Vanhempien ja lasten tasavertaisuuden lisääntyessä vanhempien auktoriteettiasema pienenee lähes olemattomiin. Yleisesti vanhempien suhtautuminen lapsiinsa näyttää tutkijoiden mukaan siirtyvän yhä enemmän projektilapsuuden suuntaan. (Korhonen 1999, 51-52.)

Kellerhals ja Montando (1992) ovat tutkineet vanhempien kasvatuksellisia rooleja suhteessa lapsiinsa (ks. Korhonen 1999, 54). *Kuuliaisuutta korostavassa tyylissä* vanhemmille on tärkeätä lasten kunnollisuus ja he suhtautuvat kielteisesti erilaisiin kasvatuksellisiin vaikutuksiin. Suhde lasten ja vanhempien välillä on usein kontrolloitu ja etäinen. Sukupuolten välillä on selvä työnjako, samoin kuin toisessa *äidillisessä tyylissä*, joka on toinen tutkijoiden esittelemistä malleista. Siinä lasten ja vanhempien suhde on kuitenkin huomattavan läheinen ja empaattinen. Ulkopuolisiin vaikutteisiin suhtaudutaan edelleen epäluuloisesti. Näin ei ole *sopimuksiin nojautuvassa tyylissä*, jossa tärkeinä pidetään lasten itseohjautuvuutta, verbaalista vuorovaikutusta lasten ja vanhempien välillä sekä tunteiden ilmaisua. Puolisoiden välinen työnjako on tässä tyylissä vapaampaa ja yhteistyö lasten elämään vaikuttavien erilaisten tahojen kanssa on melko yleistä. (Korhonen 1999, 54.)

3 TUTKIMUKSEN METODISET RATKAISUT JA LÄHTÖKOHDAT

3.1 Aineistolähtöinen tutkimusmenetelmä

Pro gradu -työmme perustana on aineistolähtöisyys. Pattonin (1990, 153) mukaan aineistolähtöinen teoria pohjautuu tutkimusaineiston tiiviiseen ja läheiseen tarkasteluun, jolloin aikaisempia, samasta aiheesta luotuja teorioita ei testata. Sen sijaan tulosten analyysin myötä pyritään muodostamaan oma teoria. Koska mielestämme tämän hetken vanhemmuus on jatkuvassa muutoksen tilassa, ei ollut perusteltua etsiä yksittäistä teoriaa tai mallia, jonka läpi tutkittavaa vanhemmuutta olisi yritetty suodattaa. Päätimme etsiä aineistostamme sellaisia aineksia, joista mahdollisesti pystyttäisiin luomaan jokin uusi vanhemmuuden malli. Pyrkimyksenä oli kuunnella ja ymmärtää tutkittaviamme heidän vanhemmuuden lähtökohtansa huomioiden. Pattonin (1990) mukaan aineistolähtöisen analyysimenetelmän etuna on, että se on suorassa yhteydessä todelliseen empiiriseen maailmaan. Sen tarkoituksena on yksittäisten tai yksilöllisten tapausten täysi ymmärtäminen ennen tapausten yhdistämistä tai koostamista yhtenäiseksi tutkimustulokseksi. Halusimme tutkimuksessamme ymmärtää jokaisen haastateltavan yksilöllistä vanhemmuutta, kuitenkin suhteuttaen saamamme tulokset yleiseen käsitykseen vanhemmuudesta. Siksi aineistolähtöinen teoria oli meille sopiva aineiston analysointitapa.

Aineistolähtöisen teorian pohjana pidetään yleensä Glaserin ja Straussin (1967) kehittämä grounded theorya. Heidän mukaansa se tarkoittaa aineiston analyysitapaa, jossa teoria muodostetaan aineistosta itsestään. Näin saadaan sellainen teoria, joka sopii empiiriseen asetelmaan ja joka tuottaa ennusteita, selityksiä, tulkintoja ja sovelluksia. Grounded theory on aineiston analyysimenetelmä, joka perustuu ennen kaikkea vertailuun. (Glaser ja Strauss 1974, 1.) Kun aineistolle tehdään jatkuvasti uusia kysymyksiä ja sen eri osia vertaillaan, analyysi pysyy tarkkana ja kontrolloituna. (Patrikainen 1997, 129.) Pro gradu -työssämme haastatteluaineistoa on luettu moneen kertaan, sitä on ymmärretty sekä tulkittu huolellisesti haastateltavien taustat ja elämäntilanteet huomioiden. Tämä perustuu siihen ajatukseen, että aineistolähtöisen menetelmän avulla ei haluta saada välitöntä ensikäden tietoa, vaan tutkia tuloksia pintaa syvemmillä huolellisesti tarkastellen. (Patton 1990, 45, 67, 153.) Aineistolähtöinen teoria

ei analysointitapana myöskään etsi kausaalisuhteita (x aiheuttaa y:n), vaan se pyrkii aineiston muuttujien tunnistamiseen ja eri merkitysten löytämiseen. (Patton 1990, 424-425.) Mielestämme erilaisten yksilöiden vanhemmuudesta on edes vaikea löytää selviä syy-seuraus -suhteita varsinkaan haastattelumenetelmällä, siihen päästäisiin ehkä vain pitkäaikaisen seurantatutkimuksen avulla. Toisaalta voidaan myös miettiä, olisiko vanhemmuuden kausaalisuhteiden etsiminen edes relevanttia.

Borg ja Gall (1989) listaavat kvalitatiivisen tutkimuksen eräiksi piirteiksi induktiivisen lähestymistavan aineistoon sekä aineistolähtöisyyden. Tämä tarkoittaa ensin tiedon keräämistä ja vasta sitten sen ymmärtämistä ja yleistysten tekemistä. Grouded theory tutkii tietoa tarkasti ja yksityiskohtaisesti, eikä rajoita tutkijoiden havaintoja. (Borg & Gall 1989, 386.) Aineistolähtöisen teorian hypoteesit syntyvät aineiston tutkimisen myötä itse aineistosta, ja siksi ne perustuvat paremmin todelliseen maailmaan.

Myös Järvinen ja Järvinen (1996) korostavat, että grouded theory on aineistosta induktiivisesti johdettava teoria. Tällöin edetään yksityisestä yleiseen kehittellen teoriaa vuorovaikutuksellisesti aineiston keruun ja sen analysoinnin välillä. Kiinnostuksen kohteena pro gradu -tutkielmassamme on vanhempien puhe; mistä he puhuvat, miten he puhuvat ja mihin puhe viittaa. Teoria muodostuu puheesta löydettyjen käsitteiden suhteista, samankaltaisuuksista ja eroista. Eskola ja Suoranta (1999, 19) toteavatkin aineistolähtöisen analyysin puolustavan paikkaansa erityisesti etsittäessä perustietoa jonkin tietyn ilmiön olemuksesta.

3.2 Tutkimuksen eksistentiaalis-fenomenologinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettinen ja tulkinnallinen viitekehys perustuu mm. Edmund Husserlilta sovellettuun eksistentiaalis-fenomenologiaan. Husserl erottaa tieteen sekä kulttuurimme tosiseikkana että ideaalina. Tieteen mallin mukaisessa kokonaisuudessa "jäsennetään kohteet objektiivisesti ja käsitetään ne osaksi maailmaa, joka sisältää kaiken mitä on". (Husserl 1995, 15.) Tämä on fenomenologian perusidea. Tarvitaan kuitenkin vielä subjektiivisuutta, joka varmistaa tieteen aukottomuuden. Fenomenologiassa ilmenevä ei ole sama kuin olemus, siis se mitä havainnoimme ja koemme jonakin, ei ole sama kuin *mikä se on*. Tämä on subjektiviteetin toiminnan tulosta. Fenomenologia voi

selittää näitä objektin erilaisia ilmentymiä ja niiden identifioitumista samaan esimerkiksi kun jokin esine tai asia muistuttaa jotakin toista. Tavoitteena on kuitenkin sulkea oleva pois ja jättää jäljelle vain ilmiöt. (Husserl 1995, 12-23.) Fenomenologiassa korostetaan ilmiöiden tutkimista niiden itsensä takia, jolloin ilmiöitä tarkastellaan sellaisena kuin ne tulevat esiin havainnoissamme (Turunen 1995, 113.) Myös Varton (1992, 86) mukaan fenomenologisessa tutkimussuuntauksessa keskitytään tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen ilman ennalta päätettyjä teorioita ja käsityksiä.

Myös lapset kehittyvät Husserlin (1995) mukaan hahmottamaan ilmenevää olevaksi, myöhemmin edes kyseenalaistamatta sitä. Tämä on ikään kuin kasvamista taaksepäin. Näemme helposti vain tuloksen kaikessa arkipäiväisessä toiminnassa. Vanhemmuuskin voidaan hahmottaa vain ilmenevän toteamiseksi, jolloin ei kuitenkaan pohdita, mitä lapsen olemassaolo hänen vanhemmalleen tosiasiallisesti merkitsee. Husserl kutsuu tätä suhtautumistapaa luonnolliseksi asenteeksi. Koska luonnollisen asenteen mukainen usko maailmaan tuottaa ennakkoluuloja, on fenomenologian tehtävänä irtaantua tästä asenteesta. (Husserl 1995, 12-21.) Kuinka ja miksi sitten kiinnostumme asioista, vaatii reduktion, tietoisuuden teon. (Husserl 1995, 23.) Fenomenologisessa reduktiossa tutkija yrittää irtaantua ennako-oletuksistaan ja -asenteistaan havainnoiden asioita avoimesti sekä analysoiden ja kuvaillen ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti (Varto 1992, 87). Vanhemmuuden olemusta ja ilmenemistä sen arkipäiväisyydessään täytyy kyseenalaistaa, jotta näkisimme sen sisälle ja pinnan alle.

Turusen (1995) mukaan fenomenologia ja hermeneutiikka eroavat toisistaan siinä, että hermeneutiikassa pyritään merkitysten ja niiden suhteiden ymmärtämiseen, kun taas fenomenologiassa edellytetään todellisuuden jäsentämistä, jonka myötä tutkimuskohteelle voidaan luoda käsitteellinen avaruus. (Turunen 1995, 123-127.) Näin ollen fenomenologinen lähestymistapa, se että olemme tiedostaneet haastateltaviamme vanhemmuuteen vaikuttavat ulkoiset seikat, ei vielä riitä. Jotta ymmärtäisimme ja osaisimme tulkita haastateltaviamme puhetta oikein, tarvitsemme hermeneuttista tutkimusotetta.

3.3 Hermeneuttinen tutkimusote

3.3.1 Hermeneuttinen tulkinta

Hermeneutiikka -sana on johdettu kreikan kielen kantasanoista hermeneutike "tulkinta" ja hermeneuo "julistaa, kääntää, sanoa". Termi viittaa myös taitoon selittää ja viestiä ymmärrettyjä merkityksiä. Hermeneuttinen taito tarkoitti Platonin mukaan kykyä selittää jumalien tahtoa ihmisille. Klassisen ajan kreikkalaiset ja juutalaiset käyttivät hermeneutiikan ideaa metodisessa tulkinnassa, mutta vasta 1600 -luvun puolivälissä teologi Dannhauerin myötä hermeneutiikka alkoi vakiintua metodisen tulkinnan termiksi. (Kusch 1986, 13.) Schleiermacherin, Diltheyn, Heideggerin, Gadamerin ja Habermasin ajatusten kautta on päästy nykykäsitykseen hermeneutiikasta. Kuschin (1986, 12) mukaan hermeneutiikassa keskeisiä ongelmia ovat mm. tekstin tulkinta ja sen ymmärtäminen, ihmisen ymmärtävä luonne, keskustelu, pragmatiikka, universaali rationalismi jne. Mehtonen ja Juntunen vertaavat (1982) kulttuurin ja yhteiskunnan filosofista tutkimista hermeneuttiseen tekstintulkintaan, jonka tehtävänä puolestaan on selvittää, mitä tulkittava teksti oikein tarkoittaa. (Mehtonen & Juntunen 1982, 11.) Tässä tutkimuksessa hermeneuttinen tulkinta viittaa yleiseen tutkimusotteeseen ja haluan tarkastella aineistoa tietyllä tavalla.

Hermeneutiikassa pyritään aina ymmärtämiseen ja tulkintaan tai tulkkiutumiseen, toimijan aktiviteetti poissulkien. Varto (1992) määrittelee tulkkiutumisen tavaksi, jolla merkitykset muodostuvat yksilön kokemushorisontissa ilman tarkoituksellista tulkintaa. Tulkkiutumisen ideasta huolimatta on kuitenkin tunnustettava, että todellisuutta ei voida koskaan esittää puhtaana, sillä tutkimuskohde on jo alunperäisesti tulkkiutunut ja todellisuus näyttäytyy tutkimusmenetelmien asettamilla ehdoilla. Tuloksia analysoitaessa tämä pyritään ottamaan huomioon. (Rauhala 1990, 104-106.) Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa on aina pidettävä mielessä, että kohteena oleva maailma on Toisen, ei haastattelijan omasta maailmasta syntynyttä, vaikka se saattaa sitä paljon muistuttaakin. Pyrkimyksenä on ymmärtää haastateltavan elämismaailmaa, jolloin tutkittava on riippumaton tutkijasta ja aineiston lukutavasta. On myös epäoikeudenmukaista yrittää liittää tutkittava jonkin teorian merkitysyhteyksiin, sillä silloin on kyseessä "päälle liimattu" lopputulos, josta on kadonnut tärkein, eli tutkittavan merkitysmaailma.

Aineistolähtöistä teoriaa soveltaen pyrimme tietoisesti hetkellisesti unohtamaan omat kokemuksemme tutkittavasta ilmiöstä ja käsittelemään haastateltavien puhetta puhtaasti ilman ennakko-oletuksia. Tästä huolimatta emme voineet kieltää omaa subjektiivisuuttamme, sillä se välttämättä ohjasi tutkimusaineiston tulkintaa. Subjektiivisuus ja tutkijan oma kokemusmaailma sekä ymmärrys nähdään hermeneutiikassa kuitenkin voimavarana, ei esteenä (Varto 1992, 59 - 60).

Turunen (1995) pitää tulkintaa kuvauksena sellaisista ilmiöistä, jotka tavallaan ovat vain merkkejä asioista, mutta joilla voi olla myös fyysinen olemassaolo. Puhtaimpia merkkejä ovat puhe ja kuullut sanat, ja ne tulkitaan sekä ymmärretään kuulijan kokemustaustasta riippuen joksikin. Juntusen ja Mehtosen (1982) mielestä hermeneutiikan ydinajatus on, että merkitykset läpäisevät kulttuurisen ja sosiaalisen todellisuutemme. Saman ajatuksen tuo esille myös Moilanen (1999, 29). Tämän todellisuuden tutkiminen on puolestaan siinä esiintyvien ilmiöiden merkitysten etsimistä, toisin sanoen tulkintaa. (Juntunen & Mehtonen 1982, 113.) Rauhalan (1990) mukaan ymmärtämistapahtumassa tulkintaa esiintyy useammalla eri tasolla, mm. kokemustieteellisen tutkimuksen menetelmänä, jolloin huomion kohteena ovat erilaiset kulttuuri-ilmiöt. Pro gradu -tutkimuksessamme kulttuuri-ilmiönä on vanhemmuus ja tulkintaa suoritetaan haastateltujen vanhempien puheesta.

Tutkijan on tunnettava kohteena oleva aihe ymmärtääkseen siinä käytetyt kielen symbolit ja pystyäkseen tulkitsemaan havaitsemansa merkitykset sekä ilmaisemaan ne raportissaan. Tutkijan oma persoona vaikuttaa tutkimuksen tekotapaan ja tuloksiin, sillä "laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse on tutkimusprosessin instrumentti" (Patrikainen 1997, 16). Vaikka meillä, tämän pro gradu -työn tekijöillä, ei ole kokemuksia itse vanhemmuudesta, meillä on kokemuksia lapsena olosta sekä käsityksiä ja tietoa vanhemmuudesta. Tämä mielestämme mahdollistaa sen, että voimme tutkia vanhemmuutta ja tehdä tulkintoja haastattelujen pohjalta nousseista merkityksistä.

Varton (1992, 60-61) mielestä laadullisessa tutkimuksessa on huomioitava se ymmärtämiskokonaisuus, missä tutkittava on ja missä tutkimus tehdään. Näin vältetään yhteydestään irrotettujen sanomisten ja tutkittavien piirteiden väärin ymmärtäminen ja tulkitseminen. Osia ja kokonaisuuksia on vertailtava toisiinsa jatkuvasti, jotta tulkinnasta

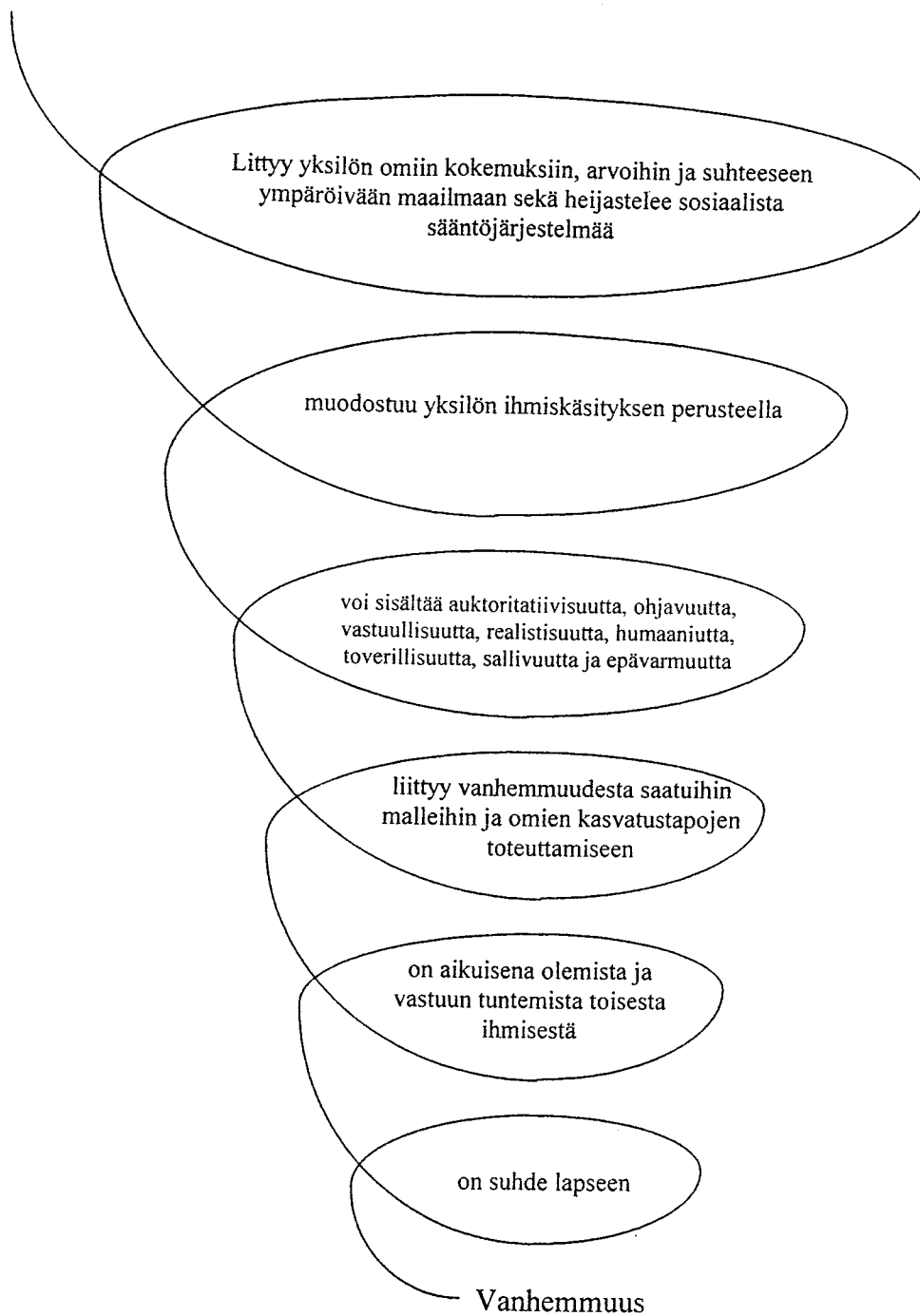
tulisi todenmukainen ja asioiden merkitykset sijoittuisivat oikein. Pyrimme tähän huomioimalla haastateltavien puhettavan sekä yrittämällä ymmärtää heidän käyttämänsä käsitteet oikein. Vasta tämän jälkeen pystyimme kokoamaan vanhempien puheesta yhteisesti käytetyt käsitteet kategorioiksi. Ymmärtämiskokonaisuuksia puolestaan olivat vanhempien ajatus- ja kokemusmaailmat, heidän taustatekijänsä, sidosryhmänsä ja ympärillä olevat yhteisöt.

Rauhala (1990) huomioi hermeneuttisessa tulkinnassa käsitysten, tiedon ja totuuden kietoutumisen ajallisuuteen. Tämä tarkoittaa käsitysten jatkuvaa muuttumista, täydentymistä ja todentumista uusilla tavoilla. Hermeneutiikassa tälle on oma kuvionsa; hermeneuttinen kehä. Hermeneuttinen kehä kuvaa tapaamme ymmärtää. Siinä lähdetään tietyistä periaatteista ja oletamuksista ja palataan takaisin niiden oivaltamiseen ja ymmärtämiseen. Koska kehä ei ole sulkeutunut, jokaisen kierroksen jälkeen tutkija pääsee uudelle tasolle lähemmäksi tutkimuskohdetta, koko ajan itseymmärrystään syventäen. (Varto 1992, 69.) Hermeneuttisessa kehässä yksityinen ja yleinen kietoutuvat toisiinsa, jolloin ne ovat käsitettävissä vain toistensa kautta. Kehä on ennemminkin spiraali ja Schleiermacherin (1977) mukaan "loputon tehtävä" (Kusch 1986, 39). Käsitystä ihmisestä, hänen puheestaan ja uskomuksistaan voi aina parantaa, mutta lopullista totuutta ei voida koskaan saavuttaa. Kehän avulla selvennetään ja voidaan korjata esiyymmärrystämme, tajunnassamme olevaa "ymmärtämisen esiasetta" (Rauhala 1989, 36). Esiymmärrys tarkoittaa, että jo ennen kuin ihminen tajuaa olevansa suhteessa johonkin, tiluaation komponentit ja niiden asiaperustat ovat jo olemassa. Jotain on jo ennalta määrätty, ennen kuin siihen voi itse vaikuttaa. Siljanderin ja Karjalaisen (1991) esimerkissä hermeneuttisen kehän renkaat viittaavat ymmärryksen formaalisiin, muodollisiin rajoihin eli etenemiseen subjektiivisesti tiedostetusta vaiheittain kohti universaalia tiedostamatonta. (Ks. myös seuraava kpl.) (Siljander & Karjalainen 1991, 385.)

Hermeneuttinen kehä oli apuna pro gradu -työssämme. Työn edetessä käsitys tutkimuskohteestamme tarkentui jatkuvasti ja itseymmärryksemme aiheesta syventyi. Tiesimme heti alusta asti vanhemmuuden olevan tietynlainen suhde lapseen. Haastatteluaineiston keräämistä suunnitellessamme pohdimme ja arvioimme itseämme suhteessa omiin vanhempiimme ja mahdollisuuksia saada tietoa vanhemmuudesta ja sen

ilmenemisestä. Löysimme vanhemmuuden yhdeksi määrittäjäksi aikuisuuden. Mielestämme vanhemmuutta ei voi tutkia huomioimatta lapsen ja aikuisen erilaisia rooleja. Tekemiemme haastattelujen myötä ymmärsimme, että vanhemmuus liittyy myös vahvasti omassa lapsuudessa saatuihin kokemuksiin vanhemmuudesta. Lapsuudessa saadut ja myöhemmin elämässä havaitut esimerkit ja mallit muiden ihmisten kohtelemisesta toimivat oman vanhemmuuden periaatteiden pohjana.

Aineistomme analyysi grounded theoryn avulla paljasti, että vanhemmuus voi sisältää mm. auktoritatiivisuutta, vastuullisuutta, huolehtivaisuutta, humaaniutta, ohjaavuutta, toverillisuutta, sallivuutta, epävarmuutta ja hapuilevuutta. Ennen tätä päätelmää olimme yrittäneet löytää aineistostamme usean muunkin kaltaista vanhemmuutta, mutta vasta tuolloin ymmärsimme, ettei johtopäätöksiä voi tehdä pelkästään omiin ennakkoletuksiin ja käsityksiin perustuen. Johtopäätöksille täytyy löytyä todisteita eli sitaatteja haastateltavien puheesta. Vanhemmuuden ja ihmisenä olemisen filosofista taustaa tutkiessamme oivalsimme vanhemmuuden itse asiassa muodostuvan yksilön ihmiskäsityksen perusteella. Tämä oli itsellemme työmme syvällisin heureka. Ihmistä tutkittaessa täytyy aina arvioida ne kriteerit, mihin ihmisestä saatuja tuloksia verrataan. Siksi meidän täytyi tiedostaa oma ihmiskäsityksemme ja ne subjektiiviset arvolähtökohdat, joihin työmme pohjautuu. Hermeneuttisen tutkimusotteen löydyttyä aineiston johtavaksi lähestymistavaksi muodostui tulkinta ja aineiston kokonaisvaltainen ymmärtäminen siihen vaikuttavat taustatekijät ja kontekstit huomioiden. Tästä kehkeytyi hermeneuttisen kehämme viimeinen rengas. Kasvatustieteessä ja hermeneuttisessa tutkimuksessa onkin syytä aina pohtia, löytyykö ilmiöiden takaa mahdollista sosiaalista sääntöjärjestelmää tai piiloista merkitysstruktuuria. Tätä asiaa selvitämme lähemmin seuraavassa kappaleessa sekä oman tutkimuksemme osalta kappaleessa 6.4.3.

Kuvio 1. Hermeneuttinen kehä vanhemmuus -käsitteen kehittymisestä.

3.3.2 Merkityksen luonteesta

Moilanen (1999) korostaa, että "hermeneutiikka tarkoittaa merkitysten tulkintaa ja tämän tulkinnan luonteen analyysia". Varto (1992, 55) määrittelee merkitykset niiksi välineiksi, joiden avulla tutkija toimii. Tutkimuskohteelta saatavan tiedon ilmeneminen on merkitys omine yhteyksineen ja rakenteineen. Tutkija pyrkii määrittelemään ja tarkentamaan merkityksiä siten, että ne tulevat ymmärretyksi ja niistä selviää tutkimuksen tarkoitus. Merkitykset voivat olla tiedostettuja, mutta myös piileviä. (Moilanen 1999, 30.) Juuri nämä piilevät merkitykset verkottuneina ja suhteutuneina toisiinsa ovat kiinnostavia tutkimuksen kohteita. Samaan asiaan ottavat kantaa Siljander ja Karjalainen (1991), sillä he väittävät, että on harhaa pitää merkitystä "annettuna" ja arkiymmärryksemme tasolla. Laadullinen tutkimus ja metodin kehittäminen edellyttävät eksplisiittistä, selvää merkityksen käsitettä. Hermeneuttista tutkimusotetta käytettäessä on tärkeää miettiä, yritetäänkö sen avulla tulkita subjektiivista merkityksenantoa vai saavuttaa jotakin yleispätevää. (Siljander ja Karjalainen 1991, 377). Laadullisen aineiston tulkinnassa keskitytään helposti vain subjektiivisten kokemusten, elämysten ja motiivien sekä intentioiden löytämiseen ja selkiyttämiseen.

Siljander ja Karjalainen (1991) kuitenkin jatkavat, että merkityksen ongelmassa on kysymys "objektiivisista merkityksistä", jotka ovat irronneet subjektin omista motiiveista ja intentioista ja päässeet näin yleisemmälle, universaalien käsitysten tasolle. Näitä universaaleja käsityksiä voisivat tässä tutkimuksessa olla ihmisen tarve tulla vanhemmaksi ja sitä kautta määritellä itsensä yhteisössä. Mielestämme vanhemmilla on yleisesti halu tuottaa lapsilleen hyvää, mutta vanhemman omat motiivit ja intentiot ovat myös läsnä. Moilasan (1999, 30-31) mielestä toiminta kuvastaa joitakin ihmisen arvoja. Tämä ilmaisusuhde on tulkinnan kannalta keskeinen käsite. Silloin ei etsitä toiminnan syitä, vaan sen sisältämiä merkityksiä.

Dithey'n (1970) ajatuksiin viitaten Siljander ja Karjalainen toteavat sosiaalisen todellisuuden olevan riippuvainen subjektiivisen tason ylittävistä merkitysyhteyksistä eli objektiivisista merkitysstruktuureista. Tällä he tarkoittavat, että subjektiivisesti ymmärretty on yhteydessä sosiaalisesti tiedostamattomaan, latentiin merkitystasoon, joka ohjaa ja kontrolloi sosiaalista toimintaa, mutta myös määrittelee yksilöiden

toiminnan epärationaalisuuden ja vääristymät. Näin ollen ihmisillä on useita universaaleja malleja myös siitä, millainen vanhemman tulisi olla. Kuitenkin jokainen vanhempi luo oman subjektiivisen tapansa toimia vanhempana. Laadullisessa fenomenologisessa tutkimuksessa subjektiivisesti koetun ymmärtämistä pidetään erityisen tärkeänä. (Siljander & Karjalainen 1991, 378-382.)

Varto (1992, 63) näkee yleisen intersubjektiivisuuden periaatteen tutkijan lukutapana, jossa hän pystyy erottamaan tutkimuskohteen ja oman tutkimustapansa toisistaan. Tämä edellyttää aineiston aina uudelleen ymmärtämistä muuttuneet lähtökohdat huomioiden. Hermeneutiikka ei siis ole vain ainutkertaisen, vaan ennen kaikkea sosiaalisen tulkintaa. Tässä tutkimuksessa emme siis saa tyytyä vanhempien ainutkertaisten kokemusten tulkintaan, vaan meidän on huomioitava myös vanhemmuuden suhteutuminen sen sosiaaliseen kontekstiin. Karjalainen ja Siljander (1997) lainaavat Wenigerin (1952) ajatusta, että kasvattajalle käytännön toiminta on tutumpaa kuin kasvatukseen liittyvä käytännöstä vieraantunut ja abstrakti teoria. Kuitenkin jokaisen kasvattajan toimintaa ohjaa jokin ennakkokäsitys kasvatuksesta. Tähän viittaamme omassa tutkimuksessamme ideaalivanhemmuuden ajatuksella. (Ks. kpl 6.5.) Käytännön kasvatustoimintaan kätkeytyy aina latenteja eli piileviä teoreettisia kasvatuskäsityksiä. Teoria on kuitenkin usein kasvattajalle tiedostamatonta ja voi siksi olla ohjaavuudessaan hyvinkin voimakas. (Karjalainen & Siljander 1997, 67.) Haastattelutekstiä voidaan täysin ymmärtää vasta, kun sitä on vertailtu sosiaalisen sääntöjärjestelmän latenttiin rakenteeseen (Siljander & Karjalainen 1991, 385), joka taas muokkaantuu tämän hetken yhteiskunnan muutosten myötä.

3.4 Ihmiskäsitys tutkimuksen taustalla

Mitä ymmärrämme sanalla ihminen? Wilenius (1999) vastaa tähän kysymykseen lainaten Erik Ahlmanin ajatusta ja sanoo ihmisen olevan tiettyjen laatuojen kokonaisuus. (Wilenius 1999, 7.) Rauhalan (1983) mukaan ihmisen olemassaolon pohtiminen auttaa ymmärtämään ihmisen olemispuolia ja hänen suhdettaan muuhun maailmaan. Kun halutaan selvittää vallitseva ihmiskäsitys, päästään tutkimaan ihmisen olemassaolon perusrakennetta. Vain siten voidaan ymmärtää ihmisen ainutlaatuisuus, se että ihminen eroaa muusta maailmasta, koneista ja eläimistä mm. tajunnallaan, tietoisuudellaan ja

intentionaalisuudellaan. (Rauhala 1983, 12; 1999, 7-9, 14.) On kuitenkin syytä huomioida, että me sekä haastattelemamme vanhemmat olemme vaikuttamisen kohteita. Koska tähänkin pro gradu -työhön sisältyy empiirinen tutkimus, on syytä aluksi selvittää minä me itseämme pidämme, jotta pystyisimme analysoimaan muiden ihmisten käsityksiä itsestään.

Goodnow'n ja Collinsin (1990) mukaan vanhemmat ja vanhemmuus on ymmärrettävä monitahoisesti heidän vastuunsa, sosiaalisten suhteidensa, ihmissuhteidensa ja kulttuurihistoriallisten kontekstien kautta. Edellä mainitut asiat tiedostaen on mahdollista tarkastella lähemmin vanhempien mielipiteitä ja ajatuksia lapsuudesta, vanhempana olemisesta ja lapsen kehityksestä. Goodnow ja Collins väittävät, että useimmissa tutkimuksissa vanhempien käsitykset ja ajatukset ovat usein myyttisiä, toimintaan ja sen täytäntöönpanoon tähtääviä, tunnepitoisia sekä subjektiivisen näkökannan esiintuovia. (Goodnow & Collins 1990, 7, 12.)

Rauhala (1983) huomauttaa, että mikään testiväline ei pysty täydellisesti todistamaan tai kuvaamaan ihmisen toimintaa tai ajattelua. Empiirinen kuvaus ihmisestä on aina vain likiarvo todellisuudesta, toistaiseksi pätevää ennen kuin taas uusia asioita on tutkittu ja todistettu. Tutkittaessa ihmistä on löydettävä vastauksia kysymyksen, mitä kaikkea ihminen on ja käytettävä ongelman ratkomiseksi ontologis-filosofista analyysia (Rauhala 1983, 12-15). Tällöin tutkimme, millaisen suuremman kokonaisuuden osa ihminen on ja minkälaisessa suhteessa hän on ympäröivään maailmaan. (Rauhala 1999, 14.)

Ihmiskäsitys eli ontologisen analyysin tulos ja ihmiskuva eli empiirisen tutkimuksen tulos tarkoittavat käsitteinä eri asioita. Ihmiskäsitys on ihmiskuvan muodostukselle heuristinen eli herätteitä antava, ja ihmiskuva puolestaan voi velvoittaa korjaamaan ihmiskäsitystä (Rauhala 1983, 14-17). Rauhala viittaa ihmiskäsityksen pysyvyyteen ja ihmiskuvien muuttuvuuteen Helsingin Sanomien (12.1.2001) kannanotossaan. Hänen mielestään empiiriset tieteet, jotka tuottavat tutkimustuloksillaan erilaisia ihmiskuvia, eivät voi vastata ihmiskäsitystä etsiviin kysymyksiin, sillä ne ovat jo ennalta sitoutuneet johonkin ihmiskäsitykseen. Erilaisia ihmiskuvia syntyy koko ajan, mutta ihmisen ja ihmisyyden perusrakennetta selvittävät ihmiskäsitykset ovat melko pysyviä. Ihmiskuva on tässä tutkimuksessa se tulos, joka on saatu henkilöitä haastatteleamalla. Kuitenkin

haastattelujen tulkinta ja ymmärtäminen on meidän tutkijoiden merkitysmaailmasta riippuvainen ja kertoo siten ihmiskäsityksestämme.

Rauhalan (1999, 1983) mukaan joidenkin perinnäisten ihmiskäsitysten mukainen ajatus aineen ja hengen ilmenemisestä ihmisessä ei riitä, vaan näiden elementtien suhteutuminen ympäristöön selittää ihmistä kokonaisvaltaisesti. Kokonaisvaltaisuutta korostavia ihmiskäsityksiä kutsutaan holistisiksi ihmiskäsityksiksi. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisen olemassaolon perusrakenne on kolmijakoinen. Se on muodostunut tajunnallisuudesta, eli psyykkis-henkisestä olemassaolosta, kehollisuudesta, joka tarkoittaa olemassaoloa orgaanisena tapahtumana sekä situationaalisuudesta, olemassaolosta suhteina todellisuuteen. Nämä ihmisen erilaiset olemismuodot ovat perusuontoisesti eriytyneitä, eikä niitä voida palauttaa tai vaihtaa olemismuodosta toiseen. Kuitenkaan mikään niistä ei ole ensisijaisin tai toisensa syy. (Rauhala 1999, 1989, 1983.) Aikaisemmin mainittuun ihmisen kokonaisuuteen kuuluvaksi Wilenius (1999) luettelee elottoman ja elollisen, aistivan, tuntevan ja toimivan sekä erityisen inhimillisen laadun, joka yhdistää kaikki edellä mainitut kokonaisuudeksi. Wilenius esittää Rauhalan tapaan ihmisen hahmoon kuuluvaksi ruumiillisuuden, tajuisuuden ja henkisyden. Hänen mielestään ihmisen tietoisuus on erityisen inhimillinen piirre. (Wilenius 1999, 7.)

3.4.1 Kehollisuus

Kehollisuus tarkoittaa, että tarvitsemme kehoamme, sydäntämme, aivojamme ja muita elinjärjestelmiä fyysistämään toimintamme. Se on yksi holistisen ihmiskäsityksen mukaisista olemispuolista. (Rauhala 1983, 30-32, 44-50; 1999, 29.) Wilenius (1999) korostaa ihmisen ymmärtävän ruumiillisuutensa tajuntansa kautta. Hänen mukaansa ihmisellä on laadullinen kokemus omasta ruumiillisuudestaan ja jokaisella on yksilöllinen ruumiillinen itsetuntonsa. Sen avulla ihminen tiedostaa, mitä keho tarvitsee. Vaikka tiedostimme tutkittavien kehollisuuden, pro gradu -työssämme ei olisi ollut mielekästä eikä tarkoituksenmukaista havainnoida fyysistä vanhemmuutta ja sen ilmenemistä, lapsen syntymää tai vanhemman kasvatustapoja. Halusimme tutkia vanhemmuutta tajunnallisina reaktioina kyselemällä heidän kokemuksistaan, tuntemuksistaan ja ajatuksistaan huomioiden kuitenkin myös ympäristön vaikutuksen.

3.4.2 Tajunnallisuus ja merkityssuhde

Tajunnallisuus on Rauhalan (1999) mukaan inhimillisen kokemisen kokonaisuus, ja sen kapasiteetti on yksi ihmisen olemismuodon keskeisimmistä tunnusmerkeistä. Wileniuksen (1999) mielestä tajuisuus eli sielullisuus on väline, joka heijastaa ihmisen ympäristöä sekä hänen omaa ruumiillisuuttaan. Se on ikään kuin “näyttämö, jolla maailman ilmiöt ja tapahtumat esiintyvät, tavallaan syntyvät uudelleen” (Wilenius 1999, 15). Se mitä ajattelemme, tunnemme ja miksi miellämme asioita, todentuu Rauhalan (1999, 1983) näkemyksen mukaan kokemuksen kautta. Kun jonkin asian ymmärretty kokemussisältö eli mieli asettuu tajunnassamme suhteeseen johonkin objektiin, muodostuu merkityssuhde. Merkityssuhteista syntyvät maailmankuvamme ja käsitykset itsestämme. Esimerkiksi erilaiset kokemuslajit, unet, tuotetut ajatukset ja pelot ovat merkityssuhteiden organisoimia mielen ilmentymiä. Wilenius (1999) taas pitää aistimuksia, mielikuvia, ajatuksia ja tunteita tajunnan luovien prosessien tuloksina. Tajunnallisuuteen kuuluvaa, olemassa olevaa kokemustaustaa voidaan Rauhalan (1983, 1988, 1999) mukaan kutsua horisontiksi. Se toimii ymmärtämisyhteytenä, jonka avulla eri mielet järjestyvät merkityssuhteiksi. Se on myös tajunnallisen ymmärtämisen edellytys. (Rauhala 1999, 30-35; 1988, 175; 1983, 27-28.)

Merkityssuhde siis tarkoittaa, ettei voida tutkia mitään ilman subjektiivista näkökantaa. Kokemukset muuttavat käsitteen merkitystä, eli vanhemmuuden mieltä tutkittavien horisontissa. Merkityssuhteet voivat muuttua, jäsenyä uudelleen, unohtua tai palautua mieleen, ne voivat olla eri ihmisillä eriasteisia, vääristyneitä tai jopa virheellisiä, mutta ne ovat silti merkityssuhteita. Siksi myös kokemuksemme ja elämyksemme ovat kaikki erilaisia. Erilaisista merkityksistä syntyy merkitysverkostoja, joista taas ihminen rakentaa oman subjektiivisen maailmankuvansa. (Rauhala 1999, 31; 1989, 29.)

Tajunnallisuuteen liittyy myös vahvasti yksi ihmisen muusta luomakunnasta erottava ominaisuus, intentionaalisuus. Ihminen on tavoitteellinen, intentionaalinen olento. Holistisessa ihmiskäsityksessä puhutaan intentionaalisuudesta, kun mieli viittaa johonkin kohteeseen eli tarkoitteeseen. “Tarkoitteeseen intentioiva mieli muodostaa merkityssuhteen.” (Rauhala 1999, 30.) Intentionaalisuus on yksi tekijä ihmisen ainutlaatuisuudessa muuhun oliomaailmaan verrattuna. Muina merkittävinä

ihmistajunnan ainutlaatuisuuden ominaisuuksina Rauhala (1999) pitää merkitysten käsitteellistä tarkastelua ja niiden kehittelymahdollisuuksia teorioiksi. (Rauhala 1999, 33.)

3.4.3 Situationaalisuus ja esiymmärrys

Holistisessa ihmiskäsityksessä on tajunnallisuuden ja kehollisuuden lisäksi yksi olemispuoli, joka tekee ihmisistä erilaisia, kokevia yksilöitä. Ihminen on kietoutunut todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja mukaisesti. Holistisessa ihmiskäsityksessä sitä kutsutaan situationaalisuudeksi. Osa ihmisen situaatioista rakentuu kohtalonomaisesti. Vanhempiaan, omaan ihonväriään tai kulttuuripiiriään, johon syntyy, ei voi valmiiksi valita. Näitä voidaan kutsua myös eksistentiaalisiksi valikoitumisiksi. Toinen puoli ihmisen situaatioista onkin sitten valittavissa ja muutettavissa, kuten ystävät, kumppani, ammatti, harrastukset jne. Kohtalonomaisten komponenttien vastaisesti ei kuitenkaan pysty valitsemaan; esimerkiksi kuuro lapsi ei voi osallistua normaaliopetukseen ilman avustusta. (Rauhala 1983, 33.) Sitä välttämättömyyttä, että ihmisen täytyy ottaa kohtalonomaiset ja valittavat komponentit huomioon omassa situaatiossaan, Rauhalan siteeraama Heidegger kutsuu termillä *Sorge*. (Rauhala 1999, 24-25) Kun tämä välttämättömyys ilmenee ihmisen olemassaolon muodossa ja laadussa, eksistenssin filosofiassa puhutaan esiymmärryksestä.

Turunen (1995) pitää esiymmärrystä ihmisen käsitteellisenä pääomana ymmärtää useita eri asioita. Esiymmärrys on syntynyt kulttuurin jäsenenä olemisesta ja siten vaikuttaa meissä valmiina. Emme mene tilanteisiin emmekä reagoi ilman minkäänlaista tietoa, vaan meillä on jo esiymmärrystä asiasta. (Turunen 1995, 90-91.) Esiymmärryksellä voidaan esimerkiksi tarkoittaa ihmisessä valmiina olevia tajuntajärjestelmiä, kuten näköjärjestelmä tai verenkiertojärjestelmä. Sillä viitataan tajunnassamme olevaan "ymmärtämisen esiasteeseen" (Rauhala 1989, 36). Rauhalan mukaan (1989, 36) faktisuuden eli asiaperustan valikoituminen situaatioon on kaiken kokemusta koskevan tutkimisen lähtökohta. Meidän tutkimuksessamme esiymmärtäneisyys voisi tarkoittaa vanhemmuuden situaation komponenttien rakentumista esimerkiksi silloin, kun raskaus on todettu, lapsi on syntynyt tai vanhemmuutta suunnitteleva henkilö muistelee omaa lapsuuttaan ja omia vanhempiaan. (Vrt. Harris 1979.) Minkälaisia komponentteja

tarvitaan, ennen kuin ihminen voi tajuta olevansa vanhempi? Esiymmärryksen mukaisesti tarvitaan kokemus, jotta ihminen voisi ymmärtää tajunnan kanavan kautta tulevat faktisuuden lajit, kuten esimerkiksi arvot ja normit. (Rauhala 1999 25-26; 1989, 36.) Vaikka yksilö tajuaisi olevansa vanhempi, lapsesta huolehtiminen voi kuitenkin toteutua vasta kun vanhempi itse kokee sen tehtäväkseen.

Situaatio jakaantuu myös konkreettisiin ja ideaalisiin komponentteihin. Edellisiä ovat esimerkiksi maantieteelliset olot, lasten lukumäärä, vanhemman ikä, varallisuus jne. ja jälkimmäisiä arvot ja normit, uskonnolliset, koulutuspoliittiset virtaukset ja ihmissuhteet. "Situaatio on kaikkea sitä, mihin ihminen on suhteessa." (Rauhala 1983, 34.) Jokin komponentti faktisuudellaan eli reaalisällöllään kuuluu ihmisen tilanteeseen, kun sillä on vaikutussuhde ihmisen olemassaoloon, sen tapaan ja laatuun. Jos taas jokin ilmiö, esimerkiksi Kortepohjan koulun englantipainotteisuus keskustassa asuvalle eläkeläiselle, ei vaikuta yksilön olemassaoloon tai sen laatuun, ei tuo ilmiö kuulu hänen tilanteeseensa. Mutta merkittävää on se, että sillä on merkitystä pro gradu -työmme haastatelluille vanhemmille.

Situationaalisuus onkin aina ainutkertaista, joka jokaisen ihmisen elämän aikana kehittyy yhä suurempaan yksilöllisyyteen. (Rauhala 1989, 37-38.) Niinpä ei ole oletettavaa, että haastattelemamme vanhemmat kokisivat samanlaista vanhemmuutta, vaikka heidän lapsensa ovat tutkimuksen tekohetkellä samassa tilanteessa. Heillä voi olla yhdistäviä ominaisuuksia, mutta jokaisen kokemus on yksilöllinen.

3.5 Subjektiiiset arvolähtökohdat

Tukea ajatuksillemme, että tutkimuksemme on ylipäättään mahdollista, saamme konstruktionismin ajatuksesta. Dant (1991) ja Fairclough (1992) tarkoittavat tällä uutta suhtautumistapaa ihmiseen, joka käyttää kieltä ja muovaa siitä omia merkityksiään. Näin ollen meillä jokaisella on oma tulkinnan ja ymmärtämisen kautta syntynyt käsityksemme esimerkiksi vanhemmuudesta. Tämä käsitys on myös erilaisten keskustelujen eli diskurssien vaikutuksen alaisena, jotka puolestaan mahdollistavat "kulttuuristen ja sosiaalisten uskomus- ja tietojärjestelmien" syntymisen. (Hirsjärvi ym. 1998, 16.)

Tässä tutkimuksessa on pyrkimys käsitellä haastateltavien puhetta ymmärtäen ja arvioiden sitä kriittisesti. Tämä tarkoittaa omien lähtökohtien ja merkityssuhteiden tiedostamista. (Ks. Rauhala 1989, 1983.) Edellä perustellun ihmiskäsityksen mukaan meidän työn tekijöiden arvolähtökohdat nojaavat näkemykseen, että tutkittavilla ihmisillä on kasvattava, huolehtiva suhde jälkeläisiinsä. Heillä on jonkinlainen kehollinen suhde lapseensa ja he reagoivat vanhempina ympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Vanhemmat uskovat olevansa velvollisia tyydyttämään lapsensa perustarpeet ja pyrkivät antamaan lapsilleen sen, mitä nämä heidän mielestään tarvitsevat. Vaikka jokainen haastateltava on luultavasti muodostanut oman henkilökohtaisen tapansa toimia vanhempana, uskomme kuitenkin heidän heijastavan toiminnassaan ja ajattelussaan intersubjektiivisiä eli yhteisölle ominaisia, tiedostamattomia käsityksiä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusprosessin kulku

Pro gradu -työmme on ollut kuin epämääräinen joukko “nuotteja“, jotka ovat irrallisuudessaan muodostaneet repiviä riitasointuja päässämme. Takana on useita erilaisia vaiheita tutkimusotteen, teoriataustan ja aineiston analyysitavan käyttämisestä ja hylkäämisestä. Tutkimuksemme on kuitenkin eri vaiheiden myötä kehittynyt koko ajan, ja vihdoin parin vuoden kypsyttelyn jälkeen jokainen nuotti eli raportin jokainen osio on löytänyt paikkansa ja tutkimusselosteemme alkaa kuulostaa harmoniselta.

Partituurimme sai alkunsa keväällä 1999, jolloin sovimme yhteistyöstä Jyväskylän Kortepohjan koulun kanssa. Siellä on vuodesta 1991 asti toteutettu englannin kielen opetuskokeilua. Laadimme kyselylomakkeet koulutulokkaiden vanhemmille sekä koulun kuudennella luokalla opiskelevien oppilaiden vanhemmille. Tässä vaiheessa tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää koulutulokkaiden vanhempien toiveita ja odotuksia englantipainotteisuutta kohtaan ja verrata niitä “kokeneempien“ vanhempien ajatuksiin englantipainotteisuuden onnistumisesta. Kortepohjan opetuskokeilua kuitenkin kehitetään lähes vuosittain hyödyntäen eri yhteistyötahojen, esimerkiksi vanhempien mielipiteitä sen toimivuudesta. Näin ollen erilaiset seikat; oppilasvalinta englantipainotteiselle luokalle, englantipainotteisen opetuksen opetussuunnitelma sekä vanhempien suhtautuminen englantipainotteisuuteen tiedon lisääntymisen myötä, olisivat aiheuttaneet ongelmia tutkimusasetelman määrittämiseen. Koulutulokkaiden vanhempien ennakko-odotusten toteutumista ei olisi voitu verrata kuudesluokkalaisten vanhempien kokemuksiin sillä tutkimuksessa huomioitavat taustamuuttujat olisivat heikentäneet validiteettia merkittävästi.

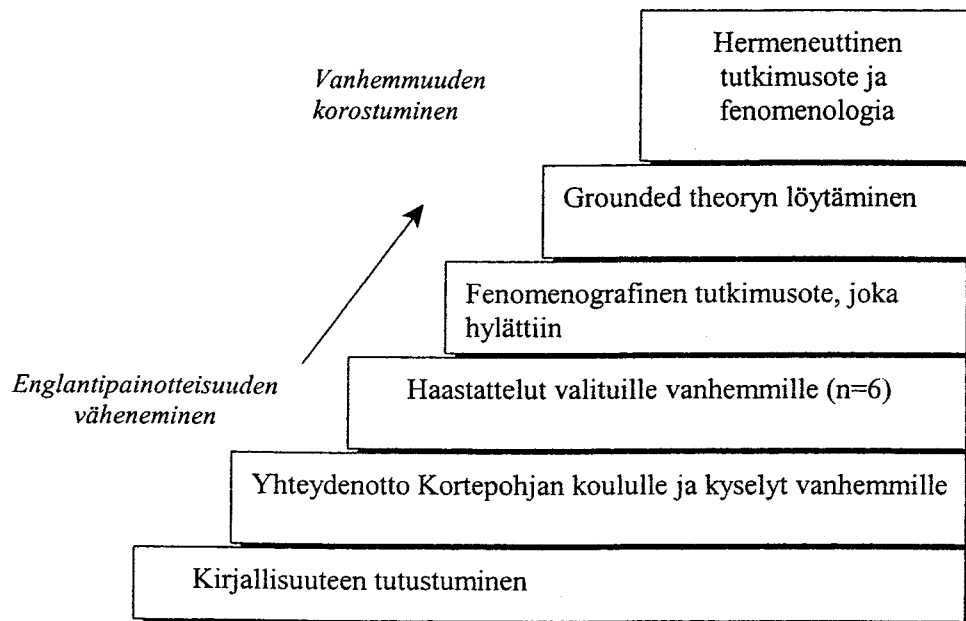
Tutkimusaihetta rajatessamme meitä sillä hetkellä kiinnosti myös Kortepohjan koulun englantipainotteiseen opetukseen hakeutuminen. Tämä tarkoitti vanhempien mahdollisuutta valita lapselleen englantipainotteinen opetus koulunkäynnin alkaessa. Kokeilun alussa englantipainotteista opetusta annettiin vain yhdessä perusopetusryhmässä, mikä aiheutti valintatilanteen kielipainotteiselle luokalle pääsyssä. Välttyäkseen epäoikeudenmukaiselta ja hankalalta valintaprosessilta, joka oli perustunut

oppilaiden englannin kielen perehtyneisyyteen, äidinkielen taitoihin tai jopa arvontaan, koulu oli päätyntä valintatilanteen poistamiseen. Vuonna 1999 jokaiselle lapselle annettiin mahdollisuus aloittaa opiskelu englantipainotteisella luokalla. Alunperin pro gradu -työmme tutkimusongelmana olisi ollut selvittää vanhempien valintapäätösten perusteita sekä lapsen osallistumista päätöksentekoon. Nyt uuden, äkillisesti muuttuneen tilanteen myötä tutkimusongelmamme ei taaskaan enää ollut validi.

Olimme kuitenkin alun alkaen halunneet saada tietoa tämän hetken vanhemmuudesta yleensä. Tämä auttoi suuntaamaan tutkimustehtävää uudelleen. Tutkimusongelmien muuttumiseen viittaa muun muassa Alasuutari (1994, 248-249). Hänen mukaansa tutkijan on varauduttava ennakkosuunnitelmien kumoutumiseen. Kun tutkimusaineisto ei anna tulosta ennalta suunniteltuihin hypoteeseihin, on pohdittava, mihin kysymykseen aineisto vastaa ja käsiteltävä sitä sen mukaisesti. Tutkimusongelmat voivat kehittyä ja täsmentyä, mutta sitä ei tarvitse nähdä ongelmana. Tämän ohjeen mukaisesti olemme kehittäneet myös omaa pro gradu -tutkimustamme.

Englantipainotteisuus säilyi tutkimuksen edetessä ainoastaan haastateltavia vanhempia määrittävänä tekijänä. Muita tutkimuksellemme tärkeitä ja tutkimustuloksiimme vaikuttavia seikkoja olivat vanhempien ikä, heidän erilaiset kulttuuritaustansa ja heidän edustamansa vanhemmuus suhteutettuna vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Lopullinen tutkimusasetelma kohdentui vanhemmuuden ilmiön tarkastelemiseen, vanhempien kokemusten ja ajatusten syvälliseen tutkimiseen ja myöhemmin niiden tulkintaan. Näin ollen myös tutkimuksellemme aluksi kaavailtu fenomenografinen tutkimusote hylättiin. Enää emme tutkineet haastateltaviemme käsityksiä vanhemmuudesta, vaan itse vanhemmuutta ilmiönä. Tähän tarkoitukseen sopi fenomenologia ja hermeneuttinen tutkimusote. Aineistolähtöisen teorian eli grounded theoryn soveltaminen tutkimuksessamme edellytti pitkäjänteistä ja seikkaperäistä haastattelujen tarkastelua ja tulkintaa. Teoriaa kehitellessämme työstimme aineistoamme useaan eri suuntaan ennen kuin ymmärsimme alkaa etsiä haastateltavien puheesta käsitteitä. Jouduimme muun muassa hylkäämään ajatuksen jokaisen haastateltavan yksilöllisestä profiilista, sillä niiden luomiseen ei aineistostamme löytynyt tarpeeksi perustetta. Lopulta teorian kehittelyn tuloksena syntyivät haastateltavien, kolmen äidin ja

kolmen isän, puheen perusteella luodut kategoriat eli vanhemmuuden äänet, jotka voivat toimia “työkaluina” jäsenettäessä ilmenevää vanhemmuutta.

Kuvio 2. Tutkimusprosessin kulku.

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimusongelmat

Tällä tutkimuksella on kaksi tehtävää: 1) tarkastella haastateltavien puhetta ja puheessa ilmeneviä asioita 2) pyrkiä argumentoimaan sen puolesta, että puhuessaan lapsestaan haastateltavat tuovat esille omia arvojaan ja suhdettaan ympäröivään maailmaan. Edellä kuvattuja tutkimustehtäviä pyritään selventämään ja perustelemaan seuraavien tutkimusongelmien avulla.

1)

a) Millaisista asioista kertoessaan haastateltavat puhuvat omasta vanhemmuudestaan?

b) Minkälaista vanhemmuutta haastateltavien puheessa ilmenee ja miten he sitä argumentoivat?

c) Millä tavalla vanhemmat suhtautuvat lapsensa kasvattamiseen eli minkälaisella "äänellä" he puhuvat vanhemmuudestaan?

2)

a) Minkälaisia käsityksiä ja arvoja ihmisyydestä haastateltavien puheessa esiintyy? Mitä se kertoo heidän ja 2000 - luvun vanhemmuudesta yleensä?

b) Löytyykö vanhempien puheesta ristiriitaisuuksia ja niihin liittyviä latenttimerkityksiä?

c) Onko vanhempien ajattelussa löydettävissä sosiaalista sääntöjärjestelmää eli intersubjektiivisuutta? Miten se ilmenee?

4.3 Tutkimusympäristö

Kortepohjan koulu osallistuu ala-asteen pilottikouluna Jyväskylässä Suomen Opetusministeriön käynnistämään vieraiden kielten monipuolistamiseksi luotuun Kimmoke -projektiin. Taustalla opetuskokeilulle ovat läheiset yhteydet yliopistoon ja siellä tehtävään kansainväliseen toimintaan ja sen tutkimukseen. Oppilaitosten

toimintavapaus on yleisesti lisääntynyt ja taloudellinen päätösvalta siirtynyt yhä enemmän kouluille itselleen. Lisäksi koulutusta koskevan lainsäädännön muuttuminen, tulosajattelu, oppilaitoksen toiminnan arviointi ja ostopalveluiden käyttäminen muokkaavat perinteistä koulua. (Ks. Lehtisalo & Raivola 1999.)

Kortepohjan koulussa osittaiseen kielikylypyyn perustuva vieraskielinen opetus aloitetaan ensimmäiseltä luokalta kaikille yhteisenä kielisuihkutteluna. Mitään valintakriteerejä ei käytetä, eikä vaatimuksia kielitaidon suhteen ole. Vasta siirryttäessä kolmannelle luokalle, kolmesta perusopetusryhmästä muodostetaan kaksi suurempaa ryhmää, joista toisella toteutetaan englantipainotteista opetusta formaalin kielenopetuksen rinnalla. (Opitaan vierailta kielillä 2001.) Tavoitteena on jatkaa englantipainotteista opetusta läpi koko peruskoulun jatkaen ala-asteen jälkeen yläasteelle Voionmaan kouluun.

Tutkimusjoukkona olevat vanhemmat ovat näin ollen valikoituneesta ryhmästä. Kortepohjan asuinalueella on paljon ulkomaalaisia, maahanmuuttajia ja heidän lapsiaan, joka jo sinänsä puoltaa koulun kansainvälistä suuntautumista. (Ks. Elo & Frilander 1997, 69.) Tämän vuoksi on mahdollista, että kansainvälistyminen saattaa ohjata tutkittavien ajatuksia lapsen tulevaisuudesta "tavallisia" vanhempia enemmän. Lisäksi lapsen koulutusmahdollisuudet voivat olla heillä paremmin tiedostettuja kuin yleensä.

4.4 Laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen aineiston tieteellisyyden kriteerinä on määrän sijasta laatu, jolloin tutkimus pyrkii aineistosta kertomisen lisäksi rakentamaan teoreettisesti kestäviä näkökulmia. Kvalitatiivinen tutkimus keskittyykin usein varsin pieneen määrään tapauksia, joita analysoidaan mahdollisimman perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 1999, 18, 62.) Laadullisessa tutkimuksessa on Pattonin (1990, 10) mukaan kolme pääasiallista tiedonkeruumenetelmää, joita ovat avoin ja syvähaastattelu, observointi ja kirjoitettujen dokumenttien tutkiminen.

Tutkimussuunnitelmamme on elänyt monia eri vaiheita tutkimusprosessin aikana. Alkuperäinen mielenkiintomme vanhempien suhtautumisesta englantipainotteiseen opetukseen on kohdentunut vielä tiiviimmin itse vanhemmuuden ilmiöön. Avoinen

tutkimussuunnitelman ansioista aineistonkeruu, analyysi, tulkinta ja raportointi nivoutuivat toisiinsa. Eskola ja Suoranta (1999) toteavatkin kvalitatiivisten menetelmien tukevan tutkimuksen prosessiluonnetta. Kuitenkin myös sosiaalisen todellisuuden ilmiöitä, tässä tutkimuksessa vanhemmuuden ilmiötä, pidetään muutoksille ja ympäristön vaikutuksille alttiina. Laadullisia menetelmiä voidaan jopa kyseenalaistaa niiden tehokkuudessa tutkia ilmiöiden muutoksia. (Eskola ja Suoranta 1999, 16.)

Kun edetään yksityisistä havainnoista yleisiin, laadullisen tutkimuksen tutkimusote on Sajavaaran (1997) mukaan induktiivinen. Tällöin tutkimus aloitetaan empiirisistä havainnoista, omassa tutkimuksessamme haastatteluista ja niiden tulkinnasta, joista myöhemmin muodostetaan analyysi koodaten merkittäviä asioita yleisimmiksi luokittelukategorioiksi. (Sajavaara 1997, 253.)

Laadullisen tutkimuksen raportoinnissa määrällistä ilmaisua tärkeämpää on, miten jokin asia ilmaistaan ja tulkitaan. Pro gradu -työssämme laadullisten menetelmien käyttö tarkoittaa haastattelujen laadun tutkimista ja niiden esille tuomista. Määrällistä vertailua ei ole järkevää tehdä, sillä otos on pieni ja kukin tutkittava oma tapauksensa. Rauhala (1999) puolustaa laadullisen tutkimuksen menetelmiä kyseenalaistaen ja ihmetellen tutkimuksen usein esiintyvää tarvetta alistaa ihmisen persoona kaikkia ihmisiä koskevien yleisten lakien hallittavaksi. Tällöin ongelmana on, että yleinen ylikorostuu, tutkittavat samankaltaistetaan ja ihmisen yksilöllisyyttä aliarvioidaan. On harhaa uskoa, että vain empiirisesti mitattavissa oleva tieto ihmisestä olisi pätevää ja parhaiten tutkimuskohdettansa kuvaavaa. (Rauhala 1999, 85-92.)

4.5 Aineiston hankinta ja käsittely

4.5.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus ei Sulkusen ja Kekäläisen mukaan pyri empiirisesti yleistäviin päätelmiin kuten tilastollinen tutkimus (Ks. Eskola & Suoranta 1999, 66). Tällöin oikeastaan kaikkia laadullisia tutkimuksia voidaan pitää tapaustutkimuksina, niin myös tätä pro gradu -työtä. Yin (1987) määrittelee tapaustutkimuksen nykyajassa, todellisessa elämäntilanteessa tapahtuvan ilmiön empiiriseksi tutkimiseksi (Eskola & Suoranta 1999,

65). Tapaustutkimuksessa tutkijan mielenkiinto on kohdistunut yksittäiseen subjettiin, ryhmään tai ilmiöön. Pro gradu -tutkimuksessamme on kuusi yksittäistä tapausta vanhemmuuden ilmiöstä. Tapaukset ovat useimmiten esimerkkejä jostain tyyppillisten tapausten joukosta, vaikka koskaan ei voida tietää kuinka tyyppillinen esille nostettu tapaus on. Siksi tapaustutkimuksessa ei voida tehdä yleistyksiä yhden yksittäisen tapauksen perusteella. Tutkimustapa saa kuitenkin luotettavuutta hankitun tiedon moninkertaisesta tarkastelusta ja analysoimisesta. Tapaustutkimuksessa tarvitaan hyvin laaja-alainen aineisto, jotta analysoinnissa päästäisiin kokonaisuuden syväymmärtämiseen. Tutkimusaineistomme ei ole suuri, mutta sen huolellinen ja moneen kertaan suoritettu tarkastelu mielestämme parantaa luotettavuutta.

Pattonin (1990) mukaan syy tapaustutkimuksen tekemiseen on halu arvioida yksittäisestä kohteesta tai tapauksesta saatuja tuloksia. Yleisestä joukosta poikkeavien tapausten yksityiskohtainen tarkastelu voi antaa hyödyllistä tietoa. Tutkimuskohteena on täten yksilö, yhteisö, organisaatio tai ohjelma ja tavoitteena voi olla tutkimuskohteen erityisten ongelmien ratkaiseminen. (Patton 1990, 98-100.) Tapaustutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista osista ja yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista. Tutkimuksemme kannalta kiinnostavaa on se, minkälaisia merkityksiä vanhemmuudelle annetaan ja minkälaiset asiat ohjaavat näitä merkityksiä. Tiedostavatko tutkimamme vanhemmat niitä itse? Tapaustutkimuksessa huomio kiinnittyy ennemminkin prosessiin kuin produktiin ja kokonaisuuteen yksittäisten osien sijaan. Näin ollen vanhemmuuttakaan ei voida tutkia sen yksittäisten osien, esimerkiksi perherakenteen kautta huomioimatta se situaatio (ks. Esim. Rauhala 1999; 1989; 1983), jossa vanhempi toimii. Vanhemmuus on mielestämme myös jatkuvasti muuttuva kehittymistehtävänä.

4.5.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastattelu sijoittuu aineistonkeruutapana formaalin ja vapaan tutkimusasetelman keskivaiheille. Kuitenkin tutkittava on teemahaastattelussa enemmän ulkoapäin tulevien toimenpiteiden eli kysymysten kohteena kuin toiminnan subjektina. (Ks. kuvio, Hirsjärvi 1997, 190). Tutkimuksessamme ei ollut tarkoituksenmukaista käyttää osallistuvaa havainnointia, koska ihmisen ajatuksia, kiinnostuksemme kohdetta, ei voi observoida.

Hirsjärvi (1997) pitää kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelua mielekkäänä menetelmänä mm. haastatteluaiheiden järjestyksen säätelyn ja vastausten tulkinnan mahdollisuuksien vuoksi. Tämä puolsi teemahaastattelun valintaa aiheemme tutkimusmenetelmäksi. Teemahaastattelua voidaan Hirsjärven ja Hurmeen (1982, 25) mukaan kutsua keskusteluksi, jolla on ennalta päätetty ja suunniteltu tarkoitus. Myös Syrjälä (1994) korostaa haastattelun keskustelunomaisuutta.

Pyrimme haastatteluissamme luomaan vapaan ja rentoutuneen, mutta luottamuksellisen keskusteluilmapiirin haastateltaviemme kanssa. Luottamus tutkijaan on osa haastattelun intersubjektivistä luottamusta, jolloin haastateltava uskaltaa kertoa tutkijoille emotionaalisesti aroistakin asioista. (Ks. Myös Hirsjärvi 1997, 202; Borg & Gall 1989, 447). Tällaista tietoa olisi epätodennäköistä saada kyselylomakkeen välityksellä.

Tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelurunkoa, jolloin kysymykset hieman vaihtelivat. Testasimme haastattelurunkoa esihaastattelulla, jonka perusteella muokkasimme ja tarkensimme teemoihin sisältyviä kysymyksiä ja keskustelun aloitusta. Haastattelussamme ennalta päätetyt, kaikille samat aihealueet kyseltiin jokaiselta haastateltavalta, mutta haastattelukysymykset eivät noudattaneet tiettyä järjestystä tai muotoa. Niitä ei myöskään lähetetty haastateltaville etukäteen, koska sitoutuminen ennalta päätettyihin kysymyksiin ei olisi ollut teemahaastattelun idean mukaista. Haastateltavia muistutettiin aiheesta sovittaessa haastatteluajankohdista puhelinkeskusteluissa ja sähköpostiviestien välityksellä.

Puolistrukturoidun haastattelumenetelmän käsitettä on selvennetty metodikirjallisuudessa eri tavoin. Hirsjärvi ja Hurme (1982) määrittelevät puolistrukturoidun haastattelumenetelmän tarkoittavan samaa kuin teemahaastattelu. Kuitenkin teemahaastattelun voidaan nähdä eroavan puolistrukturoidusta haastattelumenetelmästä siten, että teema-alueet ovat etukäteen määrätty, mutta kysymykset voivat vaihdella. (Eskola & Suoranta 1999, 87.)

Teemahaastattelu sopi tarkoituksiimme hyvin, sillä tutkimusaiheemme käsitteli heikosti tiedostettuja seikkoja, joitakin emotionaalisesti arkaluontoisia asioita sekä haastateltavien arvostuksia, ihanteita ja eettistä ajattelua. Keskustelimme mm.

haastateltavien kokemuksista ja tuntemuksista kasvussa vanhemmuuteen, heidän kasvatustavoistaan, aikuisen ja lapsen eroista sekä vanhemmuuden yhteiskunnallisesta tilasta (ks. liite 2: Teemahaastattelurunko.) Tarkoituksenamme oli auttaa haastateltavia jäsentämään omaa ajatteluaan tarkentavien ja tilanteisiin sopivien kysymysten avulla. Haastattelun aikana kyseltävät teema-alueet ja aihepiirit on hyvä olla haastattelijalla aktiivisesti mielessä, mutta kysymysten tarkka järjestys tai muoto ovat päätettävissä ja sovellettavissa haastattelun kulun mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35-36.)

Kvalen (1996, 3-5) mukaan haastattelulla yritetään ymmärtää maailmaa haastateltavan näkökulmasta, kuvailla hänen kokemustensa merkitystä ja löytää hänen aikaisemmille kokemuksilleen tieteellisiä selityksiä. Hän esittää kaksi erilaista vertauskuvaa haastattelijasta: haastattelija kullankaivajana ja haastattelija matkamiehenä. Kullankaivaja -vertaus kuvailee yleistä ymmärrystä, jossa tieto nähdään annettuna. Haastattelija matkamiehenä on vertauskuva maailmassa vapaasti vaeltavasta tutkijasta, joka keskustelee avoimesti ihmisten kanssa tietoa kerätäkseen. Matkaaminen ei ainoastaan johda uuden tiedon omaksumiseen; myös matkamies itse voi uudistua uuden tiedon ja kokemusten aiheuttaman itsereflektion kautta. Tällöin hän löytää uusia tapoja ymmärtää itseään ja kenties kyseenalaistaa aikaisempia, itsestäänselvyytenä pitämiään arvoja ja tapoja. Matkamiehen keskustelut haastateltavien kanssa saattavat syventää myös haastateltavien ajattelua ja ymmärrystä. (Kvale 1996, 3-5.) Tämän pro gradu - tutkimusprosessin myötä olemme syventäneet itseymmärrystämme ja löytäneet uuden näkökulman tutkimusaiheeseemme; vanhemmuutta voidaan tarkastella myös sen eri osa-alueiden, vanhemmuuden äänien kautta. (Vrt. kappale 5.1.)

4.5.3 Haastateltavien valinnan perusteet

Alun alkaen suunnittelimme haastattelujen tueksi kyselyä. Sen muoto olisi ollut informoitu kysely (Hirsjärvi 1997, 192-193). Ennen tutkimusongelmamme tarkentumista ehdimme laatia avoimia kysymyksiä sisältävän kyselylomakkeen. Kysymykset kohdentuivat vanhempien käsityksiin ja tuntemuksiin englantipainotteisuudesta. Ajattelimme kyselylomakkeen etuna olevan, että sen avulla vanhemmat voisivat pohtia kysymyksiä rauhassa ilman tutkijoiden vaikutusta. (Ks. Jyrinki 1976, 25.) Tutkimustilanteemme ja tutkimusongelmamme kuitenkin muututtua ei

alkuperäisestä kyselylomakkeesta ollut vastaavaa hyötyä haastatteluille. Lisäksi ymmärsimme, että uusi kyselylomake ei antaisi tutkittavista sellaista tietoa, mitä emme voisi haastattelujen avulla saada. Näin alkuperäinen kyselylomakkeemme tyypistyi haastateltavien tausta- ja yhteystietojen kartoitukseksi. Tämä loppujen lopuksi sopi tarkoituksiimme hyvin, sillä tutkimuksen kiinnostuksen kohde muuttui ratkaisevasti. Kuitenkin kyselylomakkeiden sisältämän informaation avulla pystyimme valitsemaan haastateltaviksi mahdollisimman heterogeenisen joukon.

Informoimme vanhempia kyselystämme ja haastattelupyynnöstämme koulutulokkaiden vanhemmille järjestetyssä tiedotustilaisuudessa Kortepohjan koululla helmikuussa 1999. Tavoitimme yhteystietojen kartoittamiseksi kuudenkymmenen (60) koulutulokkaan vanhemmista 37, sillä kaikki vanhemmat eivät osallistuneet tiedotustilaisuuteen. Osalle koulutulokkaiden vanhemmista englantipainotteinen opetus oli ennestään tuttua vanhempien lasten kokemuksista.

Valitsimme kyselylomakkeiden perusteella 11 haastattelupyyntöömme suostuneesta vanhemmasta kuusi. Sukupuolijakauma meni harkitusti tasan, haastattelimme kolme miestä ja kolme naista. Myöhemmin tutkimuksessa viittaamme äiteihin kirjain-numero - yhdistelmillä Ä1, Ä2 ja Ä3 sekä isiin tunnisteilla I1, I2 ja I3. Haastateltavista kaksi oli yksinhuoltajia, yksi yksinasuva äiti, jolla oli lasten isän kanssa yhteishuoltajuus, sekä kolme naimisissa olevaa vanhempaa. Tutkimusjoukkoa valittaessa kiinnitettiin huomiota siihen, että haastateltavat edustivat erilaisia koulutustaustoja ja ammattiryhmiä. Myös Väestöliiton Väestötutkimuslaitoksen toteuttamassa Perhebarometrissa keskeisin vanhempien näkemyksiä erottava selittäjä oli koulutus (Reuna 1999, 73). Halusimme ottaa koulutuksen mukanaan tuomat mahdolliset mielipide- ja asenne-erot huomioon omassa tutkimuksessamme. Tutkittavistamme kaksi (naisia) oli akateemisesti kouluttautuneita, yksi yliopisto-opiskelija, kaksi opistotason tutkinnon suorittanutta ja yksi ammattikoulun suorittanut. Tutkittavien taustatiedot kuvailevat haastateltavia ja auttavat ymmärtämään heidän lähtökohtiaan vanhempina.

	<i>Perhasuhteet</i>	<i>Koulutus</i>	<i>Lapsien lukumäärä</i>
Ä1	naimisissa	akateeminen tutkinto	2
I1	yksinhuoltaja	yliopisto-opiskelija	1
Ä2	naimisissa	akateeminen tutkinto	2
I2	yksinhuoltaja	ammattikoulu	1
Ä3	yhteishuoltajuus isän kanssa	keskiasteen koulutus	2
I3	naimisissa	opistotason koulutus	3

Kuvio 3. Haastateltavien taustatiedot.

Meistä tekee yksilöitä se seikka, että jokaisella ihmisellä, niin myös haastateltavillamme, on omat ominaiset olemistapansa ja erilaiset situationaalisuuden lajinsa. Rauhala (1983) esittää, että jokaiselle ihmiselle rakentuu yksilöllinen situaatio ja että ihminen saa situaationsa osilta juuri ne ominaisuudet, tehtävät tai asemat kuin osan asiaperusta edellyttää. Tämä on tärkeää ihmisen identiteetin muodostuksessa. Hänen mukaansa “suhteissa vanhempiimme olemme lapseutta ja suhteissa omiin lapsiimme olemme vanhemmuutta“. Tämä on samankaltaista suhteessa olemista kuin oleminen suomalaisena Suomessa tai oleminen työntekijänä työssään. Näin ollen haastateltaviemme identiteetin muodostusta määrittää heidän vanhemmuutensa.

4.5.4 Aineiston analyysistä

Aineiston analyysitavat voidaan kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa jakaa karkeasti kahteen eri tyyppiin. Selittämiseen pyrkivässä analyysitavassa käytetään usein tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa. Ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa, jota hyödynnämme pro gradu -aineistomme analyysissa, käytetään kvalitatiivista analyysia ja päätelmien tekoa. (Hirsjärvi 1997, 219-220.)

Ahosen (1994) mukaan aineistopohjaisessa teoriassa tutkimuksen perusväittämät ja teoria luodaan oman aineiston tulkinnan pohjalta. Teorianmuodostus saa ratkaisevasti tukea muilta teorioilta. Tutkijan teoria on siis yhteenveto omasta aineistosta ja keskustelusta muiden tutkijoiden kanssa. (Ahonen 1994, 123.) Laadullinen analyysi on

Ahosen mukaan merkityksien tulkittamisesta ilmaisusta. Hän puhuu aineiston tulkinnassa ajatuksellisen kokonaisuuden eli tulkintayksikön löytämisestä ja hahmottamisesta. Usein esimerkiksi teemahaastattelun teemakokonaisuudet voivat olla tulkintayksikköjä. Analyysi edellyttää tutkijalta teoreettisten lähtökohtien mielessä pitämistä ja aineiston ilmaisujen lukemista niiden omia yhteyksiä vasten. (Ahonen 1994, 143-144.) Tulkituista merkityksistä muodostuu usein kategoria. Niiden tarkoituksena on selittää löydettyjä merkityksiä osoittamalla niiden teoreettiset yhteydet.

Mäkelän (1990) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohteen kuvaus on aina teoreettinen tehtävä ja se edellyttää kohteen tarkkaa määrittämistä. Näin päästään tutkimuskohteen käsitteelliseen jäsentämiseen ja pystytään tarkentamaan tutkimusongelmia. Usein kuitenkin tutkimuksen käsitteellinen kohde jäsentyy vasta tutkimuksen edetessä. Laadullisen tutkimuksen ongelma ja haaste on, että tutkimustodellisuus koostuu aina yksilöistä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja että he edustavat ja ylläpitävät sosiaalisia laitoksia. Pro gradu -tutkimuksessamme vanhemmat ovat yksilöitä omine kokemuksineen, mutta he kuitenkin samalla edustavat erilaisia yhteisöjä. Yksi tärkeä tekijä kvalitatiivisen aineiston analyysissä on tutkijan ja tutkittavan interaktiivisen kommunikaation määrä ja laatu. Tästä huolimatta peruslähtökohtana kuitenkin on, että tutkittavia tarkastellaan intentionaalisina persoonina. (Mäkelä 1990, 43.)

Alasuutari (1994) painottaa, että laadullisessa analyysissä aineistoa on tarkasteltava kokonaisuutena. Haastatteluja ei voida tulkita poimien niistä yksittäisiä muuttujia ja verraten niitä toisiinsa, vaan haastattelut täytyy nähdä omina tulkintayksikköinä. Alasuutarin mukaan laadullisessa analyysissä on kaksi selvää vaihetta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Empiirisen yleistettävyyden sijaan tässä tutkimuksessa pyritään selittämään ja kuvailemaan aineistoa. (Ks. Alasuutari 1994, 28-30.)

Kvalitatiivisen aineiston analyysissä tähdätään samanlaisuuksien osoittamiseen. Tähän päästään erilaisuuksien etsimisellä. Käytännössä tämä tarkoittaa tutkimuskohteen vertailua muihin vastaavanlaisiin ilmiöihin. Vertailu auttaa tutkijaa huomaamaan, mitä piirteitä aineistoon *ei* sisälly. (Mäkelä 1990, 44-45.) Varto (1992) käyttää

samankaltaisuuksien havaitsemisesta nimitystä käsitteellinen yleinen eli yleiskäsite. “Samankaltaisuus siis perustuu ihmisen kykyyn ajatella yleiskäsitteiden avulla.” (Varto 1992, 76.) Sopivien käsitteiden valitseminen ja olemassaolon ontologinen analyysi mahdollistavat yleiskäsitteiden luomisen. Tässä tutkimuksessa se on tarkoittanut aineistosta, haastateltavien puheesta, nostettujen käsitteiden kokoamista ääni - kategorioiksi työn tekijöiden omiin arvolähtökohtiin nojaten.

Järvinen ja Järvinen (1996) korostavat, että grounded theory on aineistosta induktiivisesti johdettava teoria. Tällöin edetään yksityisestä yleiseen kehitellen teoriaa vuorovaikutuksellisesti aineiston keruun ja sen analysoinnin välillä. Kiinnostuksen kohteena pro gradu -tutkielmassamme on vanhempien puhe; mistä he puhuvat, miten he puhuvat ja mihin puhe viittaa. Teoria muodostuu puheesta löydettyjen käsitteiden suhteista, samankaltaisuuksista ja eroista. Eskola ja Suoranta (1999, 19) toteavatkin aineistolähtöisen analyysin puolustavan paikkaansa erityisesti etsittäessä perustietoa jonkin tietyn ilmiön olemuksesta.

4.5.5 Litterointimerkinnät

Pyysimme lupaa nauhoittaa keskustelut, johon kaikki haastateltavat suostuivat. Haastattelupaikkoina toimivat työn tekijöiden tai haastateltavien asunnot sekä yhdessä haastattelussa kirjaston kahvilan kokoustila. Haastattelut kestivät 55 minuutista 90 minuuttiin. Litteroidut haastattelut muodostivat yhteensä 120 sivua tekstiä. Viimeistä haastattelua lukuun ottamatta suoritimme haastattelut yhdessä.

Litterointi on tehty puhutun kielen mukaiseksi ja tekstiin on sisällytetty joitakin merkintöjä haastateltavien ei-sanallisista viesteistä. Jotta lukija saisi oikean käsityksen haastattelujen autenttisuudesta, litteroidussa tekstissä lyhyet tauot on merkitty kolmella pisteellä, pitemmät yhdellä, kahdella tai useammalla pystyviivalla ja painotukset alleviivauksin. Lauseiden ennenaikaiset lopetukset ja lyhennykset on merkitty kahdella peräkkäisellä ajatusviivalla. (Ks. Sajavaara 1997, 113.) Hakasulkeiden sisällä olevat sanat ovat omia lisäyksiämme; niitä on käytetty selventämään sitaateista puuttuvia sanoja tai sanontoja. Haastateltavien puheessa esiintyvien lasten nimet on vaihdettu.

5 AINEISTOLÄHTÖINEN ANALYYSI JA TULOKSET

Haastattelujen analysointiin perustuvaa aineistolähtöistä teoriaa soveltaen pro gradu - tutkimuksemme tulososiosta eli teorian kehittelystä muodostui kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa haastateltavien puheesta muodostamistamme käsitteistä muodostettiin kategorioita. Nämä kehittelimämme kategoriat ovat tutkimuksemme ensimmäinen tulos.

Empiirisen tutkimusosuuden suorittuamme aloimme tutkia haastatteluja ilman tarkempia ennako-oletuksia mahdollisista tuloksista. Emme kuitenkaan voineet irrottautua subjektiivisuudestamme ja kokemusmaailmastamme. Ennako-oletusten ja subjektiivisuuden olemassaolo hyväksytäänkin hermeneuttisessa tutkimustavassa. (Ks. kappale 3.3.1.) Näin ollen analysoimme haastateltavien puhetta omaan intuitiiviseen reagointiimme luottaen. Jokaisen kuuden haastateltavan kohdalla yritimme ymmärtää, minkälaista ajattelua ja vanhemmuutta heidän sanomisissaan ilmeni. Tämä on myös hermeneuttisen tulkinnan ensimmäinen vaihe. (Ks. Varto 1992.) Vaikka kyseessä onkin aineistolähtöinen teoria, ei voida olettaa tutkimuksen perustuvan “tabula rasa” - ajatukseen eli mieleen, johon kokemus ei ole vielä painanut leimaansa. Siksi ennen tutkimuksen tekoa aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, joka käsitteli vanhemmuutta, lasten kasvatustapoja ja englantipainotteisuutta koulussa, voitiin käyttää stimuloimaan teoreettista herkkyyttä eli luomaan ymmärtämisyhteyksiä haastatteluja varten. (Ks. Järvinen & Järvinen 1996, 46-47.)

Tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi tarkastelimme aineistoa aluksi kumpikin itsenäisesti. Tämän jälkeen aineiston tarkastelun tuloksena syntyneitä ajatuksia vertailtiin ja niistä keskusteltiin. Yritimme muodostaa haastateltavien puheesta suoraan kategorioita ymmärtämättä kuitenkaan, että kategorian luomiseen tarvitaan tutkimusaiheeseen liittyviä käsitteitä. Tutkimusaineistoa tuntemattomalle ei näin ollen voinut olla selvää, mistä luomamme “kategoriat” olivat muodostuneet. Huomasimmekin, että kehittelimämme “kategoriat” muistuttivat toisiaan ja olivat syntyneet sekavan ja jäsentymättömän tarkastelun tuloksena. Itse asiassa olimme löytäneet joitakin käsitteitä; ne eivät olleet kategorioita. Siksi paneuduimme haastatteluteksteihin entistä huolellisemmin. Haastateltavien puhetta ryhdyttiin tarkastelemaan järjestelmällisesti

uudella tavalla kysymysten *mistä vanhemmat puhuvat ja miten he puhuvat* avulla. Tällöin ymmärsimme aineistosta löytyvän vanhempana olemiseen ja toimimiseen liittyviä käsitteitä. Tarkasti rajattujen ja vanhemmuutta selvästi määrittävien käsitteiden muodostaminen oli kuitenkin vaativaa.

Tutkimukseen sopivien käsitteiden etsiminen ja havaitseminen on myös yleisesti tutkimuksenteossa tunnettu ongelma. Kasvatustieteen teoreettiset käsitteet ovat usein hyvin lähellä yleisesti käytettyjä arkikielen ilmauksia. (Hirsjärvi 1997, 146-147.) Toistamalla edellä mainittuja apukysymyksiä aineistolle useampaan kertaan tunnistimme vähitellen haastateltavien puheesta erityisesti vanhemmuuteen liittyviä teemoja, jotka myöhemmin analyysissamme muotoutuivat käsitteiksi.

Käsitteet ryhmiteltiin ja luokiteltiin seitsemään kategoriaan, jotka nimettiin vanhemmuuden ääniksi. Vanhemmuuteen liittyvien käsitteiden muotoileminen haastateltavien puheen sisältämistä teemoista ja näiden käsitteiden järjestäminen kategorioihin on lähellä grounded theoryn ensimmäistä koodausvaihetta (open coding). Siinä aineistoa ositetaan, tutkitaan, verrataan, käsitteellistetään ja kategorioidaan. (Ks. kuvion 5 vaiheet 1a ja 1b.) Kun käsitteitä verrataan toisiinsa ja todetaan niiden liittyvän samanlaiseen ilmiöön, saadaan luoduksi ominaisuuksiltaan monipuolinen kategoria. (Järvinen & Järvinen 1996, 47.) Grounded theoryssa tavoitellaan Järvisen ja Järvisen (1996, 47) mukaan Straussin ja Corbinin (1990) korostamaa teoreettista herkkyyttä, jotta pystyttäisiin luomaan käsitteellisesti mahdollisimman tiivis teoria. Tähän päästään tekemällä haastatteluaineistolle useita eri kysymyksiä, pohtimalla kategorioiden ulottuvuuksien ääripäitä, vertailemalla erilaisia ilmiöitä ja reagoimalla aineistossa ilmeneviin ehdottomiin ilmauksiin. (Järvinen & Järvinen 1996, 47-48.) Analyysissamme näillä tekniikoilla syvennettiin ja laajennettiin ilmiön kuvausta ja saatiin haastateltavien vanhemmuuteen liittyvistä käsitteistä yhdistettyä ne asiat, jotka luonnehtivat kutakin kategoriaa.

Koska jotkut ihmisen ja täten myös vanhemman perustoimintaan ja olemiseen liittyvät käsitteet ovat vakiintuneita ja yleisesti käytettyjä, täytyi tämänkaltaiset käsitteet sijoittaa myös tutkimuksessamme useampaan eri kategoriaan. Näitä käsitteitä olivat esimerkiksi arvot, yksilöllisyys, luottamus sekä vanhemman tuki ja turva lapselle. Myös Hirsjärvi

(1997) ottaa kantaa tähän käyttäytymistieteiden yleiseen ongelmaan. Hänen mukaansa sama teoreettinen käsite voi saada useita erilaisia sisältöjä. Tutkimuksemme käsitteiden operationaaliset määritelmät, (ks. liitteet 3-8, haastateltavien äänisitaatit) eivät näin ollen kuvaile tai spesifioi luotujen teoreettisten käsitteiden merkitystä. (Vrt. Hirsjärvi 1997, 153.) Vaikka tämä tutkimus tarjoaakin yhdenlaisen ihmiskuvan, edellä mainittujen, tutkimusaineistosta löydettyjen käsitteiden voidaan ajatella olevan osa ihmiskäsitystä. (Ks. myös kpl 3.4.) Ihmiskäsityksiin liittyvät käsitteet ja asiat ovat Rauhalaa (1983, 1989, 2001) tulkiten kaikkeen ihmisen toimintaan liittyviä, kokonaisvaltaisia ja niin pysyviä, etteivät ne muutu erilaisten ihmiskuvien mukaan.

On mahdollista, että yhden vanhemman kasvatustavoissa voi heijastua monta eri ääntä. Vanhemmuuden ääniä luotaessa huomio kiinnittyi niihin erityisiin seikkoihin, jotka erottavat tietyn kategorian muista kategorioista. Määritelmämme tueksi olemme laittaneet esille kategoriaan liittyvät käsitteet ja asiasanat. Vertailukohdiksi äänillemme olemme ottaneet aikaisemmin esiteltyjä vanhemmuuden kasvatustapoja, -malleja ja rooleja mm. Baumrindin ja Pulkkinen autoritaarisen, auktoritatiivisen ja sallivan vanhemman käsitteet, Hoikkalan vanhemmuuden mallit, Hellstenin vastuullisen vanhemman idea, Morenon rooliteoriaan perustuvan Vanhemmuuden roolikartan roolit, Korhosen isä- ja äitimallit, Perhebarometrit (1999; 1997), Kallialan kaverivanhemmuus, Ijäksen epäröivä vanhemmuus sekä Goodnow'n ja Collinsin tutkimukset.

Vastaisuudessa tulemme käyttämään kategorioiden, jotka siis nimettiin vanhemmuuden ääniksi, tunnuksina isoja alkukirjaimia. Näin ollen kategoria -sana on useimmiten jätetty raportoinnista pois. Käsitteistä muodostettuja kategorioita on siis seitsemän ja ne ovat nimeltään Auktoritatiivinen ääni, Ohjaava ääni, Vastuullinen ääni, Realistinen ääni, Humaani ääni, Salliva-Toverillinen ääni ja Epävarma-Hapuileva -ääni. Ne luokittelevat haastateltavien puhetta määrittelynsä mukaisesti antaen samalla välineen jäsentää uudelleen tutkimuksen kohteena olevaa vanhemmuutta. Luomiemme kategorioiden määritelmät kertovat myös meidän omista merkitysrakenteistamme. Niistä voi nähdä, mitä me ymmärrämme näihin kategorioihin liittyvillä käsitteillä ja millä tavalla arvotamme kunkin kategorian.

5.1 Ensimmäisen tason tutkimustulos - vanhemmuuden ääni -kategoriat

5.1.1 Auktoritatiivinen ääni

Auktoritatiivisessa äänessä vanhempi asettaa tietyt rajat lapsen toiminnalle. Kasvatus on tavoitteellista ja se tähtää tiettyihin, mutta mahdollisesti tiedostamattomiin päämääriin. Vanhempi luottaa omaan kokemukseensa ja tietoonsa ja hänellä on vahva arvoasema suhteessa lapseen. Arvovalta on sekä otettua että ansaittua, sillä useimmiten haastateltavat olettivat, että heidän lapsensa arvostavat ja kunnioittavat heitä vanhempina. Auktoritatiivinen ääni heijastelee vanhemman selkeää, tiedostettua ja määrätietoista asennetta lapseen. Siinä tulee myös esille haastateltavien mielipiteitä lasten kasvattamisesta ja vanhempien reagointia henkilökohtaisesti koettuihin asioihin. Kategoriassa korostuvat lapsen turvallisuuden, fyysisen hyvinvoinnin sekä hyvien koulutusmahdollisuuksien takaaminen. Erityisesti tälle äänikategorialle tyypillisiä käsitteitä ovat määräilevyys, hallitsevuus, voimakastahtoisuus, määrätietoisuus, periaatteellisuus, perusteellisuus, elämäkokemus, otettu ja ansaittu arvovalta, itsevarmuus, huoltajuus, kuri, huoli, näkemys sekä vanhemman ja lapsen roolit.

I1: “Kyllähän lapsen pitää ihan...opetella tämmöstä kunnioitusta vanhempia kohtaan ja kuria ihan pienestä lähtien, muuten ei se, se menee ihan vaan mahottomaks - - Minä en hyväksy semmosia, minä opetan kasvattamaan lapseni siten että kunnioittaa vanhempia - -“

I2: “- - siinä on meillä tää penalti -käytäntö, että polkupyörä pyssyy varastossa, tai tietokone ei aukee tai ei lähetä, ni kyllä se ennen pitkää rupee menemään perille - -kun vanhempi sanoo, että se on näin, nii siitä ei sitte keplotella enää - - jos se on kotiintuloaika tai joku ruokajuttu, että sä joko syöt tai sä itket ja syöt - -“

Ä2: “- - semmoset ihan mahdottomat päätökset pitää vanhemman sanoa että ei se onnistu. - - esimerkiksi moniin harrastuksiin liittyviä, että haluttais sitä ja tätä. Ja sit on mun selitettävä, että ei riitä aika, eikä riitä rahat.“

Ä1: “- - ehkä vahvistuu enemmän, enemmän semmonenki ajatus että, et on paljon asioita, joissa vanhemmat, niiku vanhempien pitää päättää - - Musta niiku tommosissa asioissa [lapsen tahdonilmaisut] jotenki vanhempienki pitäis olla vähä jäməkämpjiä. Ettei niiku kaikkee, muotioikkujen mukaan aina lähetä...lasten tahdon mukaan menemään - -“

I3: “- - sinä [vanhempi]oot se joka pitää ne hommat hallinnassa. Nyt jos aatellaan semmosta tilannetta, että lapsi saa vallan vanhemmista, niin se homma ei pelitä, koska siltä lapselta puuttuu se elämäkokemus ja tietämys niistä, ne rajat on epäselvät lapselle kaikesta huolimatta. Aikuisen pitää tietää rajat, minkä puitteissa tätä hommaa viiään eteenpäin, minkä puitteissa eletään. Et tää roolijako ei saa muuttua silleen että lapsista tulis se johtaja.“

Vanhemmuuden roolikartasta (1999) Auktoritatiivista ääntämme lähellä ovat *huoltaja* ja *rajojen asettaja*. Nämä vanhemman roolit ja niiden sisältämät tehtävät pyrkivät takaamaan lapsen turvallisuuden ja fyysisen hyvinvoinnin. Roolien myötä lapsen toiminnalle asetetaan myös tietyt rajat ja mahdollisuudet. Luomaamme Auktoritatiivista ääntä voidaan verrata Baumrindin (1989) ja Pulkkisen (1996) määrittelemiin *autoritaariseen* ja *auktoritatiiviseen* kasvatustapoihin sekä Hoikkalan (1993) vahvan vanhemmuuden *konflikti* -malliin. Myös Korhosen (1999) luokittelemien *miehisten auktoriteetti* -tyyppien isien ja *tietoisten kasvattaja* -äitien voidaan ajatella olevan lähellä Auktoritatiivista ääntämme. Myös hänen *vastuutaan korostavissa* isissään oli samoja piirteitä sekä Auktoritatiivisen äänemme että Ohjaavan äänemme kanssa.

5.1.2 Ohjaava ääni

Tässä äänessä vanhempi pitää lasta ajattelevana ja toimivana subjektina kunnioittaen hänen mielipiteitään ja toiveitaan. Vanhempi pyrkii ohjaamaan ja kasvattamaan lastaan neuvottelemalla ja keskustelemalla kuitenkin luottaen elämäkokemukseensa ja harkintakykyynsä. Lisäksi hän kantaa vastuun yhdessä lapsen kanssa tehdyistä päätöksistä. Lapselle annetaan vastuuta iän ja ymmärryksen karttuessa, mutta häntä tuetaan aina tarvittaessa. Myös vanhemman ja lapsen välisiä konfliktitilanteita selvitettäessä uskotaan neuvottelun voimaan ja tähdätään molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

Ohjaava ääni pitää sisällään käsitteet ohjaus, keskustelevuus, neuvottelu, elämäkokemus, luottamus, kannustavuus, kannustus, joustavuus, kuuntelu, rohkaisu, ymmärrys, roolimalli, vuorovaikutus, yksilöllisyyden kunnioitus, innostaminen, hyve, oikea-väärä, moraalit, palaute ja osallistuminen.

I1 “- - minä sanon periaatteen me aina keskustellaan asioista ja aina otan hänen mielipiteensä ja keskustellaan - - siis annat hänelle suuntia, vaihtoehtoja - - Aina tietysti esimerkiksi pienille lapsille, ei ei ne osaa vielä päättää, ei ne tiedä mikä niille hyväksi - - Ne tarvii täämösiä vanhemman opastusta ja ohjausta - - Näyttää niille mikä on oikein ja mitä on väärää.”

I3: “Täytyy antaa myös sille lapselle omia ratkasumahdollisuuksia, omia valinnanmahdollisuuksia, minkä hän valitsee. Mutta semmoset, vois sanoa että karkeet linjanvedot tai linjat voit niinku ohjata, että se menis oikeeseen suuntaan. Eikä siinä tarvita kun ripaus talonpoikaisjärkee - - Ja oma esimerkki on kyllä aika hyvä. Jos oisit hulttio niin minkähänlaisen mallin ja minkähänlaisia kansalaisia näistäkin tulis- -”

I3: "Sä oot samalla semmonen ohjaaja, tiennäyttäjä. Sit sä oot kannustaja ja sitten sun täytyy selvittää asioita miks jotain tehdään. Minusta on hirveen mukava kun lapsille tota ni tämmöstä ohjausta antaa, että perustella että miks näitä tehään."

Ä2: "No kyllä mun mielestä aika paljon voikin [lapsi tehdä itsenäisiä päätöksiä], voikin tehdä, mut niistä pitää keskustella ja neuvotella ja sitten semmoset ihan mahdollottomat päätökset pitää vanhemman sanoa että ei se onnistu."

Ä1: " - - mä oon jotenkii aina tähä niiku uskonu tämmöseen neuvottelemiseen - - että lapsen kansakii voi ja pitää neuvotella."

Hoikkalan (1993) määrittelemä vahvan vanhemmuuden *ohjaava valmentajamalli*, jossa vanhemmat toimivat lapsilleen ohjeistajina ja vinkkien antajina, on samankaltainen tutkimuksemme Ohjaavan äänen kanssa. Samoin Pulkkisen (1996) auktoritatiiviseen kasvatuskäytäntöön kuuluva *ohjaava kasvatus* on lähellä luomaamme ääntä. Vanhemmuuden roolikartasta (1999) *elämänopettaja* ja *ihmissuhdeosaaja* -roolit ovat sisällöltään samankaltaisia määrittelemämme Ohjaavan äänen kanssa. Korhosen (1999) *vastuutaan korostava* isämali osittain toteuttaa äänemme kanssa samantapaisia arvoja, oikean ja väärän opettamista sekä vanhemman tukevaa suhtautumista lasten päätöksenteossa.

5.1.3 Vastuullinen-Huolehtiva -ääni

Vastuullinen-Huolehtiva -äänen mukaisesti vanhempi ottaa vastuun lapsen tekemisistä ja antaa anteeksi hänen ymmärtämättömyytensä. Vanhempi näkee tehtäväkseen lapsesta ja hänen perustarpeistaan, hänen henkisestä hyvinvoinnistaan sekä turvallisuuden tunteesta huolehtimisen. Vastuullinen-Huolehtiva -ääni näkyy osallistumisessa lapsen elämään myös kodin ulkopuolella, esimerkiksi virikkeiden tarjoajana. Lasta ei pidetä ikänsä, kokemustensa niukkuuden ja ymmärryksensä puolesta täysin kyvykkäänä tuntemaan vastuuta omasta tai toisten ihmisten toiminnasta. Joskus vanhempi haluaa suojella lastaan ottamalla täyden vastuun lasta koskevista päätöksistä. Vastuullinen-Huolehtiva -ääni voikin olla niin voimakas, että se tuo esiin liiallisen suojelun- ja huolehtimishalun. Tällöin on mahdollista, ettei lapsella ole tilaa itsenäistyä ja kokeilla omia kykyjään.

Tähän kategoriaan kuuluvia käsitteitä ovat huolehtivaisuus, velvollisuudentunne, suojelunhalu, turvallisuus, tunnollisuus, vastuuntuntoisuus, äidillisyyys ja isällisyys,

sitoutuneisuus, läheisyys, keskinäinen luottamus, saatavillaolo, virikkeiden tarjonta, tuki ja turva, esimerkki, lapsen ensijaistaminen, rajat ja perustarpeet.

I1: "Kyllä se tietysti merkitsee että mä oon vastuussa siitä toisesta henkilöstä, se on ensimmäinen se vastuu, elikä kaikki ne asiat ja päätökset, minä aina ajattelen ensin Alexandraa ennen kun mä ajattelen itteeni - - mä aina kun mä pystyn esimerkiksi ostamaan sille vaatteita mä menen ostamaan sille vaatteita, mä en välitä itteeni paljon yhtään - -"

Ä1: "Mää en usko ollenkaan siihen semmoseen laatuai-ajatteluun, että lapsi on niiku annat hänelle puoli tuntia illasta laatuai-kaa, ni se päihittää niiku sitte sen neljätuntisen - - Mää aattelen, että noin pienet lapset ku meilläkin on, että ne tarvii niiku semmosta läsnäoloa, sellasta, että me ollaan niiku siinä lähellä - - Ja ehkä se tulee myös sit niiku lapsuuden kodista sellanen, että mulla on semmonen tunne, että, et meillä on aina, ainakii niiku jompi kumpi vanhempi ollu aina paikalla ku on tarvittu. Et on ollu semmonen niiku perusturvallisuus."

I2: "Siis se on lähinnä semmonen vastuukysymys - - mä aattelen, että mä oon Kallelle saanu laitettua ruuan, vaatteet päällä, piän sen puhtaana ja kuosissaan, ni se on se mun vastuu. Ja sen jälkeken mä - - pystyn tekemään omia hommia, mitä mä tykkään tehdä. Ja tota, silleen että piän sen huolen siitä. Eli se on toisin sanoen huolenpitoa. Et se on se aikuisen tai vanhempana olemisen velevollisuus. "

I3: " - - se [lapsen kouluunlähtö] kasvattaa, voin kertoa ihan näin luottamuksella! Joo, tota sä oot tuki ja turva. Vaikka perusturva luodaan jo lapsena, niin sitten kun lapsi hyppää ihan uuteen ympäristöön, niin sä oot sellanen tukija ja kannustava voima siellä takana."

Ä1: "No on se minusta nykyajan Suomessa sillä lailla että meillä on kuitenkin jokaisella niiku mahdollisuus ite päättää siitä että tullaanko me vanhemmiks vai ei - - et kukaan ei nykyään tahtomattaan vanhemmaksi, ei ainakaan tarttis tulla. Ja siinä mielessä se mun mielestä on niiku semmonen tehtävä, joka niiku annetaan ja se pitää olla silloin valmis ottamaan, jos on kerta lapsia halunnu. Minust tuntuukii nykyään että se on paljo sellasta että ko, että kaikkien pitäis saada niiku kaikki. Että, pitäs saada olla vanhempi, ja pitäs saada olla uraputkessa ja pitäs saada olla ihanaa parisuhde-elämää ja niiku kaikkea, niiku kaikkea sellasta niiku, mikään ei riitä."

Pro gradu -tutkimuksemme Vastuullinen-Huolehtiva -äänelle olemme saaneet tukea Hoikkalan (1993, 54-55, 116-123, 128-135) heikkoon vanhemmuuteen kuuluvan *itsekreittisen* vanhemman mallista, jossa vanhempi ottaa täyden vastuun lapsensa tekemisistä. Samoin Hellstenin (1999) korostama vanhemman vastuullisuus on ajatuksena lähellä tätä ääntä. Korhosen (1999, 145, 155) *vastuutaan korostavien* isien perhekeskeisyys sekä *poikkeuksellisen äidillisten isien* perheeseen ja lapsiin sitoutuneisuus sekä heidän huolehtivaisuutensa ilmeneminen olivat samansuuntaisia Vastuullinen-Huolehtiva äänemme kanssa.

5.1.4 Realistinen ääni

Realistisessa äänessä todetaan vanhemmuuteen liittyvät asiat ja faktat. Tässä kategoriassa tulevat esille vanhempien mielipiteet omaa lasta, itseä ja ympäristöä koskien. Olosuhteet ja vallitseva elämäntilanne ymmärretään ja hyväksytään sellaisena

kuin ne ovat. Vanhemmat arvioivat omaa vanhemmuuttaan ja omia kykyjään vanhempana suhteuttaen itseään muihin vanhempiin, ympäristöönsä ja yleiseen vanhemmuuden käsitteeseen. Erityisesti tälle kategorialle tyypillisiä käsitteitä ovat todellisuudentaju, loogisuus, olosuhdetaju, muutoksensietokyky, itsensä, toisten ihmisten ja asioiden hyväksyntä, luottamus, demokraattisuus, oikeudenmukaisuus, tasapainoisuus, vakaus, rauhallisuus, rehellisyys, vilpittömyys ja totuudellisuus.

Ä2: "Kyllä mä toivon, että se säilyy [läheinen suhde lapsen kanssa], kyl se varmaan jossain vaiheessa ni tuota etäännyy. Pakkohan se on silleen muuttua. - - Kyllä mä luulen, että mä oon niitten äiti aina. - - mä en oo kyllä mikään semmoinen huolehtija, joka koko ajan pelkäisin pahinta ja aattelin, että mitä, mitähän nyt tapahtuu. Kyllähän ne nyt varmaan mielessä jollakin tasolla on. | Mua niiku suoraan sanottuna ärsyttää semmoinen kauhee huolehtiminen. (Nauraa.)"

Ä1: "Et musta tuntuu että me käyään nyt jo vähä semmosta kahinaa niiku kesken, semmosta pikkuse irtaantumista ja, ja koittelua ja rajojen hakemista ja semmosta että... Se on ehkä myös vähän semmosta erotyötä, semmosta kasvu, kasvamista että siinä joutu kyllä itekkii välillä koville lapsen kanssa - - Kyllä musta oikeestaan siltä tuntuu että, että tavallaan se mun lapsi on yhä enemmän muiden ihmisten ja yhteiskunnan omaa (naurahtaa)."

I2: "- - että tää käs-huoltosuhe muuttuu todennäköisesti, että mennään, todennäköisesti se kulkee omilla teillään, eikä se istu tuossa niin paljoo kahtomassa minun televisiota, ehkä minusta tulee yksinäisempi sitte, sen verran ainakii muuttuu - - ehkä mä saan olla enemmän itteni kanssa, ja totta kait se väljenee, ohan se sanomattakin selevää. Sillä tullee oma aikansa kiertää omia polokujaan, enempi pois kottoo, omat jutut mitä se tekkee - -"

Ä1: "Ei se mun mielestä [vanhemmuus] sillä lailla niiku vie sitä minuutta että, etteikö silleen minä ja minun toiveet ja kaikki olis olemassa, mutta sitte se että miten mä pääsen toteuttamaan sitä, ni se onkin sitte iha eri juttu. Että onko mulla aikaa ja mahdollisuuksia - - Kieltämättä mun monesti ajattelee sitä että, että ihana ku ne [lapset] kasvaa. Että sitte mulla on niiku enemmän aikaa tehdä semmosta mitä mä haluan."

Sivistyssanakirjan (1997) mukaan realistinen tarkoittaa todellisuudentajuista, realiteettien pohjalta toimivaa, tosiasioihin perustuvaa ja todellisuuden mukaista. Korhosen (1999) määrittelemien *tietoisten kasvattaja* -äitien pohditut kasvatuseriaatteet ovat samansuuntaisia oman äänemme kanssa. Osa tästä äitimallista oli samantapainen jo aikaisemmin mainittuun Auktoritatiivisen ääneemme kanssa. Realistiseen ääneen olemme saaneet tukea myös humanismista, sillä von Wright (1981) on määritellyt humanismin idean saaneen alkunsa ihmisen halusta etsiä järkevää suhdetta todellisuuteen. Näin ollen tutkimuksessamme Realistinen ääni ja Humaani ääni ovat melko lähellä toisiaan.

5.1.5 Humaani ääni

Humaanissa äänessä korostuu ihmisläheisyys, itsensä ja toisten ihmisten arvostus sekä kunnioitus. Humaanin äänen mukainen vanhempi elää omien arvojensa mukaisesti ja toivoo välittävänsä elämäntapaansa sekä oikean ja väärän periaatteitaan lapsilleen. Humaanilla vanhemmalla ei kuitenkaan ole tarvetta muokata lasta omien toiveidensa mukaiseksi, vaan lapsen omat tarpeet ja luontaiset taipumukset ovat etusijalla. Hän rakastaa lastaan pyyteettömästi, toivoo lapsen olevan onnellinen elämässään ja tyytyväinen valintoihinsa. Humaani vanhempi toivoo lapselleen vilpittömästi hyvää unohtaen omat toiveensa ja itsekkäät pyrkimyksensä lapsen suhteen. Hän on valmis tukemaan lastaan aina tarvittaessa ja toimii lapsen parhaan saavuttamiseksi. Hän luottaa lapseensa ja tämän arviointikykyyn sekä pitää tärkeänä aitoa ja avointa vuorovaikutusta lapsen kanssa.

Humaani ääni on muotoutunut seuraavista käsitteistä: lämpimyys, sopeutuvaisuus, suvaitsevaisuus, oman itsen ja lapsen hyväksyminen, yksilöllisyyden kunnioitus, ymmärtäminen, anteeksianto, sosiaalisuus, kannustus, tuki, inhimillisyys, luottamus, vilpittömyys, onnellisuus, tasapuolisuus, ihanteet, arvot, eettisyys ja kärsivällisyys.

Ä3: “No mä toivon sitä että heillä olis sellanen hyvä itsetunto ja he olis tasapainosia, että se on niinku kaikkein tärkeintä, että oli he kuinka hyvin tai huonosti kouluttautuneita, kunhan he tulee itsensä kanssa toimeen ja näin, ni sit ne tulee toinen toistenkin ihmisten kanssa, se on kuitenkin kaikkein tärkeintä...sitten toivon että he menestyis ihan hyvin, omien kykyjensä mukaan ja toiveittensa ja tavoitteittensa mukaan.”

I2: “Et ei silleen niiku oo paineita tehdä siitä insinööriä - - mut silleen että tuota, ei oo niiku mitään alasuuntaamista, ei lääkäriksi, ei lentokapteeniksi. Se on opiskelee siihen, mikä tunnustaa itestä mukavalta ja mihin se haluaa opiskella.”

Ä2: “Mää toivosin, että niistä tulis semmosia itseensä luottavia ihmisiä, semmosia että ne niiku kantais vastuun, vastuun siitä mitä ne tekee. Että ne ei piiloutuis toisten selän taakse. - - jotain semmosta suoraselkäsyttä mä toivosin. - - et ne ois henkisesti silleen kypsiä. - - muuhan on sitte ulkosta. Tavallaan nojaa siihen itseluottamukseen.”

I3:“- - vanhin tyttö sano jossain vaiheessa, että hänestä tulee siivoaja, mitäs sanot jos minusta tulee siivoaja? Minä sanoin se on pääasia et sä oot onnellinen siinä ammatissa. Jos sie löydät siitä sen mikä sinua ittees kiinnostaa, ni mä oon ihan tyytyväinen, minua se ei vaikuta.”

Uusi sivistyssanakirja (1999) kuvailee humaania sanoilla inhimillinen, sivistynyt ja ymmärtäväinen. Vanhemmuuden roolikartan *rakkauten antaja* -rooli on lähellä tutkimuksemme humaania ääntä. Helmisen ja Iso-Heiniemen roolikartan mukaan

rakkauden antaja on itsensä hyväksynyt hellyyden antaja, lohduttaja, myötäeläjä, kannustaja ja suojelija lapselleen. Humaanin äänemme kanssa samansuuntaisia ajatuksia on Korhosen (1999) *ymmärtävä huolehtija* -äideissä, jotka korostivat läheisyyttä ja kodin lämpöä. Von Wrightin (1981) mukaan humanismi -käsite tarkoittaa asennetta elämänkysymyksiin, ja se perustuu kriittiseen ja rationaaliseen suhtautumiseen todellisuuteen. Humanismi on lähtenyt ihmisen halusta ymmärtää suhteensa ja asemansa ympäröivään maailmaan. Von Wright näkee humanismin ytimeksi sen mitä pidetään ihmisen parhaana, eli kaikki mikä on ihmiselle hyväksi ja kaikki mikä tekee hänelle hyvää. (Von Wright 1981, 151-165.)

5.1.6 Salliva-Toverillinen -ääni

Salliva-Toverillinen -ääni on lähellä lapsen toiveita myötäilevää, vapaata kasvatusta, mutta siinä pyritään tasavertaisuuteen lapsen kanssa. Lapselle ei aseteta tai ei onnistuta asettamaan tiukkoja rajoja ja siksi kaverina oleminen on eräs vaihtoehto. Lapsen arviointikykyyn, järkevään ajatteluun ja päätöksentekotaitoihin luotetaan vahvasti ja lapsi saa vanhemmaltaan toverillisen kohtelun. Salliva-Toverillinen -äänessä vanhemman auktoriteettiasema hämärtyy, koska tämä ei halua tai ei mielestään pysty sitä ottamaan. Tällöin lapsi saattaa perheessä ottaa itselleen valtaa, joka ei hänelle kuuluisi.

Salliva-Toverillinen -äänikategoria on muodostunut käsitteistä pehmeys, vapaus, tasa-arvoisuus, mukautuvaisuus, myöntöväisyys, miellyttäminen sekä toverillisuus.

Ä2: “- ei tarvi niinku mitään erityisiä saavutuksia - - en mä ainakaan halua ruveta vaatimaan mitään, kiristämään ja maksamaan palkkioita että kun tuo kympin kokeesta (naurahtaa) - - ni tekee sen parhaansa, eikä mun tarvi painostaa häntä mihinkään, ja hän on ite tyytyväinen niin, niihin omiin saavutuksiinsa, ni hän niinku ite päättää - -“

I2: “No yllensäkin ku siis toivoo, usko, että tää homma menis näin, että hoksaakii, että ei jumalauta, ei tää menny tää - - että Kallelle oon jotakii opettanu, että näin ei tehä. Ja siinä vaiheessa ku se ei, esimerkiks täytyy sanna tällä hetkellä, mä oon liian lepsu tolle pojalle. Eli toisin sanoen auktoriteetti puuttuu. Mä piän sitä kaverina enne ku poikana. Eli se on se, et siinä mä oon epäonnistunu, mä en oo säilyttäny auktoriteettia.“

Hoikkalan (1993) heikkoon vanhemmuuteen kuuluvan *kantapään kautta oppimisen* -malli, jossa kasvatusto on salliva ja antiautoritaarinen, sisältää samankaltaisia piirteitä tutkimuksemme Salliva-Toverillinen äänen kanssa. Myös Baumrindin (1989) ja

Pulkkisen (1996) määrittelemät *sallivat kasvatustavat* ovat melko lähellä luomaamme ääntä. Kuten Kalliala (1999) on todennut, nykyisin vanhemmat saattavat pyrkiä lastensa kanssa toverilliseen suhteeseen. Hän käyttää omassa tutkimuksessaan tästä termiä *kaverivanhemmuus*. Hellsten (1999) näkee tämänkaltaisen kasvatustavan vahingollisena lapselle, sillä silloin lapsi saattaa joutua ottamaan itsestään sellaisen vastuun, joka kuuluisi hänen vanhempiensa kannettavaksi. Lapsen roolin hämärtyminen voi estää turvallisen kasvun aikuiseksi. Esko (1981) puhuu vapautuneesta vanhemmuudesta, joka on mahdollista saavuttaa silloin, kun omat puutteet ja rajoitukset tiedostetaan, mutta myös samanaikaisesti ymmärretään muutoksen mahdollisuus. Sen sijaan vanhempien tavoittellessa tasavertaista toveruutta lastensa kanssa he myös samanaikaisesti hakevat itselleen vapautusta vanhemmuuden haastavista tehtävistä (Ijäs 1984, 86).

5.1.7 Epävarma-Hapuileva -ääni

Epävarma-Hapuileva -ääni kuvastaa vanhempien toiveita, huolia, pelkoja ja kysymyksiä lasta koskien. Epävarma-Hapuileva -äänen mukainen vanhempi on epävarma myös sanan myönteisessä mielessä pohtien omaa suhdettaan kasvatettavaan haluten hänelle hyvää oman toimintansa kautta. Tämä ääni eroaa Humaanista äänikategoriasta siinä, että lapseen liittyvät toiveet tyydyttävät myös vanhemman oikein tekemisen tai vastuun kantamisen tunnetta. Hyvän haluaminen lapselle on samalla myös hyvän haluamista vanhemmalle itselleen. Käsitteitä, joista kategoria syntyi ovat: velvollisuudentunne, arkuus, epätietoisuus, pelokkuus, haikeus, epävarmuus, pettymys, epäröinti, huoli, omistushalu sekä itsensä vähättely.

Ä3: “ - - sit mä oon aatellu sitäkin että mun ei varmaan kannata tuputtaa hirveesti, koska eihän lapset haluu vanhempia kuunnella, että niille tulee ne intressit sieltä ulkopuolelta, kaveripiiristä, että kyllähän ne sieltäkin lähtee. Ja sittenhän se on koulun asia mun mielestä sitten taas tuputtaa niitä - - et vaikka kuinka mulla olis kuin hyviä ehdotuksia, ne ei mee sitten perille.”

Ä2: “Ku ei se kauhee oo se elämäkokemus vielä. Mulle tulee niin kauheita ajatuksia mieleen. (Naurahtaa.) - - No jotain väkivaltaisia tilanteita, semmosia mulle tulee mieleen, että lapsi ei tiedä, mihin se väkivalta johtaa. Ja joku, et se tekee huimapäissään jotakin ihan, siis ihan hullua. Et hyppää jostain korkeelta. - - Ei mulla nyt tämmösiä niikun et ihan arkipäiväisiä ratkasuja, et niistä nyt niin peruuttamatonta haittaa olis. - - ne on aika ajattelemattomia nuo lapset kuitenkin, ne ei tiedä mitä kaikesta seuraa.”

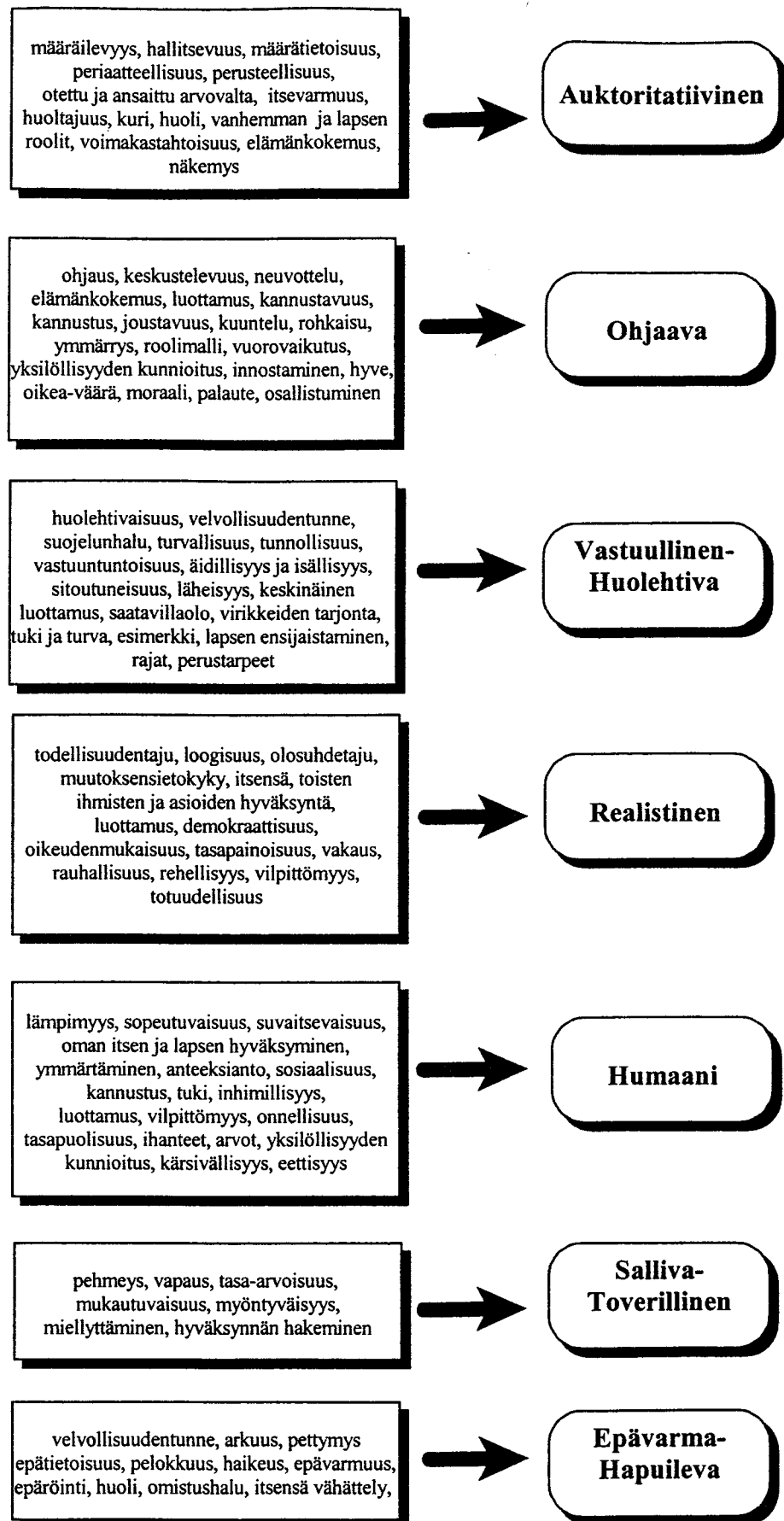
Ä1: “Ja enkä mä ollenkaan tiä sillain, että tunnenko mä, mäkään nyt sitte omaa kuusvuotiasta niiku nii hyvin, että mä oisin...Että ehkä mä oon kuitenkin paras asiantuntija hänen suhteensa, mutta oonko mä kuitenkin sitte niiku joka tilanteessa oikeassa.”

Ä1: “ - jos esimerkiksi mun laps rupee, rupeis harrastamaan jotain sellasta harrastusta, et se vie sen kaikki illat tai viikonloput se ois, niiku jotkut jääkiekot ja tämmöset, et missä ollaan hirveesti pois kotoa ja jossakin, jos se on semmonen että niiku, kaikki menee omille teillensä, ni musta se niiku hajoaa se yhteys, ja semmosta mä kyllä pelkään. Että mä en jaksa uskoa että silloin enää mä tuntuisin mun lastani ja hän tuntis minua ja että meillä ois semmosta yhteyttä.“

I2: “ - et jos se ei pärjää niiku opettajien kans tai kaverien kans tai tälleen näin, ni sitä enempi pelkään, jos sieltä tulee, sieltä kautta ongelmia. Mut ei sen opiskelun suhteen itsessään, - se ei niiku pelota, vaan se sosiaalinen käyttäytyminen ennemminkin. Et jos se vaikka joku homma ei lähe luistamaan, ni se ottaa kyllä hanskat tiskiinkin, että nyt mä en mee. Se niiku pelottaa, et se antaa periksi.“

I3: “ - tuolla maailmalla on niin paljon voisko sanoo pahuuttakin, elikkä on kaikennäköstä veikkoa tuolla koulujen nurkilla jo nykypäivänä, eli semmosia pelkoja siinä tietysti on, että jos jotain tapahtuu, niin se on lähinnä se suurin pelko...mutta ei niistä kannata murehtia tässä vaiheessa, että menee päivän kerrallaan ja yrittää valistaa ja ohjata sitten ipanoita, että varokaa sitten näitä tämmösiä.“

Ijäksen (1984, 86) mainitsema *keinulautavanhemmuus* on lähellä tutkimuksemme Epävarma-Hapuileva -ääntä. Ijäksen mielestä vanhempien liiallinen huolestuminen saattaa vaikeuttaa vanhempana olemista, jolloin helposti ailahtellaan esimerkiksi hemmottelun ja ankaran kurinpidon sekä ylihuolehtimisen ja välinpitämättömyyden välillä. On siis mielenkiintoista, että Ijäs on jo 1980 -luvun puolivälissä pohtinut vanhemmuuden epävakaa tilaa. Näin ollen se ei ole vain viime vuosien suuntaus.

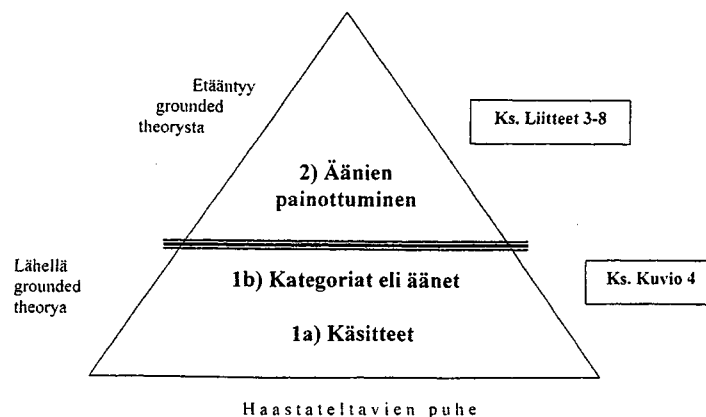

Kuvio 4. Vanhempien puheesta löydettyjä käsitteitä järjestettyinä vanhemmuuden ääni -kategorioihin.

5.2 Toisen tason tutkimustulos - äänien painottuminen

Teoriamme kehittelyn toisessa vaiheessa keskityimme vertailemaan kategorioita toisiinsa ja tarkastelemaan niiden painottumista jokaisella haastateltavalla. Toisen tason tutkimustuloksemme onkin, että samoja kategorioita löytyi kaikilta tutkittavilta, mutta niiden suhteutuminen toisiinsa ja merkittävyys vaihtelivat. Tätä tutkimustulosta argumentoivat liitteet 3-8, joissa jokaisen haastateltavan puheesta löydetyt asiat ovat sitaattien muodossa luokiteltuina kategorioihin. Kategorialaaticon otsikko vastaa kysymykseen miten puhuu ja vastaavasti laatikon sisältämät sitaatit kertovat mistä haastateltava puhuu. Sitaatteja voidaan pitää tutkimuksemme operationaalisina käsitteinä. (Vrt. Hirsjärvi 1997, 153.) Kuitenkin Hirsjärvi (1997) korostaa, että operationaalinen määritelmä ei osoita teoreettisen käsitteen semanttista merkitystä. Jos kategorioidemme nimiä pidetään käsitteinä, niin mainintojen eli sitaattien määrä kussakin kategoriassa ei kerro totuutta kategorian sisällöstä ja siitä, miten se saatettaisiin määritellä kasvatustieteessä yleensä. Esimerkiksi Auktoritatiivinen ääni käsitteenä ei kunkin haastateltavan kohdalla tarkoita samaa kuin sen alle sijoitetut sitaatit eli operationaaliset käsitteet. Se siis todennäköisesti sisältää myös paljon muita lausumattomia merkityksiä.

Grounded theorya mukailevassa ensimmäisessä analysointivaiheessamme vanhempien puheesta löydetyt käsitteet luokiteltiin vanhemmuuden ääni -kategorioiksi. Korostamme, että seuraavassa kappaleessa esiteltävä äänien painottumisen tarkastelu ei ole grounded theory -menetelmän mukainen teorian kehittäminen (ks. Järvinen & Järvinen 1994), vaan jatkoa ensimmäisestä analysointivaiheesta saamillemme tuloksille. Pidämme tätä analysointivaihetta tarpeellisena aineiston kuvailun tarkentamiseksi.

Kuvio 5. Aineiston analyysin kehittyminen haastateltavien puheesta.

Tässä kappaleessa ääniä siis tarkastellaan uudelleen yksityiskohtaisemmin jokaiselta haastateltavalta löydettyjen sitaattien avulla. Näin pystymme tarkentamaan luomiemme kategorioiden kuvauksia. Sitaatit ja käsitteet on saatu liitettyä asiayhteyksiinsä ja niistä on pystytty tekemään tulkintoja. Tämä taas puolestaan helpottaa toisen analyysivaiheemme päätehtävää eli äänien painottumisen tarkastelua ja haastateltavien puheesta ilmenneiden käsitteiden merkitysten ymmärtämistä. Perustelemme näiden vaiheiden tarpeellisuutta sillä, että äänet saavat näin laajemmat tarkastelupinnat ja -kontekstit. Samalla yritämme löytää vastauksia ja esimerkkejä toiseen tutkimustehtäväämme eli osoittaa, että puhuessaan lapsestaan haastateltavat kertovat omista arvostuksistaan ja kasvatusasenteistaan sekä suhteestaan ympäröivään maailmaan. Lisäksi tutkimme löytyykö haastateltavien puheesta latenttia merkitysstruktuuria ja sosiaalista sääntöjärjestelmää. Yritämme tuoda niiden ilmenemistä esille myöhemmin erillisessä tulosanalysointikappaleessa.

Seuraavassa raportointiosiossa tarkoituksenamme ei ole osoittaa, että jokin löytämistämme äänistä erityisesti hallitsisi ja siten tyypittelisi kutakin vanhempaa. Haastateltavia itseään ei yritetty kategorisoida yhteen yksittäiseen äänikategoriaan. Sen sijaan heidän *puheensa sisältämiä asioita* luokiteltiin. Siksi on mahdollista, että vanhempien puhe jakautuu useampaan eri ääneen. Seuraavassa kappaleessa, jossa jokaisen haastateltavan puhetta käsitellään erikseen, yritämme todentaa edellä mainitun tutkimustuloksemme. Lisäksi olemme nähneet tarpeelliseksi kertoa jokaisesta haastateltavasta sellaisia taustatietoja, jotka vaikuttavat äänien painottumisen ymmärtämiseen.

5.3 Haastateltavien vanhemmuus äänikategorioiden avulla kuvattuna

5.3.1 Ä1: “En usko ollenkaan semmoseen laatu aika-ajatteluun“

Ä1 on 38 -vuotias, naimisissa oleva kahden lapsen äiti. Hänellä on akateeminen loppututkinto ja hän toimii opetuslalla. Hänen esikoisensa, poika, aloitti syksyllä 1999 Kortepohjan englantipainotteisessa opetuksessa.

Realistinen, Humaani ja Vastuullinen-Huolehtiva -ääni muodostuivat Ä1:n puheen merkittävimmiksi kategorioiksi (liite 3: Ä1:n äänisitaatit). Salliva-Toverillinen -ääni jäi hänellä ilman mainintoja. Auktoritatiiviseen ääneen luokitellut asiat liittyivät vahvasti kouluun, mikä lienee johtuvan hänen ammatillisesta taustastaan.

“Et tietenkii sitä haluaa antaa lapsille semmosen, semmosen mallin että koulunkäynti on tärkeätä ja se pitää hoitaa, se on sen homma.“

Suhteellisen voimakkaana auktoriteettina hän otti kantaa myös yleisesti vanhempien voimattomuuteen ja tahdottomuuteen asettaa lapsille rajoja.

“ - - ehkä vahvistuu enemmän, enemmän semmonenki ajatus että, et on paljo asioita, joissa vanhemmat, niiku vanhempien pitää päättää - - Musta niiku tommissa asioissa [lapsen tahdonilmaisut] jotenki vanhempienki pitäs olla vähä jäməkämpä. Ettei niiku kaikkee, muotioikkujen mukaan aina lähetä...lasten tahdon mukaan menemään - -“

Auktoritatiivisessa äänessä Ä1:lla oli selkeä näkemys siitä, millaisia vanhempien tulisi olla. Hän oli samalla myös erityisen tietoinen omista velvollisuuksistaan toimia hyvän vanhemmuuden mukaisesti.

“ - - aikuinen [ja vanhempi] on mun mielest semmonen, joka vastaa itse niiku kaikilta osin omista, omista tekemisistään, kantaa vastuun. Et jos aattelen vaikka sellasta nuorta - - nin ne on vielä lapsia koska, koska ne on niiku niin kiinni vielä vanhemmissaan monella lailla. Mielpiteitten suhteen ja, ja toimeentulon suhteen ja niiku kaiken suhteen.“

“ - - jos mä aattelen omia kokemuksiani ja mitä mä oon mun ystävien kans puhunu, ni tuntuu että se aina säilyy se semmonen lapsi-vanhempi -asetelma. Et en mä tunne yhtään sellasta (huokaisee) niiku sellasta perhettä, jossa sitte niiku aikuiset, tai lapset on kasvanu aikuiseks, että, että olis niiku sillä lailla jotenkii tasavertasia vanhempiensa kans. Semmosia vaikka että voi olla ystäviä ja silleen.“

Toisaalta Ä1 suhtautui auktoriteettiasemaansa vanhempana kahtalaisesti. Hän uskoi vahvasti omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa lapsen ajattelun ohjaamisessa ja näki sen myönteisenä asiana. Kuitenkin hän halusi lapselleen sellaista hyvää, mikä lapsen itsensäkin mielestä olisi hänelle hyväksi. Seuraavassa sitaatissa on mukana myös Ohjaavaa ääntä silloin kun hän neuvottelee lapsensa kanssa.

“ - - siinä vaiheessa ku vielä oli semmonen käsitys että valitaan että haluaako sille painotteiselle luokalle, nii sillon mä oon kysyny mejän Valtterilta, että mitä mieltä sää oot semmosesta, niin tykkäisitkö. Ja mejän Valtteri vastaa aina kaikki ku mä kysyn haluat sä mennä johonkin kerhoon tai haluat sä mennä tanssimaan tai, se sanoo että en - - Et se on niinku se ensireaktio, mutta silleen Valtteri on kyllä sen tyyppinen et sitä saa silleen ihan, voi sitten vähän johdatellaki ja muuta - - mä oisin ehkä sit kuitenkin päätyne sille painotteiselle luokalle, ja mä en välttämättä ois sen kummemmin siitä Valtterille mitään mainostanu.“

Vaikka Ä1 halusi olla auktoriteetti lapselleen kouluun liittyvissä asioissa, hänen mielestään lasta oli myös kuunneltava kouluasioissa. Yleisesti Ohjaavassa äänessä Ä1 näki tärkeäksi lapsen kuuntelemisen ja hänen kanssaan neuvottelemisen. Tällöin Ä1 myös viittasi kokemuksiin omista vanhemmistaan.

“ - - mä oon jotenkii aina tähä niiku uskonu tämmöseen neuvottelemiseen - - että lapsen kanssakii voi ja pitää neuvotella.- - Mutta ei se varmaan helppoa oo, niiku just tehä sitä semmosta rajaa. Mul on omien, omien vanhempien kans ollu sellasta että, että ne on niiku mun mielestä liikaa yrittäny määrätä sitä, mitä minä teen ja, tai oon tekemättä. Ja, ja sitte määhaluaisin tietenkii omien lasteni kanssa tehä toisin. Et määhaluaisin olla just sellane neuvottelevampi. Mutta en mä tiä missä määrin se onnistuu.“

Ohjaava ääni ei kuitenkaan ollut hänen kohdallaan kovin voimakas, vaan realistinen suhtautuminen omaan vanhemmuuteen, siinä oleviin periaatteisiin, mielipiteisiin ja toimintatapoihin tuli esille hänen puheestaan. Realistiseen ääneen kirjattiin hänelle useita merkityksellisiä mainintoja hyvinkin erilaisista asioista. Siksi se oli yksi hänen voimakkaimmin painottuneista äänistään.

“Mää tietenkii toivoisin olevani sitten semmonen vanhempi että määh tota kunnioittasin lapseni toivetta, mutta en määh välttämättä ole - -“

“Että määh ainakin tunnistan nii monesti itessäni semmosia - - että se opettaja minussa on aina ku määh meen koulusta kotiin, ni se on siellä ja se opastaa ja neuvoo ja niiku ohjailee tavallaan semmoseen johonkin tiettyyn suuntaan. Tietenkii se on niiku vanhemman tehtäväkii, mut että ettei liikaa. Että antais sen lapsen niikun olla rauhassa...“

“Et mä niiku mielellään näkisin että, että mun laps vaikka soittais jotain soitinta tai se vaikka rupeis tanssimaan (naurahtaa) jotain, jotain tän tyyppistä, ja että määh näkisin että se tykkää siitä, ja se kehittyi siinä - - Kyllä se varmaa pettymys jos se, [harrastus] tota sitte loppuukin. Mutta kyllä mun mielestä semmoseen pitää myös valmistautua että, että ei se elämä nii silosta oo. Eikä voi niiku laskea aina sen varaa sit että, lapset tekee aina niiku minä haluan tai niiku minä katsoisin hänelle olevan hyväksi.“

“- - kyllä määh uskosin että monella semmonen omistushalu on. Kyllä mullakin varmasti on se, että mä haluaisin tietää kaikki mitä mun lapsen päässä liikkuu ja - - Mää saattasin hyvinkin olla semmonen omistushaluinen äiti, joka sekaantuu joka (naurahtaa sanoessaan) asiaan...“

Realistisessa äänessä Ä1 pohti itseään vanhempana, lasten kasvua sekä omaa vanhemman rooliaan nyt ja tulevaisuudessa. Merkittävää oli, että Ä1 myönsi omat toiveensa lapsen suhteen sekä kritisoi omaa käyttäytymistään ja ajattelumallejaan. Tämä kertoi hänen inhimillisestä elämänasenteestaan, jota tukivat Humaanin äänen lukuisat maininnat. Niissä Ä1 painotti erityisesti lapsen henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Humaani ääni olikin Ä1:lla Realistisen äänen tapaan voimakkaasti painottunut.

“Että ku, että määh pystysin antaa sille vaikka semmosta itsetuntoa tai jotakii - - että se ois sinut ittesä kansa - - Just että löytäs semmosen sen oman tien, ja olis niiku tasapainonen ja sit ois tietenkii kauheen

kiva ku se ois vielä, vielä (naurahtaa) jotenkii niiku tasapainossa mejjän vanhempienkien ajatusten kanssa että. Et jotenkii, että mentäis niiku samaan suuntaan - - Et ois semmonen luottamus...luottamus niiku elämään ja tulevaisuuteen. - - että se laps ois niikun onnellinen ja tasapainonen siinä elämänvaiheessa missä se on - -“

“Kun mä yritän niiku nin, varmaankin opettaa hälle sellasta että niikun, että olis kaveri kaikkien kanssa - - mä arvostan semmosta sosiaalisuutta ja sellasta - - et vaikka jos mun lapsille kävis nii että, et niistä tulee semmosia yksinäisiä, et niillä ei oo ystäviä, vaikka ne haluais tai jotain semmosta, et ne ois kykenemättömiä solmimaan ystävyysuhteita ja sellasta ni, se ois musta aika kurjaa.“

“ - - ehkä sitä luottaa vielä kuitenkin tässä vaiheessa ainakin siihen että säilyy oman lapsen kanssa tämmöset hyvät välit, että vaikka se sitte enemmän viettääkin aikaa todennäköisesti kavereitten kanssa ja harrastuksissa ja sillain - - mutta jos ois niiku tärkeintä, nin I (huokaus) ehkä joku semmonen niiku luottamus mun ja mun lapsen välillä. Semmonen et se lapsi vois niiku aina luottaa muhun että, et se vois aina tulla mun luo.“

Vastuullinen-Huolehtiva -äännessään Ä1 korosti vanhemmuuden vastuullisuuden ymmärtämistä ja sen vaativuutta. Keskeiseksi teemaksi hänen voimakkaasti painottuneessa Vastuullinen-Huolehtiva -äännessään nousi vanhemman läsnäolon tärkeys ja perheyhteisön merkitys. Ä1:n mielestä vanhemman tehtävä on tarjota lapselle parhaat mahdolliset edellytykset oppia ja kehittyä.

“ - - että meil on ainakii tällä hetkellä vielä semmonen aika, varmaankin semmonen aika perhekeskeinen sillai elämäntapa että. Että meil ei oo kellään oikein semmosia kodin ulkopuolisia harrastuksia ja sillain että me ollaan hirveen paljon niiku keskenämme ja lasten kanssa. Nii mä niiku ite uskon - - että se olis semmonen, ainakin nyt sitä haluan kokeilla että se ois semmonen tapa, jolla sais, sais niiku pidettyä semmosen yhteyden lapseensa - - mä oon niiku tehny kyllä ite semmosen tietosen valinnan, että mä oon paljon kotona. Vaikka se tuottaa mulle välillä kärsimystä sillä lailla - - se antaa sitte niiku mulle kuitenkin tunteen siitä, että mä teen oikein. Et toisaalta sitten niinku toiset perheet elää sillai että, et vanhemmilla on menoja ja harrastuksia ja lapset on sitte jossain muissa hyvässä hoidossa sen aikaa, mutta musta tuntuu että niinku mulle se ei sopis. “

“Mää en usko ollenkaan siihen semmoseen laatuajatteluun, että lapsi on niiku annat hänelle puoli tuntia illasta laatuajaka, ni se päihittää niiku sitte sen neljäntuntisen - - Mää aattelen, että noin pienet lapset ku meilläkin on, että ne tarvii niiku semmosta läsnäoloa, sellasta, että me ollaan niiku siinä lähellä - - Ja ehkä se tulee myös sit niiku lapsuuen kodista sellanen, että mulla on semmonen tunne, että, et meillä on aina, ainakii niiku jompi kumpi vanhempi ollu aina paikalla ku on tarvittu. Et on ollu semmonen niiku perusturvallisuus.“

Edellisessä sitaatissa Ä1 peilasi kokemuksia omista vanhemmistaan ja lapsuudenkodistaan. Ä1:n Vastuullinen-Huolehtiva -äännessä tuli vahvasti esille myös lapsikeskeinen ajattelutapa, minkä jälleen ajattelimme osittain johtuvan hänen ammatillisesta taustastaan.

“ - - kuinka paljon se tulee vaatimaan se ihan tavallinenkin koulunkäynti...energiaa siltä lapselta. Että, et jos niiku tiedetään jo, jo lähtiessä että saattaa olla jotain häikkää, nii ei, ei varmaankaan semmonen vanhempi laita lasta johonkin painotukseen. “

“Kyllä tietenkii ku on huonoja päiviä, ni sitä aina aattelee että voi hitto, hittolainen että eihän tästä tuu tästä elämästä, yhtä lasten passaamista ja, niitten tarpeista huolehtimista. Mutta semmosta se tuntuu olevan hirveen paljon perheissä jossa on pienet lapset.”

Ä1 vastusti tehokkuusajattelun vanhemmuutta, jossa vanhempi vaatii itselleen uraputkea ja antaa lapselleen vain laatu-aikaa. Hänen mielestään perheessä eläminen vaatii vanhemmilta yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä lasten kanssa. Myös tämä mielestämme kertoi hänen vastuullisesta ja huolehtivasta suhtautumisestaan vanhemmuuteen. Ä1 toivoi jokaisen vanhemmaksi aikovan harkitsevan asiaa tarkasti ja tekevän sitten itseään tyydyttäviä ratkaisuja.

“No on se minusta nykyajan Suomessa sillä lailla että meillä on kuitenkin jokaisella niiku mahdollisuus ite päättää siitä että tullaanko me vanhemmiks vai ei - - et kukaan ei nykyään tahtomattaan vanhemmaksi, ei ainakaan tarttis tulla. Ja siinä mielessä se mun mielestä on niiku semmonen tehtävä, joka niiku annetaan ja se pitää olla silloin valmis ottamaan, jos on kerta lapsia halunnu. Minust tuntuukii nykyään että se on paljo sellasta että ko, että kaikkien pitäis saada niiku kaikki. Että, pitäis saada olla vanhempi, ja pitäis saada olla uraputkessa ja pitäis saada olla ihanaa parisuhde-elämää ja niiku kaikkea, niiku kaikkea sellasta niiku, mikään ei riitä.”

Ä1:lla oli useita mainintoja Auktoritatiivisessa ja Epävarma-Hapuileva -kategorioissa. Kuitenkin näissä äänikategorioissa ilmenneet asiat tukivat toisiaan eivätkä olleet ristiriidassa keskenään. Ä1:n puhe on esimerkki siitä, miten Epävarma-Hapuileva -ääni voi sisältää myös haastateltavan itsekritiikkiä, kumoamatta kuitenkaan vahvasti painottunutta Auktoritatiivista ääntä. Ä1 toi esille keskivahvasti painottuneessa Epävarma-Hapuileva -kategoriasa pelkonsa ja huolensa lapsen menettämisestä muille auktoriteeteille ja kaveripiirille sekä oman epärointinsa lapsen kasvatuksessa. Ä1 tuntui pohtineen kasvattajan rooliaan muita haastateltavia laajemmin, sillä hän pystyi myöntämään oman epävarmuutensa vanhempana.

“Ja enkä mää ollenkaan tiä sillain, että tunnenko mää, mäkään nyt sitte omaa kuusvuotiasta niiku nii hyvin, että mää oisin...Että ehkä mää oon kuitenkin paras asiantuntija hänen suhteensa, mutta oonko mää kuitenkaan sitte niiku joka tilanteessa oikeassa.”

Epävarma-Hapuileva -äänikategorian maininnassa Ä1 tunnusti pelkäävänsä sitä mahdollisuutta, ettei hänen lapsensa sopeudu koulun sosiaaliseen yhteisöön tai että lapsi syrjäytyy normaalista elämästä. Hän myös kaipasi elämäänsä johonkin erityiseen asiaan kohdistuvaa “into-himoa”, joka liittyisi hänen työhönsä, harrastuksiinsa tai muuhun henkilökohtaiseen intressiin. Kuitenkaan Ä1 ei halunnut omille lapsilleen sellaista harrastusta, joka veisi paljon aikaa pois perheen yhdessäololta.

“ - - mutta aina miettii kaikkee semmosia koulukiusaamisjuttuja ja tämmösiä, että löytääkse kavereita sieltä ja...ja sattuu se sillä opettajalla, jonka kanssa sillä kemiai sattuu yhteen vai...”

“ - -jos esimerkiks mun laps rupee, rupeis harrastamaan jotain sellasta harrastusta, et se vie sen kaikki illat tai viikonlopot se ois, niiku jotkut jääkiekot ja tämmöset, et missä ollaan hirveesti pois kotoa ja jossakin, jos se on semmoinen että niiku, kaikki menee omille teillensä, ni musta se niiku hajoaa se yhteys, ja semmosta mä kyllä pelkään. Että mä en jaksa uskoa että silloin enää mä tuntisin mun lastani ja hän tuntis minua ja että meillä ois semmosta yhteyttä.”

Realistinen, Humaani ja Vastuullinen-Huolehtiva -ääni olivat Ä1:n puheeseen perustuen hänen merkittävimmät äänensä. Niihin löydettiin eniten mainintoja ja ne myös tukivat toisiaan asiasisällöiltään. Ä1 osoittautui melko voimakkaaksi auktoriteetiksi, mitä tuki Salliva-Toverillinen -äänien puuttuminen sekä heikko Ohjaava ääni. Hänen Epävarma-Hapuileva -äänensä sai myös useita mainintoja, mikä mielestämme johtui siitä, että hän osasi kritisoida itseään ja omaa toimintaansa vanhempana.

5.3.2 I1: “Siis annat hänelle suuntia, vaihtoehtoja”

I1 on 36 -vuotias yliopisto-opiskelija ja yhden lapsen yksinhuoltajaisä. Hän on ulkomaalainen, mutta on asunut Suomessa yli kymmenen vuotta. Tyttärellä on kaksi kansalaisuutta ja hän on kaksikielinen.

I1:n äänikategoriat jäivät muihin haastateltaviin verrattuina maininnoiltaan vähäisiksi (liite 4: I1:n äänisitaatit). Osasyynä tähän voidaan pitää hänen erilaista kulttuuritaustaansa, sillä sen vaikutukset olivat havaittavissa hallitsevasti haastatteluvastauksissa. I1:n vahvasti painottuneen Auktoritatiivisen äänen maininnoista välittyi perinteiseksi luokiteltava suhtautumistapa lapseen. Hän näki vanhemman ja lapsen roolien olevan selkeästi toisistaan erillään ja vaati tämän vuoksi lapseltaan kunnioitusta. Haastateltavan kohtalaisen voimakkaan auktoriteetin vuoksi Salliva-Toverillinen -ääni jäi ilman mainintoja.

“- - sitten kun [lapsi] vähän kasvaa enemmän, tietysti vähän yrittää mennä sääntöjen mukaan enemmän...eli mä tulen olemaan tarkempi kun mitä ennen - - Kyllähän lapsen pitää ihan opetella tämmöstä kunnioitusta vanhempia kohtaan ja kuria ihan pienestä lähtien, muuten ei se, se menee ihan vaan mahottomaks - - Minä en hyväksy semmosia, minä opetan kasvattamaan lapseni siten että kunnioittaa vanhempia - -”

I1:llä oli Auktoritatiivisessa äänessä myös vahvat mielipiteet lapsen opiskelusta. Erityisesti hänen oma kulttuurinsa ja kielensä nousi keskeiseksi.

“- - mä halusin että se mikä tämä jatkuu tää perinne...[arabian kielen taitaminen] tää kielten erilaisuus ja monenlaisuus jatkuu siihen, koska mä tiedän sen että hän on kiinnostunu - - mä oon vakuuttunu että pitäis oppia sitä arabiaa, kun se on rikkaus hänelle - - ensisijaisesti pitäisi opettaa toinen äidinkieli [arabia] tämä on minulla tämmönen suunta ja periaate - - jos osaa sitä kieli sitten, niin siinä on kulttuurin avain siinä.“

“- - semmosia haaveita, halusin Alexandran esimerkiksi Helsingin yliopistoon - - se on semmonen tämmösen arabi-islamalainen kulttuurin, lähi-idän kulttuurin ja kielen [koulutussuuntaus]- -“

Auktoritatiiviseen ääneen luokitelluissa maininnoissa Il piti lisäksi tärkeänä, että lapsi oppii oman kulttuurinsa uskonnon sekä sen perinteitä ja moraalikäsitteitä.

“- - yritän antaa tämä islamilainen kulttuuri, islamilainen opetusta mun tyttärelle, mutta mä tiedän se on niin vaikea täällä varsinkin kun asutaan toisessa maassa, jossa on eri uskonto, eri periaate, eri moraalit - - Mä halusin että pääsee vahvastaan toinen rooli ja siis toinen puoli, siis omaksuu enemmän sitä - - hän on suomalainen mutta arabi - - ja muslimi.“

Il pohti haastatteluvastauksissaan myös suomalaisen ja arabialaisen perhekulttuurin eroja.

“Niin meillä, mä yritän siis...mitä mä oon omaksunu kulttuuristani, mä halusin aivan tavallinen reaktio meillä tää sosiaalielämä...meillä, islamilaisessa arabialaisessa maailmassa tämmöstä kiinteä...vaikka mä oon niin aikuinen, mulla on lapsi, mä oon aina, siis mun äiti niin tärkeä minulle, tärkeät ratkaisut, tärkeät päätökset elämässä, äiti isä, nekin on mukana. Ja meidän suhde aina on, elikä tää sosiaalinen elämä meillä on niin kiinteä...“

Hänen auktoritatiiviseen ääneen luokitelluista maininnoista oli myös nähtävissä, että lopullinen päätävä valta asioista on enemmän elämäkokemusta omaavalla vanhemmalla.

“Se riippuu, se on niin henkilöllistä, jotkut lapset, tai henkilöt, ne voivat aikuistua aikasemmin kun toiset, ja toiset taas ihan päinvastoin. Mutta en mä - - mun tyttö täyttää kahdeksantoista ja sitten aikuinen ihan, voi mennä vapaasti ja voi tehdä päätöksiä ihan vapaasti, en mä kato sitä näin - - Kasvattaessa, [kasvaessa] - - on enemmän kokemusta, ja se katotaan pikkuhiljaa jos tulee uus, tämmösiä ongelmien kautta mitä hän pystyy ratkaisemaan, millä lailla hän sen perustelee, millä lailla analysoi näitä ongelmia, pystyykö ottamaan oikeet ratkaisut - -“

Il:n neuvottelevasta, mutta määrätietoisesta suhtautumisesta lapseensa kertoi hänen keskivahvasti painottunut Ohjaava äänensä, jossa ilmeni kyselevä, lapselta perusteluja vaativa kasvattaminen.

“- - pitää siihen olla aina mukana, aina annetaan lapsille ohjeita ja, ohjauksia ja neuvoja, ihan pienestä lähtien. Näyttää niille mikä on oikein ja mitä on väärää.“

“- - minä sanon periaatteen, me aina keskustellaan asioista ja aina otan hänen mielipiteensä ja keskustellaan. Tietysti hän nyttien on vielä pieni mutta sit kun kasvaa, hänen maailma muuttuu ja laajentuu ja vaikutteita sieltä tulee ja (naurahtaa).“

“- - harjoitellaan enemmän, antaa niille enemmän siis vapautta valitsemaan, mutta kuitenkin jos esimerkiksi mun tyttärelle valitsi tämä, ja minun mielestä se on huono, mä sitten kysyn minkä takia, en mä sanosi ei - - Pitäs yrittää selittää sille - - jutellaan hänen kanssaan ja katotaan ja yritetään selvittää asiat - - jos siihen tulee tämmöstä vastamieli hänellä, en mä pakota hänet mihinkään - -“

Vaikka I1 ilmaisi toiveensa lapsensa kouluttautumisesta, hän kuitenkin Ohjaavan äänen lisäksi korosti keskivahvasti painottuneessa Humaanissa äänessään, ettei hän vaadi lasta toteuttamaan omia haaveitaan ja mieltymyksiään. Tämä ilmeni myös hänen oman äidinkiellensä opettamisessa tyttärelleen.

“ - - [yleisesti ajatellaan että] kyllä pitäs hankkia ainakin akateeminen tutkinto pitäs olla vähintään - - kyllähän se on, ilman muuta siihen kuuluu, siihen kuvioon - - mut en mä voisi pakottaa että nyt sun pitäs tulla lääkäriksi tai insinööriksi tai...ei ei millään lailla - - oon monta kertaa kysynyt mitä sä haluat tulla - -“

“- - mä opetan lapselle arabiaa täällä, ehkä tämä englannin kieli tuli haastamaan tämä arabian kieli, ehkä, onks se uhkana siinä en mä tiedä - - Se tuntus kyllä pahalta (nauraa) [jos lapsi ei kiinnostunut arabian kielestä] mutta en mä halua sit pakottaa jos se ei tykkää...”

Humaanin äänen maininnoista tuli ilmi, että I1 pystyi suhtautumaan inhimillisesti omiin mahdollisiin virheisiinsä ja myönsi, että myös vanhemmat ovat erehtyväisiä. Lisäksi hän piti erityisen tärkeänä kärsivällisyyttä lapsen kasvatuksessa.

“- - sehän kuuluu, kuuluu kuvioon [vanhempien erehtyväisyys], ollaan ihmisiä, ei mekään olla mitään robotteja.”

Humaanissa äänessään hän myös toivoi lapselleen pärjäämistä elämässä. Lisäksi I1 oli ainoa haastateltavista, joka tähdensi suvaitsevaisuuden merkitystä. Arvelimme tämän olevan yhteydessä hänen kokemuksiinsa Suomessa.

“- - toivon Alexandralle ainakin suvaitsevuutta täällä Suomessa - - No elämässä menestystä että hän sitten saavuttaa omia haaveita ja - - mä ainakin toivon ettei sille tule mitään ongelmia koulussa - -“

Kuten I1:n hyvän vanhemman määritelmässä kävi ilmi, hän näki tärkeäksi ajan antamisen lapselleen. Tämä oli yksi hänen voimakkaasti painottuneen Vastuullinen-Huolehtiva -äänien maininnoista. Lisäksi hän piti tärkeänä virikkeiden tarjoamista lapselleen.

“- - siis annat hänelle suuntia, vaihtoehtoja - - Aina tietysti esimerkiksi pienille lapsille, ei ei ne osaa vielä päättää, ei ne tiedä mikä niille hyväksi - - lapset aina tarvitsevat vanhempia...Ne ovat aina, se on tukihenkilöitä siis, ainakin meillä.”

Jälleen haastateltava viittasi omaan kulttuuritaustaansa ja sen kiinteisiin perhesuhteisiin. Läheisten sosiaalisten suhteiden lisäksi hän puhui vastuullisesti myös hyvin käytännönläheisistä asioista kuten esimerkiksi turvallisesta koulumatkasta ja vaatteiden hankkimisesta lapselle.

“Minä aina ajattelen ensin Alexandraa ennen kun mä ajattelen itteeni - - mä aina kun mä pystyn esimerkiksi ostamaan sille vaatteita mä menen ostamaan sille vaatteita, mä en välitä itteeni paljon yhtään -

- Kyllä se tietysti merkitsee että mä oon vastuussa siitä toisesta henkilöstä, se on ensimmäinen se vastuu, elikä kaikki ne asiat ja päätökset - -“

I1:n hallitsevassa Vastuullinen-Huolehtiva -äänessä korostui ajatus läheisestä suhteesta lapsen kanssa. I1 toivoi isän roolissaan voivansa itse antaa lapselleen parhaan mahdollisen sosiaalisen kasvuympäristön.

“ - - mä oon hänelle isä ensinnäkin, ja yritän olla äiti vaikka se on mahdotonta, ja kaverina ja sisarena elikä meiän tämmönen - - suhde ja mähän oon ollu ihan pienestä asti hänen kanssaan, niin meillä on tämmösiä, niin syvä suhde, et enemmän minun kanssani kun hänen äitinsä - -“

Heikosti painottuneessa Realistisessa äänessä I1 kertoi voimakkaasta sitoutumisestaan lapseensa. Kuitenkin hän totesi, että tytär tarvitsee myös äidin mallia.

“- - toi murreikään, [murrosikä] siinä on se hankala. Mä toivon että se menee ohi ilman mitään ongelmia, mä tiedän että hän tarvitsee äiti siellä se on vähän hankalaa mutta toivon että - - Tietysti olisihan se kiva jos äiti sillä siinä mukana, antaa tämmösiä äidin ohjeita - -“

Kuten Vastuullinen-Huolehtiva -äänien maininnoissa ilmeni, I1 asetti lapsen tarpeet aina etusijalle elämässään. Mielestämme on johdonmukaista, että Vastuullinen-Huolehtiva ja Epävarma-Hapuileva -ääni ovat yhteydessä toisiinsa. Koska I1 oli hyvin omistautunut lapselleen, hänen epävarmuutensa ilmeni juuri pelkona oman aseman muuttumisesta lapsen kasvaessa.

“- - mulla on tämmösiä kiinteä, syvälinen suhde tyttären kanssa, tietysti tulee tämmösiä ihan niinku mustasukkaisuus, toinen mies tulee ja ottaa tavallaan...riistää hänet minulta - - tietysti tuntuu pahalle...koska se on mitä enemmän lapset kasvavat ne aina karkaa...vanhemmat käsistä - - viimeksi juteltiin hän sanoi että hän haluaa aina olla minun kanssa vaikka hän on aikuinen. Se tuntuu musta hyvältä (nauraa).“

“Tää on aivan uusi kokemus[kouluunlähtö] meille ja hänelle...ja mullekin. Mun kauhistus...on ollu tyttö lähtee kouluun, voi ei (naurahtaa).“

I1 oli määrätietoinen auktoriteetti lapselleen ja siksi hänen Auktoritatiivinen äänensä oli hallitsevin kategoria, kun taas Salliva-Toverillinen -ääni ei saanut yhtään mainintaa. I1:n toinen voimakkaasti painottunut kategoria oli Vastuullinen-Huolehtiva -ääni, johon luokiteltu puhe tuntui paikoin jopa ylihuolehtivalta. Epävarma-Hapuileva ja Realistinen -ääni jäivät edellä mainittuja ääniä heikommiksi. Humaani ja Ohjaava kategoriat sijoittuivat mainintojen määrältään ja asioiden merkittävyydeltään voimakkaiden ja heikkojen kategorioiden väliin ja olivat siten keskivahvasti painottuneita.

5.3.3. Ä2: “Osaako sille antaa semmosia eväitä, et se pärjää”

Ä2 on 39 -vuotias, naimisissa oleva kahden lapsen äiti. Hänellä on akateeminen loppututkinto ja hän toimii tutkintoaan vastaavassa työssä. Vanhemman lapsensa myötä hänellä on jo kokemusta lapsen koulunkäynnin alkamisesta ja englantipainotteisesta opetuksesta. Syksyllä 1999 hänen nuorempi tyttärensä aloitti koulunkäynnin Kortepohjan englantipainotteisessa opetuksessa.

Ä2:n Auktoritatiivinen ääni oli heikosti painottunut. Hän oli kuitenkin lapsilleen auktoriteetti sellaisissa asioissa, joista hänellä itsellään oli vahva mielipide. Hänen Auktoritatiivinen äänensä ilmeni lisäksi käytännönläheisistä asioista kuten taloudellisista resursseista puhuttaessa (liite 5: Ä2:n äänisitaatit).

“Mää olen kyllä pasifisti, mää sanoin ettei tartte kyllä, armeijaa ei tartte kyllä käydä meidän tyttöjen. - - Kyllä mää varmaan pettyisin [jos lapsi päättäisi äidin vastusteluista huolimatta käydä armeijan].“

“- - sitten semmoset ihan mahdottomat päätökset pitää vanhemman sanoa että ei se onnistu. - - esimerkiksi moniin harrastuksiin liittyviä, että haluttais sitä ja tätä. Ja sit on mun selitettävä, että ei riitä aika, eikä riitä rahat.“

Ä2 korosti Auktoritatiivisessa äänessään vanhemman ja aikuisen velvollisuuden- ja vastuuntunnon olevan omalla kohdallaan lapsen tahtoa voimakkaampi. Ohjaavassa äänessään hän kuitenkin kertoi ymmärtävänsä lapsen tuntemuksia omien kokemuksien kautta.

“- - jotenkii helpottaa, että - - sen ymmärtää niiku minkälaista sillä lapsella on. Niiku muistan sellasiakii asioita, mä olin joskus kaheksan yhdeksän vanhana, minkä ikänen se mun vanhempi tyttö nyt on, mä aattelin, että mä ikinä kyllä unohda minkälaista on olla lapsi - -mua nii kenkutti ku aikuiset ei ymmärtäny. Sen nyt huomaa sen ihan saman jutun tässä työssä. Et se sit jotenkii helpottaa, että tunnistaa niitä tunteita ja niitä ajatuksia. - - Mä teen kyllä aivan samalla lailla niiku munkin äiti on esimerkiksi varmaan tehny. Ihan yhtä keljua. (Nauraa.) - - tuntuu semmoselta, että se on kumminkin tehtävä nii, et mää kumminkin oon aikuinen nii tiiän, mitenkä tämä asia on tehtävä. (Nauraa.)“

Vaikka Salliva-Toverillinen ääneen ei Ä2:lta luokiteltu yhtään asiaa, emme sen perusteella kuitenkaan tulkinneet häntä ehdottomaksi auktoriteetiksi lapsilleen. Edellä oleva sitaatti osoittaa, että hänen puheestaan löytyi merkittäviä mainintoja Ohjaavaan ääneen, joka oli kokonaisuudessaan melko painottunut. Ä2 halusi olla lapsilleen kuunteleva, neuvotteleva ja ohjaava, mutta ei kuitenkaan opastanut heitä pelkästään

omien mieltymyksiensä mukaisesti. Tällainen ajattelutapa ei tullut kenenkään muun haastateltavan puheesta yhtä voimakkaasti esille.

“Mää aattelin, sitte ne silleen, rupee nyt kotona toimimaan aika lailla itsenäisemmin, et mun tavallaan semmonen huoltajan rooli vähän jää sinne taka-alalle. Ja mä toivosin, että, toivosin että, et kuitenkin olisin semmonen ihminen, et mua ei tarttis pelätä. Minulle uskaltais kertoa huoliaan ja ongelmiaan, niiku silleen, et lapset vois ajatella, et mää niiku ymmärrän. Mä en heti tyrmää niitä.”

“Kyllä ne mun mielestä semmoset asiat [opiskeluvalinnat], mä uskon, et se lapsi tietää ne aika paljon paremmin. Sitä paitsi ne on kyllä aika fiksuja nuo tytöt...mä en usko että ne ihan tosi pöllöö tekee. Niistä voi sitte keskustella ja neuvotella. “

Heikosti painottuneeseen Epävarma-Hapuileva -ääni Ä2:lta tuli mainintoja vain sellaisista tilanteista, joihin hänellä itsellään ei olisi mahdollisuutta vaikuttaa.

“Se on vaan sitte sinänsä vielä se sosiaalinen pärjääminen siellä [koulu], löytääkö kaverit ja millaisia kavereita.”

“Ku ei se kauhee oo se elämäkokemus vielä. Mulle tulee niin kauheita ajatuksia mieleen. (Naurahtaa.) - - No jotain väkivaltaisia tilanteita, semmosia mulle tulee mieleen, että lapsi ei tiedä, mihin se väkivalta johtaa. Ja joku, et se tekee huimapäissään jotakin ihan, siis ihan hullua. Et hyppää jostain korkeelta. - - Ei mulla nyt tällösiä niikun et ihan arkipäiväisiä ratkasuja, et niistä nyt niin peruuttamatonta haittaa olis. - - ne on aika ajattelemattomia nuo lapset kuitenkin, ne ei tiedä mitä kaikesta seuraa.”

Ä2 toi Epävarma-Hapuileva -äänessä esille omakohtaiset kokemuksensa. Kysyttäessä haastateltavan toiveista lapsen koulutussuuntausten suhteen, hän ei myöntänyt niitä olevan, mutta hän toi esille epävarmuuttaan omista kouluttautumiskokemuksistaan. Tämä mielestämme kertoi, että haastateltava oli pohtinut lastensa tilannetta suhteessa omaan itseensä ja omiin kokemuksiinsa.

“Mä oon itekkii vähä kärsiny aina semmosesta, mä en oikein tienny, mitä mä oisin (naurahtaa) halunnu tehdä. - -Mut mää oon kyllä tehny kauheen monenlaisia hommia ihan siivoomisesta alkaen. Että...varmaan jos en aikanaan olis yliopistoon olis lähtenykkään, ni kyllä varmaan ihan tyytyväinen oisin. Mutta, mulla on oikeestaan jääny monta hommaa tekemättä.”

Ä2 piti vanhemmuutta vastuullisena ja haastavana tehtävänä. Hän korosti Vastuullinen-Huolehtiva -ääneen luokitelluissa maininnoissa lapsen henkistä hyvinvointia, perusturvallisuuden tunnetta ja aikuisen velvollisuutta huolehtia lapsen henkisen tasapainon ylläpitämisestä. Vastuullinen-Huolehtiva -ääni oli yksi hänen hallitsevimista äänikategorioistaan.

“ - - Ehkä se on semmonen haaste tavallaan se kasvava lapsi. Että osaako sille antaa semmosia eväitä, et se pärjää.”

“ - ehkä aikuisella on elämäkokemusta, et se on tavallaan oppinu, mitenkä maailmassa pärjätään ja lapsi ei sitä vielä tiedä.“

“- - mähän ne oon nyt alun perin kumminkin tietysti joka paikkaan vienyt - - kylläpä se aika lailla on [vanhemman tehtävä tarjota virikkeitä lapselle], mistäs ne lapset niitä...Kyllähän koulussa, joo, mutta pienemmät lapset, mistä ne niitä nyt...“

Vastuullinen-Huolehtiva -äänessä Ä2 korosti vanhemman saatavillaoloa useasti. Hän näki sen olevan yksi keskeisimmistä piirteistä myös hyvässä vanhemmuudessa.

“- [hyvä vanhempi] se on semmonen, joka on niiku sinut itensä kanssa - - Ja että tuota, luottaa itseensä ja sit luottaa myöskin niihin lapsiinsa. Ja sitte, ja sekii on kyllä aika tärkeätä, et ne muistaa ne lapsensa. - - Et on läsnä, et ei aina ole vaan omissa ajatuksissaan.“

Myös Ä2:n Realistinen ääni muodostui hallitsevaksi lukuisien mainintojen vuoksi. Hän suhtautui omaan vanhemmuuteensa, lasten kasvatukseen ja heidän tulevaisuuteensa rauhallisesti. Hän ei arvioinut liikaa tulevaa, vaan hyväksyi asiat sellaisina kuin ne tulivat. Tällaista tulevaisuusmyönteistä ajattelua tukivat aikaisemmat Ohjaavan äänen ja myöhemmin esiteltävät Humaanin äänen painokkaat maininnat luottamuksesta lapsen ymmärrykseen.

“Nii, sitä on vaikee tässä vaiheessa vielä ajatella sitä [lasten tulevaisuus ja irtaantuminen vanhemmista]. Toivoo vaan, että se jotenkii selviäis, et vaikee sitä on niiku silleen ennakoida - - ihan luonnollistahan se on. Eikä näitä muutenkaan näitä, näitä niikun tämmösiä lapsen kasvuvaiheita, enne kun sen niiku näkee, eihän sitä oikeen tiedä, että minkälaista se on - - “

“No, kyllä mä voisin antaa niihen jäähä [kouluttautumatta heti peruskoulun jälkeen], kyl ne jossain vaiheessa sitte huomais, että tässä tulee seinä vastaan (naurahtaa). Et ei se, se siinä iässä se pakko enää auta kyllä yhtään mitään, varsinkaan tuommosissa asioissa.“

Vaikka Ä2 Realistisessa äänessä myönsi haikeutensa seurattessaan lasten itsenäistymisprosessia, hän kuitenkin suhtautui asiaan tynesti.

“Kyllä mä toivon, että se säilyy [läheinen suhde lapsen kanssa], kyl se varmaan jossain vaiheessa ni tuota etäänny. Pakkohän se on silleen muuttua.- - Kyllä mä luulen, että mä oon niitten äiti aina.“

“- - mää en oo kyllä mikään semmonen huolehtija, joka koko ajan pelkäisin pahinta ja aattelin, että mitä, mitähän nyt tapahtuu. Kyllähän ne nyt varmaan mielessä jollakin tasolla on. I Mua niiku suoraan sanottuna ärsyttää semmonen kauhee huolehtiminen. (Nauraa.)“

Ä2 tuntui edustavan humaania kasvatusajattelua. Selvästi painottuneissa Humaanin äänen maininnoissa ilmeni haastateltavan suuri luottamus lasten toimintaan ja heidän arviointikykyynsä. Lisäksi Ä2 hyväksyi, että lapset tulevaisuudessa itse ohjaavat omaa elämäänsä. Haastateltava toivoi lapsistaan kasvavan varmoja ja vastuullisia ihmisiä. Hän halusi kunnioittaa lastensa uravalintatoiveita, eikä halunnut toimia tulevaisuudessa aikuistuvien lastensa tahtoa vastaan.

“Mää toivosin, että niistä tulis semmosia itseensä luottavia ihmisiä, semmosia että ne niiku kantais vastuun, vastuun siitä mitä ne tekee. Että ne ei piiloutuis toisten selän taakse. - - jotain semmosta suoraselkäsyttä mä toivosin. - - et ne ois henkisesti silleen kypsiä. - - muuhan on sitte ulkosta. Tavallaan nojaa siihen itseluottamukseen.“

“Että toivois tietysti et ne, ois jotain semmosia lahjoja, mitä ei itellä ole. Mut jos ei niitä ole, ni eihän niitä sitte mistään saa. - - Eihän ne nyt oo minun, tavallaan niiku minun määrättävissä. “

“ - - kuhan ne löytää semmosen homman, mistä ne pitää ja lähtevät sitten niiku siihen suuntaan menemään. Ei se haittaa, vaikka siinä tulee vähä syrjähyppyjäkiä välillä. Tietysti se vähä helpottais elämää, jos ois joku päämäärä, et se niiku kovasti jossain vaiheessa helpottais, jos tietäis mihinkä päin ois hakeutumassa. - - Nii kyllä se mun mielestä on tärkeätä [lapsen kouluttautuminen] - - Sen lapsen kannalta, sen, tavallaan sen elämän kannalta. Mutta tosin jos se löytää, jos nyt vaikka rupee maailmarannan maalariks, ni ei se nyt haittaa, jos se niiku osaa elää tyytyväisenä niin...“

Ä2 luokiteltiin erityisen realistiseksi ja vastuulliseksi, koska hänen äänistään nämä kategoriat osoittautuivat hallitseviksi. Myös Humaani ääni sai useita asiasisällöltään merkittäviä mainintoja ja oli siksi olennainen kategoria. Emme kuitenkaan tulkinneet Ä2:lta puuttuvan auktoriteettia eikä hän ollut mitenkään tahdoton kasvattajana. Auktoritatiivinen ääni ei kuitenkaan erityisesti korostunut hänen puheessaan toisin kuin Ohjaavan äänen maininnat. Epävarma-Hapuileva -ääni jäi heikoksi ja Salliva-Toverillinen -kokonaan ilman mainintoja.

5.3.4 I2: “Mää oon liian lepsu tolle pojalle“

I2 on 37 -vuotias yksinhuoltajaisä. Hänellä on yksi lapsi, syksyllä 1999 koulunsa aloittanut poika. I2 oli käynyt ammattikoulun ja hän kertoi työskentelevänsä useassa eri ammatissa.

I2:n melko vahvasti painottunut Auktoritatiivinen ääni tuli esille lähinnä kouluun liittyvissä ja käytännönläheisissä asioissa. (Liite 6: I2:n äänisitaatit.) Auktoriteetillaan hän halusi taata lapsen hyvinvoinnin.

“Mutta kyllä ku se tuohon [kouluun] mennee, tuohon se käypi, ei sillä oo vaihtoehtoja. Et sen verran vanhemmat pääsee kuitenkin, tai minä pääsen vaikuttamaan siihen. Ei sen takia lähetä luikkimaan, et jos joku good mourning on nii vaikeeta, että sitä ei halua sanoa, ei sen takia koulua kyllä vaiheta.“

“Et se on ainut, et mä oon ite metsuri ja se [lapsi] on joskus ollu tuolla metässä matkassa ku on parsimassa jotain hommaa. Sanoin, että sen verran voisit käyvä kouluja, ettei tarvii tällä lailla lähtee kikkailemaan pakkaseen, lumihankeen tarpomaan. Sen ku piät ittestäs huolen. Et sen verran on vaan toiveita, että ei ainakaan samalle alalle, että kahtosit jonku toisen alan. Ei sen kummempaa oo ollu, eikä oookkaa - -“

“En mä sitä voi, että pue päälle mitä laitat ja mee mihin meet, et se että mä tiän, missä se on, millo se tulee, et ku mä sanon, että se on seittemältä illalla oltava viimestään kotona, tai sit tulee penaltia että niin ni, että sanon oot seuraavan päivän ilman polokupyörää tai tietsikkaa, jos ei joku homma mee.”

“ - - et se menis silleen päin, että minä sanon, mitä tehään, eikä Kalle sano, tai neuvottele siitä ja keplottele että niin ni, etitään tämmönen kompromissi tähän väliin. Et se menis tosiaan, että ku mä sanon, että nyt näin, ni se menis näin. Ettei siitä tulis vastaväitteitä, en minä, en minä. Et se on semmonen, et se on ainut asia, missä mä tunnen itteni epäonnistuneeks, mä oon hävittäny auktoriteetin.”

Kuten edellisestä sitaatista käy ilmi, I2:n mielestä vanhemmalla täytyy olla auktoriteettiasema lapseensa. Kuitenkin I2 myönsi lapsensa pystyvän ohjailemaan hänen mielipiteitään. Tällöin hän koki kasvatusotteensa poikaan heikentyvän ja oman isänroolinsa muuttuvan toverillisemmaksi. I2 olikin Ä3:n lisäksi toinen haastateltavista, jonka puheessa esiintyi Salliva-Toverillinen -ääntä. Tämä ääni oli keskivahvasti painottunut.

“No yllensäkkini ku siis toivoo, uskoo, että tää homma menis näin, että hoksaakii, että ei jumalauta, ei tää menny tää - - että Kallelle oon jotakii opettanu, että näin ei tehdä. Ja siinä vaiheessa ku se ei, esimerkiks täytyy sanoa tällä hetkellä, mä oon liian lepsu tolle pojalle. Eli toisin sanoen auktoriteetti puuttuu. Mä piän sitä kaverina enne ku poikana. Eli se on se, et siinä mä oon epäonnistunu, mä en oo säilyttäny auktoriteettia.”

“- - jotkut asiat on sillain, että niistä otetaan matskia ja katotaan, tavallaan väännetään kättä, että kumpi on vahvempi ja...Sit on tuo, lapset on niiku, ne on nii ovelasti kieroja. Näyttää ne kyneleet ja suun mutruun oikeeseen aikaa ni, se aina pehmittää sitä kantaa huomattavasti. Että se on sitte, (ääni pehmenee) elähän nyt, katotaan mitä tässä voidaan tehdä, kyllähän tää tästä järkkäävvy. - - Et ne on, sanotaanki näin, et ne on vilipittömästi kieroja. Et ne osaa nykästä oikeesta narusta oikeeseen aikaan.”

Käytännönläheisiin asioihin keskittyneen auktoriteetin ja sallivan kasvatustavan lisäksi I2:n puheesta oli löydettävissä myös ohjaavaa ja neuvottelevaa suhtautumista lapseen. Ohjaavassa äänessä, joka oli kuitenkin heikosti painottunut kategoria suhteessa hänen muihin ääniinsä, I2 korostikin keskustelun merkitystä sekä lapsen ajatusten ja tunteiden kunnioittamista.

“Mun mielestä se [lapsi] on valmis tekemään ihan pienestä pittäin omia ratkasujaan. Jos se pystyy sen selittämään, että miks näin - - sanotaan et minä oisin vaikka isänä vastahankaan, että ei tommosta. Mutta jos se pystyy sen perustelemaan, että miks minä teen just näin ja miks mä haluan että se on näin. Ni kyllä se sillo on ihan ymmärrettävää. Vaikka se saattas ensin tunnustaa hölömöltä, mutta jos se pystyy sen perustelemaan...ja siihen ei riitä pelekästään se, että ku mä haluan - -”

Vaikka I2 aiemmin Auktoritatiivisessa äänessään näki tärkeäksi vaikuttaa lapsensa koulunkäyntiin, hänen Ohjaavan äänen maininnassaan tuli esille myös kannustava ja lasta tukeva ohjaustapa.

“Mut jos ois jotakii, joku homma ei mee, sanotaan että, sen pitäis laskea joku lasku ja se ei onnistu, ja se laskee väärin, ni en mä siitä, silleen ois vihanen, mä vaan sanosin, että yritähän uuestaan, katotaahan nyt, tuo kaveris [laskutehtävä] ja kokkeillaan, saahaanko yhdessä mittään aikaseks.”

“- - kyllä se [lapsen kanssa] vähä semmosta vääntämistä on, että ei kaikissa asioissa ei onnistu. Mut sehän ois, tietysti sehän ois semmonen unelmanäkökanta, että joka asiasta pystyttäis keskustelemaan, että mikäs tässä on, mikäs tässä on.“

Myös seuraavan sitaatin olemme luokitelleet Ohjaavaan ääneen, vaikka siitä helposti olisi voinut saada Salliva-Toverillinen -äänien vaikutelman. Kuitenkin I2 sitaatissa puhuessaan aikuisesta “tunnekaverina“ korostaa vanhemman roolia ohjeita antavana ystävänä, ei samanarvoisena toverina. Näyttääkin siltä, että käyttäessään käsitettä “henkinen riippuvuus“ I2 tarkoittaa enemminkin henkistä yhteyttä lapsen kanssa.

“Henkinen riippuvuus? Sitä että jutellaan. Sanotaan, että sulla on ollu huono päivä koulussa, joku kaveri on sanonu sulle vaikka pahasti, ja sä et välttämättä sitä kotona sano. Silleen, että kaipaa, että tästä pitäis saaha jonkun kans puhuttua, ni se on sitä henkistä riippuvuutta - - Sanotaan, jos sulla on äiti, jolle sä voit sannoo, että, äiti, kaverit kiusas mua, ni tuota, ni se on sitä henkistä riippuvuutta. Että se äiti on tavallaan toimii ystävänä, äitinä. Eli se hämärtyy se äidin raja, sitä tarkotan sillä. Et se on tavallaan semmonen tunnekaveri, mille pystyy jutteleen. - - Mun mielestä se [henkinen riippuvuus] ois hyvä.“

I2 ei pitänyt missään vaiheessa itsestään selvänä lapsen ja vanhemman avointa keskustelua, vaan näki heidän roolinsa selvästi toisistaan eroavina. Näitä ajatuksia tukee I2:n vahvasti painottuneen Realistisen äänen toteamus, että lapsi itsenäistyy ja irtaantuu hänestä vähitellen.

“- - että tää käs-huoltosuhe muuttuu todennäköisesti, että mennään, todennäköisesti se kulkee omilla teillään, eikä se istu tuossa niin paljoo kahtomassa minun televisiota, ehkä minusta tulee yksinäisempi sitte, sen verran ainakii muuttuu - - ehkä mä saan olla enemmän iteni kanssa, ja totta kait se väljenee, ohan se sanomattakin selevää. Sillä tullee oma aikansa kiertää omia polokujaan, enempi pois kottoo, omat jutut mitä se tekkee - -“

Lisäksi hän Realistisen äänen maininnoissaan pohti lapsen koulumotivaatiota ja omaa reagoimistaan siihen.

“Tosin, onhan siinä sekin olemassa, että ottaa kirjat tiskiinkin, että vittu mä englantia lue enää pätäkääkään. Et toinen vaihtoehto voi olla semmonen - - No ehkä tietysti ois vähä aikaa miettiny, että voi helekutan mölli, että mite se nyt noin kävi, [ei pärjännyt englantipainotteisella luokalla] et tuon vertaa osannu sitä ättis vettis long kän gouta, sen verran tankata siellä - -“

I2:n voimakkaasti painottunut Humaani ääni muodostui hallitsevaksi siihen luokiteltujen lukuisien mainintojen vuoksi. Hänen humaani tapansa ajatella tuli esille voimakkaasti silloin, kun hän totesi lapsen omien edellytysten mukaisen kehittymisen olevan tärkeää.

“Toisaaltahan se on ihan oikeutettua, et kellä on kykyjä ja kellä on mahdollisuus, nii tottakai niille pittää suua se mahdollisuus. Jos joku ei pärjää, ni se ei pärjää. Ehkä sille pittää opettaa sitte hittaammassa tahissa - - ja jos joku ei pärjää sellasessa vauhissa ja samassa tahissa, ni tulkoon vähä jälestä, kyllä se sieltä tulee kuitenkin.“

Humanissa äänessään I2 otti erityisesti kantaa lapsen mahdollisuuteen oman elämänsä ohjaajana. Hänen mielestään vanhemmilla on liikaa päätäntävaltaa lapsia koskevissa asioissa, ja hän olisikin itse ollut valmis siirtämään päätös vastuuta enemmän lapselle. Tämän kommentin vuoksi lienee ymmärrettävää, että I2:lta löytyi myös Salliva-Toverillinen -ääntä.

“Yllensäkin, eiks meillä oo silleen, että vanhemmat päättää hyvin pitkälti meidän asioista, sillo ku vielä ollaan vanhempien hotteissa. Kyl se jonkun näkönen sanavalta on - - nii ei se välttämättä oo, ei oo oikein - - Et ei minun mielestä, jos joku tykkää tehdä jotakii, ni mieluummin niin päin et se tekee sitä mitä se tykkää, koska sillo se tekee sen hyvin. Eikä se, - - että pistetään semmoseen paikkaan, että missä se ei tykkää olla, ni eihän sitä tee muuta ku väkipakolla. Ei se, motivaatio laskee todella justiin.“

Lisäksi I2 toi esille ajatuksen ihmisen oikeudesta itsearvostukseen. Luokittelimme myös tämän kommentin Humaaniin ääneen.

“Totta kait kaikkihan me ollaan, me ollaan itestä ylypeitä tietyllä tavalla, jos me ollaan jotakin hyvää saatu aikaseks tai hienoa julki. Totta kait me ollaan itekkii ja sit jos on, sanotaan, että aatellaan että oma poika, nii totta kait siitäkii voi olla ylypee. Et en mä sitä nyt vääränä piä - - mikäs siinä, must ois kiva seisoa jossakii valamistutumistilaisuudessa, katoppas meidän Kalle valmistautuu sieltä. Totta kait se ois hienoa sillee.“

I2 puhui humanilla äänellä lapsen tulevaisuudesta ja kouluttautumisesta. Hänen puheestaan oli myös löydettävissä toive, että ympäröivä yhteiskunta hyväksyisi ja kohtaisi hänen lapsensa inhimillisesti.

“No ensimmäkin se, et kuhan se nyt pärjäis siellä. Ettei tuota, jää toisten jalakoihin eikä oo toisten yläpuolella, ja malttasi olla rauhassa. - - Nii, että antas toisten opiskella rauhassa ja opiskelis ite rauhassa - - Kuhan siitä nyt tulis semmonen hyvä yhteiskuntakelponen ihminen ja pärjäis elämässä, se nyt on tietysti semmonen haave, haave tai toive - -“

“ - - sen verran että mikä tuntuu mielekkäältä ja semmonen ala, että mistä ite tykkää. Et ei silleen niiku oo paineita tehdä siitä insinööri - - ei oo niiku mitään alasuuntaumista, ei lääkäriksi, ei lentokapteeniksi. Se on opiskelee siihen, mikä tunnustaa itestä mukavalta ja mihin se haluaa opiskella - - et jos se tykkää lakasta katuja, ni se saa lakasta katuja, mutta jos se tykkää opiskella ni sitte vaikka lentokapteeniks tai ihan miks tahansa ni - - ei minull oo mittää sitä vastaan oo. Et se, ite saa päättää, kuha se on vaa ite tyytyväinen siihen, mitä se haluaa tehdä.“

“Ja onnistuis siinä, mitä se nyt ruppeekin tekemään sitte tai teki se nyt sitte yhtään mitään. Koha se on tyytyväinen, onnellinen ja tuntee ittensä hyväksi - - Ossais huolehtia itestään, pittää itestään huolen ja pärjäis, ja sais ellää niin sanottua hyvää elämää - -“

Vaikka I2 edellisessä Humaanin äänen sitaatissaan toivoi lapsensa pystyvän huolehtimaan itsestään tulevaisuudessa, hän koki vielä velvollisuudekseen vanhempana huolehtia lapsensa hyvinvoinnista. Tämän lisäksi hän keskivahvasti painottuneessa

Vastuullinen-Huolehtiva -äänessään korosti erityisesti läheisen vanhempi-lapsi -suhteen säilyttämisen tärkeyttä.

“ - - Kuitenkin se on hyvin tärkeä suhe, et ku se on olemassa, ni siit on huolehtitava ja siitä piettävä huolta ja muistettava sitä ja niin.“

“Siis se on lähinnä semmonen vastuukysymys - - mä aattelen, että mä oon Kallelle saanu laitettua ruuan, vaatteet päällä, piän sen puhtaana ja kuosissaan, ni se on se mun vastuu. Ja sen jälkehen mä - - pystyn tekemään omia hommia, mitä mä tykkään tehdä. Ja tota, silleen että piän sen huolen siitä. Eli se on toisin sanoen huolenpitoa. Et se on se aikuisen tai vanhempana olemisen velevollisuus.“

“Totta kait mä rakastan poikaani niiku yli kaiken, ja oon valmis tekemään sen perästä ihan mitä vaan - - se on nyt oikeestaan tärkeintä elämässä tuo poitsu niinni. Se on niiko sanottaa niin ni kaikki - - että viimesiä alushousuja myöten niiko kaikki saa mennä kuha se on pojan hyväksi.“

Vaikka I2:lla oli melko vahva mielipide kouluttautumiseen liittyvistä asioista, oli huomionarvoista, että Epävarma-Hapuileva -äänessään hän tunsii samoista asioista pelkoa. Tällaisia asioita olivat mahdolliset sosiaaliset ongelmat koulussa, lapsen yhteiskuntakelpoisuus tulevaisuudessa tai lapsen syrjäytyminen.

“ - - et jos se ei pärjää niiku opettajien kans tai kaverien kans tai tälleen näin, ni sitä enempi pelkään, jos sieltä tulee, sieltä kautta ongelmia. Mut ei sen opiskelun suhteen itsessään, - - se ei niiku pelota, vaan se sosiaalinen käyttäytyminen enemminkin. Et jos se vaikka joku homma ei lähe luistamaan, ni se ottaa kyllä hanskat tiskiin, että nyt mä en mee. Se niiku pelottaa, et se antaa periksi.“

“Mulle on ylipäättään se, että se pärjää ja pyssyy kuosissaan, ja ettei mun tarvii sitä monta kertaa putkasta hakea pois, se riittää - - sanotaan joku homma menee ihan keturalleen, ni se ei onnistu läheskään niiku mä oisin toivonu, kyllähän se on vähän semmonen (huokaus) - - No ehkä niiku äsken viittasin siihen putkasta hakemiseen, ehkä sit oon pettyny, ku mä käyn sen hakemassa putkasta. - - Tai sanotaan, että poliisit tois sen kotia, että se on hakannu jonkun tuolla kavulla - -“

Lukuisien erilaisten mainintojen vuoksi I2:n voimakkaimmaksi kategoriaksi muodostui Humaani ääni. Hänen Auktoritatiivinen äänensä oli melko vahva, mutta oli huomionarvoista, että Salliva-Toverillinen -ääni tuli myös yhtenä kategoriana hänen puheessaan esille. Sen sijaan Ohjaava ääni ja Vastuullinen-Huolehtiva -ääni eivät olleet erityisen voimakkaasti painottuneita ja siten olennaisia kategorioita I2:lla. Hänen Realistisen äänensä ja Epävarma-Hapuileva -äänensä olivat asiasisällöltään merkittäviä ja siten keskivahvasti painottuneita.

5.3.5 Ä3: “Eihän lapset haluu vanhempiaan kuunnella“

Keskiasteen koulutuksen käynyt Ä3 on 35 -vuotias kahden lapsen äiti. Vanhempi sisaruksista on käynyt Kortepohjan koulun “tavallista“ luokkaa, joten äidille lapsen

koulun aloittaminen ei ollut uusi tilanne. Lapsista nuorimmainen, poika, aloitti syksyllä 1999 Kortepohjan koulun englantipainotteisella luokalla. Ä1:llä on yhteishuoltajuus lasten isän kanssa.

Puheesta löydettyjen merkitysten perusteella Ä3:n Auktoritatiivinen ääni -kategoria osoittautui painotukseltaan melko heikoksi (liite 7: Ä3:n äänisitaatit). Tällä havainnolla näyttää olevan yhteyttä Salliva-Toverillinen -äänen ilmenemiseen. Kuudesta haastateltavasta vain kahdelta löytyi mainintoja Salliva-Toverillinen -ääneen. Ä3 oli toinen heistä. Muiden haastateltavien puhe sen sijaan osoittautui Auktoritatiivisessa äänessä voimakkaammaksi sekä mainintojen lukumäärässä että asioiden merkittävydessä, kun taas Salliva-Toverillinen -ääni jäi heillä ilman mainintoja.

Ä3:n auktoriteetti tuntui ilmenevän vain sellaisissa asioissa, joihin hänen lapsensa ymmärrys ei riittänyt. Tällaisiksi asioiksi hän mainitsi lapsen kouluvalinnan ja lapsen perusteettomat vaatimukset ja tahdonilmaisut. Ä3 halusi olla lapselleen auktoriteettina esimerkiksi silloin, kun lapsi vetosi kavereidensa toimintaan ja saamiin.

S ja M: "Mitä jos nyt tää tuleva eppuluokkalainen olis sanonukkin että hän ei halua tommoselle englantipainotteiselle luokalle, ni mitä te olisitte siinä tilanteessa tehny?"

"Kyllä se olis varmasti menny sinne kouluun (naurahtaa) siitä huolimatta - -"

"- - ei nyt kuitenkaan aina niinkään voi et jos kaveri voi - -"

Ä3 halusi uskoa lapsien ja vanhempien välisen suhteen muuttumattomuuteen. Tämä ilmenee Auktoritatiivisen -äänen maininnasta, jossa hän vastatessaan kysymykseen tuleeko lapsi-vanhempi -asetelma säilymään hänen kohdallaan aina, hän toteaa:

"Joo kyl mä varmaan, joo kyl mä silleen ajattelen, luulisin niin, että olis, joo joo."

Haastateltava toivoi hartaasti lastensa opiskelevan ja saavan paremmat edellytykset koulunkäynnille kuin mitä hänellä itsellään oli ollut. Tämä maininta luokiteltiin Auktoritatiiviseen ääneen.

"- -mut et koska mulle ei oo itelle niinku tarjottu semmosta mahdollisuutta lapsena tai nuorena - - sillai haluan kuitenkin toisin - - Sillä lailla toivon tietysti sanon ihan rehellisesti, ni toivon että mun lapset opiskelis - -"

"Kannustan niin pitkälle kun hän itse haluaa, ja kyllä tähdennän sitä että kouluja kannatta käydä."

"- - mä haluan tarjota mun lapsille kuitenkin sen [opiskelu] mahdollisuuden - -"

Samoin Ä3 näki Auktoritatiivisessa -äännessään englantipainotteisuuden hyvänä etuna lastensa opiskelun ja koulutuksellisen tasa-arvon kannalta. Hän tahtoi lastensa ehdottomasti osallistuvan englantipainotteiseen opetukseen.

“Musta tuntuu, että multa on iso kivi pudonnut sydämeltä kun mun ei enää tarvi niinku ite ruveta miettimään edes sitä asiaa että teeksmä niinku oikein että jos mä rupeen hirveesti vaatimaan sitä [oikeutta saada englantipainotteista opetusta lapselleen] - -“

Ä3:n melko heikkoa Auktoritatiivinen -ääntä ja siinä esiintyviä mainintoja mielestämme tukee Salliva-Toverillinen -äänien ilmaisut siitä, kuinka Ä3 ei halua vaatia lapsiltaan mitään eikä koskaan painostaa heitä mihinkään.

“- - ei tarvi niinku mitään erityisiä saavutuksia - - en mä ainakaan halua ruveta vaatimaan mitään kiristämään ja maksamaan palkkioita että kun tuo kymppin kokeesta (naurahtaa) - -“

“- - ei niinku painostaa eikä - - tämmösiä saavutuksia että hänen pitäs niinku nousta enemmän korkeemmalle ja korkeemmalle - -“

Huomionarvoista ja jokseenkin ristiriitaista Ä3:n puheessa oli, että hän halusi lastensa opiskelevan, mutta samanaikaisesti korosti lastensa omaehtoista toimintaa ja päätäntävaltaa. Tämä tulee myöhemmin ilmenemään haastateltavan Ohjaavassa äännessä.

Salliva-Toverillinen -äänessä tuli esiin myös Ä3:n vaikeus päästää lapsi itsenäistymään. Tässä äännessä ilmeni myös hänen toiveensa olla osallisena lastensa elämässä heidän kasvaessaan.

“- - kun se [itsenäistyminen] ei oo sellasta pakoilua...ettei niillä oo niinku sellasta pakonomasta tarvetta koko aika lähtee tonne, et ne viihtys siellä kotonaki.“

“Mut sit kun ne tulee kotiin ni et ne tuntis sit kotonakin hyvää oloa.“

Ä3:n melko heikosti painottuneessa Ohjaava ääni -kategoriassa tuli esille hänen pyrkimyksensä keskustella ja neuvotella lapsen kanssa, erityisesti kouluun liittyvistä asioista. Kuitenkaan hän ei vielä halunnut antaa lapselleen paljon vastuuta, sillä hänen mielestään lapsi on valmis itsenäisiin päätöksiin vasta ymmärryksen kehityttyä tarpeeksi.

“- - se voi olla vähän niinki että sen jotenkin sit tietää et millon, millon - - ei iän mukaan [voi määritellä lapsen kypsyyttä ja valmiuksia], mutta sen niinku kykyjen mukaan, kyl sen varmaan sitten niinku ite [Ä3] aina huomaa millon voi niinku [lapsi] ite päättää - -“

Ohjaava ääni -kategoriaan viitaten kouluikäinen lapsi ei Ä3:n mukaan ole valmis ottamaan vastuuta itsestään. Siksi hän Vastuullinen-Huolehtiva -ääneen luokitelluissa maininnoissa edellytti itseltään vahvaa sitoutumista vanhemmuuteen; läsnäoloa lapsen kanssa, läheisen suhteen säilyttämistä lapseen ja vastuun kantamista lapsen teoista. Vastuullinen-Huolehtiva -ääni oli Ä3:llä painotukseltaan keskivahva.

“- [Hyvä vanhempi] on semmonen joka viettää lasten kans aikaa, välittää ja kuuntelee ja on siinä läsnä silloin kun laps tarttee || mahdollisimman paljon on niitten kans niin kauan kun ne viihtyy siinä vanhempiensa jalassa - - “

“- - että mä osaan pitää sillai luotettavasti ohjat käsissä, ettei lapsen tarvi niinku epäröidä sitä mun | niinku kykyä huolehtia hänestä. Et hän kokee turvalliseks olonsa mun kanssa, et sitä mä pidän niinku kaikkein tärkeimpänä | eli se voi luottaa minuun.“

“Mikä erottaa niinku lapsen aikuisesta...No vastuuntunto, siis tämmönen niinku vastuussa omista teoistaan ja ei lapselta voi vielä vaatia niin paljon - - “

Ä3 totesi heikosti painottuneessa Realistisessa äänessään lasten irtaantuvan vanhemmistaan ja piti luonnollisena, että lapset tarvitsevat kodin ulkopuolista elämää.

“- - koko aikahan ne irtaantuu sitten kun ne alottaa sen koulunkäynnin.“

“- - - että lähtee ihan helmoista pois, kyl se siinä alkaa sitten. Tulee uudet kaverit ja jutut ja sit ne irrottautuu.“

“- - joo että tottakai tarvii niitä kavereita | ja tärkeetähän se on että niillä on sitä kodin ulkopuolista elämää.“

Voimakkasti painottuneessa Humaanissa äänessä Ä3:n puheen vallitseviksi teemoiksi nousivat lapsen kasvun tukeminen ja lapsen mahdollisuus opiskella kykyjensä mukaisesti. Hän myös korosti tasapuolisten opiskelumahdollisuuksien tarjoamista.

“No mä toivon sitä että heillä olis sellanen hyvä itsetunto ja he olis tasapainosia, että se on niinku kaikkein tärkeintä, että oli he kuinka hyvin tai huonosti kouluttautuneita, kunhan he tulee itsensä kanssa toimeen ja näin, ni sit ne tulee toinen toistenkin ihmisten kanssa, se on kuitenkin kaikkein tärkeintä...sitten toivon että he menestyis ihan hyvin omien kykyjensä mukaan ja toiveittensa ja tavoitteittensa mukaan.“

“- - kun hän on pysynyt tasapainosena ihmisenä ja tota noin ni tekee sen parhaansa, eikä mun tarvi painostaa häntä mihinkään, ja hän on ite tyytyväinen - - niihin omiin saavutuksiinsa, ni hän niinku ite päättää, niin tota se riittää.“

“- - nyt oon ainakin ihan tyytyväinen. Toivosin justinsa niin että lapsilla menis silleen kivasti niinku nyttenkin ja että ei oo mitään tämmösiä isompia murheita.“

“- - ihan alusta pitäen pitää tarjota jokaiselle aina mahdollisuus siihen samaan [englantipainotteiseen opetukseen], jos kerran tää koulu haluaa olla tämmönen kielipainotteinen, niin sit kaikille tasapuolisesti (huokaa).“

Vaikka Vastuullinen ääni sai paljon mainintoja, Ä3 kuitenkin Epävarma-Hapuileva - äänessään tunsu epävarmuutta ohjata lapsiaan elämässä oikeaan suuntaan. Mielestämme hän näin hieman kyseenalaisti omaa auktoriteettiaan. Epävarma-Hapuileva -ääni oli toinen Ä3:n voimakkaasti painottuneista äänikategorioista.

“ - - mut mä toivon että minä en niinku häntä aja sellasiin [huonoihin] ratkasuihin - - “

Melko heikkoa auktoriteettia ja siten epävarmaa kasvatusasennetta ilmentävää puhetta esiintyi myös seuraavissa Epävarman äänen sitaateissa:

“- - mut sit mä oon aatellu sitäkin että mun ei varmaan kannata tuputtaa hirveesti, koska eihän lapset halua vanhempia kuunnella, että niille tulee ne intressit sieltä ulkopuolelta, kaveripiiristä, että kyllähän ne sieltäkin lähtee. Ja sittenhän se on koulun asia mun mielestä sitten taas tuputtaa niitä...”

“No en mä oikeastaan sit enää halua sellasii [tarjota kouluttautumisvaihtoehtoja], kyllä ne sit ite saa sitä tietoa ja I mikä minä enää sen...”

“- - tai sit [lapset] kuuntelee isää enemmän kuin äitiä (naurahtaa) niin mä näin henkilökohtasesti ajattelen, et se voi olla et vaikka kuinka mulla olis kuin hyviä ehdotuksia, ne ei mee sitten perille.”

Edellisten sitaattien perusteella näyttäkkin siltä, että Ä3 on kovin epävarma suhteessaan lapsen muihin auktoriteetteihin. Tämä ilmeni esimerkiksi hänen halustaan siirtää vastuu koululle eri koulutusvaihtoehtoista valitettaessa. Lisäksi haastateltavan puheesta välittyi ajatus, että hän ei täysin luottanut lastensa kunnioitukseen häntä itseään kohtaan. Ä3 oli myös hieman epäröivä lapsen koulunkäynnin aloittamisen suhteen.

“- - kyl tulee haikee olo ja jännittää ihan yhtä paljon [kuin lapsi] - - eiköhän aina oo vanhemmilla semmonen haikee olo sitten, taas yks vaihe on jäänyt taakse - - tulee uudet kaverit ja jutut ja sit ne irrottautuu - -“

Humaani ääni, Vastuullinen-Huolehtiva -ääni ja Epävarma-Hapuileva -ääni hallitsivat Ä3:n puhetta. Vastaavasti Auktoritatiivinen ääni ja Ohjaava ääni jäivät melko heikoiksi. Vaikka Salliva-Toverillinen -ääni ei Ä3:llä ollutkaan kovin voimakas, on kuitenkin huomattavaa, että sitä esiintyi. Realistinen ääni sijoittui painotukseltaan edellä mainittujen heikkojen ja vahvojen äänien välille.

5.3.6 I3: “Mie oon pesänhoitaja, mie olen virassa”

I3 on 40 -vuotias, naimisissa oleva kolmen lapsen isä. Nuorin lapsista, tyttö, aloitti syksyllä 1999 koulunsa englantipainotteisessa opetuksessa. Vanhemmat sisarukset ovat

myös englantipainotteisilla luokilla. I3 on suorittanut koulutason sekä opistotason tutkinnon ja hän on toiminut useassa eri ammatissa.

I3 korosti melko vahvasti painottuneessa Auktoritatiivisen äänen maininnoissaan vanhemman ja lapsen selkeää roolijakoa sekä käytännönläheisiä asioita (liite 8: I3:n äänisitaatit). Lisäksi hän piti lastensa koulutusta erittäin tärkeänä ja halusi vaikuttaa siihen.

“ - - sinä [vanhempi]oot se joka pitää ne hommat hallinnassa. Nyt jos aatellaan semmosta tilannetta, että lapsi saa vallan vanhemmista, niin se homma ei pelitä, koska siltä lapselta puuttuu se elämäkokemus ja tietämys niistä ne rajat on epäselvät lapselle kaikesta huolimatta. Aikuisen pitää tietää rajat, minkä puitteissa tätä hommaa viiään eteenpäin, minkä puitteissa eletään. Et tää roolijako ei saa muuttua silleen että lapsista tulis se johtaja.“

“ - - [lasten pitäisi omaksua] ruokailutavat, kaikki tämmöset siisteyteen liittyvät tavat - - ja tämmösten asioiden hoitelemisen sit on paljon tämmösiä käytännön asioita, laskujen hoito, kaupassa käynnit, nää arkirutiinit - - kodista huolehtiminen - -“

Koska I3 luotti omaan osaamiseensa ja arvomaailmaansa, varmuus ja vakuuttuneisuus toistui hänen Auktoritatiivisessa äänessään. Hän halusi opettaa ja antaa malleja lapsilleen elämäntavoista ja sosiaalisesta kanssakäymisestä sekä selvittää lapsille kouluttautumisen ja ammatinvalinnan mahdollisuuksia. Hän myös piti välttämättömänä velvollisuutenaan olla “opettajana“ lapsilleen heidän kielteisistä reaktioistaan huolimatta.

“Jos voin luetella, terveet elämäntavat. Sitten parisuhde, et yrittää pitää sen kunnossa, sekin on vähän semmoinen no joo (naurahtaa). - - ja sitten kuinka kohtaat sosiaalisessa ympäristössä ihmisiä, kuinka puhuttelet heidän kanssaan, kuinka lähestyt heitä, kuinka puhuttelet lapsia, saman ikäisiä, vanhuksia. Elikkä se on hirveen iso alue kun ajatellaan että tuota...minkälaisessa ympäristössä eletään ja ollaan.“

“No se palaute jonka sinä saat sieltä niin se voi joskus yllättää. Semmosta palautetta oon saanu esimerkiksi että jos oot jotain asiaa ohjannu hänelle ja hän on niin kun tavallaan vihansa purkanut minuun koska minä oon tavallaan opettaja siinä. Mutta sitten kun hän on itte oivaltanut sen et mistä siinä on kysymys, niin sitten on tullu sellanen hyvä että oli se hienoo kun sä autoit ja sitten.“

Emme löytäneet I3:n puheesta yhtään Salliva-Toverillinen -ääneen sopivaa kommenttia. Sen sijaan hänen Ohjaava äänensä sai lukuisia, asiasisällöltään keskeisiä mainintoja. Se olikin toinen hänen hallitsevista äänistään. I3 luotti lapsen kyvykkyyteen päätöksentekijänä, mutta halusi olla keskusteleva ja neuvotteleva vanhempi lapsilleen. Lisäksi hän korosti vanhemman oman esimerkin tärkeyttä.

“Vanhemmuus, minä karsastan sanaa kasvatus. Minusta se on sellasta niinku olet tavallaan niinku semmoinen hallinnon johtaja ja silloin ne lapset on alamaisia. Itte oon tätä monta kertaa filosofoinut (nauraa) tätä juttua. Että sä elät mukana ja ohjaat niinkun, tavallaan oot itte esimerkki lapsille hirveän monessa asiassa, ja sitten ohjaat niitä lapsiasi - - otat huomioon jokaisen oman persoonan ja tälläsen omat

mieltymykset - - sie elät mukana siinä lapsen kehityksessä. Se on hirveän haastava homma mutta se on hirveen antosa homma, sie itte saat paljon siitä.“

I3:lla oli mielestään selvä isän rooli perheessä ja hän vaikutti olevan siihen tyytyväinen. Näin ollen ajatuksemme hänestä melko määrätietoisena auktoriteettina vahvistui. Mielestämme määrätietoisuus tuli esille myös voimakkaana haluna ohjata lapsia ja olla mukana heidän elämässään. Tämä kommentti luokiteltini Ohjaavan ääneen.

“ - - Tää on tavallaan pesä ja mie olen pesänhoitaja, mä olen virassa - -“

“ - - Sä oot samalla semmonen ohjaaja, tiennäyttäjä. Sit sä oot kannustaja ja sitten sun täytyy selvittää asioita miks jotain tehdään. Minusta on hirveen mukava kun lapsille tota ni tämmöstä ohjausta antaa, että perustella että miks näitä tehdään.“

I3 kertoi luottavansa lastensa arviointikykyyn heidän tehdessään itsenäisiä päätöksiä. Kuitenkin hän uskoi lastensa myös turvautuvan häneen, ja sellaisessa tilanteessa hän toivoi voivansa auttaa heitä mahdollisuuksiensa mukaan.

“ - - tällä hetkellä on sellanen tilanne et ne [lapset] on avoimia ja ne tulee juttelemaan, ni kyllä mä uskosin että ne kyllä kysyy ennen kuin ne tekee, ainakin tähän mennessä on sillai että ne on aina kysyny ennenkun on ruvennu tekemään. Mutta en mie varsinaisesti pelkää sitä, sitten vaan täytyy...jos se on myöhästä sitten katua mitä ne on tehny, ni sitten vaan täytyy yrittää saada junaila se homma kaikissa käytettävissä olevin keinoin niin mahdollisimman tyylikkäästi läpi.“

Kuten jo I3:n aikaisemmista Auktoritatiivisen äänen maininnoista kävi ilmi, hän halusi vaikuttaa lastensa opiskeluun. Näin ollen myös koulutukseen liittyvissä asioissa I3 pyrki olemaan hyvin ohjaava ja kannusti lapsiaan opiskeluun ja tiedon hankintaan. Lisäksi hän Ohjaavaan äänen maininnoissaan halusi suositella lapsilleen erilaisia henkiseen hyvinvointiin vaikuttavia elämänhallintakeinoja.

“Niinku tavallaan rakentaa sen koulussa saadun tiedon pohjalle.. Niin sie ohjaat tämmöstä lasta niinku rakentamaan sen tiedon päälle sitten jotan spesiaalia, joka tekee siitä asiasta innostavan sille lapselle, mie yritän sillai että se innostus siitä aiheesta - - Aina on tietysti...silleen toivoo että lapsissa heräis se ikuisen opiskelijan tämmönen juttu, että kiinnostus asioista - -“

“Mä oon noille tytöille opettanu sellasta elämänhuumoria. - - ja sitten muita semmosia keinoja, elämänhallintakeinoja on musiikki. Joko soittamaan tai sitten kuuntelemaan musiikkia ja lenkkeilyä oon yrittäny opettaa että lähtekää nyt mun mukkaan et kyl houkuttelen lapsia hirveesti mukkaan, punttisalille ja pyörälenkille - - siitä tulis heille elinikänen harrastus ja sitten semmonen stressinpurkukeino, koska tommosiin stressaaviin tilanteisiin he varmasti joutuvat elämän varrella, sitten jaksavat opiskella - -“

Koska I3 erittäin voimakkaasti painottuneessa Ohjaavan äänen maininnoissa luotti lastensa ajattelutaitoihin sekä heidän kykyynsä toimia itsenäisesti ja vastuullisesti, hän toi

myös esille, että hänen mielestään vanhempi ei lasta ohjattaessa tarvitse erityisiä kasvatustapojen menetelmiä.

“Täytyy antaa myös sille lapselle omia ratkaisumahdollisuuksia, omia valinnanmahdollisuuksia, minkä hän valitsee. Mutta semmoset, vois sanoa että karkeet linjanvedot tai linjat voit niinku ohjata, että se menis oikeeseen suuntaan. Eikä siinä tarvita kun ripaus talonpoikaisjärjettä - - Ja oma esimerkki on kyllä aika hyvä. Jos oisit hullut niin minkähänlaisen mallin ja minkähänlaisia kansalaisia näistäkin tulis - -“

Mielestämme I3 näki Ohjaavassa äänessään oman vanhemmuutensa asetettuna tehtävänä, joka aikanaan muuttuu tasavertaiseksi suhteeksi lasten aikuistuesssa. I3 tuntui myös hyväksyvän lasten kasvamisen ja lapsi-vanhempi -suhteen kehittymisen ja muuttumisen.

“Nyt tällä hetkellä oon isä, ja sit se muuttuu tasavertaiseks aikuiseksi, kyllä. Ja näin sen on muututtava - - koska sie olisit isänä, ni jollakin tavalla antasit edelleen niitä ohjeita ja neuvoja syytäsin sinne, ja varmasti et kyllä saa hyvää palautetta sieltä. Elikä sen on muututtava - - siihen toveri II semmoseks toverillisemmaks ja tota, miten kās, hitsi kun mä muistasin sen lausahduksen minkä joku viisas on aikoinaan sanonut että...lapset on kasvatettava niinku irti itsestään.“

Ohjaavassa äänessään I3 vertasi toimintaansa myös omien vanhempiensa käyttämiin kasvatustapoihin. Hän halusikin kehittää luottamusta lapsiinsa samanlaiseksi kuin mitä hän oli lapsena saanut omilta vanhemmiltaan osakseen. Tässä kommentissa tuli mielestämme esille yksi hänen kasvatustajattelunsa perusteista.

“ - - mie ommaa isääni peilaan aika pitkälti ja ommaa äitiäni ja heidän suhdetta lapsiin. Ni se oli semmonen toverillinen, että katottiin silmiin näin ja jos lapsella oli jotain asiaa, niin kuuntelit.“

Realistinen ääni, joka oli I3:lla keskivahvasti painottunut, sisälsi hänen pohdintaansa tulevaisuudesta, lasten itsenäistymisestä, omasta muuttuvasta suhteestaan lapseensa sekä parisuhteeseensa. I3 myönsi, että lapset voivat olla vanhempia voimakkaasti yhdistävä seikka ja parisuhteen ylläpitäjä.

“- ne [lapset] kokeilee omien siipiensä kantavuutta - - Ja se on semmosta niinkun elämistä siinä mukana ja siinä missä tää lapsi elää - - sulla on ne ohjat niinku käsissä - - no se on semmosta muuttumista kans itsessä - - se on semmosta myötäelämiseksi muuttuu enempi.“

“- Vähän haikein mielin varmasti [kun lapset lähtevät pois kotoa]...sitten siinä ehkä miettii sen...jos ei tuu ennen, niin miettii onko tässä mitään yhteistä vielä minkä takia vois jatkaa vai lähetkö siä [lasten äiti] tonne etelään ja mie lähen tonne itään. Et voi olla tämmösiä tilanteita.“

Ohjaavassa äänessä esiin tullut talonpoikaisjärki näkyi myös I3:n Realistisessa äänessä. Lapsen vaikeuksien kohdatessa I3 ei kokisi kuitenkaan epäonnistuneensa vanhempana. Hän uskoi lisäksi omiin mahdollisuuksiinsa isänä ja luotti itseensä ihmissuhdeosaajana.

“Niin, tätä [lapsen syrjäytymistä] oon monta kertaa miettiny. On yks hyvä ystävä, jolle on tälleen käyny, et hänen poikansa on niinku menny tolle laitapuolelle niin...varmaan kattosin historiaa taaksepäin et missä tuli tehtyä virhe, mutta...sitten jos siellä ei olis mitään semmosta radikaalia mokaa (naurahtaa) käyny vanhemman roolissa, niin turha siitä itteensä olis syyttää, että jokainen täällä sitten kyllä taaplaa milläkin tyylillensä - -“

“- - koska ittestäni luultavasti tuli aika tasapainonen tyyppi että pystyn niinku kahlaamaan tännekin saakka ihan ilman mitään vaikeuksia, sekä oman perheeni kanssa että sitten suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöön.“

Koska I3 toi koko haastattelun ajan voimakkaasti esille halunsa ohjata lapsiaan, näin ollen hän keskivahvasti painottuneeseen Vastuullinen-Huolehtiva -ääneen luokitelluissa asioissa edellytti vanhempana itseltään lapsen luottamuksen ansaitsemista ja sen säilyttämistä. Hänen puheestaan aiemmin Auktoritatiiviseen ääneen luokiteltu maininta vanhemman ja lapsen selvästä roolijaosta sai tukea myös Vastuullinen-Huolehtiva -äänen toteamuksesta, että vanhemmuus on vastuullinen kehittämistehtävä.

“- - Elikä sieltä ollaan rakennettu sitä suhdetta jo niin pitkältä ajalta. Perusluottamus on ihan ok kaikilla, mut se pitää olla kanssa et sinä et saa pettää. Ja tota sitten tämmöset elämänfilosofiat on yks hyvä juttu mikä on toiminu hirveän hyvin tähän mennessä, ja uskoakseni vastaki että - - sä oot kuuntelija, et sun täytyy se kuuntelemisen lahja, taito, opetella ellei sitä ole.“

I3 näki lapsensa aktiivisena kokijana ja subjektina, joka kuitenkin tarvitsee vanhemman vastuullista ohjausta.

“- - se [lapsen kouluunlähtö] kasvattaa, voin kertoa ihan näin luottamuksella! Joo, tota sä oot tuki ja turva. Vaikka perusturva luodaan jo lapsena, niin sitten kun lapsi hyppää ihan uuteen ympäristöön, niin sä oot sellanen tukija ja kannustava voima siellä takana. Lapsella ensimmäinen puoli vuotta on semmosta jes, tää on ihanaa tää on mahtavaa tää koulunkäynti. Sitten tulee semmonen että voi hitti, tätäks tää nyt sitten onki, ni siinä vaiheessa se vanhemman tuki on kyllä ihan ensarvosien tärkeitä.“

Lisäksi tulevaisuutta pohtien I3 uskoi pystyvänsä säilyttämään läheiset suhteet lastensa kanssa. Hänen mielestään se kuului vastuulliseen vanhemmuuteen.

“Halki elämän [hyvä suhde säilyy lapsen kanssa] (nauraa)! Kyl mie uskosin että täytyy suhteet pitää, kasvaa tavallaan heidän mukansa. - - mutta onko se sitten, en tiä, aika pitkälle asennekysymys ja kyllä mie uskon et me pärjätään, aivan varmasti.“

Koska I3 oli puheessaan varma ja määrätietoinen ja hänen Auktoritatiivinen äänensä oli hyvin voimakas, muodostui hänen Hapuileva-Epävarma -äänestään vastaavasti melko heikko. I3 tuntui pelkäävän lastensa turvallisuuden puolesta sekä olisi huolestunut ja pahoillaan, jos lapset syrjäytyisivät normaalielämästä ja yhteiskunnasta.

“ - - tuolla maailmalla on niin paljon voisko sanoo pahuuttakin, elikkä on kaikennäköstä veikkoa tuolla koulujen nurkilla jo nykypäivänä, eli semmosia pelkoja siinä tietysti on, että jos jotain tapahtuu, niin se on lähinnä se suurin pelko...mutta ei niistä kannata murehtia tässä vaiheessa, että menee päivän kerrallaan ja yrittää valistaa ja ohjata sitten ipanoita, että varokaa sitten näitä tämmösiä.“

“No ehkä sellanen tilanne että elämä luisuu raiteiltaan, elikkä tulis joku narkomaani tai alkoholisti tai joku tällänen...et syrjäytys tavallaan tästä normaalin elämisen mallista, ehkä joku semmonen, mutta aina täytyy muistaa se että olis sitte itte avoimena sille ja yrittäs auttaa...ja myös auttaa lasta jos tää lapsi kääntäskin kelkkansa.“

Edellisestä sitaatista tulee myös ilmi I3:n humaani suhtautuminen lastensa toimiin. Pettymyksestään huolimatta hän haluaisi auttaa lastaan. Keskivahvasti painottuneessa Humaanin äänen maininnoissaan hän tähdensikin, että vanhemman on yritettävä ymmärtää lapsen maailmaa, oltava hänestä kiinnostunut ja huomioitava hänen yksilölliset edellytyksensä ja taitonsa.

“ - - elikkä sie kuullosteleet ja katelet että missä mennee tää meiän pieni - - sinun täytyy niinku orientoitua jokkaisen tasolle - - ja sitten heität kommenttia että minkälaista siellä oli, sie oot kiinnostunut tän lapsen asioista, koska jos sie et oo kiinnostunut niin lapselle tulee vähän sellanen että mitähän se mahto ajatella tuosta. Se on hirveän hyvä antaa niinku palautetta kanssa ja kysellä sieltä että saat semmosen hyvän kontaktin ja vuorovaikutuksen siihen lapseen sitten.

Lisäksi I3 Humaanissa äänessään korosti lapsen tyytyväisyyttä omaan elämäänsä ja halusi tukea lapsen kasvu- ja itsenäistymisprosessia.

“ - - vaikka ne kävis kävelemässä tuolla pitkin maanteitä tai mettiä niin...mie oon itte juossu lappu rinnassa monta vuotta, niin ei ne [saavutukset] sillä tavalla merkitse. Tärkeempää että heillä ittellä on hyvä olla.“

“ - - Ja sitten toinen tyttö sano että hänestä tulee tanssija ja malli. Hän on pienikokonen, että sitten meiän täytyy varmaan jossain vaiheessa ihan keskustella tästä asiasta että mallit on pitkiä ja hoikkia, että entäs jollei tuukkaan sitten.“

“ - - Minä sanoin, se on pääasia et siä oot onnellinen siinä ammatissa. Jos sie löydät siitä sen mikä sinua ittees kiinnostaa, ni mä oon ihan tyytyväinen, minua se ei vaikuta. Sinä käyt koulua, sinä rakennat oman elämäs. Mulle riittää vaikka hänestä tulis kosmetologi niin siivoomaan latioita niin se on ihan ok - - jos niille ei nyt kiinnosta se homma ja ne jäävät vähän tänne alemmaks, niin suotakoon se heille.“

I3:n äänistä hallitsevin oli Ohjaava ääni. Siihen luokiteltiin selkeästi eniten mainintoja ja sen sisältämät ajatukset toistuivat usein haastateltavan puheessa. Auktoritatiivinen ääni

oli I3:lla melko vahva, kun taas Salliva-Toverillinen -ääneen ei luokiteltu yhtään asiaa. Realistisesta, Humaanista ja Vastuullinen-Huolehtiva -äänistä muodostui voimakkuudeltaan keskivahvoja Epävarma-Hapuileva -äänien jäädessä verrattain heikoksi.

6 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO, VUOROPUHELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäisen tason tutkimustuloksemme oli, että haastateltavien puheesta löytyi vanhemmuuteen liittyviä asioita ja käsitteitä seitsemään vanhemmuuden ääni -kategoriaan. (Ks. kpl 5.1.) Tämän kappaleen ensimmäisessä alaluvussa tulemme täydentämään ja tarkentamaan tätä tutkimustulosta selostamalla vanhempien yleisimmin keskustelemat puheenaiheet, jotka luokiteltiin eri ääniin. Toisessa alaluvussa esittelemme johtopäätöksiä toisen tason tutkimustuloksistamme eli äänien painottumisesta ja suhteutumisesta toisiinsa. Tämän jälkeen seuraavassa kolmessa alaluvussa tuomme esille muita tärkeitä löydöksiä aineistostamme ja yritämme saada ne vuoropuheluun aiemmin esiteltyjen vanhemmuuden kasvatustapojen, -mallien, -roolien ja tutkimusten kanssa. Kahdessa viimeisessä alaluvussa tuomme esille kolmannen tason tutkimustuloksemme, haastateltavien puheesta tulkitut latentit eli piiloiset merkitysrakenteet.

6.1 Yhteenveto vanhemmuuden äänissä ilmenneistä asioista

Kaikkien haastateltavien puheissa yleisimmin esiintyneet vastaukset kysymykseen “mistä puhuu“ (ks. liitteet 3-8) kerättiin yhteen. Päästäkseen tähän tiivistettyyn yhteenvetoon, mainitun seikan oli kuvattava haastateltavan vanhemmuutta ja esiinnyttävä vähintään kahden haastateltavan puheessa viitaten samaan asiaan. Yhteenveto kertoo vanhemmuuden äänien avulla haastateltavien puheessa ilmenneestä vanhemmuudesta. (Ks. myös tutkimusongelma 1b kpl 4.2.)

Kahden tai useamman haastateltavan mainitsemia aiheita, jotka luokiteltiin Auktoritatiiviseen ääneen:

fyysinen hyvinvointi, lapsen velvollisuudet perheessä, lapsen turvallisuudesta huolehtiminen, lapsen koulutusura, kouluvalinta, koulunkäynnin tärkeys, lapsen kohtuuttomat vaatimukset, vanhemmalla ja lapsella oltava selvä roolijako, vanhempi - lapsi -asetelma tulee säilymään aina

Haastateltavien puheen perusteella näyttäisi siltä, että yleisimmät heidän auktoriteettiaan määrittävät asiat liittyivät lapsen koulunkäyntiin ja tämän tulevaisuuden

kouluttautumiseen. Lisäksi lapsen turvallisuus ja fyysinen hyvinvointi sisältäen kotiintuloajat, ruokailun ja pukeutumisen olivat seikkoja, joihin vanhemmat reagoivat vahvoina auktoriteettina. Vanhemmat halusivat säilyttää auktoriteettiasemansa myös lasten vaatiessa asioita itselleen muotioikkuihin tai kavereiden tekemisiin vedoten. Jokainen haastateltavistamme korosti Auktoritatiivisen äänen maininnoissaan vanhemman ja lapsen selkeän roolijaon tärkeyttä ja kaksi kolmasosaa käytännönläheisiä asioita.

Yleisimmin esiin tulleita aiheita, jotka luokiteltiin Ohjaavaan ääneen:

lapsen kuuntelu, vanhempi esimerkkinä lapselle, lapsen kanssa keskustelu ja hänen mielipiteensä huomioiminen, lapsen koulunkäynnin tukeminen, luottamus lapsen harkintakykyyn, vanhemman tuki lapsen valinnoissa ja hänen tehdessä päätöksiä

Vanhemmat toivat esille ohjaavaa ajattelu- ja kasvatustapaansa puhuessaan lapsen kuuntelemisen ja hänen kanssaan neuvottelemisen tärkeydestä. Tällöin he pitivät lastaan ajattelevana ja aktiivisesti toimivana yksilönä. Kuitenkin heille oli ensiarvoisen tärkeää olla lapsen tukijana kaikissa tilanteissa, joita lapsi kohtaa. Vanhempien kiinnostus lapsen koulunkäyntiin ja siihen osallistuminen korostui mielestämme siksi, että lasten koulunaloitus oli ajankohtainen.

Vastuullinen-Huolehtiva -äänen yhteisiä teemoja olivat:

lapsen perustarpeista huolehdittava, vanhemman annettava aikaa lapselleen, lapselle tarjottava virikkeitä, turvallinen koulumatka, vanhemman vastuu jatkuu koko elämän, vanhemman vastattava lapsen teoista

Näyttäisi siltä, että haastatellut vanhemmat pitivät erityisen tärkeänä lapsen hyvän olon takaamista. Tähän he pyrkivät huolehtimalla sekä lapsen fyysisistä että hänen henkisistä tarpeistaan. Laatuajan antamisen sijasta he halusivat olla mahdollisimman paljon lastensa saatavilla sekä toimia yhdessä näiden kanssa. Haastateltavat kokivat olevansa lapsilleen vastuullisia vanhempia myös lasten itsenäistytyä.

Vanhempien yleisesti pohtimia aiheita, jotka luokiteltiin Realistiseen ääneen:

lasten irtaantuminen vanhemmista, lapsen kasvuvaiheet, läheinen suhde lapsen kanssa tällä hetkellä, suhteen muuttuminen lapsen kasvaessa

Realistinen äänikategoria muodostui sellaisista asioista, jotka kukin haastateltava omalla kohdallaan totesi olevan ajankohtaisia, ja jotka he hyväksyivät vallitsevissa elämäntilanteissaan. Siksi oli mielestämme ymmärrettävää, että yhteisiä puheenaiheita ei ilmennyt kovin montaa.

Humaanissa äänessä esiintyneitä asioita, joita haastateltavien puheessa yhteisesti ilmeni:

toive lapsen tasapainoisuudesta ja onnellisuudesta, lapsella vapaus valita koulutuksensa ja ammattinsa, toive lapsen sosiaalisesta pärjäämisestä, lapselle annettava mahdollisuus kehittyä omassa tahdissaan, onnellisuus lapsen olemassaolosta, lapsen saavutukset eivät tärkeitä

Humaania ajattelu- ja kasvatustapaa vanhemmat toivat esille puhuessaan lapseen kohdistuvista pyyteettömistä toiveista. Saavutusten sijaan he korostivat lapsen onnellisuutta ja hänen vapauttaan toimia omien edellytystensä mukaisesti. Erityisen tärkeänä he pitivät lastensa sosiaalista pärjäämistä ja tasavertaista kohtelua elämässä. He kokivat lapsen olemassaolon tuovan heille itselleen onnellisuutta ja tyytyväisyyttä.

Salliva-Toverillinen -ääneen ei tullut merkintöjä kuin kahdelta haastateltavalta. Kuitenkin pidimme kyseisen puheen ilmenemistä erittäin merkittävänä seikkana.

Huomionarvoista oli, että toinen haastateltavista, jonka puheesta löytyi mainintoja tähän kategoriaan, tiedosti oman sallivuutensa ja toverillisuutensa. Hän totesikin olevansa pojalleen liian lepsu ja menettäneensä auktoriteettinsa. Voidaankin olettaa, että vanhemmilla on kuitenkin jonkinlainen ideaali olemassa siitä, minkälainen vanhemman ja lapsen valtasuhteen tulisi olla.

Epävarma-Hapuileva -äänessä vanhempien yleisesti keskustelemlia aiheita:

epävarmuus ja huoli lapsen sosiaalisesta pärjäämisestä, haikeus lapsen kasvusta ja kouluunlähdistä, pelko lapsen mahdollisesta syrjäytymisestä, lapsen menettäminen muille auktoriteeteille

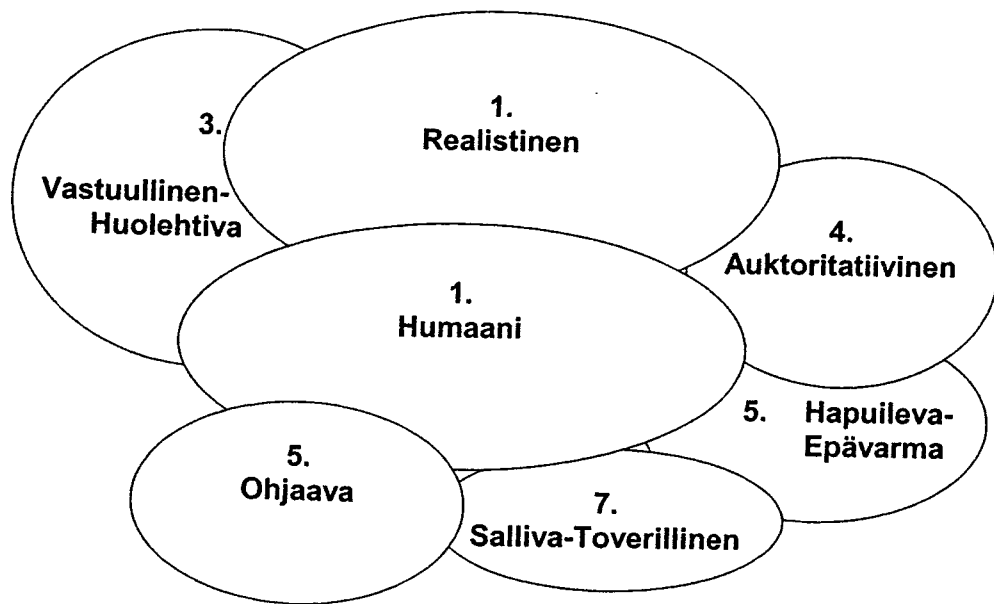
Haastateltavat vaikuttivat kokevan epävarmuutta, huolta ja pelkoa puhuessaan lapsensa mahdollisesta epäonnistumisesta sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä sopeutumisesta ympäröivään yhteiskuntaan. Lisäksi perheen kokonaistilanteen muutos lapsen kouluunlähdon myötä aiheutti osalle haastateltavista epävarmuuden tunteita.

6.2 Vanhemmuuden äänien suhteutuminen - äänien harmonia

Luomistamme kategorioista yleisimmin haastateltavilla painottuivat Humaani tai Realistinen ääni. Kolmella haastateltavistamme Humaani ääni oli voimakkaimmin painottunut tai toinen vahvimmista äänistä. Myös kolmella tutkittavistamme oli Realistinen ääni hallitsevin tai toinen hallitsevista äänistä. Toiseksi eniten vanhempien puhetta luokiteltiin Vastuullinen-Huolehtiva -ääneen. Viidellä haastateltavistamme Vastuullinen-Huolehtiva -ääni oli toiseksi tai kolmanneksi painottunein ääni. Auktoritatiivinen ääni oli kohtuullisen voimakas kolmella haastateltavista. Muiden äänien painottuminen hajosi yksilökohtaisesti. Ohjaava ja Epävarma-Hapuileva -ääni olivat kaikkien haastateltavien vertailussa kuitenkin yhtä painottuneita. Salliva-Toverillinen -ääni esiintyi vain kahdella haastateltavistamme.

Tämän perusteella voidaankin sanoa, että pro gradu -tutkimuksemme haastateltavat puhuivat vanhemmuudestaan, lapsestaan ja kasvattamisesta eniten Humaanilla, Realistisella ja Vastuullinen-Huolehtiva -äänellä. Auktoritatiivinen ääni oli myös melko voimakas. Ohjaava ääni oli seuraavaksi painottunein yhdessä Epävarma-Hapuileva -äänen kanssa. Salliva-Toverillinen -ääni jäi kaikista heikoimmaksi.

Kuviossa 6 ympyröiden koko sekä järjestysnumerot kertovat ääni -kategorioiden painottumisesta ja yleisyydestä yhteisesti kaikilla haastateltavilla.

Kuvio 6. Vanhemmuuden äänien painottuminen aineiston perusteella.

Ihminen elää koko ajan suhteessa johonkin. Tällöin voidaan Rauhalan (1983, 1989, 1999) termein puhua situationaalisuudesta. Olemme määritelleet äänitemme myötä tässä kuviossa tutkittavillemme hallitseviksi situationaalisuuden komponenteiksi suhteen lapseensa ja ympäröivään maailmaan. Aineiston analyysin myötä olemme löytäneet vanhemmuuden äänet. Äänien suhteita, niihin liittyviä konteksteja, niiden toimintaa ja vuorovaikutusta sekä seurauksia on vertailtu. Sen myötä äänet on saatu tässä kuviossa esitettyyn järjestykseen. Sisällöltään toisiaan lähellä olevat kategoriat ovat vierekkäin ja toisistaan poikkeavat kuvion reunoilla. Joidenkin tulkintojen mukaan oikealla puolella, lähellä vanhempaa olevat äänet voisivat olla heikkoa ja antiautoritaarista kasvatustapaa kuvaavaa vanhemmuutta. Kuvion vasemmalla puolella taas voisi olla vahvaa ja määrätietoista kasvatusta edustavaa vanhemmuutta.

Jonkin toisen tutkimuksen aineistosta kuvioon olisi ehkä mahdollista löytää erilaisia ja toisistaan vielä poikkeavampia ääniä. Tämän pro gradu -tutkimuksen aineisto antoi kuitenkin edellä mainitun tuloksen, joka näkyy kuviossa 7.

hyvinvointia tai turvallisuutta, oli löydettävissä Baumrindin määritelmän kaltaista ehdottomuutta. Pulkkinen (1996) tutkimuksessa *määräilevä* kasvatus oli kyselyjen mukaan tyypillistä vain alle kymmenelle prosentille tutkituista vanhemmista. Tämän tyyppistä kasvatustapaa ei meidän haastateltaviemme puheessa esiintynyt lainkaan.

Hoikkalan (1993 53-54, 97-114) ideoiman vahvan vanhemmuuden, ristiriitoja kasvattajan ja lapsen välille aiheuttavan *konfliktimallin* (ks. kpl 2.2.3) mukaista kasvatustapaa ei suoranaisesti löytynyt vanhemmuuden äänistämme, mutta siinä on samoja piirteitä Auktoritatiivisen että Salliva-Toverillinen -äänien kanssa. Huomionarvoista on, että tutkimuksessamme nämä äänet ovat toisistaan hyvin poikkeavia ja sisällöltään lähes vastakkaisia, kun ne Hoikkalalla sisältyvät yhteen ja samaan malliin. Baumrindin (1989) ja Pulkkinen (1996) määrittelemässä auktoritatiivisesta vanhemmasta (ks. kpl 2.2.3) löytyy samankaltaisuutta meidän useamman eri äänen, Auktoritatiivisen, Realistisen ja Vastuullinen-Huolehtiva -äänien, kanssa. Näille äänille löysimme vastaavuutta myös vuoden 1999 Perhebarometrissa, jossa yleisesti pureuduttiin kasvatuksessa tärkeiksi koettuihin asioihin. Sen mukaan vanhemmat korostivat voimakkaimmin selkeiden rajojen asettamista lapselle, toisten huomioonottamista sekä hyviä käytöstapoja. (Reuna 1999, 49 - 50). Tukea äänille saadaan myös Goodnow'ltä ja Collinsilta (1990), jotka ovat tuoneet tutkimuksessaan esille lasten tarvitsevan moraalista opetusta ja rajoja toiminnalleen.

Hoikkalan (1993) vahvaa vanhemmuutta edustava *ohjaava valmentajamalli* on ideassaan lähellä tutkimuksemme Auktoritatiivista ja Ohjaavaa ääntä. Toisaalta verrattuna Hoikkalan malliin, luomamme äänet ovat sävyiltään pehmeämpiä. Vertailukohdaksi Ohjaavalle äänellemme voidaan ottaa myös Pulkkinen (1996) tutkimus, jossa 80 prosenttia tutkimukseen osallistuneista arvioi omien kasvatuskäytäntönsä vastaavan *lapsikeskeistä* ja/tai *ohjaavaa* kasvatusta. Korhosen (1999) esittelemä *projekti -lapsuus* -ajattelu on lapsikeskeistä kasvatusta ja on siten jossain määrin lähellä Ohjaavaa ja Vastuullinen-Huolehtiva -ääntämme. Kuitenkin se eroaa äänistämme siinä mielessä, että lapsi nähdään voimakkaasti kohteena, jota yritetään muokata halutunlaiseksi edustuskappaleeksi vanhemmilleen, kun taas Ohjaava ja Vastuullinen-Huolehtiva -äänissä korostuu vanhemman halu toimia lapsensa parhaaksi tämän tarpeet huomioiden. Myös Korhosen (1999, 141-152) tutkimuksen *vastuutaan*

korostavien, toiminnallisten isien sekä *yksilöllisyyttä korostavien* äitien mallien neuvottelevaisuudessa ja oman arvovallan hankkimisessa lasten silmissä oli yhtymäkohtia Ohjaavaan ääneemme.

Salliva-Toverillinen -ääntämme sekä Epävarma-Hapuileva -ääntämme tukevat Perhebarometrissa (1999, 62) saadut tulokset, joiden mukaan lähes puolet tutkimukseen osallistuneista vanhemmista koki itsensä jossain määrin epävarmaksi kasvattajina. Salliva-Toverillinen -ääneen saatiin mainintoja vain kahdelta haastateltavalta, kun taas Epävarma-Hapuileva -ääneen luokiteltiin jokaisen haastateltavan puheesta useita erilaisia asioita. Hoikkalan (1993) heikkoon vanhemmuuteen kuuluva *kantapään kautta oppimisen* -malli on paljolti samankaltainen Salliva-Toverillinen -äänen kanssa. Korhosen (1999, 154-155) luokittelemassa *otteensa menettäneiden isien* mallissa voidaan nähdä yhteyksiä kumpaankin edellä mainittuun ääneen. Salliva-Toverillinen äänen kanssa samankaltaisuutta siinä on isien toteaminen auktoriteettinsa katoamisesta ja suhteen muuttumisesta lapseen enemmän kaverilliseksi. Päinvastoin kuin Korhosen (1999) mallissa, meidän tutkimustuloksissamme haastateltavat eivät todenneet omasta ja lastensa välisestä suhteesta puuttuvan läheisyyttä tai vastavuoroisuutta. Tämän tyyppisiä mainintoja sen sijaan sisältyy Epävarma-Hapuileva -ääneemme.

Vanhemmuuden roolikartasta (1999) *huoltajan* rooli korostaa säännöllistä perhe-elämää ja arkirutiineja. Luomistamme äänissä Roolikartan huoltaja -rooli näkyi Auktoritatiivisessa ja Vastuullinen-Huolehtiva -äänessä. *Rakkauden antaja* -roolissa on tärkeää osoittaa rakkautta vanhempana sekä itseään että lastaan kohtaan. Äänistämme Humaani ääni ja osittain Vastuullinen-Huolehtiva -ääni olivat samansisältöisiä tämän roolin kanssa. Toisaalta myös *ihmissuhdeosaaja* -rooli, jossa vanhempi kannustaa ja kuuntelee on Humaanin äänemme sisältöä lähellä. *Elämän opettaja* -roolissa on puolestaan samoja piirteitä kuin meidän tutkimuksemme Auktoritatiivisessa, Ohjaavassa ja Realistisessa äänessä. *Rajojen asettaja* -rooli, jossa keskeistä on taata lapselle turvallinen lapsuus taas viittaa Baumrindin (1989) ja Pulkkinen (1996) *auktoritatiivisen* kasvatustapaan, Korhosen (1999) *tietoisein kasvattaja* -äiteihin ja *vastuutaan korostaviin* isiin sekä meidän Auktoritatiiviseen ääneemme. Huomattavaa on, että Vanhemmuuden roolikartassa (1999) tuodaan esille ne asiat, joita vanhemman pitäisi kehittää itsessään. Siksi siihen ei ole koottu vanhemmuudesta mahdollisesti löytyviä kielteisiä asioita, vaan

tavoitteita siitä, minkälainen vanhemman olisi hyvä olla. Pro gradu -työmme äänissä puolestaan esittelemme kaikki ne vanhemmuuden puolet, jotka tulivat haastateltavien puheesta esille, ja jotka pystyimme tulkitsemaan.

Korhosen esittelemä (1999) *Tässä ja nyt* -ajattelun vanhemmuus (ks. Kpl 2.2.3) on vastaavuudessaan sekoitus Auktoritatiivista, Ohjaavaa ja Humaania ääntämme. Toverillisuuden ideassaan se myös lähestyy Salliva-Toverillinen -ääntämme. Humaanin äänen kanssa yhteisiä piirteitä sisältää myös Korhosen (1999, 77) *ymmärtävä huolehtija* -äitityyppi, joka suhtautuu lapseensa hyvin inhimillisesti eikä luo tälle paineita esimerkiksi menestymisen suhteen.

Pulkkisen (1996) tutkimuksessa mainitut vanhemmuuden depressiivisyys ja riittämättömyyden tunne ovat oman tutkimuksemme kannalta mielenkiintoista tietoa. Useissa haastatteluissamme vanhempien pahimmat pelot kohdistuivat kyvyttömyyteen ohjata lasta ja olla hänen tukenaan, etenkin tulevaisuudessa. Tämä ilmeni Epävarma-Hapuileva -ääneen luokitelluissa maininnoissa. Pulkkinen (1996) huomauttaa vanhemmuuden depressiivisyydellä olevan myös seurauksensa. Hän viittaa mm. Millerin (1993) todenneen vanhemman depressiivisyyden aiheuttavan lapsen häiriökäyttäytymistä.

6.4 Haastateltavien puhetta selittävät taustatekijät

6.4.1 Sukupuoli vaikuttavana seikkana kasvatuksessa

Toisen tason tutkimustuloksemme oli, että lähes kaikki vanhemmuuden äänet löytyivät jokaiselta haastateltavalta, mutta niiden painotuksissa oli eroja. Kuitenkin huolimatta siitä, olivatko haastateltavamme äitejä tai isiä, mitään selkeästi erilaista painotusta ei heidän välilleen löytynyt. Tähän saattaa olla useita eri syitä. Haastattelemamme vanhemmat olivat iältään melko nuoria. On todennäköistä, että he pitivät lapsiaan niin nuorina, ettei sukupuoleen sitoutunut, naisen tai miehen mallia antava kasvatustapa vielä korostunut. Goodnow ja Collins (1990) viittaavat tähän asiaan, sillä heidän mielestään on tärkeää ymmärtää ja tutkia, mitä vanhemmat odottavat lapsiltaan ja kuinka nämä odotukset vaihtelevat lapsen iän ja sukupuolen mukaan. He myös pohtivat, milloin lapset

ovat itseohjautuvia ja milloin taas ulkoapäin kontrolloituja. Myös tämä voi riippua lapsen tai vanhemman sukupuolesta.

Haastattelemiemme vanhempien äänien painottumista tarkasteltaessa on tärkeää huomioida se, että vanhempien puhe on aina myös riippuvainen heidän puolisonsa suhtautumistavasta lapseen. Kaksivanhempaisissa perheissä isä suhteuttaa omaa toimintaansa äidin suhtautumistapaan lapseen ja päinvastoin. Myös sukupuolten sisäiset suhtautumistavat ja toimintatapojen erot ovat luonnollisia (ks.Korhonen 1999, 66).

Mielestämme eräs tutkimustuloksiimme vaikuttava seikka oli, että kaksi haastattelemaamme isää olivat yksinhuoltajia, jolloin heidän roolinsa vanhempina oli muihin verrattuna erilainen. He joutuivat huomioimaan omassa toiminnassaan äidin roolin puuttumisen lapsen elämästä. Kuitenkin haastattelemamme yksinhuoltajaisät eivät kokeneet olevansa huonompia vanhempina vaan panostivat lapsiinsa. Toisaalta viime aikojen yhteiskunnalliset suuntauokset ja muutokset ovat yleisesti murtaneet perinteisiä isän ja äidin kasvattajan rooleja, mikä myös mielestämme näkyy haastateltaviemme puheessa. Äidin ja isän perinteiset sukupuoliroolit ovat muuttuneet tasapuolisen jaon suuntaan. Äiti ei enää automaattisesti ole hoivaaja ja huoltaja eikä isä rankaisija. Isän rooli on tullut entistä aktiivisemmaksi. (Ks. Reuna 1999, 53.) Pruet (1993) on todennut perhe-elämään innokkaasti osallistuvien isien olevan persoonallisuudeltaan muita paremman itsetunnon omaavia ja tasapainoisia, sekä keskimääräistä tyytyväisempiä parisuhteeseensa. (Huttunen 1998, 61-62.)

Halusimme verrata isien ja äitien kasvatuspuhetta myös luomiimme ääniin. Perinteistä, sukupuoleen sidottua kasvattajan puhetta ei ollut havaittavissa Auktoritatiivisessa tai Ohjaavassa äänessä, vaikka näin olimme etukäteen hieman odottaneetkin. Vastoin etukäteisarviotamme Salliva-Toverillinen -ääneen tuli mainintoja myös yhdeltä isältä. Vastuullinen-Huolehtiva -ääni oli kaikilla äideillä melko voimakkaasti painottunut. Myös yhden isän eli II:n kategorioista Vastuullinen-Huolehtiva -ääni korostui erityisesti. Hän kertoikin yksinhuoltajaisänä pyrkivänsä olemaan lapselleen sekä isä, äiti ja sisko, vaikka ymmärsi sen olevan mahdotonta. Kuten II:n haastatteluvastauksista kävi ilmi, hän näki äitien tavoin tärkeäksi ajan antamisen lapselleen. Huttusen (1998) mukaan tutkimukset ns. uuden isätyypin osallistumisesta vanhemmuuteen osoittavat lasten hyötyvän siitä

monella eri tavalla. Kaikki haastattelemamme äidit korostivat, että vanhemman pitää olla saatavilla lapselleen. Kuitenkin erityisesti akateemisesti koulutetut äidit Ä1 ja Ä2 tuntuivat pohtivan työelämän vaatimusten ja vanhempana olemisen välistä ristiriitaa. Isät eivät tästä asiasta maininneet mitään. Muista äänistä emme löytäneet mainittavia eroja äitien ja isien välille.

Eräs näkökulma sukupuolen merkitykseen kasvatuksessa saadaan Belskyltä (1984), joka toteaa myös lasten vaikuttavan vastavuoroisesti vanhemmuuteen ja vanhempana toimimiseen. Lasten sukupuoli määrittää vahvasti vanhempien käyttäytymistä. Tytöt saavat syntymästään lähtien erilaista kohtelua kuin pojat. Hän väittää tyttöjen tutkitusti paremman verbaalisuuden saattavan olla yhteydessä äidin erilaiseen verbaaliseen käyttäytymiseen tyttölapsia ja poikalapsia kohtaan. Lasten kehittyessä ja kasvaessa tyttöjä rohkaistaan pitämään yllä läheisiä suhteita perheen kanssa ja olemaan riippuvaisempia perheestään enemmän kuin poikia. Poikia taas rohkaistaan kokeiluun, tutkimiseen ja hyvien tulosten saavuttamiseen sekä kilpailuun tyttöjä enemmän. (Belsky 1984, 91-112.) Pohdimmekin, puhuivatko vanhemmat tyttölapsistaan eri tavalla kuin poikalapsistaan. Haastateltavista Ä2, I1 ja I3 olivat tyttölapsien vanhempia, kun taas Ä1:llä ja Ä3:lla oli sekä tyttö- että poikalapsia. I2 oli ainoa, jolla oli vain poikalapsi. Kuitenkin heidän kaikkien puheestaan välittyi melko tasa-arvoinen kohtelu lapsiaan kohtaan. Ehkä syynä tähän oli lasten alhainen ikä, suurin osa lapsista oli alle kouluikäisiä.

6.4.2 Vanhempien puhe koulutustaustan valossa

Nurmisen ja Roosin (1991) tutkimuksessa ilmeni merkittävä yhteys sosiaaliluokalle ja vanhempien sukupuolen mukaan erottuville rooleille. (Nurminen & Roos 1991, 123-139.) Omassa tutkimuksessamme pystymme viittaamaan vain haastattelemiemme vanhempien koulutukseen. Aineistomme ja tulkintamme perusteella koulutetuimmat vanhemmat, Ä2, Ä1, I1 ja I3 olivat kasvatustavoissaan neuvottelevia ja auktoritatiivisia yhtä aikaa. He siis halusivat ohjata lapsiaan ja keskustella heidän kanssaan, mutta kuitenkin pysyä voimakkaana auktoriteettina tarpeen tullen. Sen sijaan alemman koulutuksen saaneet Ä3 ja I2 toivat esille sallivaa, toverillista ja epävarmaa suhtautumista lasten kasvatukseen. Puhuessaan auktoriteettiasemastaan lapseensa sekä

omista rooleistaan lastensa elämän ohjaajina Ä3 ja I2 uskoivat omien kasvatustapojensa olevan toisinaan liian heikkoja ja tehottomia lapsen tahdon edessä. He myös kertoivat harmistuneina, etteivät lapset aina arvostaneet heidän mielipiteitään tai vanhemman vaikutusvaltaansa. Ä3:n ja I2:n haastatteluvastaukset olivat lähellä Hoikkalan (1993) heikon vanhemmuuden kantapäähän kautta oppimisen mallia ja Baumrindin (1989) ja Pulkkinen (1996) sallivaa vanhemmuutta.

Vastuullinen-Huolehtiva -äänessä virikkeiden tarjoamista lapselleen pitivät tärkeänä Ä2 ja Ä1 ja I1. Huomattavaa oli, että heillä kaikilla oli akateeminen koulutus. Päättelimmekin korkeasti koulutettujen vanhempien haluavan tarjota lapsilleen keskimääräistä enemmän monipuolisia virikkeitä. Toisaalta Ä1 ja Ä3 kokivat erittäin tärkeäksi lapsen mahdollisuuden oppia omien edellytystensä ja kykyjensä mukaisesti.

Vanhempien koulutustason merkitystä vaikutusta lapsen kehittymiseen on pohtinut myös Ojanen (1992). Hänen mukaansa “vanhempien koulutustasolla ei näytä olevan yhteyttä lapsen minäkäsityksen muodostumiseen, toisin kuin sillä, että vanhemmat ovat kiinnostuneita ulkomaailmasta ja elävät suhteessa siihen.” (Ojanen 1992, 36.) Haastattelemamme vanhemmat olivat hyvin tietoisia tämän hetken yhteiskunnallisesta tilanteesta ja sen osoittamista vaatimuksista lapsilleen. Koulutustaustasta riippumatta kaikki heistä halusivat huolehtia lapsen sopeutumisesta ympäröiviin yhteisöihin. Lapsen suhde ulkoiseen maailmaan ja sopeutuminen siihen nähtiin haastattelemiemme vanhempien keskuudessa tärkeäksi.

Kellerhals ja Montando (1992) näkevät selvän yhteyden vanhempien sosioekonomisen aseman ja esittelemänsä kolmen kasvatuksellisen tyylin välillä. (ks. Kpl 2.2.3) Vähiten koulutetut vanhemmat käyttivät eniten *kuuliaisuutta korostavaa* tyyliä kasvatuksessaan, kun taas korkeammin koulutetut vanhemmat sovelsivat kasvatuksessaan *sopimuksiin nojautuvaa* tyyliä. Heidän tutkimuksensa mukaan *äidillinen* tyyli näytti lievästi vähenevän vanhempien sosioekonomisen aseman kohotessa. Haastateltavistamme ammattikoulutasoisen tutkinnon suorittanut I2 käytti usein kasvatukseen kontrollia, sillä hän kertoi tarpeen tullen rajoittavansa polkupyörän ja tietokoneen käyttöä. Sen sijaan akateemisen tutkinnon suorittaneet Ä1 ja Ä2 olivat kasvatustavoissaan hyvin neuvottelevia. Ä1:n puheessa tuli mielestämme voimakkaasti esille hänen ammatillinen

taustansa. Analysoidessamme hänen haastatteluaan pohdimmekin, puhuiko Ä1 omalla "äänellään" vai toistiko hän sisäistämäänsä pedagogisia suuntauksia. Hermeneuttisessa tutkimuksessa yleinen ongelma onkin, että on vaikea vetää rajaa haastateltavan omien ajatusten ja yleisten periaatteiden välille. Koulutuksestaan ja ammatistaan puhuivat myös I3, I2 ja Ä2. Kalliala (2000) toteaa epäroivän kasvatuskulttuurin koskevan usein erityisesti koulutettuja vanhempia. Omassa tutkimuksessamme emme todenneet akateemisesti koulutettujen haastateltaviemme olleen sen enempää epävarmoja kuin muutkaan. Sen sijaan koulutetut äidit, Ä1 ja Ä2, olivat pohtineet omaa kasvattajan rooliaan syvällisesti.

Perhe-elämä, puolisoiden välinen kunnioitus ja lapsiin liittyvät asiat olivat Perhebarometri 1998 mukaan keskeisimpiä, 30-45 -vuotiaiden suomalaisten elämänarvoja. Selvityksestä löytyi kuitenkin tutkimuksemme kannalta mielenkiintoinen havainto. Perhebarometrin mukaan koulutetuimmat henkilöt korostivat muita vähemmän henkilökohtaisten elämäntavoitteidensa liittyvän perheeseen. (Reuna 1999, 19.) Pro gradu -tutkimuksessamme oli havaittavissa jonkin verran samansuuntaista tuloksia. Ä1, Ä2 ja I3 korkeammin kouluttautuneina suunnittelivat muita aktiivisemmin omaa elämäänsä lasten aikuistuttua ja itsenäistyttyä. Ainoastaan I1 poikkesi tästä joukosta, sillä hän ei maininnut asiasta mitään. Luultavasti kulttuurierot ja kommunikointivaikeudet meidän ja haastateltavan välillä estivät asian oikein ymmärtämisen. Toisaalta taas Ä1, Ä3 ja I3 toivat puheessaan esille myös omat, henkilökohtaiset kehittymistoiveensa ja -tarpeensa. Tästäkin huolimatta he olivat erittäin perhekeskeisiä.

Belskyn (1984) mukaan vanhempien antama huolenpito lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana vaikuttaa lapsen myöhempään kehitykseen merkittävästi. Vanhempien huomioiva, kielellisesti ja materiaalisesti stimuloiva, affektiivinen, mutta ei liian rajoittava huolenpito hänen mukaansa edesauttaa lasten älyllistä kehitystä ja turvallisuuden tunnetta. Tärkeää on myös se, että välittämistä ja huolenpitoa osoitetaan lapselle hänen tarpeensa, ymmärryskykynsä ja -rajoitteensa huomioiden. Näin ollen sekä lapseen kohdistettu henkinen rasitus että hänelle annettu tuki ja luottamus vaikuttavat lapsen kehitykseen. Siksi hänen mielestään lapsen mitään kehitysvaihetta ei saa aliarvioida muita vaiheita vähäpätöisemmäksi. (Belsky 1984, 37 - 58.)

6.4.3 Vanhemmuuden periytyminen ja kulttuurisidonnaisuus

Belsky (1984) väittää, että kun vaikutetaan lasten elämän “vaikuttajiin“, kasvattajiin, lapsista tulee oman elämänsä kehittäjiä. Koska lapsen kasvuympäristössä vanhemmilla on vanhemmuuden lisäksi useita muitakin rooleja, esimerkiksi puoliso ja työntekijä, lapset saavat vaikutteita ja malleja näistäkin rooleista. Siksi ei ole samantekevää, minkälaisen parisuhde- tai työntekijämallin vanhemmat antavat lapsilleen. Belsky toteaa, että useimmiten lapset kehittyvät aikuisiksi saamalla omia lapsia. Vanhempina he välittävät omille lapsilleen niitä arvoja ja tapoja, joita he lapsuudessaan kohtasivat. (Belsky 1984, 227-229.) Kaikki haastateltavamme vertasivat itseään kasvattajina omiin vanhempiinsa ja kertoivat lapsuudessa saamistaan kokemuksistaan. Hermeneuttisen tulkinnan yksi päätelmämme on, että ihminen vertaa omaa vanhemmuuttaan lapsuudessa saatuihin malleihin vanhemmuudesta. Harris (1979) tuo esille transaktioanalyysi -mallissaan ihmisen rooleista eli “minän tiloista“ juuri vanhemman roolin koostuvan ennen kaikkea omien vanhempien observoinnista lapsuudessa. Kokemukset ja nähdyt mallit vanhemmuudesta ovat kuitenkin usein muotoutuneet vallitsevan kulttuurin mukaisesti.

Ihmisillä on tietty sosiaalinen perimä, joka tarkoittaa kasvatustietoisuuden siirtymistä sukupolvilta toisille samojen kasvatuskäytänteiden muodossa. Perinteet kantavat mukanaan käytännön kasvatustoiminnassa hyväksi havaittuja tapoja ja -periaatteita. Kuitenkin uusi sukupolvi tekee aina uudelleen tulkintoja oikeasta kasvatustavasta. (Karjalainen & Siljander 1997, 69-71.)

Korhosen (1994) tutkimus osoitti äitiyden mallien siirtyvän jossakin määrin sukupolvilta toiselle. Selvin jatkuvuus hänen mukaansa oli vahvojen kasvattaja -äitien ja tietoisten kasvattaja -tyttärien välillä. Näitä äitityyppejä yhdisti pyrkimys ohjata lasten valintoja. Selkeää jatkuvuutta oli myös löydettävissä läheinen huolehtija -äitien ja ymmärtävä huolehtija -tyttärien välillä. Sen sijaan pelottavien äitien tyttäret olivat yrittäneet välttää omassa kasvatuksessaan äidistä muistelemiaan piirteitä. (Korhonen 1999, 78.)

Vanhemman ajatukset lapsen kasvusta liittyvät usein motorisiin muutoksiin, sosiaaliseen kehitykseen tai kognitiivisiin taitoihin. Myös kulttuuri on suuri vaikutin siihen, mitä

vanhemmat odottavat lapsiltaan ja mitä he odottavat heidän osaavan. (Goodnow & Collins 1990, 28-29.) Eräs tutkimustuloksistamme onkin, että luomamme äänet näyttivät olevan myös kulttuurisidonnaisia. I1 oli maahanmuuttaja ja tämä havaintomme mukaan vaikutti hänen haastatteluvastauksiinsa. Hänen vastauksissaan toistui muita haastateltavia useammin vanhemman auktoriteetin, suvun ja perheen sekä uskonnon merkitys. Hänellä oli myös selvät ajatukset ja toiveet siitä, minkälaiseksi hänen tyttärensä tulevaisuus muodostuisi.

Toisaalta taas kaikki syntyperäisesti suomalaiset haastateltavamme mielestämme edustivat suomalaiseen yhteiskuntaan ja traditioon sitoutunutta kasvatustajatteluja. (Ks. myös kpl 2.1.) He uskoivat kuriin ja järjestykseen lasten kasvatuksessa, mutta halusivat olla myös neuvottelevia tämän hetken kasvatustrendien mukaisesti.

6.4.4 Perhesuhteet ja perheilmapiiri

Pulkkinen (1996) tutkimuksessa vanhempien turvallinen ja kiinteä parisuhde oli voimakkaasti yhteydessä lapsikeskeiseen kasvatukseen ja jonkin verran ohjaavaan kasvatuskäytäntöön. Vastaavasti vanhempien piittaamaton ja pelokas kiintymyssuhde korreloi huonosti lapsikeskeiseen kasvatukseen. Vanhemman depressiivisyys näytti olevan seurausta takertuvasta kiintymyssuhteesta vastakkaiseen osapuoleen (Pulkkinen 1996, 84-85). Perhebarometrin (1999) mukaan suurinta epävarmuutta kokivat tutkimuksen mukaan juuri avo- tai avioliiton ulkopuolella elävät vanhemmat. Ammattikasvattajista jopa 90 prosenttia arvioi vanhempien olevan lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa varsin usein epävarmoja. (Reuna 1999, 62.) Meidän tutkimuksessamme vanhempien parisuhteen läheisyydestä ei ole näyttöä. Kuitenkin haastattelemistamme vanhemmista naimisissa olevat tuntuivat edustavan muihin verrattuna ohjaavampaa kasvatustapaa. Ohjaavuuden rinnalla Ä1 toi esille auktoritatiivisen kasvatustapaa lapseensa. I1, I2 ja Ä3 elivät ilman vakituista parisuhdetta lasten toisen huoltajan kanssa. Heistä I2 ja Ä3 puhuivat tulkintamme mukaan melko epävarmalla äänellä omasta vanhemmuudestaan. Näin ollen perhesuhteet näyttivät vaikuttavan lievästi myös meidän tutkimuksemme haastateltavien vanhemmuuteen.

Myös perheilmapiiri voi olla vanhemmuuteen vaikuttava seikka. Pulkkinen (1996) tutkimuksessa aikuiset kokivat riittämättömyyttä vanhempina silloin kun parisuhdetta pitivät koossa vain sitoutuminen avioliitto- tai perhesuhteeseen. Tutkimuksessa havaittiin parisuhteen laadun ja perheilmapiirin olevan selvästi yhteydessä toisiinsa ja yhteydessä myös lastenkasvatuskäytäntöihin. Vain luottavaisen perheilmapiirin havaittiin liittyvän turvalliseen kiintymyssuhteeseen vanhempien välillä ja lapsikeskeiseen kasvatukseen. (Pulkinen 1996, 88-89.) Pulkkinen (1996) tutkimukseen verraten haastateltavistamme Ä2, Ä1, Ä3 ja I3 kertoivat asioita parisuhteestaan ja viittasivat puheessaan puolisoihinsa. Puhe keskittyi kuitenkin vain yhdessä sovittuihin periaatteisiin ja yhteisvastuuseen kasvatustavoissa. Toisaalta erityisesti Ä1 toi puheessaan esille sitoutumisen perheeseen sekä luottamuksellisen perheilmapiirin tärkeyden. Hän oli haastateltavista ainoa, joka kertoi parisuhteen kärsineen perhekeskeisen elämän myötä. I3 taas myönsi lasten mahdollisesti olevan vanhempia yhdistävä tekijä heidän perheessään.

6.5 Piilevät merkitysrakenteet tutkimustuloksissamme

Haastateltavien puheen ymmärtämisen ja tulkinnan lisäksi mielenkiintomme kohdistui tutkittavien puheen taustalla vaikuttaviin latenttimerkityksiin. Latentit merkitykset ovat siis piileviä tai vaikeasti havaittavia, mutta kuitenkin aina kaikkialla ja kaikessa toiminnassa mukana. (Karjalainen & Siljander 1997, 66-67.) Käytännön kasvatustoiminnassa ne voivat ilmetä ristiriitaisuuksina, jolloin esimerkiksi puhutaan yhtä ja tehdään toista. Toisaalta emme oleta tutkittaviemme tarkoituksellisesti yrittävän harhauttaa meitä ristiriitaisilla kommentteillaan. Pyrimme antamaan erään mahdollisen selityksen niille ristiriitaisuuksille, joita haastateltavien puheessa ilmeni. Aineistomme perusteella idea hyvästä vanhemmuudesta näyttäisi useimmiten vaikuttavan ristiriitaisuuksien syntyyn. Vanhemmilla on jokin tietty uskomus siitä, minkälainen vanhemman tulisi olla. Tätä voidaan kutsua myytiksi. (Ks. myös Rähä 2000.) Vanhempien ajattelua ohjaa ja kenties velvoittaa jokin kollektiivinen voima. Se on tiedostamaton sosiaalinen sääntöjärjestelmä, joka johdattaa vanhempia ajattelemaan ja *puhumaan* tietyllä tavalla. Meille työn tekijöille se paljastui ristiriitaisuuksina vanhempien puheessa. Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että tietääksemme kukaan ei ole vielä aukottomasti eikä ketään velvoittavasti määritellyt, minkälaista on hyvä vanhemmuus. Tähän asiaan viittamme kappaleessa 6.6.

Ristiriitaisuuksia olemme tarkastelleet kysymyksen *miksi puhuu* avulla. Koska yksi tutkimusongelmistamme oli tutkia latenttia merkitysstruktuuria ja sosiaalisen sääntöjärjestelmän ilmenemistä vanhempien puheessa, yritämme seuraavassa tuoda esille havaintoja tästä asiasta. Pyrkimyksenä on osoittaa, että tuodessaan esille ajatuksia vanhemmuudesta he itse asiassa saattavat kuvailla käsityksiään muodostamastaan ideaalisesta vanhemmuudesta. Seuraavassa käsittelemme sellaisia ristiriitaisuuksia, jotka mielestämme selvimmin kuvasivat tutkittavien ideaalivanhemmuutta. Aineksia ideaaliseen vanhemmuuteen oli havaittavissa myös heidän muista sanomisistaan.

Eräs ristiriitaisuus löytyi Ä1:n puheesta. Hän korosti, että on tärkeää tarjota lapsille virikkeitä ja harrastuksia. Kuitenkin hän kertoi, ettei hän haluaisi lapselleen sellaista harrastusta, joka veisi aikaa pois perheen yhdessäololta. Tulkitsimme näistä kommentteista löytyvän jonkinlaista ristiriitaa. Tuntui, että hän halusi välittää itsestään valveutuneen “trendiäidin” kuvan. Arvelimme hänellä olevan jonkinlainen ideaali hyvästä vanhemmasta, joka myös viettää lapsen kanssa paljon aikaa, mutta jonka pitää huolehtia myös lapsen virikkeellistämisestä. Kalliala (1999, 26) uskoo vanhempien yrittävän poistaa syyllisyyden ja voimattomuuden tunteitaan kuljettamalla lapsiaan ohjattujen harrastusten pariin entistä aikaisemmin. Hän muistuttaa, että vaikka vanhemmat yrittäisivätkin kaikkensa osallistumalla lasten koulunkäyntiin ja harrastuksiin sekä pyrkimällä tarjoamaan rakkautta, liiallinen virikkeiden tarjonta saattaa vähentää perusasioista huolehtimista.

Ä1:lla oli myös halu saada lapsestaan sosiaalinen, koska hän itse piti sosiaalisuutta tärkeänä. Hän oli suorastaan pelännyt, että lapsesta tulee epäsosiaalinen. Näin käydessä hän ei ehkä olisi tuntenut onnistuneensa vanhempana, eikä lapsi mahdollisesti täyttäisi niitä vaatimuksia, mitä ympärillä olevissa yhteisöissä, esimerkiksi koulussa vaaditaan. Antisosiaalisuuden pelko saattoi olla hänen mielessään siksi, että hän itse toimi opetuslalla. Lapsen sosiaalisuuden korostaminen joutui kuitenkin mielestämme ristiriitaiseen valoon, kun Ä1 puhui humanista lähestymistavastaan lapseen. Hän ennen kaikkea painotti, että lasten ohjauksen pitäisi lähteä lapsen omista tarpeista ja kyvyistä. Tämä mielestämme kuului hänen ideaaliseen vanhemmuuteen. Siihen ei kuitenkaan sopinut lapsen epäsosiaalisuuden hyväksyminen. Ä2 puolestaan kertoi, kuinka häntä ärsytti ylenmääräinen, “kauhee huolehtiminen” lapsista. Vanhemmuuteen liittyvissä

kannanotoissaan hän mielestämme halusi välittää itsestään uudistusmielisen ja huolettoman äidin kuvaa. Kuitenkin hän myönsi lasten olevan jatkuvasti ja aina ensimmäisenä hänen mielessään. Lisäksi hän halusi tietää lastensa pärjäämisestä aina, myös heidän aikuistuttuaan. Ä2:n ideaalivanhemmuuteen tulkitsimme kuuluvaksi rauhallisen ja vakaan, ei-hössöttävän kasvatustavan, jossa lapsia ei holhota liikaa. Puheensa perusteella Ä2 ei välttämättä itse toteuttanut ideaaliaan.

Selvää ristiriitaisuutta löytyi myös Ä3:n puheesta. Hän halusi ehdottomasti saada toisen lapsensa englantipainotteiselle luokalle, koska hän oli kokenut ensimmäisen lapsensa saaneen epätasa-arvoista kohtelua Kortepohjan koulun “tavallisella” luokalla. Toisaalta hän mainitsi useaan kertaan, ettei hän halua painostaa lapsiaan mihinkään kouluun liittyvissä asioissa. Tästä ristiriidasta paljastuivat hänen lasta koskevat suunnitelmansa, mutta myös hänen ajatuksensa humanista ja toverillisesta vanhemmasta, joka ei vaadi lapsiltaan mitään.

Yksinhuoltajaisien I1:n ja I2:n puheessa huomiomme kiinnittyi heidän tarpeeseensa korostaa omaa riittävyttään vanhempana. Vaikka emme haastatteluissa mitenkään nostaneet esille heidän yksinhuoltajuuttaan, he kumpikin kertoivat uhrautuvansa lapsen puolesta mihin tahansa. I2 sanoi antavansa “viimeiset aluskalsarinsakin” poikansa hyväksi. I1 kertoi yrittävänsä olla lapselleen äiti, sisar ja kaveri. Miksi näin oli? Tunsivatko he jonkinlaista huonommuutta yksinhuoltajavanhempina ja halusivatko he todistella kyvykkyyttään meille? Nähdäksemme I1:n ja I2:n mielestä hyvä vanhempi, myös yksinhuoltajavanhempi on sellainen, joka tekee kaikkensa lapsensa puolesta. Tähän liittyen pohdimme myös sitä, vaaditaanko yhteiskunnassa yksinhuoltajilta vanhempina enemmän vai vaativatko haasteltavat sitä itse itseltään.

I3:n puhe oli haastateltavistamme ohjaavinta. Hän korosti omassa toiminnassaan vanhempana lasten kanssa neuvottelemista, lapsen mielipiteen huomioimista ja tämän kuuntelua. Kuitenkin hän puhuessaan lasten harrastuksista, koulutuksesta ja elämäntyylisiä toi voimakkaasti esiin omia kokemuksiaan samoista asioista sekä toiveensa lasten toimimisesta hänen esimerkkiään noudattaen. I3:n puheen perusteella tulkitsimme hänellä olevan selviä suunnitelmia lasten tulevaisuutta ajatellen. Tällöin

ohjaavuus hänen puheessaan hieman kyseenalaistui. Ristiriita I3:n puheessa tuki ajatusta vanhempien tarjoamasta ideaalivanhemmuudesta.

Vanhemmuudessa on mielestämme usein kysymys stereotyyppioista. Vanhemman halutaan ja oletetaan olevan tietynlainen. Vanhemmuudelle on luotu oma selkeä normistonsa, jota useat vanhemmat pyrkivät tiedostamattaan noudattamaan. Kuitenkin heillä on tiettyjä toivomuksia ja ajatuksia lapsen oikeasta kasvusta ja kasvattamisesta. Tämän tutkimuksen haastateltavista usealla ideaalina oli olla ohjaava, pehmeä kasvattaja. Lapsista, erityisesti hänen perustarpeistaan huolehtiminen, vastuullisuus ja tämän hetken yhteiskunnan realiteettien huomioiminen lasten kasvatuksessa kuuluivat mielestämme haastateltavien käsittämään hyvään vanhemmuuteen. Myös tiettyjen rajojen asettaminen ja kuri sekä lapsen inhimillinen kohtelu olivat hyvän vanhemman piirteitä haastateltavien mukaan. Näin ollen ymmärsimme tässä tutkimuksessa luoduilla vanhemmuuden äänillä olevan yhteyttä ideaalivanhemmuuteen siten, että niistä löytyvät arvostetut piirteet edustavat vanhempien tavoittelemaa hyvää vanhemmuutta.

6.6 Kasvatuksen ja vanhemmuuden ideaaleja - hyvä vanhemmuus

Olemme edellä luoneet katsausta tämän hetken vanhemmuuteen ja pyrkineet tuomaan esille erilaisia aineksia, joista vanhemmuus koostuu. Olemme todenneet eri teorioiden ja ajatusten myötä, että kasvatusta on tavoitteellista toimintaa. Siksi uskomme, että lasten kasvatuksessa vanhemmat usein tähtäävät tiettyihin päämääriin joko tiedostaen tai tiedostamattaan. Tutkimustulostemme mukaan mielestämme on myös todennäköistä, että jokainen vanhempi pyrkii olemaan lapselleen jossain määrin hyvä ja toteuttamaan hyvää vanhemmuutta. Seuraavassa esittelemme haastateltujen vanhempien määritelmiä hyvästä vanhemmuudesta.

Ä1: “Hyvä vanhempi on semmonen, joka välittää, välittää lapsista, ja niikun, ja jotenkin nykyaikana tuntuu, että välittää, välittää niin paljon että, että asettaa sen lapsen niikun etusijalle...aika useinkin valintoja tehdessään ja, ja tota...Jaksais välittää niiku semmosinakin hetkinä, ku se laps vaikka tuottaa sen pettymyksen, koska niitakin iha varmasti tulee, tulee semmosia. Ja mitä isommaks lapsi kasvaa, ni varmaan enemmän tuleeki. - - mä aattelen että, mä oon niiku aika hyvä vanhempi. Mutta silleen, että mä...itelleni mitä mä toivosin lisää, nii semmosta kärsivällisyyttä ja sellasta että, että niiku rähjäisin vähän vähemmän ja sillain. No tietysti, toisaalta ku mä katon mun lapsia, ni mulla on niiku semmonen olo, että, että ne on mun mielestä ne on tasapainosia ja ilosia ja positiivisia lapsia.”

I1:“ - [hyvä vanhempi] hän on valmis olemaan lasten kanssa, kuuntelemaan heitä ja yrittämään sitten, yrittää ymmärtää lapsia siinä mielessä että, antaa enemmän aikaa niille, olla kärsivällinen, se on tärkeä, kärsivällisyys lapsen kanssa...elikä tämmöset kärsivällisyys ja kuunteleminen ja ymmärtäminen.“

Ä2: “Mun mielestä [hyvä vanhempi] on semmonen, joka on niiku sinut ittensä kanssa, et se on varmaan ihan tärkeä. Ja että tuota, luottaa itseensä ja sit luottaa myöskin niihin lapsiinsa. Ja sitte, ja sekii on kyllä aika tärkeä, et ne muistaa ne lapsensa. Monet on jotenkii nii täynnä omaa, omaa elämäänsä ja omaa itteensä, että ne ei muistakaan niitä lapsiaan ollenkaan. Eli niille on, jotenkii niiku on tavotettavissa. Et on läsnä, et ei ne aina ole vaan omissa ajatuksissaan. - - koska ne lapset kun, ne lapset kumminkin on, siis nehän niitä tarttee niitä aikuisia. Et se aikuinen ehtii ne kyllä ne muut hommansa hoitaa taas sitte joskus muullonkin.“

I2: “No se [hyvä vanhempi] on, että se ei pakkauvuu liikaa, ei oo liian utelias, muistaa pittää huolta, kyselee sillo ku on aihetta kysellä ja antaa touhuta omin päin ja antaa oppia virheistään, sen kans pystyy keskustelemaan, et se muistaa minuu vielä. Ymm. Se on mikä pitää olla. Ehkä se, se vois olla ihan.“

Ä3: “ [hyvä vanhemmuus on] että mä osaan pitää sillai luotettavasti ohjat käsissä, ettei lapsen tarvi niinku epäröidä sitä mun...niinku kykyä huolehtia hänestä. Et hän kokee turvalliseks olonsa mun kanssa, et sitä mä pidän niinku kaikkein tärkeimpänä...eli se voi luottaa minuun - - semmonen joka viettää lasten kans aikaa, välittää ja kuuntelee ja on siinä läsnä silloin kun laps tarttee - - mahdollisimman paljon on niitten kans niin kauan kun ne viihtyy siinä vanhempiensa jalassa, koko aikahan ne irtaantuu sitten kun ne alottaa sen koulunkäynnin.“

I3:“Kyllä hyvä vanhempi on semmonen mikä ossaa kuunnella lasta, ja mikä...et se niinkun...osaa ohjata ja neuvoo, rakastaa ja sitten tota asettaa rajat.“

Ihmiset ovat vuosituhansia mietittineet, mitä on hyvä kasvatus. Myös Rousseau on pohtinut hyvän vanhemmuuden ongelmaa. Hänen keskeisin kysymyksensä on, miten aikuiset voivat kasvattaa itseään parempia ihmisiä? (Ks. Bady 1996, 124.) Värri (1997) taas esittää, että Platonin kirjaamassa Sokrateen ja Menonin dialogissa yrittiin aikoinaan saada vastauksia kysymykseen, mitä hyve on. Väittelyssä päädytään lopputulokseen, ettei hyveen olemukseen ole yhtä ainoaa ideaalia. Värriin mielestä tämä dialogi on kasvatuksessa yhä edelleen ajankohtainen.

Menon: “*Osaatko sanoa, Sokrates, voiko hyvettä opettaa? Tai voiko siihen harjaantua? Vai syntyykö se ihmiseen luonnostaan tai jotenkin muuten, ei siis harjaannuksella eikä oppimalla?*” (Platon 1999, 70a.)

Sokrates: “*Etkö äsken sanonut, että hyve on hyvän haluamista ja sen tuottamiseen pystymistä? Jos nyt sanotaan näin, niin eikö tämä haluaminen olekin mahdollista kaikille? Siinä suhteessa kukaan ei ole toista parempi?*” (Platon 1999, 78b.)

Sokrateen ajatusta lainaten kaikki vanhemmat ovat lapsen syntyessä ikään kuin samalla viivalla, ja jokainen heistä on yhtä oikeutettu tuottamaan lapselleen hyvää. Kullakin vanhemmalla on mahdollisuus tuottaa lapselleen hyvää yhtä laadukkaasti ja yhtä paljon,

sillä kukaan muu kuin lapsen oma vanhempi ei ole pätevä määrittelemään, mikä on kenenkin lapselle parasta. Tämä pätee aina, vanhempien varallisuudesta, uskonnollisesta vakaumuksesta, poliittisista kannoista ja omasta perhetaustasta riippumatta (Värri, 1997). On eri asia, mitä yhteisöt, ryhmittymät ja yksittäiset henkilöt pitävät tärkeänä ja arvokkaana eli sellaisena hyveenä jota halutaan opettaa. Thesleffin (1999) mielestä Menon -dialogin ydinkysymyksenä on, onko hyve opetettavissa. Jos näin on, pystymme sitä myös tuottamaan ja välittämään muille. Tätä ennen on kuitenkin määriteltävä hyveen olemus. Jos hyve on tietoa tai (elämän)taitoa, hyve voisi olla opetettavissa. Toisaalta todellisessa elämässä ei näyttäisi olevan hyveen opettajia. Jos hyve ei olekaan tietoa vaan "oikeaa mielipidettä" tai "paikkansa pitävää luuloa", se ei siinä tapauksessa luultavasti ole opetettavissa. (Thesleff 1999, 302-303.) Hyvettä ja sen olemusta on edellä olleen Platonin esimerkin myötävaikutuksesta yritetty määritellä useita kertoja, mutta vieläkin sille ei ole löydetty absoluuttista totuutta. Tämä johtuu hyveen muuttuvasta olemuksesta, siitä että se merkitsee eri asioita eri ihmisille. Mielestämme tähän ajatukseen yhdistyy myös Rauhalan (1983, 1989, 1999) käsitys ihmisen tajunnallisuudesta ja merkityssuhteesta. Yksilön rakentamasta merkityssuhteesta riippuu, miten hyve ymmärretään.

Sokrates yrittää saada Menonin itse tajuamaan, että hyvän opettaminen ei ole tekniikasta kiinni. Värriin (1997, 25) mukaan Sokrateen ja Menonin dialogista seuraa kasvatuksen ydinkysymys, Menonin tietämisen ja tietämättömyyden paradoksi: *"Miten sinä muka aiot tutkia sellaista, mistä et edes tiedä, mitä se on? Millaista tavoittelet, kun etsit sellaista, mitä et tunne? Ja jos löydät sen, mistä tunnistat sen siksi, mistä et mitään tiedä?"* (Platon 1999, 80d.) Värriin mielestä kasvattajan on tunnustettava kasvatuksellisen hyvän heuristisuus. Kasvattaessaan lastaan vanhemmat eivät voi lopultakaan tietää, mitä on hyvään kasvatukseen, heillä on siitä vain oletuksia ja oma ideaalinsa. (Värri 1997, 26.)

Värriin esittämän ajatuksen mukaisesti tässä pro gradu -tutkimuksessa on voitu tuoda esille erilaisia käsityksiä vanhemmuudesta. Hellsten (1999) toteaa epätäydellisen vanhemmuuden olevan oikeastaan ainoa oikeaa vanhemmuutta. Hyvässä vanhemmuudessa on hänen mukaansa hyväksytty tasapaino oman epätäydellisyyden kanssa ja se on parhaimmillaan ollessaan levollista vanhemmuutta, sellaista joka vain on, sen sijaan että sitä pyritään hillittömästi toteuttamaan. Vanhemman tulisi ottaa myös

vastuu omista tunteistaan, jotta hän onnistuneesti säilyttäisi sukupolvien välisen kuilun itsensä ja lapsen välillä. (Hellsten 1999, 104-116, 178, 281.) Karhulan (2000) mielestä vanhemmalla on elämäkokemuksensa vuoksi sanavaltaa lapseensa nähden. "Ei ole koskaan liian myöhäistä kasvattaa ja ohjata lasta. Kasvattajan velvollisuus on kasvattaa." Tähän tarvitaan rakkautta, läheisyyttä, lapsen huomioimista ja hänen arvostamistaan. (Karhula 2000.)

Värin (1997) mukaan "kasvattajan ideaalit eivät saa olla ristiriidassa hyvän elämän ja itseksi tulemisen ideaalien kanssa." Tämä tarkoittaa, että vaikka kasvattajalla olisi näkemyksiä kasvatuksen päämääristä, hänen on kuitenkin vaikutusvaltaisessa asemassaan vältettävä välittämästä kasvatettavalleen sellaisia ideaaleja, jotka sitoisivat hänen kohtaloaan tai tämän omia ideaaleja. (Väri 1997, 20.)

Kalliala (2000) määrittelee vanhemmuuteen kuuluvan tervettä järkeä, rakkautta ja rajoja. Hän myös muistuttaa, että vanhemmuudessa ei ole kiellettyä tehdä virheitä ja kokeilla uudestaan. Hellstenin (1999) mukaan vanhemmuudessa on kyse valinnoista; vanhempien tulisi valita lapsilleen sellaisia asioita, jotka ovat ajan myötä heille tärkeitä. Kuitenkin valinnat ohjautuvat aina vanhempien omista arvolähtökohdista. Lapsen todellisuus muodostuu paljolti siitä, millaisia asioita hänen vanhempansa käsittelevät ja millaisia tunteita he ilmaisevat. Voidaankin sanoa, että vanhemmat rajaavat lastensa todellisuutta. (Hellsten 1999, 17, 38.)

Terve ja tasapainoinen perhe-elämä ovat lapsen parhaita kasvattajia arkkipiispa Jukka Paarman (1999) mukaan. Hän määrittelee hyvään vanhemmuuteen kuuluvaksi lapsen arvostamisen, osoittamisen lapselle, että hän on tärkeä ja lapsesta välittämisen. Vanhemman ei tulisi väheksyä lapsen kokemuksia vaan näyttää lapselle tämän merkityksellisyys. Paarma (1999) muistuttaa vielä, että "hyvään vanhemmuuteen ei tarvita kasvatustieteen approbatureita, terve järki riittää."

7 MENETELMIEN ARVIOINTIA JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Laadullinen tapaustutkimus on usein monitieteistä ja sen erityispiirteitä ovat vuorovaikutus, joustavuus ja arvosidonnaisuus. Tällä tarkoitetaan tutkijan subjektiivista roolia suhteessa tutkittavaan. Sitä ei kuitenkaan nähdä rajoitteena, vaan tutkija tiedostaa omat olettamuksensa ja arvolähtökohtansa ja osaa erottaa ne tutkittavan käsityksistä. (Syrjälä 1992, 12-15.) Mahdollisimman suureen validiteettiin päästäksemme kiinnitimme tutkimuksen aluksi paljon huomiota omien arvolähtökohtiemme, merkityssuhteidemme ja edustamamme ihmiskuvan pohtimiseen (ks. kpl 3.4 ja 3.5). Uusitalo (1991) toteaa, että tilastollisen yleistettävyyden sijasta laadullisessa tutkimuksessa voitaisiin puhua olemuksellisesta tai teoreettisesta yleistettävyydestä. Keskeiseen asemaan nousevat tällöin aineistosta tehtävien tulkintojen syvyys ja kestävyys. (Eskola & Suoranta 1999, 67-68.) Tutkimuksessamme käytetty hermeneuttinen, ymmärtävään tulkintaan pyrkivä tutkimusote mahdollisti aineiston yksityiskohtaisen ja tarkan analyysin.

Usein kuulee esitettävän, että laadullinen tutkimus olisi määrällistä epätarkempi ja ja liian subjektiivisesti toteutettu. Kuitenkin on hankala perustella, miksi kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä olisi kvantitatiivista menetelmää epätarkempi. Eri tavalla kerätty aineisto palvelee erilaisia tarkoituksia painottaen erilaisia näkökulmia. Objektiiivisuus syntyy vain oman subjektiivisuutensa tunnistamisesta (Eskola ja Suoranta 1999, 17). Ennen tämän tutkimuksen tekoa oman subjektiivisuuden tunnistamisessa meitä auttoi muissa kasvatustieteen opintotehtävissä pohtimamme suhde omiin vanhempiimme. Tiedostimme myös faktan, että olemme itse olleet vanhemmuuden kohteina, mutta emme ole kuitenkaan vielä toimineet vanhempina. Eskola ja Suorannan (1999) ajatukseen viitaten se ei kuitenkaan estänyt meitä tutkimasta vanhemmuutta. Henkilökohtaisen vertailukohdan puuttuminen ehkä pikemminkin myötävaikutti vanhemmuuden objektiiviseen tarkasteluun. Eskola ja Suoranta (1999) huomauttavat, että kvalitatiivinen tutkimus on kohdannut kritiikkiä väitteiden epätieteellisyydestä. He kuitenkin näkevät saman ongelman myös kvantitatiivisissa tutkimuksissa. Heidän mielestään erilaisia tutkimustapoja määrittävät omanlaiset kielelliset konventiot ja vakuuttelun strategiat. (Eskola & Suoranta 1999, 19.)

Kappaleessa 3.1 perusteltiin grounded theoryn valinta ja käyttäminen tässä tutkimuksessa. Grounded theorya on arvioitava Järvisen ja Järvisen muotoamien Straussin ja Corbinin (1990) antamien ohjeiden perusteella mm. tietojen validiteetin, reabiliteetin ja uskottavuuden näkökulmasta sekä tutkimustulosten empiirisen perustelun näkökulmasta. (Järvinen & Järvinen 1996, 51-52.) Kuten aikaisemmin olemme tuoneet esille, tutkimusongelmien validiteetissa oli aluksi paljon ongelmia. Aineiston huolellisen ja useaan kertaan toistetun tarkastelun ja tulkinnan myötä uskallettiin luoda oma teoria. Siten päästiin myös Järvisen ja Järvisen (1996) edellyttämään riittävään validiteettiin ja reabiliteettiin. Toisaalta koska kysymyksessä oli kuusi yksittäistä tapausta vanhemmuudesta, eivät reabiliteetin vaatimukset voineet olla liian korkeita. Uskottavuutta tutkimuksemme äänet saivat samankaltaisuuksien löytymisestä muiden tutkimusten kanssa. (Ks. kpl 5.1 ja 6.3.) Grounded theoryn empiirinen perustelu eli haastatteluanalyysin luotettavuus, äänikategorioiden määrittely ja painottuminen pyrittiin osoittamaan lukijalle eri haastateltavien puheen suorien lainauksien mahdollisimman suurella määrällä ja sitaattien säilyttämisellä asiayhteydessään.

Eskola ja Suoranta (1999, 19) toteavat aineistolähtöisen analyysin puolustavan paikkaansa erityisesti etsittäessä perustietoa jonkin tietyn ilmiön olemuksesta. Mielestämme onnistuimme tutkimuksessamme ainakin syventämään omaa käsitystämme vanhemmuuden ilmiöstä. Aineistomme analyysin etuna voidaan pitää tutkittavien vanhemmuuteen liittyvistä käsitteistä muodostettuja vanhemmuuden ääniä. Tutkimustulostemme mukaisesti yhden henkilön vanhemmuutta ei tarvinnut tyypitellä vain yhdenlaiseksi, yhteen kategoriaan kuuluvaksi. Sen sijaan siitä voitiin todeta löytyvän monia eri puolia. Nämä vanhemmuuden eri puolet, äänet, vaihtelivat sen mukaan, mistä tutkittavat kulloinkin puhuivat. Kaikki äänet olivat tarpeellisia, sillä koimme vaikeaksi sovittaa haastateltavien puheesta nousseet erilaiset käsitteet ja sanomiset pienempään määrään kategorioita. Ääni -kategorioissa ei myöskään ollut hyvä - paha tai hyvä - huono -arvotusta, vaan luokiteltaessa vanhempien puhetta ne olivat kaikki samanarvoisia ja yhtä olennaisia.

Yritimme viedä grounded theorya tutkimuksessamme myös sen ensimmäistä analyysivaihetta pidemmälle. Epäonnistuneiden yritysten jälkeen kuitenkin ymmärsimme, että aineistomme ei ollut siihen riittävä. Jokaisessa tutkimuksessa

edellytetään mahdollisimman monipuolista aineistojen, teorioiden ja menetelmien käyttöä tutkimuksen validiteetin takaamiseksi. Tämä on triangulaation idea. Janesickin (1994, 214-215) mukaan on neljä erilaista triangulointitapaa. Aineistotriangulaatiossa yhdistellään useita eri aineistoja kuten lehtiartikkeleita, haastatteluja ja tilastollisia tuloksia. Tutkijatriangulaatiossa hyödynnetään useamman tutkijan näkemystä samasta ilmiöstä. Teoriatrigulaatio toteutuu käytettäessä erilaisia teorioita aineiston tulkinnassa. Menetelmättriangulaatio perustuu usean eri tutkimusmenetelmän käyttöön tutkimusongelman ymmärtämiseksi. Olisiko joku triangulaatiotapa ollut mahdollinen tutkimuksessamme ja olisiko se tehnyt tutkimuksesta luotettavamman?

Tutkittavien omaelämäkerralliset dokumentit olisivat voineet mahdollistaa menetelmättriangulaation. Vaikka vanhempien oman elämän arvioiminen, heidän arvonsa ja heidän arviointinsa asioista olisivat kenties monipuolistaneet aineistoa, ilmaukset olisivat kuitenkin saattaneet olla liian subjektiivisia, vaikeasti käsiteltäviä ja epäluotettavaa tietoa. (Ks. Vilkkonen 1990, 83-84.) Omaelämäkerrallisessa aineistomateriaalissa esiintyvät muistivirheet, väärät ja puutteelliset yksityiskohtat sekä tapahtumien "selittely" olisivat voineet haitata haastatteluaineiston ymmärtämistä. (Eskola & Suoranta 1999, 124.) Lisäksi olisi ollut kohtuutonta pyytää vieraita ihmisiä raportoimaan vapaa-ajallaan henkilökohtaisista asioistaan. Myöskään heikosti tiedostetuista tai arkaluontoisista asioista emme olisi omaelämäkertojen kautta voineet saada haluamaamme yksityiskohtaista tietoa vastausten tarkentamismahdollisuuden puuttuessa. Eskola ja Suoranta (1999, 71) muistuttavat, että ei ole tarkoituksenmukaista käyttää triangulaatiota sen itsensä vuoksi. Tutkimuksessa on järkevää hyödyntää sellaisia menetelmiä, aineistoja ja teoreettisia lähestymistapoja, jotka tuottavat laadullisesti monipuolista ja rikasta tietoa.

Teoriatrigulaatiossa ideana on tarkastella tuloksia useammasta näkökulmasta erilaisten oletusten ja premissien valossa. Patton viittaa Chenin ja Rossin (1987) korostamaan aineistolähtöisyyteen tutkimustulosten validiteetin arvioinnissa (Chen & Rossi 1987, Pattonin 1990, 470 mukaan). Pattonin käsitykseen viitaten toteutimme tutkimuksessamme osittain teoriatrigulaatiota. Grounded theoryn avulla saatuja tuloksia ja niistä johdettua teoriaa verrataan muihin vanhemmuutta käsitteleviin teorioihin. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa olimme aikeissa hankkia vertailevaa

informaatiota vanhemmuudesta aikakausi- ja sanomalehtikirjoituksista. Kuitenkin tämä ajatus media-aineistosta ja aineistotriangulaatiosta hylättiin sen suuren työmäärän vuoksi. Katsoimme teemahaastatteluilta saadun aineistomme sekä määrällisesti että laadullisesti riittäväksi.

Laadullisen aineiston ongelmana saattaa olla, että se ei lopu koskaan. Pro gradu-työmme ajankohtaisuuden vuoksi huomasimme tutkimuksen teon loppuvaiheessa lehtiartikkeleita vanhemmuuteen liittyvästä keskustelusta olevan niin paljon, että niistä olisi voitu ehkä sittenkin luoda erillinen media-aineisto. Runsaudenpula olisi kuitenkin tehnyt tutkimusaiheen käsittelystä vieläkin monimutkaisemman. Aineistolähtöisessä analyysissä onkin huomioitava korpuksen eli aineiston rajaaminen, jotta analysointi säilyy perusteltuna ja järkevänä. (Eskola & Suoranta 1999, 19.) Tämä tuottikin ongelmia koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimusta yritettiin rajata kiinnittämällä huomio vanhemmuudessa koettuihin tuntemuksiin. Vanhemman omaan persoonaan liittyviin henkilökohtaisiin kommentteihin reagoimme ensisijaisesti vain silloin, kun ne liittyivät vanhempana olemiseen, lapsi - vanhempi -suhteeseen ja vanhemman käyttämiin kasvatustapoihin ja -periaatteisiin. Myöhemmin vanhemman esiin tuoma ideaalivanhemmuus sekä arvot kasvatuksesta ja ihmisyydestä muodostuivat tutkimusaihetta rajaaviksi teemoiksi. Aineistoon palaaminen useasti eri analyysirytysten myötä auttoi meitä lopullisessa analyysissämme. Tämä on laadullisessa tutkimuksessa tärkeää, koska oman aineiston mahdollisimman hyvä tunteminen vähentää tulkinnan nojautumista vain aineiston satunnaisuuksiin. (Eskola & Suoranta 1999, 65.)

Koska tutkimuskohteena olivat toisten ihmisten kokemukset ja ajatukset vanhemmuudesta, näemme nyt aineiston analyysin jälkeen oman ihmiskäsityksemme selkeyttämisen Rauhalan esitykseen perustuen olleen eilinehto koko tutkimukselle. Tutkimuksen perusta eli luomamme äänet ja niiden määritelmät, pohjautuivat siis omiin merkitysrakenteisiimme sekä käsityksiimme ihmisestä. Ymmärrämme tämän kuitenkin rajoittaneen tutkimustuloksiamme. Mitkä äänet vanhempien puheessa jäivät meiltä huomaamatta? Erilaisen ihmiskäsityksen omaavat olisivat luultavasti löytäneet erilaisia ääniä omaan maailmakuvaansa nojaten. Hämmäntävää on myös miettiä mahdollisia latentteja merkityssuhteita ja sosiaalisia sääntöjärjestelmiä oman ajattelumme taustalla. Ovatko kaikki ihmiset jonkin sosiaalisen sääntöjärjestelmän vankeja? Myös Itkonen

(1996) on kehitellyt samankaltaista ajatusta pohtien oman itsen ulkopuolella olemista. Tällä hän tarkoittaa sitä, kuinka ihminen ei ole kohdannut itseänsä itsessään ja itsenään, vaan on muokkautunut ulkoapäin. (Itkonen 1996, 86.) Kuitenkin tulostemme vertailu muihin tutkimuksiin osoitti, että aineistolähtöiseen analyysitapaan pohjaavissa vanhemmuuden äänissämme on vertailukelpoisuutta sekä eroineen että samankaltaisuuksineen myös aikaisemmin tehtyihin malleihin vanhemmuudesta. Lisäksi emme näe tutkimukselta vaaditun objektiivisuuden tarkoittavan samaa kuin omien arvolähtökohtien kumoaminen. Objektiivisuuteen pyrimme vastaamaan haastateltavien puheen oikeudenmukaisilla ja tarkoilla tulkinnoilla.

8 POHDINTA - Millainen on 2000 -luvun vanhempi?

Olemme edellä pyrkineet kuvaamaan erilaisia elämänhistorioita, taustoja ja kasvatuskäytänteitä omaavien äitien ja isien vanhemmuuden ääniä, äänien painottumista kullakin haastateltavalla sekä äänien muodostamisen prosessia. Laadullinen, hermeneuttiseen tutkimusotteeseen perustuva tapaustutkimuksemme koostui pienestä otoksesta vanhempia, joilla jokaisella on omat merkityssuhteensa asioihin. Tästä huolimatta nämä kuusi vanhempaa osaltaan edustavat 2000 -luvun vanhempien joukkoa ja tälle ajalle ominaisia ajatuksia vanhemmuudesta.

Tällä tutkimuksella oli kaksi päätehtävää, joista ensimmäiseen vastaa aineistosta, haastateltavien puheesta, kootut vanhemmuuden äänet määrittelyineen ja sisältöineen (ks. myös kpl 5.1 ja liitteet 3-8). Nämä liitteet kokoavat yhteen sen, millaisia asioita haastattelemamme vanhemmat korostivat puhuessaan lastensa kasvattamisesta ja vanhemmuudestaan sekä millaista suhtautumistapaa lapseensa tämä puhe mielestämme edusti. Tutkimustuloksiimme viitaten haastateltavien vastauksia selittivät sukupuoli, vanhemmuudesta saadut mallit, kulttuuri, koulutus ja perhesuhteet. Lisäksi havaitsimme, että vanhemmuuden ajatusten taustalla vaikuttaa jonkinlainen sosiaalinen sääntöjärjestelmä, tässä tapauksessa ideaalivanhemmuus. Nämä löydöt tukevat toista tutkimustehtäväämme, jolloin perustellusti voimme todeta haastateltavien tuoneen esille omia arvojaan ja suhdettaan ympäröivään maailmaan puhuessaan lapsestaan ja tämän kasvatuksesta.

Aineistomme ja sen analyysi osoittavat, että vaikka vanhemmuus on kenties muuttumassa, perinteiset kasvatustavat ja periaatteet ovat yhä voimissaan. Tämän päivän vanhemmuutta voidaankin äänien valossa kuvailla ennen kaikkea humaniksi, realistiseksi ja huolehtivan vastuulliseksi. Vanhemmuus on myös selvästi liikkunut ohjaavampaan suuntaan, mutta ainakin haastateltavamme olivat pystyneet säilyttämään auktoriteettiaseman lapseensa. Näitä tutkimustuloksia ei kuitenkaan voida yleistää eikä se ole ollut alkuperäinen tarkoituksaan. Aina voidaan kuitenkin miettiä, onko tutkimusaineisto osoitus todellisesta tilanteesta. Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti ilmennyt ajallemme ominaiseksi mainittua kasvatusotteen kirpoamista, mikä saattaa kertoa sellaisesta tutkittavien valikoitumiseen vaikuttaneesta tekijästä, jota emme

osanneet etukäteen huomioida. Tutkimustuloksemme perusteella väitteet 2000 -luvun vanhemmista lastensa kavereina pitävät jossain määrin paikkansa. Löydös Salliva-Toverillinen -äänestä kertoi vanhemman ja lapsen kaverillisen suhteen olemassaolosta. Kiinnostavaa sikäli oli, oman opettajan työmmeikin kannalta, vanhempien puheissa ilmenevä epävarmuus omasta kasvattajuudestaan sekä huoli lapsen tulevaisuudesta.

Vanhemmuuden äänet kertovat täten haastattelemiemme vanhempien ajattelusta ja reagoitavoista lapseensa ja vanhemmuuteensa. Haastateltavien vanhempien puheesta tuli ilmi, kuinka omaa itseään ja kasvatustehtäväänsä paljon pohtineet vanhemmat pystyivät selkeästi ajattelemaan oman lapsensa kasvatusta. Tämä tutkimus voisi osaltaan herättää ihmiset miettimään, mitä on hyvä vanhemmuus. Värrin (2001) pitää vanhempien kasvatuksen yhtenä tärkeimpänä tavoitteena sitä, että lapsi ymmärtää kasvuprosessinsa aikana oman olemassaolonsa arvokkuuden. Mielestämme myös vanhemman täytyy omalla kohdallaan käsitellä samaa asiaa.

Vanhemmuuden äänet tarjoavat yhden mallin vanhemmuuden tiedostamiseen. Niiden luomisprosessi on auttanut myös meitä itseämme havainnoimaan ja ymmärtämään vanhemmuuden ilmiötä uudella tavalla. Näin koemme saavuttaneemme hermeneuttiselle tutkimukselle tärkeän tavoitteen, itseyttämyksen vaiheittaisen syventämisen. Ajatus ideaalivanhemmuuden mahdollisesta olemassaolosta oli meille uusi asia. Pystyvätkö vanhemmat ja missä määrin näin ollen suuntaamaan kasvatustaan halutunlaiseksi? Tulevaisuudessa olisikin mielenkiintoista tietää mistä ideaalivanhemmuus on seurausta.

Jäämme kuitenkin pohtimaan, olisiko muodostamiemme ääniä mahdollista nähdä myös opettajan suhtautumisessa oppilaisiinsa. Jatkotutkimuksessa voitaisiin tarkastella, millaisia käsitteitä ja äänikategorioita opettajien puheen perusteella pystyttäisiin luomaan ja miten paljon ne eroaisivat nyt raportoiduista vanhemmuuden äänistä. Voitaaisiinko puheiden taustalta löytää jonkinlaista ideaaliopettajuutta tai ideaalikasvattajuutta?

Perhebarometrissa 2000 tuotiin esille ammattikasvattajien vähäiset mahdollisuudet tukea vanhempia näiden tarpeiden mukaisesti. Samassa tutkimuksessa todettiin koulun joutuvan toimimaan yhä enemmän perheenä lapsille. (Helsingin Sanomat 27.9.2000.) Jos vanhemmuuden tukemiseksi pitäisi koululta löytyä lisää voimavaroja, kuka sitten auttaa

opettajia heidän lisääntyneessä kasvatusvastuussaan? Yksi vaihtoehto olisi kehittää opettajankoulutusta tarjoamaan välineitä nuorille opettajille erilaisten vanhempien kohtaamiseen. Mutta onko opettajien tehtävä alkaa perätä vanhempien vanhemmuutta?

Kaiken kakofonisen vanhemmuuskeskustelun keskellä puhutaan kasvatusvastuun jakautumisesta. Manninen (1999) kyselee kuntien kasvatusvastuun perään ja ihmettelee kuntasektorin säästötoimien lyhytkatseisuutta. Tämä yhteiskunnallinen tilanne muovaa vanhempien kasvatustodellisuutta ja siten varmasti osaltaan näkyi myös tutkimuksen kohteina olleiden vanhempien esittämissä ajatuksissa. Koska tutkittavamme osoittautuivat puheissaan hyvin vastuullisiksi ja realistisiksi, eivät he mielestämme ensisijaisesti tarvitse tukitoimia vanhemmuudelleen. Kuitenkin on paljon vanhempia, jotka eivät ehdi pohtia lapsensa tarpeita ja vanhemmuuden vaatimuksia. Tämä on havaittu myös Jyväskylässä, minkä vuoksi on perustettu eri yhteisöjen yhteiseen kasvatusvastuuseen kannustava Meidän Jyväskylä -projekti. Sen tavoitteena on lasten ja nuorten kasvatuksen ja vanhempana olemisen tukeminen sekä kasvatustietoisuuden lisääminen yhteiskunnan muuttuneet arvot huomioiden. (Meidän Jyväskylä 2000.) Vanhemmuuden tukena toimii myös Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö, joka välittää ajankohtaista tutkimustietoa vanhemmuudesta ja osallistuu perheistä käytävään keskusteluun. (Perhetutkimusyksikkö 2001.) Kaiken tätä tutkimusta varten läpikäydyn lähdemateriaalin perusteella voimme sanoa, että tämän kaltaiset vanhemmuuden tukitoimet ovat tarpeellisia.

Ehkä olisi syytä miettiä, miten paljon vanhemmuudessa onnistumiseen tarvitaan kasvatustiedettä. "Kasvatus ei ole ammatti eikä asiantuntijarooli, vaan ihmiselle annettu osa." (Värrö 2001.) Vanhempana olemiseen kai riittää, kun käyttää järkeään, ottaa vastuun itsestään ja kasvatettavastaan ja elää hänen kanssaan. Eikö siinä ole äitiys- ja isyyspakkaukseen tavaraa ihan kylliksi?

LÄHTEET

- Ahonen, S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 113-160.
- Aikio, A. (toim.) 1999. Uusi sivistyssanakirja. 18. uusittu painos. Helsinki: Otava.
- Alasuutari 1994. Laadullinen tutkimus. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Almqvist, F. 2001. Lapsi haavoittuu ilman aikuisen suojaa ja tukea. Helsingin Sanomat 14.4.2001, Mielipide, 5.
- Antikainen, A. 1992. Kasvatus, koulutus ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Baumrind, D. 1989. Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (toim.), Child development today and tomorrow. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bardy, M. 1996. Lapsuus ja aikuisuus - kohtaustapaikkana Émile. Stakesin sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskuksen julkaisuja nro 70. Jyväskylä: Gummerus.
- Beck, U., Giddens, A., & Lash, S. 1995. Nykyajan jäljillä. Tampere: Vastapaino.
- Belsky, J., Lerner, R.M. & Spanier, G. B. 1984. The child in the family. New York: Random House.
- Borg, W. R. & Gall, M. D. 1989. Educational research. An introduction. 5. painos. New York: Longman.
- Cacciatore R. & Reinholm M. 2000. Vanhemmuus on taitolaji, johon opitaan. Helsingin Sanomat 14.2.2000, Mielipide, 5.
- Collins English dictionary. Millennium edition. 1999. 6. painos. Aylesbury: HarperCollins Publishers.
- The Concise Oxford dictionary. 1995. 9. painos. New York: Oxford University Press.
- Elo, M. & Frilander, N. 1997. Vapaa kouluvalinta Jyväskylässä 1997: tutkimus koulutulokkaiden kouluvalinnasta. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Engström, K. 2000. Kadonnut joulupukki. Ilta-Sanomat, Viikkoliite 22.12.2000, 24-25.
- Glaser, R. & Strauss A. 1967. The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research. New York: Aldine De Gruyter.

- Goldstein, J., Freud, A. & Solnit, A.-J. 1980. Beyond the best interest of the child. 2. uusittu painos. London: Burnett.
- Goodnow, J., & Collins, W.A. 1990. Development according to parents. The nature, sources, and consequences of parents' ideas. Hove: Erlbaum.
- Gordon, T. 1978. Viisaat vanhemmat. Suom. P. Talvio-Jaatinen. 3. painos. Helsinki: Tammi.
- Harris, T. 1979. Minulla menee hyvin, entä sinulla? 6. painos. Helsinki: Otava.
- Hellsten, T. 1999. Vanhemmuus - vastuullista vallankäyttöä. Juva: WSOY.
- Helminen, M.-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Hirsjärvi, S. 1998. Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen. Teoksessa L. Laurinen (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. Juva: WSOY, 12-33.
- Hirsjärvi, S. 1997. Aineiston hankinta, analyysi ja johtopäätökset. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä, 176-222.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe- ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Hoffmann, D. 1996. Kasvatus ja moraalit. Teoksessa P. Pitkänen (toim.), *Kasvatuksen etiikka*. Helsinki: Edita, 7-12.
- Husserl, E. 1995. Fenomenologian idea. Viisi luentoa. Suom. J. Himanka, J. Hämäläinen & H. Sivenius. Helsinki: Like Oy. Alkuperäisjulkaisu 1950.
- Huttunen, J. 1998. Isästäkö äidin kaltainen vanhempi? Teoksessa L. Laurinen (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. Juva: WSOY, 36-66.
- Hämäläinen, J. 1986. Vanhemmuuteen siirtyminen elämänmuutoksena. Perhekasvatuksellinen tutkimus vanhemmuudesta tulkinnallisen sosiologian viitekehyksessä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen julkaisuja A 11.
- Ijäs, K. 1984. *Perhe. Ihmissuhteen kypsyyskoe*. Jyväskylä: Gummerus.
- Itkonen, M. 1996. *Itseyteni ja toiseuteni. Opettajajuuteni jäljitetty maa. Esseistinen montaasi kasvatustieteen filosofian perusteiksi*. Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Jallinoja, R. 2000. *Perheen aika*. Helsinki: Otava.

- Janesick, V. J. 1994. The dance of qualitative research design: metaphor, methodolatry and meaning. Teoksessa N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (toim.) Handbook of qualitative research. Thousands Oaks: Sage, 209-219.
- Juntunen, M. & Mehtonen, L. 1982. Ihmistieteiden filosofiset perusteet. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Jyrinki, E. 1976. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. 2. uudistettu painos. Hämeenlinna: Gaudeamus.
- Järvinen, P. & Järvinen, A. 1996. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä: leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, M. 2000. Epäröivät vanhemmat ja kovan ajan lapset. Me Naiset 20.4.2000, 17/18, 104-107.
- Karhula, J. 2000. Mikä lapsia ja nuoria vaivaa? Helsingin Sanomat 3.6.2000, Vieraskynä, 5.
- Karjalainen, A. & Siljander, P. 1997. Pedagogisen tietoisuuden paradoksi. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisatio. Tampere: Gaudeamus.
- Keränen, T., Stiller, I & Rönkä, A. Varhainen itsenäistäminen tuottaa turvattomia aikuisia. Keski-suomalainen 31.3.2001, Kansa sanoo, 29.
- Kontunen, J. 1990. Musiikin kieli 1. Juva: WSOY.
- Koppinen, A. & Koppinen, M. 1988. Itsenäinen lapsi -vapaa aikuinen. Keuruu: Otava.
- Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 39.
- Kusch, M. 1986. Ymmärtämisen haaste. Oulu: Pohjoinen.
- Kvale, S 1996. InterViews. An introduction to qualitative research interviewing. Thousand Oaks: Sage.
- Lehtisalo, L.& Raivola, R.1999. Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000 -luvulle. Juva: WSOY.
- Manninen, P. 1999. Entä kuntien kasvatusvastuu. Opettaja, 26-31, 94, Puheenvuoro, 20.
- Meidän Jyväskylä. 2000. <http://www.jkl.fi/jyka/main.htm> 4.5.2001.
- Moilanen, P. 1999. Sosiaalipedagogiikan tieteenteoriat. Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Opetusjulkaisuja 3/1999. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.
- Nurminen, E. & Roos, J. P. 1991. Models of parenting: between generations and classes. Teoksessa U. Björnberg (toim.), European Parents in the 1990's. Contradictions and comparisons. New Brunswick: Transaction Publishers, 123-140.
- Nykysuomen sanakirja. 1989. 11. painos. Porvoo: WSOY.
- Ojakangas, M. 1997. Lapsuus ja auktoriteetti. Pedagogisen vallan historia Snellmanista Koskenniemeen. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Ojanen, S. 1992. Oppilaan minäkäsitys. Teoksessa Vanhemmat kouluun, vanhempainkouluun. Harri Nissinen ja Sinikka Ojanen (toim.) Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 40-41.
- Opitaan englannin kielellä2001. <http://cygnet.jkl.fi/koulut/kortepohja/Englanti.htm>. 4.5.2001.
- Paarma, J. 1999. Terve perhe-elämä, paras kasvattaja. Opettaja 13-14, 94, 6-8.
- Patrikainen, R. 1997. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys luokanopettajan pedagogisessa ajattelussa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja. N:o 36.
- Patton, M. 1990. Qualitative evaluation and research methods. London: Sage.
- Penttinen, H. 2000a. Kadonnutta vanhemmuutta etsimässä. Opettaja 9, 95, 12.
- Penttinen, H. 2000b. Huomaa lapsen hätä. Opettaja 40, 95, 34.
- Perhetutkimusyksikkö 2001. <http://www.jyu.fi/pty/> 4.5.2001.
- Platon, 1999. Teokset II (Menon). Helsinki: Otava.
- Rauhala, L. 1983. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Rauhala, L. 1988. Holistinen ihmiskäsitys. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 25, 190-201.
- Rauhala, L. 1989. Ihmisen ykseys ja moninaisuus. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö.
- Rauhala, L. 1990. Humanistinen psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rauhala, L. 1999. Ihmisen ainutlaatuisuus. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rauhala, L. 2001. Ihmiskuvat tulevat ja menevät. Helsingin Sanomat 12.1.2001, Mielipide, 5.

- Reuna, Veera. 1997. Perhebarometri 1997. Selvitys suomalaiseseen perheeseen liittyvistä käsityksistä. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E3/1997. Väestöliitto: Helsinki.
- Reuna, Veera. 1999. Perhebarometri 1999. Vanhemmuutta toteuttamassa. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E7/1999. Väestöliitto: Helsinki.
- Räihä, P. 2000. Valintakokeet ja opettajan työn myytit. *Kasvatus* 4, 31, 358-374.
- Sajavaara, P. 1997. Tieteellisten kirjoitelmien rakenne. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä, 238-266.
- Siljander, P. 1991a. Mitä on hermeneuttinen kasvatustiede? *Kasvatus* 22, 1. 28-35.
- Siljander, P & Karjalainen, A. 1991b. Merkityksen käsite kasvatustieteessä. *Kasvatus* 22, 5-6. 377-386.
- Siltala, J. 1998. Yksilöllisyyden historialliset ja psykologiset ehdot. 2. Painos. Teoksessa A. Hautamäki, E. Lagerspetz, J. Sihvola, J. Siltala & T. Tarkki. *Yksilö modernin murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 117-204.
- Sivistyssanakirja. 1997. M. Eskola, T. Kaurinkoski & K. Turtia (toim.) 7. painos. Keuruu: Osuuskunta Informaatiokirjakauppa ja Otava.
- Spock, B. 1990. Vanhemmuus. Suom. S. Hassi. Juva: WSOY.
- Strauss, A & Corbin, J. 1990. *Basics of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park: Sage.
- Syrjälä, L. 1994. Tapaustutkimus opettajan ja tutkijan työvälineenä. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä, 9-66.
- Thesleff, H. 1999. Teoksessa Platon. Teokset. II (Menon). Helsinki: Otava
- Turunen, K. E. 1995. *Tieto ja tiede*. Saarijärvi: Atena.
- Vainio, R. 2000a. Järjestöt toivovat vanhempien pysyvän raittiina joulunpyhät. *Helsingin Sanomat* 5.12.2000, Kotimaa, 11.
- Vainio, R. 2000b. Vanhempien tehtävä on opettaa elämään. *Helsingin Sanomat* 5.12.2000, Kotimaa, 11.
- Valkonen, L. 1993. *Kuka on minun vanhempani?* Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. *Lisensiaattityö*.
- Varto, J. 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.

- Värri, V.-M. 1997. Hyvä kasvatus - kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Vammala: Tampere University Press.
- Wilenius, R. 1987. Kasvatuksen ehdot. Kasvatusfilosofian luonnos. Jyväskylä: Gummerus.
- Wilenius, R. 1999. Mitä on ihminen? Filosofaa ihmisestä ja inhimillisestä kasvusta. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Von Wright, G. H. 1981. Humanismi elämänasenteena. Suom. K. Kaila. Helsinki: Otava.

HELSINGIN SANOMAT | SUNNUNTAINA 12. MAALISKUUTA 2000

KOTIMAA

Roolikartta auttaa arvioimaan vanhemmuutta

► ”Kukaan ei joudu syytettyjen penkille”

► Kartan viidestä pääroolista tärkein on huoltajuus

Irija Hyvärinen
HELSINGIN SANOMAT

TAMPERE. Kuka teidän perheessä käy kaupassa, keittää puuron tai päättää kotituntuloajoista? Hienoa, jos asiat hoituvat omiin tai isomummun voimin.

Mutta jos ne ovat jatkuvia rindan aiheita, keskustelun alkuun voisi antaa tehtävien vierainen viiden roolin karttaan. Jos vastaat rehellisesti, vastausten piussat ja miinukset kertovat, mitä asioita jaksat sopia, mitä liikaa tai mitä liian vähän.

”Roolikartta on niin voimavarakeskeinen, ettei kukaan

joudu syytettyjen penkille”, roolin kehittäjä, hallintojohtaja **Marja-Liisa Helminen** sanoo. Hän esitteli vanhemmuuden arviointia Lastensuojelun lautupäivillä Tampereella.

Halikon ja Kaarinan lastenkotien hallintojohtaja Helminen on kehittänyt vanhemmuuden roolikartan yhdessä psykologi **Mari Iso-Heiniemi** kanssa lastensuojeluviranomaisten tarpeisiin. Nyt Salon seudun neuvolat ja koulujen vanhempainillat käyttävät sitä keskustelujen viittä roolia aivan tavallisesti pärjäävien vanhempien kanssa.

”Roolit ovat hyvin herkkiä aihe, sillä jokainen on ainakin jonkun lapsi”, Helminen sanoo. ”Kun esittelin mallit So- vuotiaalle äidilleni, hän pahoitelti syvästi, ettei hän aikanaan osannut helliä. Mutta silloin osattiin panna rajat.”

Roolikartta pohjautuu itävaltalaisprofessori **Morenon** rooliteorioihin. Perhekuntoutukseen se tuli vähän kuin vahingossa. ”Työntekijöistä tuntui kivalta arvioida mallin avulla omaa ammatillista selviytymistä, ja silloin se kolauti. Halusimme antaa saman oivalluksen myös vanhemmillekin. Ja listasimme pohjan yhtenä iltapäivänä.”

Viidestä pääroolista keskeisin on huoltajuus. Pieni lapsi ei selviä hengissä, jos vanhemmat eivät osaa antaa ruokaa ja juotavaa. Lapsen kasvaessa ruokkijan rooli muuntuu; aterioita voi valmistaa yhdessä ja kannustaa omatoimisuuteen.

Jos ruokkijan rooli jää päälle,

se muuttuu tuputtamiseksi. Roolipelissä se tuottaa liikaa plussia. ”Silloin voi hienovaraisesti kehottaa suuntaamaan voimavaroja rakkauden osoittamiseen niin keinoin tai muille aiheille”, Helminen sanoo.

Myös rakkauden, rajojen, elämän- ja ihmissuhdetaitojen opettajan roolin olisi hyvä olla tasapainossa, vaikka ne eivät vaikutakaan huoltajuuden tavoin hengissä pysymiseen.

Roolipeli ei sisällä selvää kysymystä. Myöskään vastauksia ei ole pisteytety, sillä tarkoitus on miettiä tehtäviä. Kun kysymystä käytetään lastensuojelutarkoituksiin, tarkoitus on avata tiettyjä toiminnan tasoja.

Vanhemman tehtäviä mabtuu joka rooliin niin paljon, että tuntuu upealta, jos on saanut välitetyksi edes muutamman.

”Vanhemmuutta kannattaa arvioida joka lapsen kohdalla erikseen, sillä sama kasvatustote ei päde samankaan perheen kaikkiin lapsiin”, Helminen muistuttaa.

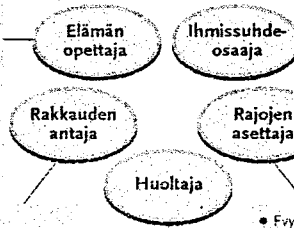
Uusperheessä vanhemmuus on erityisen haastavaa. Ei-biologisen vanhemman joku rooli voi olla idulla tai puuttua kokonaan. Joskus biologinen vanhempi ei halua, että uusi kumppani ottaa lapsen suhteen mitään vanhemmuuden rooleja. ”Silloin pitää arvioida yhdessä, mitä se lapselle merkitsee ja ovatko molemmat aikuiset tyytyväisiä”.

Päihde- ja mielenterveysongelmaisten vanhempien kanssa ammatilainenkin juuttuu siihen, miten paljon vanhempi juo. ”Tärkeämpää olisi miettiä, mitä juominen merkitsee lapselle. Jaksako hamaainen vanhempi panna lapselle rooleja ja huolehtia vaikkapa vaatteista.”

Vanhemmuuden roolikartta

- Arkielämän taitojen opettaja
- Oikean ja väärän opettaja
- Mallin antaja
- Arvojen välittäjä
- Tapojen opettaja
- Perinteiden vaalija
- Sosiaalisten taitojen opettaja
- Kauneuden arvostaja

- Itsensä rakastaja
- Hellyyden antaja
- Lohduttaja
- Myötäeläjä
- Suojelija
- Hyväksyjä
- Hyvän huomaaja

- Ruoan antaja
- Vaatettaja
- Virikkeiden antaja
- Levon turvaaja
- Rahan käyttäjä
- Puhtaidesta huolehtija
- Ympäristöstä huolehtija
- Sairaushoitaja
- Ulkoiluttaja

- Keskustelija
- Kuuntelija
- Ristiriidoissa auttaja
- Kannustaja
- Tunteiden hyväksyjä
- Anteeksiantaja/pyytäjä
- Itsenäisyyden tukija
- Tasapuolisuuden toteuttaja
- Perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija

- Fyysisen kokemattomuuden takaaja
- Turvallisuuden luoja
- Sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja
- Eim-sanoja
- Vuorokausirytmistä huolehtija
- Omien rajojensa asettaja

JH, HS

Teemahaastattelurunko

Vanhemman rooli, sen merkitys ja muuttuminen

Aikuisen ja lapsen ero

Koulutus, tulevaisuus ja vanhempien suunnitelmat, toiveet ja haaveet

Vanhemmuuden yhteiskunnallinen merkitys

Toiveita, näkemyksiä itsen ja lapsen suhteen

<p>Auktoritatiivinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • haluaa vaikuttaa lapsen harrastuksiin ** • lapset eivät voi olla tasavertaisia vanhempien kanssa • kouluvalinnassa vanhemmalla päätäntävalta* • koulunkäynti tärkeää • lapsen perusteettomat vaatimukset eivät riitä; ei myönnytyksiä muotioikkujen mukaan • lasten hankittava hyvä koulutus • vanhempi voi vaikuttaa lapsen päätöksiin • vanhempien pitää päättää joistakin lasten asioista • lapsi - vanhempi asetelma säilyy aina • aikuinen vastuuntuntoinen ja itsenäinen verrattuna lapseen 	<p>Realistinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • myöntää olevansa omistushaluinen lapsestaan • halu opettaa myös kotona • lapselle annettava enemmän tilaa tämän aikuistuessa • kotona oleminen hänen tietoinen valintansa • erotiötä lapsesta tapahtuu jo nyt • lapsi menee oman itsen ja omien tarpeiden edelle • vanhemman pitäisi antaa lapsen olla myös rauhassa • myöntää, ettei välttämättä kuuntele lapsen toiveita • lasten kasvaessa enemmän aikaa itselle • myöntää omat toiveensa lasten saavutusten suhteen • valmistautunut pettymyksiin, joita lapsi mahdollisesti saattaa tuottaa • epäonnistumiset mahdollisia myös ihmissuhteissa • lapsen kasvuvaiheet luonnollisia • läheiset välit lasten kanssa • opettaja suuri auktoriteetti lapselle vanhemman rinnalla • parisuhde kärsinyt lapsikeskeisyydestä • vanhempi voi olla riippuvainen lapsestaan • vanhemmilla oikeus tietää lapsen koulumenestyksestä
<p>Ohjaava ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhemman oma malli esimerkkinä • lasta kuunneltava, erityisesti kouluun liittyvissä toiveissa • lapsen kanssa voi myös neuvotella • halu toimia kasvattajana toisin kuin omat vanhemmat 	<p>Humaani ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • toivoo lapsen olevan kaveri kaikkien lasten kanssa • onnellisuus lasten olemassaolosta • lasten ohjauksen lähde lapsen omista tarpeista ja kyvyistä • elämäninto olisi hyvä olla myös lapsella • kaikille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet koulussa • toivoo lapsiensa opiskelevan ja löytävän hyvän ammatin • toivoo kykyä kuunnella lapsen toiveita ja taipumuksia • lapsen kasvu tasapainoiseksi ja onnelliseksi • toivoo lasten olevan onnellisia kussakin elämäntilanteessa • lapsesta välitettävä pettymyksenkin hetkellä • vanhemman velvollisuus tukea lastaan aikuisena • luottaa läheisen suhteen säilymiseen lapsen kanssa • lapsen liiallinen tulevaisuuden suunnittelu ei hyväksi • lasten tulisi saada olla lapsia mahdollisimman kauan • sosiaalisuus tärkeä taito elämässä*
<p>Vastuullinen-Huolehtiva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapselle taattava parhaat mahdolliset lähtökohdat opiskelulle ja oppimiselle • perhekeskeinen elämäntapa • vanhemmuus tehtävä, joka pitäisi pystyä hoitamaan • lapselle tarjottava kouluttautumisen- ja harrastusvaihtoehtoja • lapselle luodaan turvallisuudentunne vanhemman läsnäololla • lapset ensimmäisenä mielessä • paljon yhdessäoloa lapsen kanssa, ei vain laatu-aikaa • tietoinen valinta kotona olemisesta välillä kärsimystä tuottavaa, mutta se antaa tunteen oikein tekemisestä • lapsella turvallinen koulumatka • toivoo lapsen luottavan häneen aina - halu kantaa vastuu • virikkeiden tarjoaminen lapselle • kritisoi vanhempien halua saada vanhemmuus, uraputki ja parisuhde yhtäaikaan • vanhempien tingittävä omista mielihaluistaan 	<p>Salliva-Toverillinen -ääni</p>

Epävarma-Hapuileva -ääni

- epäroï, onko aina oikeassa lapsen kasvatuksen suhteen
- yhteyden menettäminen lapseen
- lapsen kouluunlähtö arveluttaa ja tuntuu haikealta
- kaipaa itselleen elämänintoa
- lapsen sosiaalinen pärjääminen koulussa ja elämässä*
- lapsen menettäminen muille auktoriteeteille (opettaja)
- lapsen harrastukset vievät aikaa pois perheeltä
- lapsen joutuminen huonoon seuraan

<p>Auktoritatiivinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • tärkeää opettaa omaa kulttuuria ja uskontoa lapselle • isän oma äidinkieli lapselle hyväksi • lasten kunnioitettava vanhempia • isän oman äidinkielen opettaminen tärkeää • lapselle tiukempi kuri tulevaisuudessa • haluaa lapsen omaksuvan ja opiskelevan hänen kulttuurinsa ja tapansa • lapsi ei tiedä mikä hänelle parasta • oman lapsen täysi-ikäisyys ei merkki aikuisuudesta • isä-lapsi -suhde säilyy aina • lapsen aloittama kielen opiskelu jatkuttava koulussa 	<p>Realistinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • tytär tarvitsee myös äidinmallia • läheinen suhde lapsen kanssa • oman (vieraan) kulttuurin edistäminen Suomessa vaikeaa • perhesuhteet omassa kulttuurissa läheisempiä kuin Suomessa
<p>Ohjaava ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen mielipiteen huomioiminen keskustellen • ratkaisut, joita lapsi aikoo tehdä • oikean ja väärän opettaminen • aikuisen tehtävänä tukea, kuunnella ja neuvoa lasta • tärkeissä päätöksissä oma perhe tukena 	<p>Humaani ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • toivoo lapselleen suvaitsevaisuutta • myös vanhemmat erehtyväisiä • ei vaatimuksia lapsen ammatille ja kiinnostuksen kohteille • ei pakota lastaan oman äidinkielen oppimiseen • lapseen suhtauduttava kärsivällisesti • toivoo lapsensa saavuttavan elämässä omia haaveitaan • opetusjärjestelyt tehtävä lasten suoriutumisen mukaan
<p>Vastuullinen-Huolehtiva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhemmat tukijoita lapsilleen koko elämän ajan • perheen jäsenten välillä pitää olla läheisyyttä ja tiivistä kanssakäymistä • halu olla hyvä isä ja malli lapselle • lapsella turvallinen koulumatka • virikkeiden tarjoaminen lapselle • lapselle olisi annettava enemmän aikaa • lapseen tarpeet omien tarpeiden edelle • vanhemman tehtävä tukea lapsen koulunkäyntiä 	<p>Salliva-Toverillinen -ääni</p>
	<p>Epävarma-Hapuileva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • haikeus oman aseman muuttumisesta lapsen kasvaessa • lapsen menettäminen muille ihmisille • lapsen kouluunlähtö mietityttää ja jännittää

<p>Auktoritatiivinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • taloudelliset ja ajankäytölliset rajoitteet lasten toiveiden toteuttamisessa • polkupyörällä ajo - turvallisuudesta huolehtiminen • ei halua tyttäriään armeijaan - oman arvomaailman vastaista • aikuinen tietää asioista lasta paremmin • vanhemmat koulun päätöksiin mukaan 	<p>Realistinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen kasvuvaiheet luonnollisia • lapsen etääntyminen vanhemmasta • työrooli vanhemman roolin edelle tulevaisuudessa • äiti - lapsi -asetelma tulee säilymään • pakko ei auta lasten kasvatuksessa • vastustaa lasten ylihuolehtimista • myöntää, että pettyminen lapsen valintoihin mahdollista • toivoo, että pystyisi irtaantumaan lapsistaan ja jäämään taka- alalle • toivoo itselleen kärsivällisyyttä lisää • vanhemmuus yhdistävä tekijä aikuisille • vanhemmuus arkinen asia • vanhemman tiedostettava englantipainotteisen opetuksen vaatimukset
<p>Ohjaava ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsi tarvitsee aikuisen tukea päätöksenteossa (harrastukset, jokapäiväinen elämä) • aikuisen tehtävänä tukea, kuunnella ja neuvoa lasta • lasten huolien ja ongelmien ennakkoluuloton käsitteleminen ja ymmärtäminen • luottamus lapsen omaan harkintakykyyn** • lasta voi ymmärtää omien kokemusten kautta 	<p>Humaani ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lasten kasvu itsevarmoiksi, vastuullisiksi ja suorasekäisiksi* • hyväksyy, että lapsella ei hänen toivomiaan kykyjä • toive lasten tyytyväisyydestä uravalintoihinsa * • luottaa lapseen ja tämän ymmärrykseen* • koulutus- ja työura eivät välttämättömiä lapselle - voi olla muutakin* • lasten hankinta ei välttämätöntä elämässä
<p>Vastuullinen-Huolehtiva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • on haaste kasvattaa lapsi • aikuinen vastuussa lapsen teoista • virikkeiden tarjoaminen lapselle • vanhemman annettava aikaa lapselleen, oltava saatavilla* • vastuu lapsesta jatkuu koko elämän • vanhempien ja lasten side vahva • lapsen voimavaroista huolehtiminen • arkipäiväinen huolenpito* • lapset mielessä myös työpaikalla • lapsella on läheisiä koulussa • lapsella turvallinen koulumatka • lapsen turvallisuuden takaaminen yleensä • huoli lasten koulumotivaation vähenemisestä • huolissaan lapsen koulun aloittamisen raskaudesta 	<p>Salliva-Toverillinen -ääni</p>
	<p>Epävarma-Hapuileva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen sosiaalinen pärjääminen • pelko lasten ajattelemattomuuden seurauksista

LIITE 6: I2:n äänisitaatit

ISÄ 2 eli I2 * useita mainintoja samasta asiasta

Auktoritatiivinen ääni <ul style="list-style-type: none">• lapsen koulutusvalinnat elämässä• koulunkäynti erittäin tärkeää• kotiintuloajat, ruokailu, pukeutuminen, polkupyörällä ajo, läksyjen luku, tietokoneen käyttö• vanhemman on oltava auktoriteetti• huolenpidon tarve erottaa lapsen aikuisesta	Realistinen ääni <ul style="list-style-type: none">• lasten itsenäistytävä vanhemmistaan• lapsi irtaantuu isästään vähitellen• suhde lapseen tulee muuttumaan tulevaisuudessa• lapsen olemassaolo ei elinehto hänelle• lapsen opiskeluinnostuksen väheneminen ymmärrettävää ja hyväksyttävää• taidot ratkaisevat koulussa pärjäämisen• myöntää, että lapsen menestymättömyys englantipainotteisella luokalla olisi pettymys• oma lapsi taloudellisesti ja henkisesti riippuvainen hänestä• lapsen liiallinen riippuvuus vanhemmista ei hyväksi
Ohjaava ääni <ul style="list-style-type: none">• vanhemman osallistuttava lapsen kotiläksyihin• vanhemman osattava kuunnella lapsen ajatuksia ja tunteita• asioista voi keskustella• pienenkin lapsen perustellut ratkaisut hyväksyttävää• lasten tulisi saada tehdä itse päätöksiä	Humaani ääni <ul style="list-style-type: none">• jokaiselle lapselle annettava mahdollisuus kehittyä omassa tahdissaan• toivoo, että oma lapsi ei jää toisten jalkoihin eikä ole muiden yläpuolella• lapsen suoritukset eivät tärkeitä• ihanteena lapselle hyvä elämä ja tyytyväinen olo• vanhemmilla liian suuri päätäntävalta - myös lapset kyvykkäitä päättämään• lapsi saa valita koulutusalan• tekisi lapsensa puolesta mitä tahansa• vanhemman tehtävä olla henkisenä tukena• itsestään saa olla ylpeä ja tuntea tyytyväisyyttä• oma kokemus osoittanut että se, mitä tekee elämässä, on tärkeää, ei koulutus• omista kokemuksista oppineena tietää, että opiskeluun ei voi pakottaa• ihmisten arvottaminen taitojen perusteella epärealistista
Vastuullinen-Huolehtiva -ääni <ul style="list-style-type: none">• suhteesta lapseen huolehdittava aktiivisesti• vanhemmuus huolenpitoa lapsen perustarpeista**• lapsella turvallinen koulumatka	Salliva-Toverillinen -ääni <ul style="list-style-type: none">• toverillinen suhde lapseen• kertoo lapsen pystyvän ohjailemaan hänen päätöksiään• auktoriteettiasema vain käytännön asioissa• kertoo epäonnistuneensa auktoriteettina
	Epävarma-Hapuileva -ääni <ul style="list-style-type: none">• jännittää lapsen kouluunlähtöä• pelkää lapsen antavan periksi elämässä• pelko oman lapsen sosiaalisesta sopeutumattomuudesta• pelkää koulussa ilmenevän ongelmia lapsella opettajien ja kavereiden kanssa• lapsen yhteiskuntakelpoisuus arveluttaa• olisi yksinäinen ilman lasta• pettymys, jos lapsi syrjäytyisi normaalielämästä

<p>Auktoritatiivinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen perusteettomat vaatimukset eivät riitä; kaverien toimintaan ja saamiin vetoaminen useimmiten hyödyttömiä • kouluvalinnassa vanhemmalla päätävältä • vanhempi - lapsi asetelma säilyy aina • haluaa lapsilleen paremmat opiskelumahdollisuudet kuin mitä itse on saanut • omien lasten olisi hyvä opiskella 	<p>Realistinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsi tarvitsee kavereita ja kodin ulkopuolista elämää • lapset irtaantuvat vanhemmista koko ajan • lasten itsenäistymisen myötä enemmän aikaa itselleen
<p>Ohjaava ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhemman oltava kiinnostunut lapsen koulunkäynnistä • tulevaisuudessa enemmän vastuuta lapselle • keskustelu lapsen toivomuksista koulun suhteen • lapsen itsenäiset ratkaisut riippuvaisia hänen ymmärryksestään 	<p>Humaani ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • toivoo lapsilleen hyvää itsetuntoa, tasapainoisuutta ja tyytyväisyyttä elämään • toivoo lapsensa tulevan toimeen muiden ihmisten kanssa • lapsen pitää saada edetä koulussa omien kykyjensä mukaan • kannustaa lasta opiskelemaan • ei vaatimuksia lapsen koulumenestykselle • lapsi itse saa päättää kouluttautumis- ja uravalinnoistaan**** • lapsella saa olla myös muita auktoriteetteja • kaikille lapsille tasapuolinen mahdollisuus englantipainotteiseen opetukseen***
<p>Vastuullinen-Huolehtiva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhemmalla vastuu läheisen suhteen säilyttämisestä lapseen • haluaa lapsen luottavan häneen ja tuntevan olonsa turvallisiksi hänen kanssaan • vanhemman oltava saatavilla ja vietettävä aikaa lapsen kanssa • aikuinen vastuussa lapsen teoista • lapsella turvallinen koulumatka 	<p>Salliva-Toverillinen -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsia ei saa painostaa mihinkään • toive lapsen viihtymisestä myös kotona
	<p>Epävarma-Hapuileva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsen kouluunlähde arveluttaa ja tuntuu haikealta • lapsista luopuminen heidän kasvaessa ja uusien elämäntilanteiden koittaessa • ihmisten arvottaminen koulutuksen perusteella pelottaa • lapset eivät halua kuunnella vanhempiaan • epävarmuus lapsen ohjaamisesta oikeisiin ratkaisuihin • kokee mielipiteensä hyödyttöminä lapsen etsiessä kiinnostuksen kohteita • antaa muille vastuun kouluttautumisvaihtoehdoista valitsemisessa, ei itse mielestään pätevä siihen

LIITE 8: I3:n äänisitaatit

ISÄ 3 eli I3 * useita mainintoja samasta asiasta

<p>Auktoritatiivinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhemmalla ja lapsella oltava selkeät roolit • opiskeluun pitää panostaa alusta asti • ruokailutavat, siisteys, kodin arkirutiinit • lapsen turvallisuuden takaaminen • haluaa lapsensa oppivan englantia • vanhemman oltava joskus lapselleen ”opettaja” • oma ura ja työkokemus esimerkkinä lapselle 	<p>Realistinen ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapset voivat olla lapsen vanhempia yhdistävä tekijä • vanhemmuus muuttuu myötäelämiseksi lapsen kasvaessa • opettajan ammattitaitoon voi luottaa lapsen taitoja arvioitaessa • ei syyttäisi suoraan itseään lasten epäonnistumisista
<p>Ohjaava ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • aikuisen oman esimerkin tärkeys • haluaa antaa malleja sosiaalisessa ympäristössä toimimiseen • omien vanhempien kasvatustavat ohjaavat omia kasvatusten menetelmiä • lasta kuunneltava häntä koskevissa päätöksissä • vanhemman tehtävä ohjata lasta oikeaan suuntaan - olla kannustaja, tiennäyttävä, asioiden ”junailija”* • lapselle annettava omia ratkaisui- ja valinnanmahdollisuuksia • lasta kasvatettava ”talonpoikaisjärjellä ” • lapset ajattelevia yksilöitä • lapselle annettava palautetta hänen toiminnastaan • vuorovaikutus lapsen kanssa tärkeää • lapsen mielipide englantipainotteisesta opetuksesta otettu huomioon • lasta innostettava opiskelemaan • haluaisi harrastusten olevan stressinpurkukeino lapsilleen • suosittelee huumoria lapsilleen elämänhallintakeinoksi • vanhempi kasvaa lapsen mukana • suhde lapseen muuttuu tasavertaisemmaksi ja toverillisemmaksi lapsen kasvaessa 	<p>Humaani ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • aikuisen asetettava lapsen tasolle ja osoitettava kiinnostusta • lapsella vapaus valita koulutuksensa ja ammattinsa • saavutuksia tärkeämpää on lapsen hyvä olo • halu auttaa lasta kohtaamaan maailman realiteetit • lapsesta välittäminen pettymyksenkin hetkellä
<p>Vastuullinen-Huolehtiva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempi on lapsen tuki ja turva • lasten luottamusta ei saa pettää • lapseen säilytettävä läheinen suhde läpi elämän • vanhemman asetettava rajat • lapsella turvallinen koulumatka • lapselle selvittettävä kouluttautumisen realiteetit 	<p>Salliva-Toverillinen ääni</p>
	<p>Epävarma-Hapuileva -ääni</p> <ul style="list-style-type: none"> • maailman pahuus ”kaikenlaiset veikot koulujen nurkilla” • pettymys, jos lapsi syrjäytyisi normaalielämästä